

فیربوون چاپ و بلاوکرهوه

ئه نتيخريستؤس

- ❁ بابەت: رۆمان
- ❁ نووسيني: د. ئه حمەد خاليد مستهفا
- ❁ وهريگيراني: فهيسەل هەمەوهندي
- ❁ ديزايني ناوهوه: موحەمەد حوسين خەقي
- ❁ ديزايني بهرگ: ئيبراهيم صالح
- ❁ له بلاوكراره كاني: ناوهندي فیربوون
- ❁ زنجيره: ۱۴۱
- ❁ نۆره ي چاپ: يه كه م - ۲۰۲۱
- ❁ تيراز: ۱۰۰۰ دانه
- ❁ ژماره ي وشه: ۵۷.۶۰۰ وشه
- ❁ قهباره: ۱۴ سم x ۲۱ سم
- ❁ نرخ: (۶۰۰۰)

له بهر ئوبهرايه تي گشتي كتيبخانه گشتيه كان
ژماره سپاردني (۷۴۲) ي سالي (۲۰۲۱) ي پندراوه

اد. ئەحمەد خالىد مستەفا

ئەنتىخىر يىستۇس

رۇمان

وەرگىرانى
فەيسەل ھەمەمەندى

چاپى يەكەم

۲۰۲۱

ناوهندی فیربوون

بۆ چاپ و بلاوکردنهوه

به پێوه بهری گشتیی ناوهندی: عیماد رهشید
به پێوه بهری چاپ و بلاوکردنهوه: رهنج عیماد

فیربوون بۆ چاپ و بلاوکردنهوه

له بلاوکهراوه کانی ناوهندی فیربوون - ژماره (١٤١)

ناونیشان / ههولێر بازاری کتیب فروشان - بهرامبه ر ده رگای قه لا

٠٧٥٠٤٠٤٨٢٨٥ - ٠٦٦٢٢٣١٣١٥

ktebxanay ferbwn

مافی ئەم کتیبە پارێزراوە، به بێ پهرزنامه ندى ناوهندی فیربوون هیچ لایه نیک
پێتدراو نه بۆ له بهرگرتنه وهی ئەم کتیبه به شیوهی: نه لیکترونی.

بۆ بەرچاۋ پروۋنى

ھەر ھەموو ئەو كەسايەتچىلەر لىم پۇمانەدا بە بىيادەم
و جنۆكە و ئەھرىمەنەكانەوہ ناويان ھاتوۋە كەسايەتى
راستەقىنەن، زۆربەى سەربردەى پرووداۋەكانىش لى پرووداۋى
واقىعى و راستىيەوہ ۋەرگىراون.

سوڤاس و پېزانينم بۆ نووسه،ر، توڤژه ر نزار محهمه د ساڤير
بۆ نه و پيدا چوونه وه ورده ي به ته واوي وه رگيړانه كه مدا چووه وه.

ناوهرک

- ۱۵ بهشی یه که م: میری پرووناکی.. ئه و پروژهی پرووناکی داهینا
۲۵۰۰ پيش زاین - ۲۰۰۰ پيش زاین (۲۸-۵)
- ۵۵ بهشی دووهم: هو ئینانا: وهره خوارى ۱۹۰۰ پيش زاین (۴۰-۲۹)
- ۷۵ بهشی سییه م: (نو) یان پرووناکیمان ویدان ۹۵۰ پيش زاین -
۱۳۰۰ پاش زاین (۵۶-۴۱)
- ۱۰۱ بهشی چواره م: نایابترین جورى ژهر ۴۰۰ پيش زاین - ۶۶۰
پاش زاین (۷۴-۵۷)
- ۱۳۱ بهشی پینجه م: شورسواریک له جیگای بلند ۱۰۰۰ پاش زاین
- ۱۲۵۰ پاش زاین (۸۵-۷۵)
- ۱۴۹ بهشی شه شه م: هو دراکولا بخوینه ۱۴۵۰ پاش زاین (۹۹-۸۶)
- ۱۷۳ بهشی حه وته م: ویرو .. کو موکو ۱۶۰۰ پاش زاین (۱۱۹-۱۰۱)
- ۲۰۵ بهشی هه شته م: فیلمیک ئه هلیمه ن دهرهینه ره که یه تی ۱۶۴۸
پاش زاین - ۱۸۰۰ پاش زاین (۱۴۰-۱۲۰)
- ۲۴۱ بهشی نویه م: هو بیرمه ندانی زاییون ۱۹۰۰ پاش زاین (۱۵۳-۱۴۱)
- ۲۶۳ بهشی ده یه م: (۱۶۸-۱۵۴)

۲۸۷ بهش بانزدهم: خوین له سه ر خاکی به لئینپیدراو ۱۵۰۰ پاش زاین
زاین ۱۹۴۸ پاش زاین (۱۹۲-۱۷۰)

۳۲۵ بهش دوانزدهم: که وردهم کاتی نه هاتوووه...؟ ۱۹۵۰ پاش زاین -
میزووی خویندنه وهت بو نه م دیرانه (۱۹۹-۱۹۳)

۳۳۷ بهش سیزدهم: مه زمان کوری مه زمان ۱۸۰۰ پیش زاین ۲۰
پاش زاین (۲۰۱۴-۲۰۰)

د. ئەحمەد خالید مستەفا

- دواجار ھەر خۆمان ماینەو، من و تۆ.

- دواجار لۆ تۆ دەبم.

بووی بە مولکی من، ھەر جاری دەپوانیتە وشەکانم و پستەکانم بەسەر
دەکەیتەو، ئەو چاوانەت وەک ئەو وایە کە ھی من بن.

ئەمە دوا پۆمانە لە ژیانندا دەیخوینیتەو. من لە گیانەلانی مەرگدام،
ئەوئەندەم بە بەرەو نەماو. پەنگە چەند ساتیکم مابیت، دەزانم ماوێکە
زۆر کەمە، وەلی لە وتووێژدا بەسە حالیت بکەم.

بەر لەوێ گفتوگۆت لەتەکا بکەم، دەبیت ئەم کتیبە بخوینیتەو و
دواتر بیسووتیتنی. ئەوان بۆ لەناو بردنی ئەم کتیبە لەمەلدا، نەک ھەر
ئەو، ئەوانەیش کە خویندوویمان تەو، وەک چۆن لەتەکا مەمووئە
کتیبانە ی ھاوشیو و پیشتر کربوویمان لەتەکا دەیکەن.

مەترسە، تەنھا قسەکانم وەبیر خۆت بھێنەو، نەگەرچی دواي ئەوێ
بۆم پھون کربیتەو توێیان کوشت، بە پەزەلەندی دلی خۆت دەمریت. کتین

|| ئەنتىخىرىستۇس ||

ئەوانەى لەم سەردەمە بە پەزىلەتلىك خۇيان خەون بە مەرگى واۋە دەبىنن؟
ھاۋىي مەترسە.

من كىم؟ من لەكۆيىم و بۆچى؟ و چۆن؟ دەزانم گىشت ئەمانە پىرسىيان و
لەمىزىدا قوت دەبنەۋە. پەنگە ئەم كىتەپ تەۋرەدەيت و درىژە بە ژيانى
خۆت بەدەيت، ۋەلى دىلىيات دەكەمەۋە، بەلاى ئەوانەۋە چ جىاۋازىيەك نىيە،
كى گىرتىيە خۇي و خۇيىندىيەۋە، كىش تەۋرە دايە نىزىكتىن زىلدان، ئەوان
مەموران لەناۋ دەبن.

بەلام بۇ خۇيىنەرەكەى ھەلى پىزگارىيەۋە ھەس. ۋا لىم مەپوانە. بەدەر
لەۋەى كە من نۆسەرەكەيم، دۋاجار من مردووم. پاش كەمىكى تر
لەزۋەرەكەمدا ھىرش دەكەنە سەرم و لەم گۆى سەر زەۋىيە كۆيىم
دەكەنەۋە، ھەر ۋەك ئەۋەى پۇژى لە پۇژان من ھەر نەبويىم.

لەرافە كىردن و قسەى پىرۋىچ كاتم بەفەرۋ مەدە، لىگەپى دەستە و بىر
بەكەمە گىرەنەۋە، كاتمان ئەۋەندە بەدەستەۋە نەماۋە.

لەم و تەۋىژەماندا شىگەلىكت بۇ پەۋەن دەبنەۋە، ھەندى بابەتى تر تىرۋ
دەكەيت. ھەندى بارۋىخت بەلاۋە پىخۇش دەبن، ۋەلى ھەندىكى تىرش ۋەلا
دەنىيت، يا بەلاتەۋە پەسەند نىن. نۆۋكە با شىتىكى فرە گىرەكت پىبىژم،
ھەرگىز نامەۋى درۆت لەتەكا بەكەم، تەنھا ئەۋ پاستىيانەت پىدەلەيم، كە
پىشتەر كەس لاي نەدركاندوۋى. نەينى گەلىكت بۇ ئاشكرا دەكەم، كە
نەدەبۋەسى ۋەكى تۆ بىانزانىت. ئەگەر درۆم لەتەكتا كىرد، ھەلبەتە
نامكۇن، دۋرەش نىيە چۆن لەتەك ئەۋانى پىشتەر كە كىردىان خەلاتم بەكەن.

دەزانم كەسكى بېزار، يان ھۆگرى خويندەنە، يانە خۇ ھەزەت ھا
وھەلەي خويندەنە، وھەلەي ئەو كىتەبەنە نا كە ناوى نووسەرە گەرەكانيان
بەسەرەو نىيە، بۆيە دەمەوى جارى ئالودەي خويندەنە وھەي كىتەبە كەمت
بەكم، بۆ ئەو ھەش گەمەيەكم داھىناو، ھەر خۆشمان، واتە من و تۆ ئەو
يارىيە دەكەين، كەسى تر ناھىيەنە ناو گەمەكە.

يارى كاغەزەين. كاغەزەين بە ماناي كۆنكان نا، بەلكو كاغەزەينەك لە
جۆرىكى تر، نەفرەت لىكراو. گەرگەزىن شت لەو گەمەيەدا پىكخستى
كارەكانە، ئەگەر بەو شىوازە پىك و پىكە نەكرىت، بابەتەكى ناپوون و بى
بەھا دەبىت، وھەلەي ئەگەر تەواو لەجىي خۆياندا دانران، وھەك چۆن ئەمىستا
من و تۆ دەيكەين، كۆمەلەي دەرگا لە ئاشكراپوونى نەيىيەكان بە پووتدا
دەكرىنەو، كە تا ئىستا كەسەك پىيانى رانەگە ياندووى و كەسەش بۆتيانى
نادركىنى. نەيىنى گەلەكى مەترسىدارن، ئەوھەي لىيان ھالى بىت و بىزانىت
دەكۆزىت، ھەموو ئەوانەش دەسووتەينەين كە تىدەگەن، يا دەيانەوى
خەلكى تىبگەيەنن!

سىزدە كۆمەلە لەو كارتانە دەخەمە بەردەمت، ھەر كۆمەلەيەكەش
بەسەرھاتىكت بۆ دەگىرنەو، خودى بەسەرھاتەكە باس لەو نەيىيانە
دەكات كە دەيانەوى لەتۆ و ھاوشىوكانتى بشارنەو. ھۆ ئەو ھالىبوونەت
لەت ناگەرەين دەكەونە سۆراغت و دووت دەكەون. لەبەر ئەوھەي تۆش
كەسكى بېزارى، بۆ خۆشم ئەوھەم لەبەر چاوە، ھەر يەك لەو سىزدە
كۆمەلەيە بە شىوازەكى جوداتر لەوانى پىشوو تر دامەيناون. بىنىت بۆ
ھۆشياركردنەو ھەت چەند پەرۆشى تۆم؟ بۆ خۆم ئەوھەندەم بە بەرەو

نه نتيخريستوس

نه ماوه، نامه وي نه و ساتانه ي هه له اتني عه قلى بيزار له كيس بچيت، به لام ده تواني له نيو هر گيرانه وه به كدا به سه رهاتيكي تر هه لينجي، چونكه يو خوم نووسه ريكي زور بلنيم، زور بلنييكه شم زور يو باب ته كه گرنگه. نه گر بورت په خسا تيا هه لني، ته نها له م پانتاييه دا هه لي و له وه زياتر نه پوي.

هر هه نكاو نكمان نا، زياتر يو پوون ده كه مه وه، كه له كوږوه هاتووم و چون بيره كه يشووم و نه وانه ش كيڼ كه ده تكوژن و ده تسووتينن. نه مه بينگومان دواي نه وه ي له كوشتن و سووتاندني من ده بڼه وه، نه ك هر نه وه، چوښش له ده ستيان خوټ پزگار ده كه يت. نئستا هيچت پيڼاليم، ته نها ناوي خوم نه بيت. من ناوم (بوږي فرانك) ه. هه ست ده كه م له ناوه كه مه وه مه زنده ي نه وه ده كه ي من نه مريكي بم، دروست وايه.

له كوټاييدا و بهر له وه ي ده ست پيښكه ين، ده مه وي سه رنجت يو شتيك راكيشم. ناتواني له يه ك دانيشتندا وه ك پتويست ته واوي نه م كتيبه بخوښته وه، ده بيت سيژده دانيشتنې يو بكه يت، تا به جواني وړي و پوهان لني حالي بيت.

نئستا لينگه ري ده ست به كه مه كه مان بكه ين، ناوي كه مه كه شت يو ناشكرا ناكه م، نه وه نده به سه كه كه مه ي كاغه زيننه و كاغه زينتيكي نه فره تلېكراو. به هيمني به رامبه رم بگره، چاو له يه كه م كومه له كاغه زه كان بېره، كه به پيكي له سه رميژه كه پزيان ده كه م. ده زانم چرا كزه كه ي ژوره كه م سه ريشته به گيژا ديني، گوږي مه ده ري. نه وه ي نه مه ي بوي نه وه شي ده بيت. ده ي با ده ست پيښكه ين.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەوا شەش کارتم دەمە و قلپ لە بەرامبەرتدا پیز کردن، یەك یەك و بە
پینی پێکخستنیان ئاشکرایان دەکەم.

کارتی یەکەم.. وێنەی ئەهریمە نیکی شاخدارێ نەفرە تلێکراوی زۆر
نوورەیی بەسەرەوهیە.

کارتی دووهم.. کارتێ جادووگەرییە، سیحری سەرگۆی زەوی و
پووناکییەك لە ناخی زەوییهوه دەرچوو و تاوێر و بەردی دەورە بەری وردو
خاش کردوو.

کارتی سێهەم.. سیحری گەشوەه‌وایە، پیاویکی ساحیریش جادوو بە
بادا دەکات.

کارتی چوارەم.. کارتێ هێزی لە بن نەهاتوو، وێنەی مستی پیاویکی
بە هێزی بەسەرەوهیە، ئەنگوستیلەیهکی ئالتونی گەرەشی لە پەنجەدایە.

کارتی پێنجەم.. وێنەی چەند بێکی بەسەرەوهیە، پێدەچیت گەسیك
وردوخاشی کردبن.

دوا کارت.. کارتێ چەکوشە، وێنەی پیاویکی بە هێزی بەسەرەوهیە،
ئاسنڤەرە و چەکوشیکی گەرەشی بە دەستەوهیە.

بهشی یه کهم

میری پرووناکی.. ئەو پوڤۆهی پرووناکی داهینا ۲۵۰۰ پینش زایین - ۲۰۰۰ پینش زایین

" ئەم گورانیه بۆ خوداوهند دهچرم.. کاتی دلسۆزی مهزن دیت و ئەم
کیزه جوان و بینگهرده له دله پاوکیداوه.. وهره هه ر ئیستا رزگار بکه "

سترانیکی بابلی کۆنه به دهنگی پیره پیاویک و به زمانی کۆنی بابلی
دهیگوتیهوه. لی سترانهکه بۆ جۆش سهندن سهری بۆیادهدا. دهنگیکی
به سۆز و خوشبوو، به دەم هه رای پانه مه پره کهیهوه که بیوو به ئاواز بۆ
چرینی، دهنگی لی هه لده بری. جارو بار دارعه ساکه ی به سه ر پانه که دا
هه لده بری. تا بلایی که یفخۆش بوو. کێ بی و له م سروشته دلپرفین و
سیحراوییه ناخی جۆش و خرۆش نه ستینیت. ئیمه له مه مله که تی کۆنی
ناشوورداین، جوانترین و سیحراووترین شاریکه که چاوی بنیاده م و په رریان
بینیبیتیان. ئەم شوانه سترانبیژه دهنگ خوشه ش، (ئیچما) ی پیره پیاوی
ئەو سه رده مه یه.

" هه ر که فریاده سی گه وده ی به ئەمه ک ده گاته جی، ئازاد ده بیت "

بەر له چوار ههزار سال، زهوی ئەم زهوییه نه بوو، ئاسمان ئەم ئاسمان
 نه بوو. (ئێچما) له نزیك گۆمه که تێده پەری، چون ئەوهی ته ماشای
 بالنده کانی ئاسمان بکات، دهیتوانی ماسی و گوێچکه ماسییه کان ببینیت.
 بەر له چوار ههزار سال هه موو شتی بیخهوش و پاک و بیگهردی.
 دیاریوو (ئێچما) کانی پشووی بوو، به رهو ئەو درهختهی که هه موو حای
 راهاتبوو له سایهیدا پشوو بدات و ژمه نانه کهی له سایهیدا بخوات. کانی
 خواردنه کهی گه یشت، سه ری سوپما، نانه کهی هه لدرابوو ده. "د
 جهردهی هه ژار هه رگیز فیر نابن، ئەگەر برسییانه بۆچ داوا ناکهن، خو
 بهشیان ناکهم، نا ئەمه بووته پیشه یان و ناتوانن وازی لی بینن، به
 دلیان ده کریتته وه"

(ئێچما) که له نانه کهی ورده وه بوو، دووباره سه ری سوپما. ئەگەر چ
 نانه کهی والا کرابوو، وه لی خواردنه کهی هه ر وه ک خۆیه تی، شیره که ش
 هه روه سا، به لام له په نیره کهی پارچه ی ورد وردی لیخورابوو، شیره که ش
 که لی که مبووته وه، هی ئەوه نییه سکی برسیی پی تیربوویت. (ئێچما)
 دانیش و دهستی به نان خواردن کرد، تاویکیش له بن درهخته که پشووی
 دا، دواتر بریاری دا له گۆمه که مه له یه کیش بکات. ئاخر ئەو شوانکارانی
 مه له که تی کۆن، بۆ گۆج و گۆلی له گۆمه کان مه له یان ده کرد، جله کانی
 داکه ند و دابه زییه ناو گۆمه که دهستی به مه له کرد.

له و ده مه یدا خه ریکی مه له کردن بوو، په وه کۆتریکی به ئاسمانه وه
 بینن، دابه زینه بن داره که، به سه ر خوانه که یه وه که و تنه چینه کردن.
 ده نووکیان له په نیره کهی ده دا و پڕ به ده نووکیان شیریان ده خوارده وه،

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دواتر ھەلفرین و لەو نزیکانە نیشتنەو، دووبارە و سێ بارە ئەم کارەیان کرد و لە ھەمان شوێن دەنیشتنەو.

(ئیچما) لە گۆمەکە ھاتە دەرەو و جلۆبەرگە بابلییە کۆنەکی لەبەر کرد، وەلی نەچوو و ھە بن دارەکە، بە ئاراستەی کۆترەکان بەرەو شوینی نیشتنەو ھەیان رۆیشت، لەوێ چاوی بە شتێک کەوت، ھەر بە تەماشاکردنی سەری سورما، کچۆلەییەکی نوێ سالانەیی فرە جوانی بینی، کە ھەرگیز چاوەکانی لە جوانی و قەشەنگیدا پووخساری و جوانییان نەبینیبوو. ھەر ئەو شە سەری پێ سوور نەکردبوو، بەلکو ئەو کۆترانە شیبوون کە لە سیلەیدا دەنیشتنەو و بە دەنووکیان شیر و پەنیریان دەرخوارد دەدا.

مەندالەکە پێدەکەنی و دەستی بە ھەوادا گێر دەدا. کاتی (ئیچما) لێی نزیکبوو و ھە، پێکەنینیکی بۆ کرد، فرمێسکی لە چاوی (ئیچما) ھانی. بە ھەز و ئەندیشەیی شوانکارەییەکی بابلی کۆن، ئەو ھە دەیبینی شتێک بوو لە ئەفسانە دەچوو. لە ھاوھشی گرت و پووە ئاسمان ھەلپیری، کۆترەکان بە خۆشییەو بە سەر سەریانەو دەسوورپانەو. ئەو ھالەتە ھێچ شەرقەییەکی بۆ نەبوو پێ بە پێستی بیئت. (ئیچما) لە چاوە جوانەکانی پووانی، ئەمە بەکەم جاریتی چاوی بە مەندالێکی و جوان بکەوێت، ئەو بێزانگ و بێرۆ جوانە ھەبیئت، بێریاری دا لە تەك خۆیدا بییات و بەخیوی بکات، ھەر لەوێ بپارییکی دەستبەجیی لە ناوانانی دا، ناوی نا (خۆشەویستی کۆترەکان)، ئەو ناو ھە لە بابلی کۆندا بە (سەمیرامیس) ناوئێردەکرا.

" ئەم سترانە بۆ خۆداوەند دەچرم، کاتی دڵسۆزی مەزن دێت، ئەم کێژە جوان و بێگەردە کە لە دڵە راوکێدایە.. وەرە ھەر ئێستا رزگار بکە "

لە بابل پۇرى ئاھەنگى گەوردەيە، كاتى بابل ئاھەنگ دەگىزىت.
ئەوئەندەى تر بە بەر چاوانەو شۇخ و شەنگتر دەردەكە وىت. ئەوئەندەى چا
سەوز دەكاتەو، دەرد و دەشت و پووبارەكان بە دىمەنى كۆشكەكانى شارل
پەنگى سىي و شىندا و ئەو تابلۇ گەورانەش كە بە دىواردود ھەلدەواسران.
ئەو پۇرە نەمىشى جوانترىن شار دەردەبىز. مىردمنداھەكان گەلا و گول
زەغەرەن بەھەوادا ھەلدەدن، تەنانەت مەينە نەمىشكراوەكانىش دەكەون
سەماکردن، سەرتاپاي مەردومى بابل جوانترىن پۆشاك لەبەردەكەن.
ئەوئەم دەزانىت پووداوينكى گەورە پوويداوە. دەلىنى زەوى بە زەغەرەن
داپۆشراو، لەو ھەالى دەبىت لەدايكبويىيەكى نوئى (كوش)ى پاشا
(ئوداج)ى شارن لەدايك بوو، لەدايك بوو كە كورە. خۆئەگەر
لەدايكبوو كە كچ بىت، ئەو ئاھەنگە سازنادرىت.

مەلۇتكەكە لە ناو كەژاوەدايە. مامانەكان و ئافرەتانى شەونخون بەدىار
شارنەو تا پۇرى مندالبونى، مافى ئەو ھەيان ھەبوو بەدىار كەژاوەكەو ەن و
چاوى بە كۆرپەكەدا بگىزىن. بە زمانى بابلى بەو ئافرەتانەش
دەگوترا (ماياكان). ئىدى گوىت لە ھەسفى كۆرپەكە دەبىت. "ئەو چاوە
جوانانەى" يان "جوانترىن مندالە كە چاوم بىنىبىتى". ئەمەش واتلىدەكان
زىاتر لە كۆرپەكە ورد بىتەو. جوانى لەو سەرە بچووكەدا و بەو چاوە جوان
و تىزەى لە نىگا كردن. بەلام بەدەر لەو ھەى باسەم كرد دىمەنىكى تر توشى
دلەپاوكىت دەكات، شتەگەلىكى تر دەردەكەون، لە واقىعدا نىن، ئەوانە
ئەھرىمەنن، بە ئەداى شەيتانى خويان بزوھەنەيان تىدەگرت و شتىكان
دەگوتەو. بەدەر لەو ديارىيانەى دەورى كەژاوەكە بۆ بوورخستەنەو
پۇحە ئازاوەگىرەكان مووروى شىنى چاوەزار و سىرو شتەگەلىكى نەى

چاوەنەفەس بە کەژاوە کەووە هەڵواسرابوون، دایانەکان (مایاکان) پەنجەیان لە
ئاوی زەغەرەن وەردەدا و نێوچەوانی شازن (نۆداچ)یان پێ تەپ دەکرد، تا
کۆرپە کە لە شەیتانەکان بپاریژێت.

لە پڕ بێدەنگی بایی بە سەر حەشامەتە کە دا کێشا، تا (مۆهیل)ی پێش
چەرمووی^۱ هەرە پیرە پیاو بێتە دەنگ.. گوتی:

- ئەمڕۆ مەروڤایەتی بە گشتی شانازی دەکەین و هەروەها بە هەمان
شیوە زەویش هەروەسا بە لەدایکبوونی کۆری پاشای مەزنان شانازی
دەکا. کە دواتر هەر نازناوی پاشای مەزنان کوش هەڵدەگرێت، بەم بۆنە
پێرۆزەو بە فەرمانی پاشا ناوی (زوحاک)یان لێ نا.

ئیدی هەر هەموو خەڵکە کە بۆ دەربرینی خوشی بەو بۆنەو،
ئاهەنگە کەیان جۆش و خرۆش دا، ئەگەرچی خوشییان بە ناوی (زوحاک)
نە دەهاتەو، چونکە بە زمانی بابلی مانای (ماری مارانگەن) دێت.
ئە هەرمەنەکان خەنینه وەیه کی شەیتانیانەیان بۆ کرد، کە ئێکە کانیان وەک
خۆشحالی بۆ ناوێکە دەرخت و وەکو (فیشکە ی مار) و شەگە لێکیان بە ژێر
زمانەو دەگوتەو!

شوانە ی پیرە.. (ئێچما) چاوی لەو دەست و دیارییه ی کە وا مەزەندە ی
دەکرد لە ئاسمانەو بۆی هاتبێتە خوارەو نە دەبێ. ئەو کچۆلە نازدارە ی
کە ناوی (سەمیرامیس) ی لێ نابوو، بیری هاتەو، ئەم بۆ خۆی

^۱ سپی.

سەر چاوەکانی (سەمیرامیس) و موچرکێک بە لەشیدا دیت. سیما.. نە بیری
ئەسپ و ماین و نەخودی پاشای مەزنیش دەمێنیت، هەموو شتیکی لەبەر
دەچیتەو، تەنھا شتێک لەبیری نەدەچوو، خۆی بوو کە نەزۆکە و
مەندال ناخاتەو. بۆ دەیهەمین جار لە کچۆڵەکەی پوانی، ئەو پرچە خەنەییە
چون زێر بە بەر خۆرەو، شەوقی دەدا، تۆ بۆلێی پرچە سەری زێر
نەبیت؟ ئەمە تا بەچاوی خۆت نەیبینی وەسف ناکریت، چاوەکانی لە
مێنەیدا بەرسفی بۆ نەبوو، دوو لێوی ئاودامان. سیما.. هەموو ئەو شتانە
بۆیان هاتبوو، وەلای نان و پووی لە پیرە کرد.

ئێچما.. بەوردی لە جلۆبەرگەکە یەو، بۆی دەرکەوت کە لەکۆشکەو،
ئەمە ی بە هەل زانی. کچۆڵەکەیش چون هەستکردن بە باوکایەتی
سیحراویانە بزی بۆ کرد، بۆیە بەپەرۆشەو بوو خۆی بەهۆیتە ئامیزی و
بەرەو حەوا بەرزی بکاتەو. ئەویش وەک ئەو، ئەو حەزە ی کچۆڵەکە
پێگەشتبیت، لە ئامیزی گرت و بەرەو ئاسمان بۆندێ کردەو. دواتر
دەستی لە باخەلێ نا وکیسە یە لیرە ی زێری لە بەرکیدا دەرھینا
و پیرەپیاوی دا، هەر ئەو پارە یە بوو کە داینابوو ماینێکی پەسەنی
پێکرت. ئێچما.. بە پەرۆشەو لە کیسەکە ی پوانی و دواتر دەستی
(سیما) ی پاموسی و بەرەو زێدی خۆی گەراپەو. لەخۆشیدا لە سترانبیژی
خۆی نەدەکەوت.

"کاتی دڵسۆزی مەزن دەگاتە جی.. بێشک رزگارت دەکات"

لەوى سەكۆيەكى گەورەى لە مەرمەرى سېى و ئالتوونى و بەدەوريشيدا
كۆمەلەك پەيكەرى بابلى و لەناوەندىشدا نافورەيەكى نەخشىنراو، ئاوى لە
پووبارەكەوہ بۆ پاكىشراوہ، ھەرگىز باوہر ناكەيت بەر لەچار ھەزار سال
بەم شىوازە ئەندازەيە و بەو وردەكارىيە درووست كرابيئت. بەسەر
سەكۆكەشەوہ ئەو ھەموو كىژە پووتانەى پالکەوتوون، ئەوانەيش كە بە
پىوہ پاوہستان، لەنيوہندى ھەر ھەمووشيان ئەو كۆرە قۆزەى بە ھىمنى
دانىشتوہ، بەھىزى بازووى و بالا بەرزى و چوارشانەيەكەى دەللى كەسى
تر لەو شىوازە نەخولقاوہ. ئەمە و سىحرى سروشت و بيناى بابلى بە چوار
دەوريدا ئەوہندەى دى جوانى و دلپىنيان بەو ناوہ داوہ، ئەوجا بزائە تۆ
لە سەردانى كۆشكىكى لە كۆشكەكانى بابل دای.

ئەم گەنجە بەھىز و قۆزەش (زوحاك)ە، تەنھا كۆرى (كوش)ى پاشاى
مەزنى (بابل)ە، دواى تىپىرپوونى سەد سال بەسەر لەدايكبوونى "برۆكانت بۆ
سەرسوپمان بەرز مەكەرەوہ، تەمەنى بنيادەم ئەو سەردەمە لەنيوان پىنچ
سەد تا ھەزار سال دەبوو".

ئەوہ تا لە جوانى و سىحرى شوپنەكە بەملاو ئەولادا چاو دەگىرپىت، كە
پەنگە سروشتى وا جوان ناوازە لەسەر گۆى زەويدا دووبارە نەبوويتەوہ. لى
لەناكاو چاوہكانت لەنيگايرىنى كچەكان دابرى. پياويكى پىرى شەل، كە
زۆربەى ددانەكانى لەدەستدابوو، چەناگەشى تەل تەل پىشى خوار و خىچى
بەردابووەوہ، چون ئەوہى لە ئەوجى گىليدا بيئت، عەبايەكى پەرىپووتىشى
بەشانەوہ و بە لارە لار لە سەكۆكە نزيكبووہوہ. سەرکەوتە سەر سەكۆ مەرى

مەریبە کە و چاوانی کچانی پووتی پیا تەقینەو. زوحاک.. دەستی کردە
چەتر و بە کزیبە کەو. لێ پوانی. بە گالتە جارێبە کەو. پێی گوت:

هۆ گەری نابووت چۆن گەیشتیته ئێرە؟

پیرە پیاو پووی لێ نا، بە دەنگێک لە فیشکە ی مار دەچوو، پێیگوت:

بە م شە لە شەلیبەو بە شوینێکی گە پو پیس و نابووتا تیپە پیم،
زۆر کەسم دیت، تە پلە ی پێکە نیناویان لە سەر نابوو، کاتی بە پێو
دەوستان، ورگیان ئەوێندە زل بوو، بالێندە بە سەریان دەنیشتنەو،
بە ناوی کورپی (کوش) ی مەزنەو بە سەریان لە سروشت و کە شوو و دەکرد،
حەزمکرد ئە م کورپی (کوش) ی مەزنە ببینم، کە بینیم وە ک بارگیر لە ناوەندی
ئە م مێنە پووتانە دا لنگی لێ ڕاکشان دوو، ئەویشم چون ئەو مێنە هاتە
بەرچاو، نە شمشیری لە هەسان دەدا، نە ییش پمی راستەو دەکرد.

کچیلی پووت و قووت دەستیان بە سەر دایانەو بوو. پاسەوانەکان
و روژان، چاویان لە (زوحاک) بپی، هەر کە راستەو بوو، بلەز پمی لە دەست
پاسەوانێک قەپاند و لە دلی پیرە چەقاند، چون پەیکەرێک پما. زوحاک.. بە
توورەییەو گوتی:

ئە م پڕوپووجی گە پە فری بدەنە بەردەم شیرەکان، داوای
لێبووردنیشیان لێبکەن، کە ئەمڕۆ ئە م گوشتە بۆگەنیان وێدە دەین.

پاسەوانەکان پیرە ی کوژدایان هەلگرت و لە چالی شیرەکان توورپیان
دایە خوارەو. دیواری چالە کە وە ک سونبولێک بۆ شارستانیەتی بابلیەکان
بەوێنە ی شیر نە خشیئرابوو. چالە کە چەندین شیرێ تێدابوو، لاشە ی

كوژداوى پىرە شەل بە تووردانى بۆ ناو شىرەگان، ھەر بە ھەواو
قۇستىانەو و پارچە پارچەيان کرد و خواردیان. زوحاک.. بە توورەيەو
گوتى:

ھەموو ئەم پاسەوانانەم بە دویدا بۆ فریدەنە چالەكەو،
واپىدەچىت باوكم(كوش)ى مەزن نەزانىت پیاوہكانى ھەلبىزىت.

زوحاک.. بە توورەيەو سەكۆكەى جىھىشت و بەرەو ناوہوہى كۆشكى
مەزنى بابل پۆيشت. بەدەم رىوہ لەھەموو ئەو پاسەوانانە توورە دەبوو، كە
پىا دەتەقىنەو.. دەرگای ژوورە تايبەتە رازاوہكەى كردهو و دوا بە دواى
خۆى بە توورەيەو داخست.

"بىرم نىيە كە ناويكى تەرت ھەبىت، ھەى كۆپى(كوش)ى مەزن"

زوحاک.. ھەردووك چاوى ئەبلەق بوون، بەدووى سەرچاوەى دەنگەكەدا
گەرا. پىاويك زۆربەى ددانەكانى لەدەست دابوو، چەند تەلە ريشكى خوار و
خىچى بەردابووەو، عەبايەكى شىوشىتالىشى بەسەر شانەو، دەنگىشى لە
فیشكەى مار دەچوو.

ئەو تەجارىكى تەلە (بابل)داين، بەلام دوور لە كۆشكى پاشايەتى، رىك
لەدەورو بەرى شارد، كە بىناكانى لە جوانیدا لە جوانى كۆشك كەمتر
نەبوون. پىاويك بەسواری ئەسپىكى رەسەنەو، كۆمەلىكىش لە پىاوان بە
يەك جۆر پۆشاكى سەربازىيەو بەدوويەو. ئەمە.. (نۆس)ە، راونىزكارى
پاشاى مەزن، بە فەوجى سەربازى پاشايەتییەو ھاتووەتە شار تەفرمانى

پاشا رابگە یینیت. خەلکە کە بە دلە پراوکیۆه لە بەرامبەریدا ویستان. (سیما) ی
مەیتەرەوان، یەکیکیو لەوانە ی دەوری پراوکاریان دابوو.

لەگەل بێدەنگبوونی خەشاماتە کە و ترس و دلە پراوکیان لە فەرمانی
پاشا، حیلە ی ئەسپێک لە دوور پراوری بە خەشامەتە کە دا، هەمووان پووین
بو لای وەرچەرخاند، سەریان سوپما. مایینکی پەشی قەترانی
خەشاماتە کە ی دوولەت کرد. ئەو ی بە بان ماینە کە وە شۆرە سواریکی بە
ئەزمون دیاربوو، دە ی کە ئاشکرا بوو، ترسیان لی پەوییه وە، چونکە ئەو
شۆرە سواری مینە یە و خودی (سەمیرامیس) ە.

- فەریا کە وەتم، هیچم لە دەست نەچوو؟

ئەمە ی بە و پەری دانیایی و خۆشحالییه وە گوت، کە ئەم دوو خەسلەتە
پیکە وە و لە یە کاتدا لای کەس پووین نەداو. لە و هەموو گەری، لە و
تێروانیی خەلکەش گەری، کە نیگیان لە نیوان خۆیاندا دەگۆرییه وە، چون
ئەو ی بلین "لە و ماینە پروانە ماینیک بە بان پشیتییه وە، پروانە ئەو
لە شکرە ی پاشا، بە تایبەت (ئونس) وە ک ئەو ی هەییەتی شکا بیت و
کە و تیبیتە ژیر پیتی ئەسپە کە یە وە، چاوی لە جیهانی ک ئالکا، کە پیشتر جوانی
وای بە چاوی خۆی نەبینیو.

- سەمیرامیس.. ئاخەر چون بەم ماینە سەرشیته وە لە ناو شارددا و
بە تاو غار دەدەیت. دواتر پیم بلی، چون لە گەل ئەو خەلکە نەهاتی و دوا
کەوتی.

- باوکە.. ئە ی تو فەرمانی نمایشکردنی (لێجیش) ی ماینە کەت وی
نەدام، ئەو تا وە ک ماینیکی پەسەن لە بەردەمتدایە.

بە تىروانىنىكى مېينانە لە بەرامبەر پايۆژكار (ئۆنس) ئەو پستەيەي دەربىرى. ئەو نىگا كۆردنە بە سېو، تا سەنگى خۆي بخاتە پوو. پايۆژكار بە دەنگىكى لە سەرخۆ خەشاماتەكەي وريا كۆردەو بەلاوہى لىبكەن و ھەركەسەو بۆ سەر كارى خۆي بگەرئەو. خەلكەكە بەلاوہيان لىكرد، سەمىرامىس.. بە ماينەكەيەو پووى ھەرچەرخاند تا بېوات، سىما.. دەنگى لىكرد:

شەمىرام.. ھەرە ئىرە و دەستى پايۆژكار ماچ بكە و داواي لىبوردنىشى لىبكە. ھاتنت بەو شىئوہى سەرلەبەرى قسەكانى پوچەلكۆردەو، تا ھەرمانى پاشا پابگەيىت.

سەمىرامىس.. ھەك سوارىكى راستەقىنە و بەئەزمون، لە ماينەكەي ھاتە خوارەو و پووى لە پايۆژكار (ئۆنس) كۆرد، ئەويش ھىشتا سەرسامى ئەو جوانىيە بەرى نەدابوو. خەيالەكەي پايۆژكار بە پىچەوانە شكايەو، چون ئەوہى ئەم داوا لەو بكات لىي بېورىت. سەمىرامىس دەستە نەرموشلەكەي بۆ لاي دەستى پايۆژكار بۆرد تا ماچى بكات، لى ئەو دەستە نەرموشلە سەرنجى پى پاكىشا و بەچرپە پىي گوت:

شەمىرام خان.. ئەگەر پەزنامەندى بھەرمون بۆ ھاوسەرگىرى كۆردنم لەتەكتانا، ئەوہ دوا پىگايە دلم لەو پەتارەت خۆش بىت.

سەمىرامىس چاوى لە (سىما) بېرى، كە ھەك باوكى راستەقىنە لىي دەپوانى، بەو بۆنەوہ بزەخەنەيەكى پشتگىرىي ھەك پەزنامەندى ھاوسەرگىرىيەكەيان دەربىرى. دواتر نىگاي بۆ لاي پايۆژكار گواستەو..

پیاویکی بە هیژ و پلە بالای نیو دەولەت لیڤەدا دلّی خۆی وە لا ناو هزری بۆ
پەزامەندی لیخستە گەر.

شەوی دواتر (شەمێرام) بوو هەوسەری (ئونس)ی پیاویژکاری بالای
پاشا (کوش)ی مەزن، پاشای هەموو مەملەکەتی بابل.

ئەگەرچی چاوەکانی (زوحاک)ی قیتوقۆز بەوای توورەییەو
لە چرکە یە کدا سوور هەلگە پان، لە چرکە ی دوو هەمدا هیژی بازووی لیخستە
گەر و شالۆی بۆ پیرە پیاو برد. کابرای پیرە لە جی خۆی نەبزوا، تەنانەت
چاویشی بۆ نە پرووکاند، بە لکو بە گالته جاپییەو لە شالۆ بردنە کە ی
دەپوانی، کە دە یویست لە یە خە ی بگریّت و تووری بداتە دەرەو. ئەو بەزمە
بەو هەش کۆتایی نە هات، بەو ئاوا یە کە لە پیرە پیاوی بینی، باوە پری
نە دە کرد ئەو پاستی بیّت. بە جەستە ی پیرەدا پەتیبوو، هەر وە ک ئەو ی بە
هەوادا پەت بوو بیّت. ئەوجا پووی بۆ وەر چەرخاند تا لەو شوینە ی ویستابوو
بیینی ئەو. پیرە زۆر بە گالته جاپییەو لە هەولەکانی (زوحاک)ی دەپوانی.
ئەو نە دە ی دی پق ئەستور بوو، تەواو سەری پێ سورماندبوو. کاردانەو ی
(زوحاک) لە ترسەو نە بوو، بە قەد ئەو ی سەرسورماوی بوو. دواتر بۆ
کۆتایی پێهینانی پیرە، دەستی بۆ مەشخەلی ئاگری پووناکییە کە ی ناو
ئوردە کە ی برد و بە دەستیەو ی گرت، ئەوجا بۆ پیرە ی هاریشت، بە چاوی
خۆی مەشخەلە کە ی بینی بە جەستە ی پیرەدا تێپەری، بیئەو ی گری

تېبەربىدات، لەولاترەو ھەوتە سەر زەويىيە ھە. لىرە بەدوا نىگاي پىرە
ترسناکتر ھەركەوت، نىگاي ېردە سەر مەشخەلە ھە، ئاگرە ھە كوژايەو ھە،

ھزرى (زوحاك) ى بابلى ھەوتە بىر كىردنەو ھە، ھە نەيدەزانی بەدروستی
چى بىكات. لى ئەمجارە پىرە دەستى پىكرد، لەچاوترووكاندنیکدا
مەشخەلە ھە ھە دەستەو ھە گرت، لەچاوپرووكاندنى دوو ھەمدا پاشەكشە ى بە
(زوحاك) كرد، پىرە بوو بە دووان، بە سىيان، بە دە، تا دەھات ژمارەيان
زىاتر دەبوو، تا وایانلېھات ھەندىكیان بە ھەواو دەفرىن، ھەرهەمووشیان
مەشخەلى ئاگریان بە دەستەو ھە بوو، لەیەكرا ھە ھەموویان ئاگرەكانیان
تیسرەواند. زوحاك.. ھە پاشەو پاش گەپایەو ھە، پىی لەشتى ھەلکەوت و
لەسەر گازەرای پشت ھەوت.. ئاگر لە ژوورە ھە بەربوو، زوحاك سەرى
لېشىوا نەیدەزانی كىو ھە غار بدات. پىرە ھەقلی زوحاكى دەخویندەو ھە،
دەیزانی بىر لەچى دەكاتەو ھە. ئەو ھە مایە ى سەرسوپمانبوو، سەرتاپای
ھەقلی زوحاك ھەلچوونىكى بەكول بوو، بۆ شكستھینانی ئەو پىرەپیاو ھە، ھە
ھىچ لىی ھالى نەبوو بوو. بەلای پىرەشەو ھە ھەقلی زوحاك مایە ى
سەرسوپمانى بوو. لەپىر ھەموو پىرە پیاو ھەكان بوونەو ھە بە یەك پىرەپیاو،
لەنىو ئاگرە ھەو ھە لە زوحاك نىكبووبو ھەو ھە، بە دەنگى فېشكاندنى مار، پىی
گوت:

- كورى (كوش) ھەقلی خۆت مەشیوینە، تۆ لەھەق من نایەیت!

زوحاك.. لەبەر ھالای ئاگرە ھە دەستى كىردە بەرەست بۆ دەموچاوى

و گوتى:

- تۆ كىتى؟

د. ئەحمەد خالید مستەفا

پیره به سووکی پییگوت:

- من (لۆسیفەر)م، میری پووناکی، ئەو پۆژە ی پووناکی تیا خولقا بوو، منیش خولقام.

له پر هه موو ئاگره که کوژایه وه، هه ر وهك ئەوه ی واهیمه بوویت. لۆسیفەر.. له قسه کردن بهرده وامبوو:

- تۆ ئە ی کوپی (کوش) بژاردەیت، ئەو پووناکییه ی من تۆی هه لژاردوو، به من ه وه مه زنترین که سی سه ر زه وی ده بیت، فییری نه ئینی (ماجی) ت ده که م. هه ر له پئی منه وه ته وای مه ردوومی گۆی زه وی به په رییانیشه وه دینه ژیر فه رمانی تۆ.

زوحاک که می ئارام بووه وه، ویستی بدویت، لی لۆسیفەر درێژە ی به قسه کانی خۆی دا.

- له تۆ به ولاره که س نییه شایسته ی مه زنی پیببه خشریت، فه رمان په وایی گۆی زه وی بکات، تۆ نه بی که س شاره زای نه ئینی (ماجی) نابیت. نه گه ر به وه ی ئەو هیزه مه زنه له خۆت بگریت، ئەو له چیا ی (ده ماوه ند) چاوه پروانت ده بم. له وئ له کچانی چیا پرسیار له (لۆسیفەر) بکه، رینماییت ده که ن.

ئه وجا پیره میژد له به ر چاوی ونبوو. (زوحاک) ی به واقورماوی جیه ئشت، که سه رله به ری ژیا نی پی گۆپی.

چیا ی (ده ماوه ند) له تاریکی شه ودا تاریکتر. که نجیکی سه رلیشتی و له و چیا به دا به دووی کچانی چیا دا ده گه ریت.. چ کچیلایلیکن له م شوینه

سامناكەدا دەژىن. چاۋ چاۋى نەدەبىنى، گویت لە ھىچ شتىك نىيە، جاروبار
سىبەر لەسەر شىۋەى بنىادەم لەتاۋىر و گابەردەكانەوہ لەخەيالیدا
دەپسكىت. زوحاك.. ھەست بە ئائۇمىدى دەكات، ناچار پىر بە گەرووی ھاوار
دەكات:

ئەى پىرەپىاۋ، من ئەوہتام لە چىاى دەماوہند، تۆ لەكوئى؟

گوئى ھەلدەخات، تەنھا سەداى دووبارەبوونەوہى دەنگى خۆى نەبىت
ھىچ وەلامىك نابىستىت. دواتر لەولاترىيەوہ ھەستى بەشتىك كرد، تەنھا
شتىك نىيە، شتگەلىكن، بە پارىزەوہ بەرەو پووى دىن، ھەستى بە دەنگى
پىيان كرد، جەستەيان ديار نەبوو، چاۋى لى تىژ كرد، بىنييانى، تەنھا
چاۋيانى لىوہ دياربوو، چون چاۋانى گورگ دەبرىسكانەوہ، لەھەموو
شۋىنىكدابوون، لەلای پاستىيەوہ، لەلای چەپىيەوہ. ئەوہى جىي
سەرنجبوو، زوحاك.. ھەستى بە ترس نەكرد، دلەپراوكىشى تووش نەبوو،
بەلكو بەدەنگىكى بەرز ھاۋارى بەسەريانەوہ كرد:

لۆسىفەر لەكوئىيە؟ ئەو كەسەى خۆى ناوناوہ مىرى پووناكى، ھا
لەكوئى؟

ئىدى لىرەوہ جەستە چكۆلەكانيان دەرکەوت، قەياسەى سەد كەسىك
دەبوون، نىگای تىپرین، وەك برى مندالى بى دايباب دەرکەوتن. جلو بەرگان
رەش و پرچيان درىژو رەش بە رەنگى تارىكى. ھەر ھەمويان لەبەردەم
ئەشكەوتىكدا بە دوو پىزى بەرامبەر بەيەك راوہستان. دواى ئەوہى زوحاك
دوويان كەوت و لەپاينى چىاكە بەرەو كونى ئەشكەوتەكە لەنىۋەندىانەوہ
بەپىكەوت. ھەر وەك چۆن لۆسىفەر بەلنى چاۋەپوانى وىدابوو، كە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

لۆسیفەری بینی، ئەو پیرەپیاوێ شەل و دامیژراو و پەرپووتە نەبوو،
کەسیکی وابوو وەسپ نەدەکرا، لۆسیفەر لەسەر کورسییەکی گەورە
دانیشتبوو، تاریکی دەوری دابوو، ئەگەرچی مەشخەلە هەلکراوەکانی کە
بەدارەوێ بوون زۆر بە پوونی لۆسیفەریان بۆ روون نەدەکردەوێ، وەل
دیاربوو ئەو لۆسیفەرە نەبوو، کە ئەم دەرخواردی شێرەکانی دابوو. ترسێک
بەناخیدا هات، ئەوێ بەرامبەری لەسەر کورسییەکی بنیادەم نەبوو،
ئەگەرچی لەشیوەی بنیادەمیش خۆی دەرەخست، پووخساری بەوای
سەمای تیشکی ئاگری مەشخەلەکانەوێ لەلای جیگیر نەدەبوو. ئەوێ دەستی
بنیادەم نییە، ئەو قامکانەش هی بنیادەم نین، نینۆکی بنیادەم کەینی وایە،
ئەو شان و شەو کەتە کە ی لە بنیادەمدا هەن. ئەمە دەبێت چی بێت؟ ئاخۆ
ئەمە خوداوەندە و لەسەر عەرشە کەیدا دانیشتبوو؟ بەوای عەقڵی بابلی
کۆنەوێ نەیتوانی ئەو مەتەلە هەلبێنیت، کە دوو سی هەنگاو لەو شتەوێ
دوور بوو. درکی نەکرد ئەوێ بەرامبەری (ئیبلیس)ە.

هیدی هیدی شتەکانی لا پوون دەبوو، کە تاریکی لێی شارەدبوو،
تا زیاتر لێی نزیک دەبوو، زیاتر پووخساری دەرە کەوت، خانەکانی
عەقڵی زوحاک شتەکانیان تاوتوێ دەکرد. ئەو بوونەوێ کە پێدەچوو
لۆسیفەر بێت، قژیکی درێژی هەیە، هەر ئەو قژە درێژە تەواوی پووخساری
بۆ ئاشکرا نەدەکرد. لۆسیفەر بە دەنگی خلۆر بوونەوێ بەردیکی سەر
چیاکە، پێی گوت:

- زوحاک .. لەنیو هەموو پیاوانی مەردوومی دنیا، تۆم هەلبژارد.
ئەگەرچی بە ژیا نیکی خەتەرناکدا تێدەپەڕی، وەل دەزانم دلێکی مردووت
هەیە، ناترسیت، دلێکی ئازا و بەجەرگ و پوختیکی یاخی.

ئەنتىخريستۇس

زوحاك.. موچوركىك بەجەستەيدا تىپەرى، لەترسەوۈ نەبوو.
بەدەنگىكى سووك پىنى گوت:

مەنت بۇ چ شتىك ھەلبارد؟

لۇسىفەر بە توورەيىۋە بەرسىقى دايەۋە، ۋەلى ۋا ناكە بەگىزا
چويىتەۋە.

تا مەردومى سەر گۆى زەۋى لەژىر فەرمانى تۆدا بن. دوو.. فىرى
نەينى (ماجى) ت بىكەم. " لەپر لۇسىفەر لەقسان دەكەۋىت، دواتر درىژە
بەقسەكانى دەدات " پىۋىستە دلە مردوۋەكەت تاقى بىكەينەۋە. خۇ ئەگەر
نەينى (ماجى) بە ھەلە بەكەسىك درا، دەستبەجى دەمرىت.

ۋشەى تاقىكردنەۋە، كە نەيدەزانى چۆنە، غايەلەيەكى لا دروست كرد،
نەۋىش ھەر لەترسەۋە نەبوو.

نەۋ (ماجى) يە چىيە، كە ھەر دووبارەى دەكەيتەۋە، دواتر نەۋ
تاقىكردنەۋە....

لۇسىفەر قسەكەى پى قاچى

- كە دەمبىنى!

زوحاك.. لەھىچ ھالى نەبوو. كەۋتە پرسىيار كردن. لۇسىفەر بە
دەنگىكى بەرز گوتى:

- كە دەمبىنى ترس داتنەگرىت. ھەر كە روخسارى خۇم بۇ ئاشكرا
كردى، برژانگەكانت بېرووكىنىت دەستبەجى دەتكورۇم، ئەگەر بىنىمەت و

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەترسایت، ئەوا نەینى (ماجى) ت دەخەمە بەردەست، ئەوجا ھەموو دنیا
لەژێر دەسەلاتى تۆدا دەبیّت، بنیادەمیکیش چییە لە فەرمانت دەرناییت.

زوحاک.. دەمى بیدەنگ بوو، دواتر گوتى:

- ئامادەم، تۆش پووی خۆتم بۆ ئاشکرا بکە!

بلە ز و لەنکاو، قژەکەى لۆسیفەر بەلادا چوو، دەموچاوی دەرکەوت،
سێما شەیتانییەکەى ئاشکرا بوو، لە زوحاک نزیکبوووە، زوحاک چاوی بە
نابووت و ترسناکترین بوونەوەر کەوت، لى سەلەمییەو، عارقە
بەنیوچەوانیدا ھاتە خوارەو. قەد باوەرپی نەدەکرد بوونەوهرى و نابووت و
تۆقینەر لەسەر گۆی زەویدا ھەبوویّت! تەرپەى لیدانى دلى خیراتر بوو، وەلى
دانى بەخۆیدا گرت، برژانگەکانى نەپرووکاند، ما بیر لە جوانترین و
خۆشبەختترین کاتەکانى پابردووی بکاتەو، تا ترس ئامبازى نەبیّت، لى دلى
ھەر ئارام نەدەبوووە. ناچار گوپی بەخۆى دا، بەوپەرى خۆپاگرییەو
گوتى:

- تۆ چ بوونەوهرىكى نەفرەتلىکراوى!

لۆسیفەر چپوچاوى لیکن، ئەوئەندەى دى تۆقینەر بوو، گوتى:

- من ئەھرىمەنىكى یاخیم.

ئەو دیدارە یەكەم دیدارى سەر زەوى نیوان بنیادەم و ئیبلیس بوو، کە
ئەویش لە بابل پوویدا، یەكەم شارستانییەتییى دواى زریانەکەى نوح بوو.
ئیدی زوحاک ھەموو شەوى سەردانى ئەشکەوتەکەى (لۆسیفەر) دەکرد.

لۇسىفەر.. فىرى نەينى (ماجى) يەكەي كرد. ماجى.. بەزمانى بابلىيەكان
يانى سىحر.

زوحاك.. يەكەمىن كەسبوو لەسەر گۆي زەوى فىرى سىحر بوو، وەلى
مىژوو نازناوئىكى تىرى لىئا، بەو نازناوئەو نەبەنگى دەركرد، ناوى
راستەقىنەي (زوحاك) بوو، لەمىژوودا بە نەمروود پاشا ناوى ھاتووە.

پاش تىپەربوونى چەند پۆژىك بەسەر ئەو دىدارەياندا، زوحاك.. تەلەي
بۆ (كوش)ى باوكى نايەو، چالئىكى مامناوئەندىي ھەلگەند، لەخوارەو زياتر
لە پەنجا پى چەقاند، چالەكەي بە گەلەي دار پووپۆش كرد. ئەمە يەكەم
تەلەي بنىادەم بوو لەمىژوودا. ئەو تەلەيەي (كوش)ى پاشاي پى لەناوبرا،
زوحاكى گەياندە عەرشى دەسەلات، دواترىش پاشايەكى خويندەژو
ستەمكار نەك تەنھا پاشاي بابل بىت، بەلكو ھەولیدا پاشاي مەزنى ھەموو
پاشاكان بىت.

پاشايەكى ستەمكار و خويندەژو بىت، ئەمە پوونە، وەلى پاشايەكى
ستەمكارى ئاراستەكراوى ساحىرىش بىت، ئەو نەگەتییەكى گەورەيە بۆ
سەر مەردوومى سەر زەوى، كە پىشتەر نەبوو. نەمروود.. ھەر ھەموو ئەو
خەسلەتانەي لەخۆ گرت، ھەر ئەویش بوو يەكەمجار تاجى پاشايەتیی بۆ
خۆي داھىئا و بىرۆكەي ئەو تاجەشى لە پاشاي جنۆكانەو وەرگرت،
تاجىكى لە ئالتوون دروستكراو، ئەنگوستیلەيەكى گەورەي زىرپىشى لە
پەنجا نا.

مىژوو وەبىرمان دىنیتەو، كاتى (نەمروود) تاجەكەي لەسەر كرا، گوتى:

د. ئەحمەد خالید مستەفا

- من پاشای ھەموو دنیام، دنیا بە دارو بەردییەو ھەمووکی ئیتمە یە.

تا ئەمڕۆش کەس نازانیت و شە ی (ئیمە) مەبەستی لە کیتی تر بوو.

ئەو جەنگە بۆ سەر مەملەکەتی (بیکتρία). ھەر کە نەمرود لە سەر
عەرشێ خۆی دانیش، سەردەمی جەنگی ھینایە ناراو، دەھۆلی جەنگی
کوتا. ئونس.. تازە زاو بوو، ھیشتا تیری لە ھەنگوینی زاو بوون نەخواردبوو،
بە دەم بانگەوازی جەنگەو پۆیشت، ھەر ئەویش نا، سەمیرامیس
ھاوسەریشی لە گەڵدا پۆیشت، ئەو شۆرەسواری لە پەلێدا ھاوتای نەبوو،
ھاوشانی مێردەکە ی دابەزییە مەیدانی جەنگ. بە راستی دیمەنیان وەك بوو
و زاوا سەرنج پراکیش بوو.

سەمیرامیس.. وەك سەرکردە یەك پێشپەرەوی لە شکرێکی سەربازی کرد.
ئەو سەرکردە شوخ و شەنگ و نەشمیلە، بە دەر لە چەری برژانگەکانی، بە
ئەسپەکە یەو ڕەخشی لە شکرەکە بوو، لە چاوەکانیشی ھەو ھەمەندی و
زیرەکی و قارەمانیتی دیار بوون. نەك ھەر ئەو، ئەو دەیتوانی پێشپەرەوی
لە شکرێك بکات، ھەلبەت دەشیتوانی ئیمپراتۆرییەتیکیش وێك بنیت.

لەو جەنگەدا (شەمیرام) زیرەکی و ئازایەتی خۆی دەرخواست، توانی
مەملەکەتی (بیکتρία) بپووخینی و داگیری بکات. ھەوڵەکە بە پاشای نەمرود
وەك سەرکەوتنێك لە سەر دەستی (سەمیرامیس) گەشت. پاشا بەو ھەوڵە
نۆر سەرسام بوو، ئافرەتێك سەرلەشکر بیست و سەرکەوتن بە دەست بێنیت.
پاشا بۆ خەلات کردن بانگەیشتی ناو کۆشکی کرد. ئەو یەكەم دیداری
(نەمرود)ی پاشای مەزن و سەمیرامیس بوو.

نەمرودى پاشا لەسەر كورسى عەرشەكەى دانىشتىبوو، چون ھەموو
جارى بەگژ پايژكارەكانىدا دەھاتەو، كە پايژكار(ئونس) يەككىبوو لەوان.
لەپ سەمىرامىس خۆى بە ژورا كرد و بە ھەموو جوانى و باوەر بەخۆ بوون
و ئازايەتییەو ەك جەنگاوەرىكى بە ئەمەكى پاشای مەزن و بابل بەرامبەر
پاشای مەزن دەرکەوت. زوحاك.. ھەر كە چاوى پىكەوت، سەمىرامىس
ترپەى دلى زياتر بوو، ئەویش لەسەرسامییەو بوو. لەخۆى پرسى ئەم دڵەم
بۆ راپلەكى، ھۆكار دەبیٹ چى بیٹ، تۆ بلىى بەھۆى يەكەمجارى بینینى
پاشای مەزنەو بیٹ؟ لى ئەمەى پەتكر دەو. ئەو كەسىك نییە وا بە ئاسانى
لەبەر كەسىك راپلەكىت. لەو دەمەیدا (زوحاك) لەتەك پايژكارىكى دەدوا،
دواتر كە ھەستى بە ئامادەبوونى كەسىك كرد، پووى بە لايدا وەرچەرخاند،
ھەر كە چاوى پىكەوت، لەسەر عەرشەكەى ھەستا. كاتى بینى لەسەر
كورسى عەرشەكەى راستەو بوو، ئەودەم لەخۆى پرسى.. بۆچى ھەستا؟
ئەوى مەزن بۆچى لەبەر كەسىك ھەلدەستى. نىگای چاویان لەتەك يەكدا
ئالشت كردهو (گۆرییەو). نىگایەكى تر لەكەسىكەو سۆسەى كردن.
نىگای توورەبى لە (ئونس)ى مێردەكەىو بوو، ئەو نىگا ئالشت كردنەو
بەدل نەبوو، كە لەبەر چاوان نەدەشارایەو، ئەوجا نىگایەكى تر لەچاوانى
ئەھرىمەنەو ھاتە مەیدانەكە ئەویش نىگای لۆسیقەر بوو.

زۆری پێنەچوو، چون ئەوەی بیهوی بە چاوی خۆی ببینیت (ئۆنس)ی
پاویژکاری لەسەر قەلاکەوێ تووڕ بەدریتە خوارەو، ئەوجا بە گالتە جاپییەو
لێی بپوانیت. دواتر نەمرود لەتەك سەمیرامیس هاوسەرگیری کرد.
زەماوەندە کە یان هەر هەموو خەلکی بابل ئاھەنگیان بۆ گێرا، سێ پۆژان
ئاھەنگیان بەردەوام بوو، دیاری و شیرینی بە هەموو مەملەکەتدا
بە خشرایەو. خۆر و مانگیش بە یەك گەشتن، هەر وەك چۆن لە
ئەفسانەکاندا هاتووێ خۆر و مانگیش بە یەك گەشتن، خۆر نەمرودی
خوداوەند و مانگیش سەمیرامیس بوو.

هێز و دەسەلاتی مەملەکەتە کە داوی ئەوەی سەمیرامیس چووێ پال
پاشای مەزنەوێ هاوتای نەبوو، پیلان و دانایی لە بواری سەربازی و
ستەمکاری چووێ پال سیحەرەو، ئیدی مەملەکەتی نەمرود دەستی بە
پەلاماردانی مەملەکەتەکانی دەورووبەر کرد، بەوێشەوێ نەوێستا تەماحی
دەسەلاتی زیاتری هەبوو، دەیویست شالۆ بۆ ئاسمانیش بەریت، شەش
هەزار زەلامی لە هەر حەوت مەملەکەتە کە کۆکردەو، داوی لێکردن
قوچکە یەك دروست بکەن، کە دەستی مۆڤ بە لووتکە کە ی نەگات. سالیکی
بویت بۆ سەرکەوتن بەو قوچکە، هەورەکانیش تێپەڕینیت. ئیدی کریکار و
ئەندازیارەکان تەنانەت جنۆکەکانیش لەو بیناکردنە بەشدار بوون، چەند
سالیکی نەبرد، یەكەم سەیرۆسە مەرە لەو حەوت سەیرۆسە مەرانی دنیا
بنیات نرا و لەناو سنووری کۆشک و عەرشە کە ی نەمرود قووتەوێ بوو.

نەمروود لە باخەللى سەمىرامىس نووستىبوو، بەسۆزەو دەستى
 بەسەرقرزى پاشاي مەزن دەهينا، كە لەناخەو ئەو پەيمانەى بەخۆى
 نەدايوو، ئەو دەم نەمروود لە پەيوەندىيەكى تردا بوو، خەونىكى نۆر سەيرى
 دەدەيت، خۆى لەو دەدا بينىيەو، چون ئەوەى بەسەر پشتى ئەسپىكەو
 بىت، لە ئەرزەو بەرەو ئاسمان ھەلدەفرى، كاتى لە ھەورەكان ئاودىو بوو،
 خۆى بەرامبەر سوارىك بينىيەو. بۆ دلتىابوون كە ئەوەى دەيبىنى سوارە و
 وەك ئەو لە ئاسماندا دەفرىت، لای لى كەردەو، لەو شوينەى خۆى
 نەيبىنىيەو، لەپەر ديار نەما، لەجىي ئەو ئەستىرەيەكى پرشنگذار
 دەرگەوت، دواتر لىي وردىبوو، شۆرەسوارەكەى بينىيەو، كوتومت
 لەخۆى دەچوو، ھەر پىك خۆى بوو، لەپەرى ھىچى لى ديار نەما، ئەستىرە
 پرشنگذارەكەيش دەرەكەوتەو. ديسان شوينەكانى سەح كەردەو،
 سوارەى بەدى كرد، وەك تىر لە كەوان دەرچوو، بەرەو زەوى سەربەرەو
 خوار دەبوو، چون ئەوەى لەخەونەكەيدا بچىتە گيانى نەمروودەو.
 نەمروود راپچەكى و ھاوارىكى بۆ كرد. لەخەونەكەى بىدار بوو، چاوە
 جوانەكان و دەستە نەرم و شلەكانى سەمىرامىس فرىاي كەوتن، دەستى
 بەنىوچەوانىيەو گرت، تا ھىورى بكاتەو.

سەمىرامىس بەلەدترىن كەسانى لەبوارى خەونامەدا بۆ ھىنا، تا
 شروڤەيەك بۆ خەونەكەى بدۆزنەو. ئەوان ھاتبوون دەرسان تەفسىرى
 خەونەكەى بۆ ئاشكرا بكەن، دواچار پاشا لىيان توورەبوو، ھەموويان
 تۆقىبوون، چونكە دەرسان خەونەكەى بەپاستى بۆ بگىرنەو، نەوەك پاشا
 لەتوورەبيدا لەمليان بدات، سەمىرامىس بەلئىنى سەلامەتىي وىدان، گوتيان..
 بەم نزيكانە مەلۇتەكەيەك لەدايك دەبىت، كوشتنقان لەسەر دەستى ئەو

کۆرپە یە دەبیّت. پاشای مەزن چون گێرکانیک گری گرت، بریاریکی دەرکرد،
 مەرچی لە دایکبوی نوێیە لە حەوت مەملەکەتە کە بکوژدین. بریارە کە
 جیبە جی کرا، دامودەستە کە ی بۆ کوشتنی هەر مەلۆتکە یە ک بە
 مەملەکەتە کان بلایبوونە وە. لە و پۆزانە دا (ئێبراهیم) ی پیغەمبەری خودا
 لە دایک دەبیّت، دایکی لە بەرچاوان دووری دەخاتە وە و دەیشاریتە وە تا
 گەرە دەبیّت. ئە و سەردەمە بابلییە کان ئەستێرەیان دەپەرست، پەیکەریان
 بۆ دروست دەکرد و کێنووشیان بۆ دەبرد، لە و ئەستێرەش خۆر و مانگ.
 خۆر پەرستراوی بالایە و ئەویش نەمرودی مەزنە، مانگیش سەمیرامیس بوو.
 نەمرودیش یە کە دڵسۆزی ئەهریمەن بوو. بە وای ستەمکاری و خۆپێشتن و
 شەر لە دواي شەر، بوار بۆ ئێبراهیم پەخسا لە ناو خەلکیدان گەوازی
 پەرستنی یە ک خودا بدات و کێنووش بۆ پەیکەرێک نەبەن نە سوود و نە
 زیانی هە یە. کار گەشت بە وە ی حیکایەتە کە ی ئێبراهیم ببیتە دەنگوباسی
 بابل. بە هاربوو، مەردووم بۆ جەژنە بە هارە دەرچوو بوونە دەرە وە ی شار،
 کاتی گەرە وە، بۆ شوکرانە پوویان لە پەرستگای بابل کرد، پەرستگای
 ئوور، کاتی بینیان گشت بتهکانیان شکابوون، پاچیکیش بە گەردنی
 پەیکەری گەرە وە هەلواسراوە، کە بە (مەردۆخ) ناویان دەبرد. مەردۆخ لە
 شوینیکی بەرزتر لە پەیکەرەکانی دی مینا خوداوەند دانرابوو.

خەلکە کە بە و کارە قەلەس بوون، پقی (ئێبراهیم) یشیان بیر کەوتە وە
 لە مەر پەیکەرەکانیان کاتی پوو بە پووی بوونە وە، باسە کە یان خستە
 بەرگوئی. ئەویش وەلامیانی دایە وە:

- ئە و کارە حەتمەن ئیشی گەرە کە یانە، لێی بپرسن.

خەلكە ئەوئەندەى ترهههچون، ههوالهكهيان گهيانده پاشاي مهزن.
ئەو ئەو ديدارهى نيوان(نەمرود) و (ئىبراهيم)بوو.

- ئەى ئىبراهيم.. ئەو خوداوەندە كىيە تۆ دەپەرستى؟
- ئەو ئەو خودايەيه كه ژيان و مهرگى بەدەسته.
- منيش ژيان و مهرگم بەدەسته، لەمل زيندانييهك دەدەم و دەيكورم، لەيهكىكى ترخوش دەبم، لى دەگەرپىم بژييت.
- خوداي من خور لە پۆژههلاتهوه ههلدينييت، توش لە خورئاواوه ههليبينه.

ئەگەرچى نەمرود بەو پرسىارهى تىكچوو، لى گوئى وي نەدا. فهرمانى
دەركرد دەرەق بەو تاوانەى ئىبراهيم كردووئىتى، كوشتنيك بكوژييت بىرى
لى نەكراييتەوه، برپارى دا ئاگرىكى گەورە بكرىتەوه، بە مەنجەنيق
ئىبراهيمى تى فرى بدرىت. خەلكى بابل يەك مانگى پەهەق داريان
كوكردهوه، ئاگريان تيبەردا، ئاگرەكه ئەوئەندە بەرزەوه بوو، لەوپەپى
مەملەكەتەوه دياربوو، ئەوجا (ئىبراهيم)يان بە مەنجەنيق فرىدايه ناو
ئاگرەكه، چەندىن شەو و پۆژ ئاگرەكه نەكوژايەوه، ليكەپان تا بەتەواوى
دامركايەوه، ئەوجا بە فهرمانى پاشا بگەرپىن بۆ سووتمانەكهى ئىبراهيم و
كۆى بكەنەوه، تا پيشانى مەردوومهكهى بدەن كه نەماوه. كاتى بينىيان
ئىبراهيم هيجى لى نەهاتووه، تەنات بە پىي خوى ويستاوه. نەمرود دەبوو
خوى لەو گرفته پزگار بكات، ناچار تووپەبوونەكهى برده لاي لؤسيقر،
ئەوئەى نەمرود كردى جيى سەرسوپمان بوو، كه برپارى دا بە گژ ئەهرىمەندا

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بچیتەو. ڕەنگە نازناوی (نەمرود) یش لەو وەو هاتبیت، کە بە گز شەیتاندا چوو و تەو. خۆی گە یاندا ئە شکە و تە کە ی دە ما وە ند.

- کوا ئە و هیژە لە بن نە هاتوو ی بانگە شە ت بۆ دە کرد، ئاگرێک بە و گە و رە یە ی هە لمر کرد، مرقیکی گوشت و خوینی بۆ نە سووتی، یانی چی؟
- یانی ئە ویش وە ک من شە ی تانە.

- بە راست... مە بە ستت ئە وە یە لە تۆ شە ی تان ترە؟ دواتر ئیمە ئیبراهیم دە ناسین، باوکی ئیبراهیم (ئازەر) ی پە ی کە رتاشە.

- بۆت نییە هە موو شتی کە دە یزانم بیزانیت، ئیمە هاو پە یمانی یە کین، دواتر تۆ چیت، بنیادە میکی ت برسی دە بیت و میز دە کە ییت و دە مریت.

- ئە و هیژە کوا، بە قووللە کە ی خۆم بۆ سەر هە و رە کانیش بە رز بوومە وە هەر نە مدۆزییە وە، لە تە ک تۆش بۆ ئە سفە لی سافلین شۆر بوومە وە، هەر نە مبینییە وە.

- هیژە کە هەر ئە وە یە تۆ پاشای مە ملە کە تیکی ت، ئە وە ی گوئی لە ناوت بوو، ترساو و بە س، خیزانگە لیک لە جنۆکە کان بە فەرمانی تۆ هە لسو کە و ت دە کە ن.

- بە لێ... ئە وە راستە، تە نها یە کێک نە بیت، ئە ویش ناوی ئیبراهیمە، ئە و چیی هە یە کە من نیمە، تۆش هەر نیتە؟

- ئە و هە ژارە، لە فیل بە و لاو ه چی نییە، هەر فیل بوو لە ئاگر پاراستی.

- تۆ درۆزی، درۆزنیکی هیچو پوچ، سویند بیت ئە و دە مە ی ئە و هیژە دە دۆزمە وە بتکوژم و پارچە پارچە ت بکە م.

بىرپارى ياخيپوونى خۆى بەسەر (لۆسىقەر)دا. دواى ياخيپوونى نەمرود بەسەر باوكى و كوشتنى، لە خوداوەندىش ھەلگەرايەو و بانگەشەى بۆ خوداوەندى خۆى راگەياندا. بەسەر ئەو ئەستىرانەشدا ياخيپوو كە مەردوومەكەى دەيانپەرست. بەسەر ھەموو شتىكدا ياخيپوو، دواى ھەر ھەموو ئەمانە ياخيپوونى خۆى بەسەر ئەو كەسەدا راگەياندا، كە فېرى سىجىرى كرد ئەويش (ئىبلىس)بوو.

(زوحاك).. يا مېرى ياخيپوو، ھەلى لەسەر زەوى بى پكابەر.

- گەرەم زوحاك.. چىشتلىنەرە تازەكەى پاشامان گەيشت. ئەمە دواى ئەو ھى چىشتلىنەرەكەى ترمان بەفەرمانى گەرەمان لەكارەكەى دەركرد.

- با بىتە ژوورەو و زۆرم بۆ نەپىسىت.

نەمرود لەتەك راويژكارەكانىدا لە وتوويزدا بوو، تا ھەستى بە ھەنگاوى نەرم كرد، سەرى بۆ بەرز كردهو، تا بزانيت ئەو ھى دەبىتە چىشتلىنەرى كىيە. ھەر كەچاوى پىكەوت، چاوەكانى زەق بوون، راويژكارەكان سەرنجياندا. چىشتلىنەرەكە دەموچاوى ئاسايى بوو، پىرە پىاويكى شەل و زۆربەى ددانەكانى لە دەست دابوو، عەبايەكى شپو وپى بەسەر شانەو. پىاوە پىرەكە بزەخەنەيەكى گالتەچارانەى تىسرەواندا. بەو بزەخەنەيە ئەو ھەندەى دى سەروسىماى ناشرىنتر بوو.

پیره به دەنگی گالتە جارییه وه گوتی:

- گه وره م نموونه یه کم له و خواردنه ی دهستی خۆم بۆ هیناوی، تا له کاره که م حالی بیت.

پیره له سه ر سینییه کی ئالتوونی که خۆرادنیکی به له زه تی به سه ره وه بوو، له پاشای نزیک کرده وه.

نه مرود... پێک و په وان پێی گوت:

- پێویست به نموونه ناکات، تۆمان ناوێت.

پیره بزه خه نه یه کی تری بۆ کرد، ددانه شاشه کانی بۆ ده رکه وت، گوتی:

- گه وره م.. داوای لیبوردن لێ ده که م، وه ک پێزیک بۆ پاشای مه زمان پێم بده شانه کانت ماچ بکه م.

پیره به داماوێ له نه مرودی پاشا نزیکه وه بوو، له به رده میدا کړنووشی برد و که راسته وه بوو هه ردوو شانی ماچ کرد، دواتر ئیزنی له پاشا خواست، به پێی خۆیدا گه رایه وه.

- گه وره مان.. خواردنه که ی به ر له تۆ لێمان خوارد، زۆر به تام و به له زه ت بوو، بۆچی په تتان کرده وه؟

نه مرود.. چون ئه وه ی خۆی له و پرسیاره بدزیته وه هیچ به رسفێکیانی نه دایه وه. لۆسیقه ر.. به و شیوازه که داوای لیبوردنی لێ کرد، دروست بۆ لیبوردن بوو، یا مه به ستیکی له پشته وه بوو؟

نەمروود لەجىي خۆي ھەستا و بەرھەو ژوورى (سەمىرامىس) ھاوسەرەكەي پۆيشت. ھەر جارى تووشى نەھامەتییەك بەھاتايە، پەناي بۆ مەعشوقەكەي دەبرد، كە زىرەكییەكەي سەنگى چىايەكی ئالتوونی ھەبوو. ھەر كە چووە ژوورەو، تەماشای جوانییەكەي (سەمىرامىس) ی کرد، سەرقالی داھینانی پرچە ئالتوونییەكەي بوو. ناگەھان لە ئەژنۆكانییەو ھەستی بە ئازاریك کرد، چون ئەوێ ئیسكەكانی بێنەو یەك. لە پرھاواری ئی بەرزەو بوو، كەوتە سەر زەوی. شەمیران بلەز خۆي گەياندە سەری، ئی لەشوین خۆي داما، ئەوێ لەبەر چاوی پوویدا، وەختەبوو شىتی بكات، لە ھەردوو ئەژنۆي نەمروودەو دوو ماری پەش ھاتنە دەرەو، دەمى دەئالینە گەردنییەو، دەمىكێتر بە شانییەو دەخشین، جارجارەش خۆيان بەژێر جلوبەرگەكانی دەكەن. ھەردوو مارەكە دەیانفیشكاند، كەلەكانیان بەدەردەخست، ھىچ كاردانەو یەك نە لەلای نەمروودەو نەیش لەلایەن شەمیرانەو نەبوو، چونكە ھەردووکیان لە خۆ چوووبوون و لەژوورەكەش تەنھا فیشكەي مارەكان دەھات.

لۆسیفەر.. نامەيەكی بۆ نەمروود پەوانە کرد، تیدا نووسیبووی "ھەموو كاتى دەمە برسییەكان تیر بكە، چونكە ئەگەر ھىچیان دەست نەكەوێت، كەللەت شك دەبەن بىخۆن". لەوساو نەمروود پەفتاری گۆرپو، ما ھەموو پۆژێك دامودەستەكەي دابەزینیتە ناو مەملەكەتەكان، و ھەر پۆژەي سەری دوو منداڵ بچن و كەللەكانیان بۆ پاشا بێنن. دەبوو پۆژانە ئەو دوو كەللەيە

دەرخواردی مارەکانی سەرشارانی بدات. کەلە سەرەکانیش هی منداڵ بن، چونکە مارەکان کەلە ی گەرەیان پەتە کردەووە. کەس نەیدەزانی نەمرود بۆچی سوورە لەسەر ئەوێ هەموو پۆژیک کەلە ی دوو مندالی پێبگات. هەرکە سێکیش ئەم فەرمانە پەتەکردایە لەملی دەدرا. کەسیش بە نەینیی ئەو عەبایە ی نە دەزانی، کە نەمرودی پاشا لەبەری دەکرد، دواتر ئەو چییە لەژێر عەباکە ی دەجووڵیت! بۆ کەس نەبوو پرسیار لە پاشای مەزن بکات.

نەمرود هەولیدا هەردوو مارەکە سەرپریت. هەر کە سەریان ی دەبێ، لەسەر شارانی دروست دەبوونەووە. سەمیرامیس زۆر بەزەیی بە مێردەکەیدا هاتەووە، لە هەر حەوت مەملەکەتە کەووە حەکیمی بۆ هێنا. هەر حەکیمیکیش چاوی پێدەکەوت، دەستەووەستان لە جیاکردنەوێ مارەکان لە لەشی پاشا دەووەستا. هەر حەکیمیکیش بە نەینییە کە ی زانیبا، دەیکوشت.

لەو پەڕی شار پیاویکی ئاسنگەر هەبوو، ناوی (کاوە) ی ئاسنگەر بوو، پیاویکی ئازا و چاوە ترسبوو، کاوە ی ئاسنگەر.. خەمیکی قوول دایگرتبوو، بەر لە چەند پۆژیک جەندرمەکانی پاشا هەردوو کۆرەکە ی بە بەرچاویەووە سەردەبێن و کەلە سەرەکانیان بۆ پاشا دەبەنەووە. کاوە ی ئاسنگەر پیاویکی موسوڵمان بوو، لایەنگری ئایینی ئیبراهیم بوو. دوا ی ئەو زوڵمە ی لە کۆرەکانی کرا، دابەزییە ناو مەردوومەکە، بەتایبەت ئەوانە ی هەمان زوڵمیان لیکرابوو، ئەو ئاگرە ی لەناخیدا هەلگیرسابوو، بەو ئاگرەووە بانگەشە ی شۆرشی جاپدا، دێ بە دێ و شار بە شار و مەملەکەت بە مەملەکەت، خەلکیکی زۆر لە ژێر بەیداغی ئازادیدا بەدووی کەوتن. کاوە بە فێلی

ئاسىنگەرىي خۇي بە قوللەي (بابل)دا كىرد، چۈن ئەوئەي قوللەكە تۆكەنر
بىكات.

كاوئەي ئاسىنگەر.. دواي ئەوئەي پىلانەكەي سەر دەگرىت، پوولە
نەمرود دەكات و پىي دەلئىت:

- ئەي پاشاي بابل و ئاشور، خۆت بە دەستەوئە بدە، سەلامەت
دەبى.

- چما لە من بە ولاوئە خوايەكى ترەيە؟

- خوداي ئەرئەز و ئاسمان.

- تۆش ھەر وەك ئىبراھىم قسە دەكەيت.

- ئىبراھىم پىغەمبەرى خودايە، ئىمەش باوئەرمان بە پەيامەكەي

ھىناوئە. داوات لىدەكەين بىيئە سەر پىي خوا پەرىستى، كە كەس ھاوبەشى
نىيە، ئەگەر نا شەرت لەگەل دەكەين.

- ئىوئە شىتتوون؟ من (زوحاك)ى مەزنى بابل و ئاشورم، پاشاي ھەر

حەوت مەملەكەتەكە بىرۆن تا سى پۆژان ھىزى خۆتان كۆ بىكەنەوئە، ئەوسا
تەفروتووناتان دەكەم، تا كەستان بە سەر زەوييەوئە نەمىنن. واتان
دەسپمەوئە شوئىنەوارىستان نەمىنئىت..

كاوئەي ئاسىنگەر.. تا سى پۆژان لايەنگرانى خۇي و ناحەزانى پاشاي

لەخۇي كۆكردەوئە. نەمرود.. جاپى لەشكرىكى گەورەي بە سەرپەرىشتى

خۇي دا، سەمىرامىس ھاوشانى مېردەكەي خۇي ئامادەي ئەو جەنگە كىرد.

لەشكرەكەي نەمرود چەندىنچار لە لەشكرەكەي كاوئەي ئاسىنگەر بەژمارە

نۆرتەر و پىچەككەتربو. ھەردوئە سوپاكە بەرامبەر يەككىيان گىرت. كاوئە و

چە کدارەکانی لە لەشکرە زەبەلاحەکی (نەمرود) یان دەپوانی، لەشکرێک ترسی خستبوو دڵی سوپاکەیی بەرامبەر، بەو چەک و تفاقەیی لە شمشیر و پرمی نوێ و شیوازی پیکخستنیان، ئەمانیش بەو چەکە کۆنانە و ژمارەشیان زۆر لەوان کەمتر بوو. نەمرود و سەمیرامیس بە گالته جاپییەو دەیانپوانییە ئەو کۆمەڵە خەڵکەیی بەرامبەریان. چە کدارانی لەشکرەکی نەمرود دانیان بەخۆیاندا نەدەگرت، چاوەپوانی فەرمانی پاشای مەزن بوون، تا تەفروتوونایان بکەن. نەمرود وەک ئەوەی لە کورتترین ماوەدا بیەویی ئەو جەنگە بباتەو، بە گالته جاپییەو لە کاوەی ئاسنگەری دەپوانی، چون ئەوەی کاوە بەزەیی بەخۆیدا نەدەهاتەو و وا خۆی و لایەنگرانی خستوو تەگرفتی لە ناوچوون. هیشتا فەرمانی هێرشکردنی نەدابوو، لەپەر هەردوو سوپاکە بەلای خۆرەلاتەو سەرنجیان پۆشت. ئەو هیزەیی نەمرود بەدویدا ئەرژ و ئاسمان گەرا، ئەوا دەرکەوت. هیزی مەزنی خودای ئەرژو ئاسمان، سوپایەکی لە بن نەهاتوو لەلای خۆرەلاتەو بەرەو مەیدانی جەنگە کەهات. سوپایەک بەری خۆری دەگرت، سوپایەک لە میثوولە. هەردوو سوپاکەیی نەمرود و کاوەی ئاسنگەر لە هیچ حاڵی نەبوون. ئەم میثوولەییە چییە بەری خۆری لە زەوی گرت. ئەوەندەیی پینەچوو سوپاکەیی لە ئاسمانەو گەیشته گۆرەپانی جەنگە کە، نەمرود هەردوو چاوی زەق^١ کردبوو، هەولیدەدا لێی حاڵی بیست، سوپای پێشکەکان بەرەو خوار بوو، هێرشیان کردە سەر لەشکرەکی نەمرود، ئەو لەشکرەیی هاوتای نەبوو. ئیدی کوپ ئەو کوپەبوو خۆی دەرباز بکات. میثوولەکان میثوولەیی

ئاسايى نەبوون، گۆى زەوى شتى واى بەخۆيەوۈ نەبىنىبوو، تەنانەت
لەسەردەمى دايىناسۆپەكانىش شتى وا نەبوو. لەشكرەكەى تەفرو ترونا
كرد، باشترین سواری لەسەر پىشتى ئەسپەكەيەوۈ دەخستە خوارەو،
ئەوۈى ھەلات، ھەلات، ئەوۈشى پىۋەبوو گۆشتىش بە جەستەيەوۈ نەما،
لاشەى ئىسك وپرووسكى لەشكرەكەى نەمروود ئەو ناوۈى داپۆشى، ھەرچى
نەمروود وژنەكەى بوو، پىشتەر ھەلاتبوون، ئەسپەكانيان تىژپەوترىن ئەسپى
پەسەن بوون. نەمروود پووى لەئاسمان كرد و گوتى:

ئەى خاوەن ئەو ھىزە.. تۆ كىيى؟ تۆ لەكۆيى؟ تۆ ئەھرىمەنىت؟

ھەلدەھات وژنەكەشى بەدوويەوۈ، پەوۈ مېشۈولەيەكېش دوويان
كەوتبوون. ئەوۈى ئازادىيانى كردبوو، تىژپەويى ئەسپەكانيان بوو، ۋەلى
مېشۈولەيەك پىيان گەشت و وازى لىنەھىنان، تا خۆى بە كۈنەلوتى نەمرودا
كرد، نەمروود ھاوسەنگى خۆى لەدەستدا و ھاوارىكى لى ھەستا، ئەوۈندەى
نەمابوو لە ئەسپەكەى بەرەوۈ بىت، سەمىرامىس فرىاي كەوت و لەبالى
گرت، ھاويشتىيە پىشتى خۆى. لە غاردان نەكەوتن، تا خۆيان بە قوولەكەى
(بابل)دا كرد. دەرگاۋ پەنجەرەكان كلۆم دران. نەمروود ھەستى بە شكستى
ئەم جەنگە كرد، ئەو لەشكرە مەزنەى لەدەستچوو و تەنھا پاسەوانانى
كۆشكى بۆ مايەوۈ، ھەرچى چەكدارانى سوپاكەى كاۋەى ئاسنگەر بوو، كە
ئەو دياردەيەيان بەچاۋى خۆيان بىنى، كېرئۆشى شوكرانەيان بۆ خودا برد،
ئەوانەش كە موسولمان نەبوون، ھاتنە سەر ئايىنى ئىبراھىم، ئەوجا كاۋە بە
سوپاۋ بەيداغەكەيەوۈ بەرەو قوچكەى بابل كەوتنە پى، ئەوۈى كۆشك و
عەرشى نەمرودى لىبوو. ھەرچى نەمروود بوو، تەواۋ، بەواى ئەو مېشۈولەيەى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بەگۆنە لووتیدا چووبوو تەواو حالێ شێو و پێبوو، ستارە ی بۆ نەبوو،
هەرچەند مێشوو لەگەڵ مێشکیدا دەجولایەو، نەمرود شێت و هار دەبوو،
هیچ شتێک لەو ئازارە ی مێشکی پزگاری نەدەکرد، تەنیا کە پاسەوانەکانی
راھینابوو، بە پێلاوێکانیان لەتەپڵی سەری بدەن. سەمیرامیس بە چاوی
فرمێسکاوییەو لێی دەپوانی، بۆی بلوایە، خۆی لەپێناویدا فیدا دەکرد.
سوپاکە ی کاوێ ئاسنگەر چواردەوری قوللەکە ی گرت، پاسەوانەکانی
نەمرود تا پێیان کرا پارێزگارییان لە قوللەکە کرد، گەمارۆدانە کە چل پۆژی
خایاند، کەس نەیدەزانی لەناو قوللەکە چ بایە. سەرچاوی نەمرود بە پێلاو
کێشان سوور هەلگەرابوو. لەناکاو دەرگای قوللەکە یان شکاند، کاوێ و
سوپاکە ی بۆ تۆلەسەندنەو بەژوورکەوتن، لەبەرانبەر گەیشتنی کاوێ
بەمەرامی خۆی هیچ شتێک بەرەست نەبوو بۆیە ئەو ئاواتەشی هاتەدی.

چای دەماوەند.. لەشەواندا تاریک و ئەمووستەچاو. کاوێ ئاسنگەر
چار مێخزنجیری لەچیاکەدا داکوئی، نەمرودی دەستوپێ لەگۆت و زنجیر
کەوتبوو، لەولاترییەو مارەکان بەسەر شانییەو لەبرسانا دەیانفیشکاند.
کاوێ بەزمانیکی گالتەچارانەو پێی گوت:

- ئە ی زوحاک.. پێت نەگوتبووم دوومار بەسەر شانتهوێ، پەنگە
لێت بوورابام.

زوحاك ھېچى نەگوت، ئاخىر ئەو پېشكەيەى ناو مىشكى ھەراسانى
 كىرەبىو، دەيوست لەبەر ئازار ھاوار بىكات، ۋەلى بەھۆى ئەو پارچە پەپۇيەى
 كاۋە لەدەۋى نابوۋ دەنگى نەدەھاتە دەرەۋە. كاۋەى ئاسنگەر... ئەو كارەى
 بۆى ھاتىبو، دەستوبىرد نەنجامى دا. ھەر چوار پەلى بە مىخىزىچىرەكەۋە
 بەست و دىقەتى دوومارەكەى سەرشانى دا، لەبرسا دەيانفېشكاند. كاۋە
 پارچە پەپۇكەى ناو دەمى دەرھىنا و گوتى:

- سىلاۋمان بە خاۋەن ئەو دوومارەى سەرشانت بگەيىنە، ئەوان
 شاھەستەى كەللەتن، نەك من.

نەمرود ھاۋارى لى ھەستا، پۈۋى بەرەو ئاسمان بەرز كىردەۋە، چۈن
 ئەۋەى بانگ لەشتىك بىكات، يان قسە لەتەك كەسىكدا بىكات. ھەرچى
 (كاۋە)بوو.. بەسەرگەۋتۈۋىى لەچىياكە بۆ ناو مەردووم ھاتە خوارەۋە.
 كۆمەلىك خەك لەچىياكە نەھاتنە خوارەۋە، تەماشى زەلىلى و مەرگى
 (زوحاك)يان دەكرد. زۆرى نەبىرد دوو مارەكەى سەرشانى لەگەردنى ئالان،
 ئەۋجا كەۋتنە خواردنى كەللەى زوحاك، ئەۋەندەيان لەكەللەى خوارد تا
 مىشۋولەيەك لەكەللەى نەمرود دەرپەپى و بەرەو خۆرھەلات ھەلفى.

مىژوۋ دوايىن لاپەپەى خۆى قەمچ كىرد.. پىاۋىكى ستەمكار و بەھىزىترىن
 دەسەلاتى سەر زەۋى پېشكەيەك كۈشتى. دەلىن كاسە كە پىپوۋ، لىى
 دەرپىت.

وا تێنەگە ی ئەم بەسەرھاتە حیکایەتییکی ئەفسانەیی بێت، بەلکو ئەو
 راستییە. ئەگەرچی داستانێکی میژووییە، بەلام.. نە فیلمێکی لەسەر تۆمار
 کراوە، نە پۆمانیکیشی لەسەر نووسراوە، پوون و ئاشکرا مەبەست لە
 شارەدەنەوێتی. نەمروود ناوی لە کتێبە میژووییەکاندا هاتووە، بەتایبەت
 کتێبە عەرەبی و جیهانییەکان، بەسەرھاتەکەشی پوون و ئاشکرایە. ھەر
 میژووە لەھەمان سەردەمی قەلەمپەوی (نەمروود) دا باسیان لە پیاویکی تر
 بەناوی (زوحاک) ھووە کردووە، کتێبە عەرەبییەکان بە (زاھاک) ناویان بردووە.
 ھەندیک لە و کتێبە میژوویانە ی زۆرتر باوەر پێکراون، ھەردوو کەسایەتیە کە
 بۆ یەک کەس دەبەنەو. ھەر کتێبە میژووییەکانە بەسەرھاتی کەسی سییەم
 دەخەنە پوو، کە لەھەمان سەردەم حوکمی دنیای کردووە و یەکەم
 ساحیریش بوو لە میژووی بنیادەمدا، ئەویش بەناوی (زۆرۆستەر) ھووە.
 جاریکی تر کتێبە میژووییە باوەر پێکراوەکان ھەردوو کەسایەتی
 (زۆرۆستەر) و (نەمروود) بۆ یەک کەسایەتی دەگێژنەو. تا بەتەواوی لە
 حیکایەتە کە حالی بیت، پێویستە ژياننامە ی ھەر سێ کەسایەتیە کە
 بخوینیتەو. نەمروود و زوحاک و زۆرۆستەر، تا بەو راستییە دەگەیت کە ھەر
 سێ کەسایەتیە کە ھەر یەک کەسایەتین، دواتر ئەم ژياننامانە ی ھاوشیۆن
 و لەیەک سەردەمدا بوون، بێستینەو بەو دوو بەسەرھاتە ی لە تەورات و
 قورئانیشدا هاتوون، ئەوجا بەسەرھاتە کەت بەتەواوی بۆ دەردەکەوێت، تا
 ئەم گەپان و توێژینەوێش نەکەیت، کارەکەم بۆت ئاسان کردووە.

نەمروود.. ناوی بەشیۆە ی جیاواز لە کتێبەکانی تردا هاتووە، وەك (مین)
 و (مینۆس) و (نینۆس) و (نینیب) و (ماردۆش) و (ماردۆخ) و (ئەزدەھاک) و
 (یۆراسیب). ھۆکاری ئەم ھەموو ناوانەش دەگەرێتەو بۆ کەسایەتیە

ئەنتىخريستۇس

ئەفسانەيىھەكەي لە لاي فارس و كورد و ئەفغان و ھىند و تورك و عەرەب،
ناوھەكە بەپىي سەردەم و زمان و شارستانىيەت گۆرپانكارى زۆرى بەسەردا
ھاتوۋە، تەنانەت داستانىكى ئىرانى مەزنىش بەناۋى(شانامە)ى بۇ
ھەلبەستراۋە.

پەيكەرى كاۋەي ئاسنگەر تا ھەنوۋكەش لە ئەسفەھاندا ھەر ماۋە، ئەو
ئەشكەوتەي (زوحاك) ىشى تيا بەندكرا، لە چىاي دەماۋەند ھىشتا ماۋە و
شۈينەكەشى ديارە. ئىرانىيەكان تا ئەمپۇش بە بۆنەي كۈشتنى پاشاي
ستەمكار، سالانە ئاھەنگ دەگىپن، بەتايىبەت لە جەژنى نەورۇزدا. قوللەي
بابل كە بەرزىيەكەي لەسەروۋى ھەورەكانەۋە بوو، ويران كرا، تەنانەت
شۈينەۋارىشى نەماۋە، بۆيە لەنىۋ حەوت سەيروسەمەرى دنيادا ناۋى
نەھاتوۋە.

سەمىرامىس.. ئەو ئافرەتە شوخ و شەنگە، ئەو ئافرەتەي مەشخەلى
ئاگرى لە پەيكەرى ئازادىدا بەدەستەۋەيە، ھەرھەمان ئافرەتە بە مەشخەلى
ئاگرەۋە ۋەك دروشمىك بۇ كۆمپانىيە (Columbia pictuers) بۇ
فېلمسازى دەردەكەۋىت.

دۋاي مردنى نەمروود، بە پىنج سال سەمىرامىس زىندانى كرا.
پەرستگايەكى فرە مەزنى بە زىر بۇ مېردەكەي بىنا كرد و پازاندىيەۋە،
باخچەي ئاۋىزانى بابلى دروست كرد، كە دوۋەم سەيروسەمەرەكانى
دنيايە.

مروۋ بەو شىۋەيە بۇ يەكەمجار فېرى سىحر بوو، نەمروود لەسەر دەستى
ئەۋانەي ناويان بە(ماجى) ھاتوۋە بەماناي سىحربازەكان، لەۋانەش
ۋشەي(ماجىك) لەزمانى ئىنگلىزىدا بەماناي سىحر دىت.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

وابزانم گەمەگەت پێخۆشه، بەر دل دەگریت، جاری هەر لەسەرەتاین.
کۆمەلەی دووھەمیش شەش کارتە، پێم بدە بەر لەوێ پەرۆشیت کال
بێتەوہ بۆتی ئاشکرا بکەم:

کارتی یەگەم.. کارتێ پوچە سووتاوەکانە، وێنەی کەللەسەری
نەھرمەنی لەناو ئاوردا بەسەرەوہیە.

کارتی دووھم.. کارتێ ئاگرە، هەر لەوێ پێشوو دەچیت، وێنەی کەللە
سەریکی سووتاوی لەنیو ئاگردا بەسەرەوہیە.

کارتی سییەم.. کارتێ ساحیریکە، وێنەی ئافرەتیکی شوخ و شەنگی
سیحریازی بەسەرەوہیە.

کارتی چوارەم.. کارتێ فریشتەکانە، وەک سونبولیک بۆ پاکی
فریشتەکان وێنەی پەرەمووچیکی سپیی بەسەرەوہیە.

کارتی پێنجەم.. کارتێ بە ساختەکردنی پەرچووانە، وێنەیەکی پەش و
سپی بەسەرەوہیە و دیار نییە کەچیە.

دواکارت.. کارتێ نوشتەیی دەمبەستە، وێنەی ساحیریکی نامۆی
بەسەرەوہیە.

ئەوا بە شیوازیکی پێک و پێک و دروست پیزمان کردن، ما نەینێ دووھم،
سەرگوزشتەیی دووھم بخەینە پوو.

هو ئینانا.. وەرەخواری

۱۹۰۰ پیش زاین

به په رۆشه وه له جهسته نیمچه پروته که ی ده پوانی، نه ویش به وپه پری
خۆبه ده ستدانه وه له سه ر جیوبانه که ی، که چه رچه فیکی سووری پیادرابوو،
پاکشا. له ده وروبهر جیوبانه که ییه وه پروناکییه کی کزۆله ی سوور به هۆی
مۆمه هه لکراوه کانه وه شه وقی ده دایه وه و دۆخیکی پۆمانسی و چیربه خشی
به و که شه دابوو. هیدی هیدی له جهسته نه رمونۆله که ی نزیکه بووه وه، تا بۆن
و به رامه ی به که پووی گه یشت، به چه سره ته وه نه و بۆنه ی هه لمژی، که
زه وقی وروژاندبوو. به ز دهستی بۆ قژی برد و به چه ژمه ته وه چنگی لی
گیرکرد، تا هیزی تیابوو گوشیه خۆی، نه و جا ده می له ده می نا، وه ک
نه وه ی کلۆکۆی خۆی پیدامرکینیتته وه.

ده موچاوی له پوخساری نزیکه کرده وه، هه ناسه ی گه رموگوپی هه لمژی،
له نزیکه وه له و لیوانه ی پوانی که چ گه وه ریکه به باوه شیه وه پسکاوه،
چون چه ژمه تی پیاویکی گر گرتوو نه و لیوه ئاودامانه ی بۆ مژی، نه ویش

چون ئافرىتىكى پەرىشان بۇ پياو تا بىنئىتە بان خۇي، بۇي پالكووت.
نىگاي لە چاوه كانى بىرى.. ئەم شوخ و شەنگە لە كوئى دەپوانى ھەر نەشمىلە
تا سەرمەستبۇون ھەسرەتە كانى بە لىو مژىنى كوئىر كوردەو، ئەوجا
پوومەتە كانى، ئەو چاوه جوانانەي يەك بە دووى يەكدا ماچ دەکرد.

ئەو كامىرايەي ئەم دىمەناتە بۇ دەگرىت، زۆر لە نىزىكەو و بۇ
مەبەست گرتەيان دەكات. جارى دەبىنى لىوھە كانى دەمژىت، جارىكى تر
لە نىزىكترەو گرتەي ئەو چاوه جوانانە دەگرىت، كە سىحريان پياو وپو كاس
دەكات. بە دەور سەرىدا دەخولئىتەو، تا لە پىشتەو و ئىنەيەكى پىشتەو
بگرىت.. پرچىكى درىژى پەش و قەترانى ھەس. دووبارە چىنگى لى گىر
دەكات، بە رامووسىنى لىویدا دادئىتەو.

كامىراكە سووك سووك بەرەو خوار دادەگەرئىت، بۇ خىستەنە پووى پىشتى
ئەو جەستە پووتەي ھەراسانى كىردو. ما كامىراكە بەرەو خوارتر داگەرئىت.
لىل^۱ بەرەو خوار بوونەو ھەي كامىراكە تىرپەي دلى خىراتر دەبوو، بۇ ئەو
جىگايەي مەبەستى بوو، ئاويك بە ئاورەكەي ناخىدا بىكات. چاوه كانى
كراو تر دەبوون. ئەبلەقبوونى چاوه كانىشى بۇ چىژ و ھەو سىبازى نەبوو،
زىاتر لە ترساندا بوو. ھەر كە كامىراكە گەيشتە كۆتايى پرچەكەي، پووت و
قووت دەرەكەوت، كە بەلایەو نە دەبوو و ابىت، بەلكو ھەر ھىچى نەبىنى،
تەنھا عەباي سەرشانى پياوھەكە نەبىت، ئەوجا كامىراكە چون گالتەي پى
بىت دوور كەوتەو، تا دىمەنەكە بەتەواوى دەرەكەوئىت. دىمەنى پياويك كە
پرچە سەرى ئافرىتىكى گرتو و بە پەروشىيەو لىوھە كانى رادەمووسىت.

^۱ لەگەن

هەر که تووپی دەداتە سەر جیوبانەکه، ئاوازیکی پۆمانسیانەی جوانی بۆ
ئەو گالته جاریبەهێی بە گرتەکهوه لکاند.

پیاوهکه که کلۆکۆی دامرکایهوه، کهمێک پووی له پووخساری
دوورخستهوه، به جوانی له کهله سەرپرارهکهی پوانی، دواتر به هیز کهله
شۆخ و شەنگهکهی توور دا، بهر دیوارهکه کهوت و ئەوجا له سەر زهوییهکه
جیگیر بوو. له دیوارهکهوه تا شوینی کهله سەرکه به خوین نه خشرا. بێ
ئەوهی گوی به خوینه پەرش و بلاوه که بدات، له جیوبانه کهش دوور
کهوتهوه، ئەو ناوه که به مه پمەر پوو پۆش کرابوو، به خوینه که له وتا.

جاریکی دی به خیر بیی، بۆ بابل، خاکی نه فره تلێکراو. ئیمه
له سەر ده میکی دواي (نه مرود) داین. لینه گه پپی دیمه نه کانی پیشووتر تووشی
شۆکت بکهن، خه میش له و شۆخ و شەنگه مه خۆ، ئەوه (ئینانا)یه، که له
ئەرز و ئاسمان نه فره تلێکراوه، سه ریشته له و پیاوه سوپنه مینی که
عه بایه کی به سەر شان هوهیه. ئەوه (هازارد)ه. هازارد.. به هیزترین ساحیری
(بابل)بوو له و سەر ده مه دا. بهر له وهی کوتایی به دیمه نی یه که م بینین،
پتویسته زانیارییه که هیه بیزانیت.. ئەم ساحیره به (مانزاق) ناو ده ده کرا.
مانزاق.. له بابلی کۆندا واته (نکرۆمانسه ر)، نکرۆمانسه ر واته...

با له دیمه نه که به رده وام بین و زیاتر لێ تیگهین.

پیاوه که له نیو بازنه کاندایه، عه بایه کی درێژی سووری خه تخته ی
په شی پان و پۆپی له بهردایه، ته پله یه کی کلکداری قه شه ی به سەر هوه، ما
به دهنگی مه قام بیژیک جادوو بخوینیت هوه، جاری دهنگی لی بهرز ده کرد و
جاریکی تر دهنگی لی نه وی ده کرد، دواتر له بازنه کان هاته ده ره وه و پوه وه

ئەنتىخريستۇس

كەللە نەفرەتلىكراۋەكە پۇيشت و لە پرچە سەرە جوانەكەى گرت، ھەر
بەسەر زەويىيە مەرمەپىيەكە و لەتەكيدا خەرىكى شتىكى سەيربوو.

ھەر بەسەر زەويىيەكە وە كەللەسەرەكەى بە ئاپاستەى جيا جيا دا
دەجولاندىۋە. ھەلبەتە ئەو پياۋە دەزانىت چى دەكات؟ يا تەواۋ
لەكارەكەى ھالى نىيە بۇچى وادەكات. ئەو پياۋە خەرىكى نووسىنەۋە بوو،
قەلەمەكەى كەللەسەرى ئىنانا بوو، مەرەكە بەكەشى خوينەكەى. بېشك لە
وشەيەكەش چىيە ھالى نابىت، كە چى نووسىۋە، لەبەر ئەۋەى بەزمانىكى
كۆنى بابلى دەينووسى. پىتەكانى ئەم زمانە ترسناكە. ما بە دەنگىكى پچر
پچرى لەرزۆكەۋە ئەو جادوۋەى ساحىرەكان پىي ئاشنان، بخوينىتەۋە.

.. ئىتىمۇ. ئىتىمۇ، ئىنانا لە فەلەكى بازىيە نەفرەتلىكراۋە ۋەرە
خوارى، ئەى ئەو كەسەى بۇ لىۋەكانت پياۋانى بالا بەرز بۇى
دادەچەمىنەۋە، ئەى ئەو كەسەى بەيەك تەماشا لەچاۋانتەۋە غرورى
كەسانىكت نەھىشتۋە!

بەدەۋرى بازىەكاندا شتىك لەجادوۋى وتەۋە، تا ئاگرىكى داگىرساند،
ھەر ئەۋەش نا، تا ۋاى مەزەندە كرد، كەللەسەرى ئەھرىمەنەكان دەبىنىت،
كەللەسەرگەلىك ئاۋرى لى بەرزەۋە دەبوو. لەنىۋ كەللەسەرى
شەيتانەكانەۋە، كەللەسەرىك دەرگەوت، دواترون بوو، دووبارە
دەرگەوتەۋە، كەللەسەرى ئىنانا بوو، يا ۋاى بەخەيالاً دەھات. ھەلبەت ئەم
پياۋە دلىكى بەجەرگى ھەيە. پياۋ بۇ خوا بلىت.. كەللەسەرى ئەھرىمەنەكان
زۆر ترسناكن، كە لەنىۋيانەۋە كەللەسەرى ئىناناى شوخ وشەنگ پىسكا، ئەو
جوانىيەى لەدەستدا، ئەۋجا ئاگرەكە كوزايەۋە، تا لەشۋىنىكى تەربە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

گەرگرتوویی دەرکەوتەو. لە کەللەسەری پاستەقینە ئینانا کە لەسەر زەویە کە توو درابوو، ئاورە کە پێبوو.و.

ئەمە ئاگر نەبوو، کۆمەلێک خەیاڵ بوون بە بەرچاوی (هازارد) وە پێکان. پێدەچوو ئەوێ دەگێڕا سەرکەوتوو بوو تێیدا. ئەوێ هەرچی جوانییە لەژاندا لەخۆ گرتبوو (ئینانا)بوو. پۆمانەکانیش بە (ئەفرۆدیت) باسیان لێو کردوو، یانەخۆ ئەوێ عەرەبەکان بەناوی (لات) وە دەیانپەرست، بابلییەکان بە (عەشتار) ناوزەدیان دەکرد، وەك خوداوەندی جوانی هات، بە جوانترین پۆشاک و خشل و زێرەو هات، وەك تریشقە هات، ئەو ناوە تاریکە پۆشنا کردەو. هازارد.. بەرامبەر بەو جوانییە تووشی شۆک بوو. دانی بەخۆیدا گرت و گوتی:

" ئینانا.. ئەو شارزادە جوانی، هەواڵی هەردوو ساحیر (عەزازیل) و (شەهمازی)م پێی پابگەینە. باسی ئەو سەفەرە بەختەویریەم بۆ بکە. ئینانا.. چیت لەدلدا یە بۆمی باس بکە"

فینۆس بەچاوە باشقالییە جوانەکیەو لێی پوانی، چون ئەوێ شۆخی پێبکات، گوتی:

- هازارد.. ئەوانە ساحیر نەبوون، ئەو ناویڵەش ناوی ئەوان نەبوو، بەلکو بەکیکیان ناوی (هارووت) و ئەوێ تریشیان (مارووت) سەفەرەکەشم بەختەوەر نەبوو، بەلکو نەفرەتکراو بوو.

هازارد.. چون ئەوێ بەقسەکانی تیکچیت، گوتی:

ئەنتىخرىستۇس

- ئەي شارادەي شۇخ و شەنگ، ھەرچىت بىنيو، ۋەكو خۇي بۇمى

بگىرەۋە.

فىنۇسى شارادە و خوداي جوانى، بەۋ خەسلەتەي شارادەيى جوانان بۇ
ناۋەندى بازىنەكانى سەر زەۋى پۇيشت، كەمىك كراسەكەشى بۇ ھەلپرى، لە
ناۋەندى بازىنەكان دانىشت و دەستى بە گىرپانەۋە كرد.

فىنۇس گوتى:

- ۋەك نوينەرى جادوۋگەرانى (ئۆرۆك) بۇ بابل نىردىرام، بۇ خۇتېش
مەزنىي شارى (ئۆرۆك) لەمەر جادوۋگەرىيەۋە دەزانىت. يەكەمجارم بوو
لەشارە خۇشەۋىستەكەم (ئۆرۆك) دەرىچم و دوور بىكەۋمەۋە، بەپراستى
دوچارىشم دەبىت. بەسەرھاتەكە وابوو. گەۋرەي جادوۋگەرانى ئۆرۆك
ھەۋاللىكى وىدام، كە دوو جادوۋگەر لەشارى (بابل) دا ھەن، بەسەر
جادوۋگەرانى ئەۋشارەدا جادوۋيان لەگەۋرە و بچووك خىستبوۋە ژىر
دەسەلاتى خۇيان، يەككىيان بەناۋى (عەزائىل) و ئەۋى دىشيان بەناۋى
(شەھمازى) يەۋە، وتيان ئەم دوو جادوۋگەرە خەللىكى فىرى جادوۋ دەكەن،
بەۋ مەرجهي داۋايان لىدەكردن، كە فىرى جادوۋ كردن بوون، لەنىۋ خەللىدا
بلاۋى بىكەنەۋە، وايان حالى كردم. كارەكە كە پىيان سپاردم بۇ ئەۋەبوو
لىيانەۋە فىرى ئەۋ جادوۋگەرىيە بىم كە خەللىيان فىر دەكرد و ئەۋەشى كە
لەخەللىيان دەشاردەۋە. خۇتانىش چاك دەزانن كەس لە سىكى دايىكىيەۋە
نەبوۋە بە پاشا، يان جادوۋگەر، كەسىش نەبوۋە لە گەنج و پىر لەبەر
سىجىرى جوانىمدا خۇي راگرتىت، سىجىرى مېينەكەم، بەكورتى، ھەرمەن

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بووم بۆ ئەو کارە شایەستە بێ، منیش ھەرچی زانیارییەك بوو لەخۆم گرت،
تا بە جادووگەرانی (ئۆرۆك) ی بگەییتم.

گرفتەكە لەو ھەدووبو جادووی ئەو دوو جادووگەرە، جادووی ھەموو
جادووگەرانی (بابل) ی کوێر کردبوو ھە. ئەمە ھەواییکی سەرسوڕێنەر بوو
بەلامە ھە، دەمزانێ لە بابل جوێ جادوویان زۆریو، تەنانت باشتەین
جادووگەری (ئۆرۆك) یش لێیان ھالی نەدەبوو، نەیان دەتوانی کۆدەکانی
بکەن ھە، ھەك جادووی تابلۆ، ئەو تابلۆیە ی وێنە ی پووبارەکانی بابلی تیدا
نەخشا بوو، خۆ ئەگەر خەلکی بەگزیاندا چووبان، لە ھەر بابەتیکی جادوویی،
ئەوا دەرزێیەکیان لە یەكێ لە پووبارەکانی تابلۆكە دادەنا، ئەگەر وایانکردبا،
ئەوا پووبارەکانیان لە ئاوی کوێر دەکرد ھە. جادووی ئافرەت.. ھەچ كەسیك
خۆشەویستیکی ون بوایە، پەنای بۆ جادووگەرەکانی بابل دەبرد، چیشی
داوا کردبا وێیان دەدا، تا پێیان وێدەدا لە ئاوی ئەو یانە ھە چاوی بە
وێبوو ھەكی بکەوێت، لە کوێیەو و لە چ بارودۆخیكدا یە. گرفتە سەرەکییەكە،
جادووی ئەم دوو جادووگەرە، گشت ئەو جادووانە ی لە ئاوی دەبرد و زیاتریش.

چەند جوان و دلگیرە بابل، بەدەر لەو کارە ی پێی پاسپێرا بووم و
پەڕۆشی نەبووم، لێ بۆ بینینی تاوەر^۱ بابل و باخچە ئاویزانەكە ی
خۆشحالبووم بەو چوونەم. تاوەر و باخچەكەش كەس بۆی نەبوو، بچیتە
ناوی، تەنھا پاشا و خانەوادەكە ی نەبێت، لێ بەخۆت بەسەرھاتی من چاك
دەزانیت لەتەك پاشاكان دا، بیریشت ماو ھە دوایین پاشا كە سەردانیم كرد،
چۆن واملیكرد لەبەر پێم بکەوێت، سوور دەمزانێ ئەو دوو جادووگەرەش

لەبەر پېم دەكەون و دان بە ھەموو نەيتىيەك دېنن، ھەرچىش لە مندالىيەو
فېرى بوون، وەك ھىلكەى پاكراروھ دەينىنە مستم.

ھەر كە كەوتمە پرسىيار كردن لە (عەزائىل) و (شەمھازى)، گويم
لەھەندى قسەى سەير بوو، پىيان گوتم.. لە ئەشكەوتىكى چىياكانى
دەوروبەرى (بابل)دان، بەو پۆزگارە خەلكى بۆ فېرىبوونى جادووكەرى
ھاموشۇيان دەكەن، ئەوانەش كە پووى لىدەنان، تاقىكردنەوھىەكى سەيرىيان
بۆ دەكردن، ئەگەر لەو تاقىكردنەوھىە شىكستى ھىنا، قاو دەدرىت، خۆ
ئەگەر سەركەوتوو بوو، رېى وىدەدەن بچىتە ناو ئەشكەوتەكەوھ و تايەك
سالى رەبەق لەو ئەشكەوتە بۆى نىيە بچىتە دەرەوھ، ھەر كە ئەو ماوھىە
تەواو دەكات و دىتە دەرەوھ، ئەودەم لەبارەى ھونەرى جادووكەرى
ئەوھندە بەرز دەبىتەوھ، كەھىچ جادووكەرىكى بابل و دەوروبەرى لەھەقى
نايەن، ھىچ جادووكەرىكىش ناتوانىت شوخى پىبكات، تەنانەت خەلكەكش
زاتى ئەوھ ناكەن دەمە دەمى لەتەكدا بكەن.

دەركەى ئەشكەوتەكە سالى يەك پۆز دەكرایەوھ، ھەموو پۆزەكانى سال
كلۆم دەدرا بەھىچ پالەوانىكىش نەدەكرایەوھ. ئەو پۆزە زۆر نىكبوو،
ئەوھش بەختى من بوو. شوانىك بەبان ئەسپەكەيەوھ و لە پشتى خۇيدا
سواری كردم و بەرەو ئەشكەوتەكەى بردم، ئەوھش لەبەر جوانىيەكەم بوو،
ھاويشتىمە سەر پشتى ئەسپەكەى.

ئەى شازادەى شوخ و شەنگ، ئەوا گەيشتىن، ئەوھ
ئەشكەوتەكەيە، نازانم شازنىك بەو ھەموو سىحرەيەوھ چ پىويستى بەوھىە
فېرى جادووكەرى بىت.

- کاکەیی شوان.. تۆ لەوێ گەڕی، لێرە چاوەڕوانم بە ئەگەر زوو نەهاتمەوێ لات، تۆ بۆ ناو مال و مندالت بگەرێوێ.

- شازادەیی نەشامیل.. دەتوانم هەموو تەمەنم لێرە چاوەڕوانت بێم، دواي بێنینی ئەم جوانییەت، مال و مندالی چی، هەر بۆ گۆرستان باشتەرە چوونم.

شوانە کە مافی خۆی بوو، لەوێش زیاتر بلێت، خودی (فینۆس)، هەلگرتبوو! با لەوێش گەڕێن. دیمەنی ئەشکەوتە کە لەوێ نەدەچوو بەو ئاوايە بێت کە وەسفیان دەکرد، تەنھا کونێک بوو لەچیاکەو بەس، مەردووکی زۆر لە ژن و پیاو لەبەردەم ئەشکەوتە کە دا پریزان بەستبوو، منیش لێلیاندا وێستام، تا هەردوو جادووگەرە کە بەدەرکەوتن، خۆزیا نەمدییان.

هەوێلجارم بوو مەوۆی لەخۆم جوانتر و سێراوێتر بێنم. دوو ئافرەت نا وەلێ دوو پیاو، ئافرەت لەبەریان خۆی بۆ پاناگیریت. بۆ یەکەجار دڵم بە راستی کەوتە کوتە کوت. کە ی پیاوی واجوتن هەبوو، بەسەر سێحری جوانییە کەمدا زال بوو، دەبوو من لەبەر پێیان بکەوم... پێدەچیت ئەو کارە ی بۆی هاتووم، بەر لە تاقیکردنەوێ کە شکست بێنم، ئاخەر بێنینی ئەو جوانییە یان هەموو شتیکی لەبەر بردمەوێ، کە بۆچی هاتووم.

لەتە ک هەردوو جادووگەرە قۆزە کە چوومە ئەشکەوتە کەوێ، ئەوێ لەناو ئەشکەوتە کە بێنیم، دەمیان پێ داچەقاند، چۆن بتوانم وەسفێ شتیکی لەو بابەتە بکەم. سەرەتا بۆ ئەوێ بتوانم و ئەوێ بێنیم وە ک خۆی بۆتی بگێرمەوێ.. پێویستە هەموو ئەو وێنایە ی لەمەر بەرتەسکی

ئاۋەۋەى ئەشكەۋتەكەدايە، ۋەك چۆن لە ئەشكەۋتى ئاسايىدا ھەيە، لەبىر
خۆت بەرىتەۋە. ئاۋ ئەشكەۋتەكە ھەر ۋەك كۆشك پان و بەرىنە، بىنمىچەكەى
ۋەك ئاۋ كۆشكەكان بەرزە، پووبارىكى پىدا پەت دەبىت، ئەۋسەرى دىار
نىيە، ئاۋىكى سازگار و خۆشى ھەيە، دىۋارەكانى ۋەك ئەۋ لادىۋارانەى لاي
خۆمان نىن، ساف و لووسن، پىرە لە درزى بچووك بچووك، لەدوور پا ۋەك
دىۋارىكى نەخشىنراۋ دەرەكەۋت. ئەمە يەكەم دىمەنم بوۋكە چاۋم
پىكەۋت.

دوۋ پىاۋە جادوۋگەرەكە پىنمايىان بۆ لاي پووبارەكە كىردىم،
داۋاكارىيەكى سەيرىيان ھەبوۋ، دىاربوۋ ئەۋە تاقىكردنەۋەكە بوۋبىت، كە
باسىيان لىدەكرد. داۋايان لىكردىن يەك يەك سى جاران تف پۆكەينە
پووبارەكە، گوتىشيان ئەۋە تاقىكردنەۋەيەكى بچووكە، جادوۋگەر لە خەللى
ئاسايى جىادەكاتەۋە. لەپىزەكە سىيەم كەس بوۋم. يەكەم كەس كە نىرىنە
بوۋ، ھەۋەل تفى پۆكردە پووبارەكە، چاۋم لە پووبارەكە بىرى، تاشتىك لە
كاردانەۋەى تف پۆكردنەكە بىيىنم. خالىكى شىن بەسەر ئاۋەكەۋە
دەرەكەۋت، لىل^۱ پووبارەكە دەپۇيشت، ئەۋجا لە ھەر دوۋجارەكەى تىرى تف
پۆكردنەكە، ھەمان خالى شىن دەرەكەۋت، يەك لەۋ دوۋ جادوۋگەرە لىلى نىزىك
بوۋەۋە، داۋاي لە پىاۋەكانىيان كىرد، بىيەنە لاي بەردىك، ئاۋەكەيم بىر
نەماۋە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەوجا نۆرەى كەسى دووہم بوو، تەفەكانى پۆ كرده پووبارەكە، ئەمجارە
لەبرى خالى شين، خالى سوورم بينى. يەك لە جادووكەرەكان
بەسەرزەنشەوہ پىي گوت:

- ئىرە شوينى كەسانىك نىيە، لەشوينى ترەوہ فيرى سىحر بووبن.

پاسەوانەكان پەلكيشيان كرده دەرەوہى ئەشكەوتەكە. نۆبەتى من
هات، لەتاقىكردنەوہكە خالى بووم، بە باوہر بەخۆبوونەوہ زەردەخەنەيەكم
بۆ كرد، ئاخىر من جادوو لەهيج شوينىك فير نەبووم. سى تفانم پۆ كرده
ئاوہكەوہ، ھەرسى خالە شينەكەم بەسەر ئاوہكەوہ بينى، پياوہكان بەرەو
ئەو بەردە بردميان، كە ئاوہكەيم لەبىرچووەتەوہ.

بەردىكى زەبەلاح لەئاوہندى پووبارەكە بوو، درزىكى نۆرى وردى تيا
بوو، لە لاى سەرەوہى بەردەكە پستەيەك بەزمانى بابلى نووسرابوو،
پستەكە دەلىت "ھەركەسيك دووزمانى بكات لە ئىمە نىيە، ئەو كەسەش
بەدەم ئىمەوہ قسە بگىرئەوہ ئەوا كفى كردوہ" وەك هيج خالى نەبووم،
درىزەشم پىنەدا. ئەوہى ماىەى سەرنج پاكيشان بوو، ئوورئىلىكى
نەخشىنراوى تىدابوو، وامههست دەكرد، ئەوہ ئەشكەوت نەبىت، مەزەندەى
سروشتى لادىيەكەم لا پىسكا. بە زانىارىيەكى تر ئاشنا بووم، چۆن بەو
گىلىيەى خۆم نەزانيوہ، كە تا سالىك لەو ئەشكەوتە نەچمە دەرەوہ، كە
دەرگاى ئەشكەوتەكە كلۆم دەدرىت، ئەى لەو ماوہى سالەدا چى دەخوين؟

چەند ئوورئىكى.

ئەنتىخريستۇس

ئەوھى دەمانخوارد، شىنگەلىكى وشىكراوھ بوون، وھك مىوژ و گويز و
بادەم، كە بۆ ئەو سالە لە ئەشكەوتەكە كۆ دەكرانەوھ، ئەشكەوتەكە
كانياوى تىدابوو بۆ ئاۋ خواردنەوھ. ئىدى تەواۋ لە بارو دۆخى ناۋ
ئەشكەوتەكە ھالى بووم، كە چۆن بەرپۆھ دەچىت. ما لە كارەكەى خۆم
تىبگەم، چونكە گشت ئەو شىتانەم لەخەيالدا نەبوو. دواتر ھەردو
جادوگەرەكە بۆ ساتىك منيان بىنى. من دەزانم پىاۋان لەبەر جوانىيەكەم
نىگام دەكەن و چۆن لەتەك قسەكردىمدا دەپەشۆكىن، وھلى ئەم دووانە وھك
لادىوارىك نىگايان تىبىم، چۆن ئەوھى ھىچ كاريگەرىيەكەم بەسەريانەوھ
نەبىت. نا.. ھىچ پىاۋىك نىيە و نەبووھ بەرامبەر جوانى قىنۇس بتوانىت
خۆى رابگرىت!

ھەموو پۆژىك لەناۋ ئەو ئەشكەوتەدا كە بەسەرمدا تىدەپەپى، ھەستم بە
خەتەرناكىي ئەو كارە دەكرد، كە پىم سىپىردرابوو، تىگەيشتم
جادوگەرەكان ئىمەيان بۆ خزمەتى خۆيان بەكار دەھىنا. ھازارد.. ئەوان لە
ھىچ و پوچ بەولاولە ھىچى تر نىن، ئازەلەكان گەلى لەوان باشتىن، لە
ئىوھش ھالى بووم توانايەكى واتان نىيە، لە توانا شەيتانىيەكەتان بەولاولە،
ئەوانەى خۆتان لەبەرياندا سووك و چرووك كرد، لە ئەشكەوتەكە توانا
پاستەقىنەكەيان فىربووم. لەوھش تىگەيشتم ئەو ھەوت ئەستىرە و مانگ و
خۆرەكەش كە دەيانوىست لىيان نىك بىنەوھ و بىانپەرستىن، ئەو تەنانەى
بە ئاسمانەوھ ئاۋىزان بوون. خودايەكيان ھەيە، خوداى ئىبراھىم. نووكە
تىگەيشتم ئەوھى ئىوھش دەيكەن وھەمە، ئەوھشم بۆ پوون بووھوھ كە

ئىستا.

جادوگرەکان بێهێزترین بوونە وەرن، ئەهریمەنەکانیش ھەرۆھە. تیگە یشتەم بۆچی ھەر جادوویەکی جادوگرێک، جادوویەکی تر ھەیە پووجەلی بکاتەو. تیگە یشتەم ناوی (عەزازیل) و (شەمھازی) ناویلی ترسناکن، جادوگرەکان ناویانەتە پال ئەو دوو کۆرە قۆزە، ئەوان ناوی جوانتریان ھەبوو، یەکیکیان (ھاپووت) ئەوی تریان (ھاپووت) بوو.

"کەسیان فێر نەدەکرد، تا نەیانگوتبا ئیمە فیتنەین، کفر مەکە"

وەلی ئەو دوو جادوگرە نە کەسیان بە پاشا یان دەسەلاتدار دەکرد، نە زێڕ و زیویشیان دەبەخشی، ئەوەی لەسەر دەستیان فێر دەبوو، تەنھا لە جادووی گەورەترین جادوگر پارێزراو دەبوو. بەھۆی ئەوەی پاستییان دەزانی. بۆ خۆیشتەم بپارمدا ھەردووکیان کۆ بکەمەو، پاستییەکە بزانم، تا جادوگر دەسەلاتی بەسەرمانەبێت، زێڕ و زیویش لەبەر بکەم، ئەوەش نەدەبوو تا لەکارەکەم دەبمەو و دەگەریمەو، بۆلای جادوگرە رانی (ئۆرۆک)، بەو مەرجەیی بێم بە شارزادە. ھازارد "ھەموو ئەو جادوگرە رانە دەبێت لە ژێر دەستی مندا بن، ھەرچی پاشاش ھەیە کە جادوگرەکان دەیاننەن بە پێو، لە ژێر پێمدا بکەون.

بە (زۆھرە) ناو دێرم بکەن، چونکە جوانییەکەم لەنیو جوانی ئافرتاندا، وەک جوانی زۆھرە وایە لەنیو ھەوت ئەستێرەکان. (ھاپووت) و (ھاپووت) یشت وەک پیاوان ھەو سەبازییان ھەیە. ئەو (ھازارد)... شەوی لەناو ئەشکەوتەکە ھەر ھەموو نووستبوون، لە ژوورە نەخشینراوەکەم بە کراسیکی دوو تلێشی ئاودامان ھاتە دەرەو، زۆر لە جەستەمی دەرخیستبوو، کەمی لێو شار دبوو مەو. فینۆس ھات، شارزادەیی ھەوت ئەستێران ھات.

ئەنتىخريستۇس

لە ئەشكەوتەكە و بە سىلەي پووبارەكەو پۆيشتەم، كە دەبوو
بىگەيىننە زوورى جادووكەرەكان، ئەو يەكەمجارم نەبوو ئەو زوورەم
دەيتىت. بە ھەرحال، ئۆ مانگم بەرئىستىبوو، لە شوپىيان نرىكبومەو، ئا.
ئەو يەكەمجارم بوو بە تەنى لە ئەشكەوتەكە بگەپىم، بە دىوارەكانەو
مەشخەلىكى زورى ئاگر ھەلواسرابوو، نەماندەزانى شەو يا پۆژ. بەو كراسە
ئاودامانەمەو لە پۆيشتەن بە لىواری پووبارەكەو بەردەوام بووم، ھەركە
گەيشتە زوورەكەيان، گوپم لە جادوو بوو، دەنگىكى خوش، نەمزانى ئەو
دوو پىاوھ چى دەچىن، چ زمانىكە پىي دەدوین، گوپم بەخۆم داو چوومە
زوورەو.

"ئاخۇ لە شەرى ئىوھدا ھەرامە بنىادەم لىلتاندا زاوئى بكات"

دەقەتىكى سەیرىان دام.. ئەي خودايە پى ناچىت بىناسنەو، دواتر
لەبەرامبەرىاندا پووت و قووت، ھەروەك چۆن لەدايكم بەرىووم كراسەكەم
داكەند. گوتم دەمەوئى شتىكتان لى بستىنم، كە پىشتەر بنىادەم لىتانی
نەستاندوھ. تەماشای روخسارىان كردم، تەنھا روخسارم، دواتر (ھاپووت)
بەھىمنىیەو گوتى:

- ئەگەر جىمانبەھىلىت بۆ خۆت باشتەر، نەوھك خوداوەندەكەمان
نەفرەت لىبكات.

(ھاپووت) یش ھەلیدا و گوتى:

- بگەپئوھ بۆ (ئۆرۆك) شارى فورات، كفر مەكە، وھك قەومەكەت،
كردیان.

بە توورەییەوه گوتم:

- ئەوا بە ئیووه کفرم کرد، بە خواکەشتان، ئیووه چ بنیادەمیکن،
ئووه ئەهریمەنن، زەوی گۆراوه، ئەو زەوییە جاران نییە. بۆ یەکەمجار
دوای ئەو ماوہیە ناو ئەشکەوتەکە، ئاسمانم دیت. ئەشکەوتەکە ما، ئە
درزو کەلینەکان، نەیش ھاپووت و مارووتیش. ئەو چ جادوویەکی مەزنە، نا
ئەو جادوو نییە پەرچووہ^۱. بەرەو بابل غارمدا، تەنھا ئەو کراسە ی لەدوو
لاوہ تلێشابوو، لەبەرمداوو، کەزۆری لە جەستەم دەردەخست و کەمی لی
دەشاردەوہ.

- ھازارد بە توورەییەوه گوتم:

- - نەتوانی دان بەخۆتا بگرت و سالەکە تەواو بکەیت؟

فینۆس لەسەر زەوییەکە راستەوہبوو، نیگیایەکی مەکراویانە ی ژنانە ی
بۆ کرد.

- ئەو ھەرچی و پەرچییانەش وەک جادووگە رانی ئۆرۆک لە ھەموو
ئەوہی لییانەوہ فییری بووم منیان دەستخەپۆکرد، دواتر خۆم وەک
جەستە یەکی سەرپراو ھاتە بەرچاو.

دواتر نیگا کردنە کە ی بە نیگا کردنیکی ترسناک ئالشت کردەوہ.

ھازارد... من دووچاران نەفرەت لىكرام، جارى يەكەم كە وىستم نەوئور
فرىشتە يە فرىوو بدەم، جارى دووھمىش، كفرم بەو ھەموو شتەنە كىردى
فەريان كىردىم، تا بىگەننە ھىچ و پوۋچى ۋەك نىۋە.

ھازارد خۇي لى كىشانىدە ۋە، چۈن نەۋەي بىسلەمىتە ۋە. كاتى بىنى بە
خىرسە ۋە لى نىك دەبىتە ۋە، ترسى جادوۋە پەشەي بوو. نەو جادوۋە
دەيتوانى نەو پۇخە نامادە بىكات، كە دەيەۋىت، ۋە لى نەيدە زانى فەينۇس
بۇچى توۋرە بوو، لەبەر نەفرەتلىكرانە كە يەتى، ترسا پۇخە كەي ونچر ونچر
بىكات، نەو پۇخەي لەتەك فرىشتەكان بەرەو ئاسمان ھەلگشا، نەو شەۋە
ۋەك نەستىرە يەكى پرشنگدار داكشا... نەستىرەي زوھرە.

.....

تەۋاۋ

ئەم خىكايە تانە بەتەۋاۋى لە ھىچ شۋىتەك باسى لىۋە نەكرائە، بەلكو بە
شۋىۋازىكى درۋزنانە لە تەۋرات و ئىنجىل ھاتوۋە، زۆر بەكورتىش لە قورئان
باسى لىكراۋە، بەۋاۋى ئەم كەمباسىيەش، ھەندى لە (موفەسرەين) قورئان
بەسەرگۈرشتەي درۋزە لە تەۋرات و ئىنجىلدا كە ھاتوۋە، دەگىرنە ۋە،
لەۋانىش موفەسرەينى بالائىر بەرسفیان دەدەنە ۋە. نوۋكە بەتەۋاۋى ۋەك
جادوۋگەرىك لى تىگەيشتووم. مەترسە من پىشتەر جادوۋگەر بووم، نەو
پىگايەم بەرداۋە و دزايەتەشى دەكەم. ئەي پىم نەگۈتى پەنگە فەنام بىكن.

چیرۆکە بە درۆکراوە کە .. زۆر بە سادەیی سەرزەنشتی لای خودا دەکات، کە بنیادەمی وەك جینشینی خۆی لەسەر زەوی دانائە، هەر بنیادەمەکان بوون خوینیان پشت و بەدپەفتارییان لەسەر زەوی بلاوکردەوێ. خودا پێی گوتن .. ئەگەر ئێوە شەم لەبری ئەوان دابگر تە سەر زەوی، هەوێسی پەڕینم تیا تانا شین بدایە، هەمان کاردانەوێ ئەوانتان دەبوو. فریشتەکان ئەوەیان پەتکردەوێ و سووربوون لەسەر پای خۆیان، ئەوێ بنیادەم کردی ئەمان نەیکەن. ئەللا پێی گوتن .. دوو لەباشترین خۆتان هەلبژێرن، دایاندەگرە سەر زەوی بە هەمان هەوێسی و ئەوێ بە بنیادەم داوێ. لەنێو خۆیاندا دوو لەباشترین و خۆپاگرینیان هەلبژارد، هارووت و مارووت. ئەللا ئەوێ لە بنیادەمدا کە پەسکاندبووی، بەو دووانەشی دا و دابەزینە سەر زەوی.

هارووت و مارووت .. وەك دوو دادوێر کاریان دەکرد. پۆژی لە پۆژان ئافەرەتێکی تا بلێی جوان و نەشمیل بەناوی (ئینانا) چوو بەردەمیان، لەبەر جوانییەکی بە زوێرە ناوزەدیریان دەکرد. هەوێسیان چوو سەری و داویان لێکرد لەتەکیاندا بخەوێت، ئەویش گوتی .. جەستەیی خۆم ناخەمە بەر دەستان، تا ئەو سێ شتەیی دەخەمە بەردەستان، یەکیکیان هەلبژێرن، کفر بە ئەللا کردن، کوشتنی نەفسێک، مەیی خواردنەوێ. ئەوان دووانەکی یەکیکیان پەتکردەوێ، کە کفر بە ئەللا ناکەن، کە سێکیش ناکوژن، بۆیە مەیی خواردنەوێکیان هەلبژارد. تا تێر مەستبوون (مەیی)یان خواردەوێ، دواتر بەهۆی مەستبوونەوێ کفریشیان بە ئەللا کرد و نەفسیکیشیان کوشت. ئەللا نەفرەتی لێکردن، بوون بە نەفرەتلیکراو. چون بۆ لای پێغەمبەر ئیدریس و داویان لێکرد لای ئەللا شەفاعەتیان بۆ بکات.

پىنغەمبەر سەرى سورما، چۆن خەلكى سەرزەوى شەفاعەت بۆ خەلكى ئاسمان بىكەت. ما لە ئەشكەوتىك سزا بدريڭ، ئەو ئەشكەوتەش تا پۆزى بەسلان بەناويانەو دەبىت.

بەراستى و بىگومان ھەر ھەموو ئەمانە درۆيە، درۆيەكى ھەلبەستراو، مەبەست لى شارەندەو بەسەرھاتە راستەقىنەكەيە. ھەندى شت ھەيە واياي پى چاكبۇو بشاردريئەو، نە فرىشتەيل دەتوانن دەمە دەم لەتەك ئەللادا بىكەن و لە ھەرمانى دەرىچى و بلەين نەخىر نە ئىمەش دەتوانىن ئەو بىكەين، فرىشتەكانىش زاتى كفر كردنيان نىيە، مەيبازى ناكەن و نەفسىشيان بۆ ناكوژىت، مەي خواردنەو نەبوو و نابىت، راستىيەكەي تەنھا لاي موسولمانانە. ئەوان كە ئەستىزەي زوھرەيان بىنى لە ئاسمان دەرکەوت، نەفرەتلىدەكەن، ئەو نەفرەتلىكردنەش بەھۆي زوھرەو بوو، كە ھارووت و ھارووتى لەپى دەرکرد. ئەوان نەبكوژن نە جادووگەريش، بەلكو بۆ ئەو خەلکيان فەير دەکرد، تا بەسەر جادووگەرانى بابل زال بن. ئىنانا ھەوھەسى وئەدان، نەشيان وىست بىبىنن، دوريان خستەو، ئەو نەفرەتکرا، چونكە دەويست لە پەريان دەربىكەت. كىشەكە ئەو نىيە ئىنانا ھەرچى لە ھارووت و ھارووت فەير بىو، ھەريگرت و گەيشتە جادووگەرانى بابل، جادووگەرەكان ئەو جادووانەيان پىنگەيشت و برەويان ویدا بۆ كارى خەراپ و قىزەونەكانى خۇيان بەكارىيان دەھىنا. بۆيە جادووگەريئى دوو شىۋازى ھەيە، ئەو جادووەي (ئىبلىس) نەمرودى فەير کرد، ئەو جادووگەريئىيەي ھارووت و ھارووت خەلكى بابليان فەير کرد. شتىكى گەورە لەو جادووەي دووھەدا بە جادووگەرانى يەكەم گەيشت، ئەو ھەبوو بۆ كارى ناشايەستە و خەراپ بەكارىيان دەھىنا، ئەمە نەھىنى دووھەمە كە پىئى پادەگەيئەم.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بەر لەوەی گەمەگەمان کۆتایی پێبێنین، دەمەوی دان بەشتیک دا بێنم.
ئێمە..مەبەستم خۆم و خۆتە، ئێمە هەرخۆمان نین، حەوت ئەهریمەنی تر
لەم دانیشتنەماندا بوونیان هەیە و بەرامبەرمان دانیشتون، دیقەتی من
دەدەن، لەمەر گێرپانەوێ حیکایەتەگەم، تەماشای تۆش دەکەن، کە
خەریکی خۆیندەوێت، وەلی ترست نەبێت، منیش پڕ بە ژوورەگە جادووم
گێر داو، ئەگەرچی ئەم جادووانەم خۆیان لەبەر ئەو حەوت شەیتانە ناگرن،
وەلی هەرھیچ نەبێت، ئەوەندە بوارم دەبێت هەرچیم هەیە بۆتی بگێرمەو.

نووکە لیمگەرێ ئەم کارتە نەفرەتلیکراوانەت بۆ دەمەو قەلپ بکەمەو،
بۆ ئەوەی کۆمەڵەی سییەمیش بۆ ئاشکرا بکەم.... بریتیه لەچوار کارت:

کارتی یەگەم.. کارتێ قەشەکانە، وێنەی چەند قەشەیهکی
گومانلیکراوی بەسەرەوێ، کراس و کلاوی پەنگ قاوەبیان لەبەردایە.

کارتی دووهم.. کارتێ سوارچاكانە، وێنەی شۆرەسوارێکی
بەسەرەوێ، لەو سوارانەی سەردەمی ناوەندی خاچەرستان، پۆشاکیکی
سپی لەبەردا، کە تاییبەتە بەسوارەکانی خاچەرستان، لەناوەپاستی
وێنەیهکی خاچی سووری گەورە هەیە.

کارتی سییەم.. کارتێ نهینیهکانە، ئەو مۆڤەیی پێ نەگەشت تا
تیبگات، وێنەی پیاویکی سەرسووپماوی بەسەرەوێ، شتیکی
سەرنجراکێشی دۆزیوەتەو.

ئەنتىخريستۇس

دواكارت.. كارتى سىزدە ھەمىن ھەينىيە، وئەيەكى بەسەرەوۋەيە،
پېشنىارگەلىكى تارىكى لە پۇژمىرى كراوۋى سىزدە ھەم ھەينى
بەسەرەوۋەيە.

ئەم بەسەرەتەش يەككە لە وھوت ئەھرىمەنەي كە چاودىرمان دەكەن
بۆتى دەگىرپتەو، چونكە بەسەرەتەكە پەيوەستە بەو. نا، لىم مەپرسە
چۆنم بویت تا بۆتى بگىرپتەو، ئەو لە ھەوللى ئەوۋەدايە چۆن جادوۋەكە
پوۋچەل بكاتەوۋە و بېتە لام و سەرم بېرى. ئەم بابەتەنە جارىكى تر
پرسىارى تيا مەكە، چونكە بابەتگەلىكن لە جادوۋى پەش، كە پۇژى لە
پۇژان لە داھىنانىندا بووم. بابەتگەلى جن بە ئاسانى لىيان ھالى نابىت،
چونكە تۆ جادوۋگەرنىت، پىۋىستىش ناكە لەسەرت و ابىت.

.....

(نۆ) یان پرووناکیمان ویدان

۹۵۰ پیئش زایین - ۱۳۰۰ پاش زایین

جوانترین کاریک له ژيانندا که ده توانیت بیکهیت، پۆحی خۆتم پیئ
بفرۆشیت. من هه موو شتیکم هه یه، ئه و مه ردوومه ی ده یبینی دل و عه قلیانم
هه س. من هه موو ده رگا کانت بی جیاوازی بۆ والا ده که م. ده ته وی به کوئ
بگهیت؟ ملک و مال یا ده سه لات، یانه خۆ ناوبانگت ده ویت. من بیئشومارانه
ویتیان ده ده م، بزانه زۆر بله زیش به ده ست بگات. من له ته ک داها تنی کاتدا
ئه فریندراوم. تا دنیا دنیا یه من ده ژیم. ناوی منت لی ده شارنه وه، به وه
فریوت ده ده ن، که من خراپه کارم. ده یانه ویت هه موو کی که که بۆ خۆیان
بمینیته وه، وه لی کیکیکی تایبه ت بۆ دروست ده که م. مه ترسه و له ته کما
بلی به لی (بافۆمیت). ئه لبه ته ده ته وی بمینیت. جاری بواری ئه وه م نییه،
مه به ستم به سووک ته ماشا کردنت نییه، حاشا. په نگه دلت به رگه ی ئه و
مه زنییه نه گریت که ده یبینیته.

من نموونه یه کی خۆمت پیئشان ده ده م، نموونه یه ک وابه سته ی یاسا و
پیساکانی جیهانی تۆیه، که جیهانیکی وا مه زنم نه بینیوه. نازیزه که م..

لەتەكما وەرە بۆ ناو ئەو كلىئىسەيە، مەپەشۆكى و دەست درىژ بىكە و
دەرگاگە بىكەرەو. من چاوەپروانت دەم، توند دەرگاگە والا بىكە و بە كام
پىت دەتەوئى بچۆرە ژوورەو، لەو پىاوو پروتانه گەپى كە لىرەو لەوئى
جووت دەبن، لەو خويىنەش گەپى كە بەسەر پىست و لىويانەو، لەو
مەموو گەپى و بۆ لای ئەو مېزە گەرەيە لەوئىدايە پىشكەو. ئىستا
بىنىم؟ ئەو تەم لە ناوئەدا، منم.. بافۆمىت.

مەموو شتىكت بۆ دەگىرمەو. مافى خۆتە مەموو شتىك بزانىت.
لەتەكما وەرە بۆ قودس، قودسى ئەمپۆ نا، قودسى بەر لە هەزار سال،
قودسىك لاما و پىرۆز نەبوو، پروبارگە لىكبوو لەخوین پشتن، تا قولى پىي
ئەسپەكان خويىنىكى سوور دەپۆشت، خويىنى موسولمانەكان، خويىنى
سوورەكانىان، مندالەكانىان، ئافرەت و پىروپەككەوتەكانىان، موسولمانەكان
دېندە بوون، دواتر بۆتى پوون دەكەمەو. وەلى ئەمە قسە و باسى
ئىستامان نىيە، باس لەو پروبارە سوورانەش ناكەين، بەشەقامەكانى قودس
دا سىلاويان بەست، چون ئەو (فورات) يكى تر بخەنە سەر نەخشەي
جىهان، فوراتىكى سوورباو. ئەوانەي دەيانبىنى، وايا نەست دەكرد زەوى
برىندار پىت و خويىنى لەبەر بېروات. باس لەو ئافرەتانه ناكەين، كە
شۆرەسوورەكانى خاچەپرستان هېشتا دەستيان لە خويىنا هېشك
نەبووبەو لاقەيان دەكردن. باسى ئەو مندالانەش ناكەين كە كەللەي
سەريان بەژىر نالى ئەسپەكانىانەو پان دەبوونەو، باسى ئەو مەنجەلە زل
زلانەش ناكەين كە ئاويان تيا دەكولاند و پىاو و ئافرەت و منداليان تى
فرىدەدان، باس لەگشت ئەوانە ناكەم، باس لەو (قودس) دەكەم، كە دواي
وشكبوونەو خويىن لەو خاكەدا، چون دلى ئاكنجىيە موسولمانەكان وەك

د. ئەحمەد خالید مستەفا

گەڕکان گەڕی گرتبوو. قودسی داگیر کراو، بە داگیرکراو ناوی دەبەم، چونکە دواى ئەو کارەساتە خاچ پەرستان داگیریان کرد، کە پیشتر مافی ئێمە بوو. ئێمە کیین؟ بۆ ئەوە هاتووم بەرچاو پوونیت بکەم.

قسەو باسەکه مان سەرەتا لە منەو دەبیّت. منیکی عەرەب لە قودس فرۆشیاری شتەگەلی کۆن و ئەنتیکە بووم، ناپەرەزایی دەرمەبەرە، پیمبلی چیت بەسەر میزەکهو لە ناو کلێساکەدا بینی، کە پیشتر تۆم بۆ ئەوی برد، نەیکە بە پرسکاری پیشووەخت. من پیرەمێردیک بووم، زۆریەکی ددانەکانم لە دەستدا بوو، جلکیکی شپۆ و پیم لە بەردابوو، چەند تەلە پشیکی خوار و خێچ بە چەناگە مەو مابوون. ئەوەتا بە نیمچە پووتی لە یەکی لە گەرماوەکانی قودس پوونیشتووم، گەرماوەکە (عەلادین) ه. وشەکی گەرماو بەو بینا بەرزو مەزنەکی ئیسلام دەگوترا، کە سی ژووری گەرەکی تێدا بوون، خەلکی سەردانیان دەکردن، لە ژووری گەرماوە بووم، جەستەم بەوای هەلمی گەرماوە گەرم داها تێبوو، چاوم لەو گەنجە جوانەکی تەنیشتم نەبیری کە بیری لای خۆی نەبوو، چەند پۆژیک سۆسەم کرد، ئەو هەلەم بۆ پەخسا لەتەکیدە قسەو باسیک بکەم. ناوی ئەو گەنجە، ناویکە هەموو شتێک بەووە دەستی پێکرد، ناوی (هیۆ بایۆن) ه، سوارێکە لە سوارچاکانی خاچپەرستان لە پەچەلە کدا جوولەکە یە. دەمەوی بنەچەکی ئەم جوووە لەبەر نەکەیت.

هیۆ بایۆن.. (کاترین) ی ژنت بەو کردەوانەکی زانیووە کە چیت لە ئافەرەتانی عەرەب کردووە!

هیۆ چون ئەوەکی مارانگەز بووبیّت، راجلەکی و ئاوپری لێدەمەو و گوتی:

سۆداغ کردن ، چاودیری

- ھىي.. ئەوە باسى چى دەكەيت، تۆ كىيىت، ناوى ژنەكەم چۆن دەزانىت؟

بەدەنگى فېشكاندىنى مار پىمگوت:

- كاترىن كلىرى ژنت ھەموو كىردەۋەكانتم پىگوتوۋە، ھەموو ئەو كچانەى دەستبازى و ناوجىت لەتەكىاندا كىردوۋە و دواتر بە شمشىرەكەت پارچە پارچەت كىردوۋەن. بايۆن.. زانىم كە تۆ نەخۆشىت، ئىستە بەناو بىنەمالەكەتاندا بلۆى دەكاتەۋە.

ھىۆ بە دوو چاۋى زەقى سەرسوپماۋەۋە گوتى:

- چى.. چۆن باسى دەكات، ئەى پىرى خرف تۆ كىيىت؟
- بايۆن.. من كارە قىزەۋنەكانى تۆم، من پوپرەشىيەكەى تۆم، كە لەپشت دەمامكى شۆپەسوارى و ئاينگەرايىدا دەيگىرىت!

گورگەكەى ھىزى ھىۆ كەۋتبوۋە ھەلچوۋن، ئاقىرگەى توند گىرم و گوتى:

- ئەى غەرەبى ھىچ و پوچ، پىم بلۆ تۆ كىيى؟ چۆن دەتوانى بەو شىۋەيە قسەم لەبەرامبەردا بكەيت، ئەم ھەموو قسە قۇرانە لەكوپوۋە فىرى بوۋىت؟

ھەرچى ئارامى بوو ۋەك ئەۋەى نەيىيىت ۋابوو، تەنانەت خۆشۋەكانى گەرماۋەكەى (غەلادىن) ئاۋرپان لى دايەۋە، تا لە شۆپەسوار ھىۆ بايۆن بىپوانن، كە ۋەك شىت پەفتارى دەكىرد. ھاۋارى دەكىرد و دەستى بۆ كۆلەگەكەى تەنىشت خۆى دەبرد لەبنا دەرىبكەت. ھىۆ بەتوۋرەيىيەۋە لىيانى

د. ئەحمەد خالىد مستەفا

پروانى، ۋەك سەگى ھار كە وتبۈۋە ئەۋ ناۋە. خەلكەكە بە سەرسورماۋىيەۋە
لېيان دەپروانى، بۇ خۆيشى ئارام و ئۆقرەى نەبوو، گوتى:

- بەلام.. بەلام لىرە بوو، كەستان ئەۋ پىرە قۆرەتان نەبىنى، پىش
كەمىك لىرە بوو؟

پۆزى جەژنى لقە زەيتوۋنى مەسىح، يا جەژنى(شەعانىن)يان پىدەگوت.
دانىشتۋانى قودس پىشۋازيان لە خاچ پەرستان و حاجىيان دەکرد،
موسولمانانىش ۋەك تەماشاكەر لېيانيان دەپروانى، دواتر بە كاروان بەرەو
دۆلى (ئەسپات)ى نىزىك بەشار دەپۆيشتن، تا لەۋى بە كارۋانى پياۋانى ئاين و
سەرۆك(دىر)ەكان بگەن، يەكك لە ۋەقەشانە لەپىشەۋە خاچى پىرۆزى
ھەلگرتوۋە. ئەۋ دوو كارۋانە يەكدەگرن تا پىكرا بەرەو گومبەتى بەردەكە^۱
بەپى بگەون. ھىۋ بايۋ لەناۋەندىاندا دەپۆيشت، پىدەچىت ئەۋ پۆزە لە
گەرماۋى(عەلادىن) بە بۆنەى ئەۋ جەژنەۋە لە گەرماۋەكەدا بووبىت.

پياۋانى ئاين بە پىشپەۋى ھەلگىرى خاچى پىرۆز بەدەور گۆرەپانەكەدا
دەسورپانەۋە، ئەمەش بۇ خۆى سونبولىك بوو بۇ گېردانى خاچى پىرۆز
بەدەور نىزىكەى سوليمان. لەۋىدا لىل^۲ تەماشاكاران وىستابووم، بە ھىمنى لە
ھىۋ نىزىكبۈۋەمەۋە و پىمگوت:

^۱ قبة الصخرة.
^۲ لەگەل.

- ئەو گىلانە نازانن لەتەك سۈرپانەوہ ياندا ولەژىر پىياندا
گەنجىنەيەكە، ھەر كەسىك بە دەستى بىنى، ھەموو جىھان بە دەست دىنى،
ئەوہى ونىكرد، ھەموو دىناي ونكرد.

ھىۆ.. بەسەرسۈرپماوييەوہ لىي پۈوانىم، كە زانى منم، بە توورەيىوہ
گوتى:

- ھۆ كابر.. گويىگرە، ئەگەر چركەيەكى تر لەبەرامبەرم بىيىتەوہ،
بەيەك مست فەنات دەكەم.

- نا، بايۆن تۆ گويىم لىيگرە.. دواي خۆرئاواوون نامەيەكت لە
ژنەكەتەوہ بۆ دىت، كە لە (شامىن)ى فېرەنساىە، باس لەخەونىك دەكات،
ھەموو شەوئىك توشى خەوزپانى دەكا، وەسفى پىاوئىكت بۆ دەكات، ئەگەر
ئەوہى باست بۆ دەكەم وا نەبوو، بى و لەناو بازارەكەدا بىكوژە، وەلى ئەگەر
قسەكەم تەواو بوو، وەرە دوكانەكەم ئەودوايت بۆ باس دەكەم.

- ھەي بى مىشك چىم پى رادەگەئىت؟ ھەي پىرو پىوچ چىت
لەژنەكەم داوہ؟

چەند كەسىك لەنىوانمان تىپەرىن، كاتىكى باش بوو لەبەر چاوى دوو
بكەومەوہ،

لاي خۆرئاوا، ھىۆ نامەيەكى لەژنەكەيەوہ پىگەيشت، دەلىت.. ھەموو
شەوئىك خەونىكى ناخۆش دەبىنىت، پىاوئىكى پىرى ددان شاش دەبىنىت لە
گۆرەپانى گومبەتى بەردى پىرۆز دەسۈرپايەوہ، چاوى لە (ھىۆ)بوو سىكس
لەگەل ئافرەتىكى ئەسمەرى سەربراو دەكا و شمشىرەكەشى لاي سەريەوہ
داناو.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

هەبێت و نەبێت تۆ جادووگەری، وایە؟

لەنیۆ شت و مەکی کۆن و ئەنتیکەکانی ناو دوکانە مەوێ دیکەتیم دا،
پێمگوت:

گەر دەم من بازەرگانی کەل و پەلی کۆن و ئەنتیکەم.

ئەو مەلعوون تۆ چۆن ناوی ژنە کەم دەزانیت؟ چۆن بە خەوێ کانی
ناشنایت؟

خەوێ کەوێ هەراسانی کردی، دەتەوێ ئافەرەتەکانی تر ببینیت، کە
چیت لەتەکیانا کردووە؟

تۆ ئەم هەموو شتە چۆن دەزانیت؟ راست پێمبۆی تۆ کێیت؟

بافۆمیت

چی؟

لەسەر خۆ دەستم بۆ ئەنتیکە یەکی گەورەیی سەر پەفەکان برد، کە
لەسەر شیوەی قودس دروستکراو، ئەنتیکە کەم لەسەر مێزە کە داناو گوتم:

ئەو بایۆن.. من هەر وەک کتێب عەقڵی تۆ دەخوینمەو، تۆ ئیستا
بیر لەو دەکەیتەو کەرەکانت لە قودس تەواو بکەیت و بۆ (شامین)
بگەرێتەو، بیریش لەو دەکەیتەو، ئێدی لە داها توودا بەشداری هیچ
شەڕێک نەکەیت، بەهۆی ئەو ناویانگەیی لە هەلمەتەکانی خاچپەرستاندا
پەیدات کرد.

تۆ کێیت؟

من (بافۆمیت) م، من ئەو کەسەم دەتگۆڕم بۆ دەولە مەندترین

کەسی ئەو پەوپا، بگرە جیهانبیش.

|| ئەنتىخرىستۇس ||

- باشە بەرامبەر ئەو چىت لىم دەۋىت؟ لەو كەسانەش نىم باۋەر بە
جادوۋگەرەن و قىسەى پىرو پوۋچيان بىنم.
- پىك واىە، بەو بەلگەيەى كە پۇشنىت بۇ لاي (جۇليان)ى جادوۋگەر
لە كلۇمۇنت.

ھىۋ.. چاۋەكانى ئەبلەق بوون، سەرى سورما، باسى شىنگەلىنكم بۇ كىرد،
ھىچ بوونەۋەرىك دركى پىيان نەدەكرد، تەنھا خۇدى خۇى دەيزانى. ما قىسە
پەقەكانى و بەگژداچوونەۋەم بۇ شىۋازىكى نەرم و نىانتىر بگورپىت، منىش
ھەر بۇ ئەۋەم بوو، بەو شىۋازەى بگەم، باۋەرەم پىيكات، ۋەك بىنىشت بە بن
ددانەكانمەۋە بىت، چۇنم بویت ۋاى دەجووم، كويشم بویت بۇ ئەۋى
ھەلدەم. ھەۋەلەن توورپدانىم بۇ (شامىن) لە فرەنسا بوو، لەۋى ئەۋەى
دەمەۋىت، بۇمى جى بەجى بكات.

ھىۋ بايۇن.. بۇ فرەنسا گەرايەۋە، لەۋى ھەشت پىاۋى شۇرەسۋارى
چاكى لە براۋ ئامۇزاكانى ھەلېژارد، ھەر ھەمووشيان لەرەچەلەكدا جوو بوون
ۋ لەيەك بىنەمالەدا بوون. پىكپرا گەرانەۋە قودس. چوونە بەردەم
پاشا(بالودىنى دوۋەم) پاشاى قودسى خاچپەرستان. ھىۋ باۋەرى بە پاشا
ھىنا كە پىكخستنىكى پىك و پىك لەسۋارچاكان بۇ پارىزگارى حاجيانى
خاچپەرستان دابمەزىنىت، بۇ ئەۋ حاجيانەى بۇ ھەجكردن بۇ قودس
دەھاتن، تا لە دز و جەردەى موسولمانان بىانپارىزن. ئەگەرچى پاشا
بالدوین) باۋەرى بە پىشنىارەكەى ھىۋ ھىنا، ۋەلى ھىۋ درۇزنىكى گەۋرە
بوو، موسولمانەكان كەسيان نەدەكۈشت، بەلكو ئەۋە جەردە و پىگرەكان

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بوون ئەو کارانەیان دەکرد. ئی کردەى هیۆ بەرامبەر بە پاشا پێک ئەوەبوو،
کە من داواملی کردبوو.

بەم شیوازە پێکخستنی سوارچاکان (سوارچاکانی هەیکەل) بەم ناوەوە
دامەزرا. پاشا بالدوین هەر لەناو حەساری کۆشک نزیک نزرگای سولیمان و
لەچپای (هەیکەل) بارەگای بۆ دانان. چپای هەیکەل زاراوەیەکی جوولەکەیه
بەمانای حەرەمی پیروژ دیت، چونکە حەرەمی پیروژ بەسەر نزرگای
سولیمانەوە بوو، واتە بارەگاکیان چون ئەوەی من دەمویست لەسیلەى
مزگەوتى ئەقسا دا بێت.

لیمگەرئى، زانیارییەکت لەسەر چیرۆکی سوارچاکان پێبلیتم، وەك چۆن
مەزەندەت کرد، من ئەهریمەنم، بەو ئاوايەى من شەیتانم، واتە لەناو لەشى
مروڤ بەرپرەوى خوین هاتوچۆ بکەم، هەر وەك چۆن لاپەرەى کتیب
دەخوینمەو، بێرکردنەویشیان وا دەخوینمەو، هەر ئەوەش نا چۆنیشم
بویت لەعەقلىاندا دەینوسم و دايدەپێژم، چۆنم بویت وای دەناخنمە
هزریانەو. زۆر ئاسان بوو (هیۆ) باوەرم پێبکات، لەوەش ئاسانتر باوەر
پێهێنانى ئەو هەشت کەسەى دایانییە پال خۆی، چونکە من (بافۆمیت)م،
بەلای منەو کە ئەهریمەنم ئاسانە بێرکردنەوێ بنیادەم وەك مار بۆ
پاوکردن بئالینمە گەردنیهو. هاوێرم لەوەش زیاتر، زۆریش زیاترم لەدەست
دیت.

مێژوو هیچ نووسراویکی نەخستوووەتە پوو، کە سوارچاکان
حاجیه کیشیان پاراستبێت. ئەو ماوەیەى لەقودس مانەو هێچیان،

|| ئەنتىخرىستۇس

كارىڭيان بۇ پاراستنى حاجيان و خاچپەرستان نەكرد، ھەر خەرىكى چالكردن بوون، ئەوئش تونئىل ھەلگەندن بوو لەژئىر (قودس) ى پىرۆزەوہ.

- ئەى پىرەمئىرد... بۇ نزيك نابىتەوہ چاويك بە چالكردنەكە بگئىريت،

بۆچى ھەر لەلىوارى گۆرەپانەكە وەستاوى؟

- گوى بە من مەدە، بەردەوام بن لەكارەكەتان، ئەگەر پەيمانەكەم

نەمئىنايە دى، وەرە بمكۆزە.

- بافۆمىت... خويئت دەخۆمەوہ، ھەست بە پىرۆپوچى بابەتەكە

دەكەم.

ھەرگىز نەمدەتوانى لەو شوئىنە نزيك ببمەوہ، ئەگەر لەو شوئىنە نزيك

بوومايەتەوہ، وەك چۆن ئەھرىمەن دەسووتئىت، دەيسووتاندم.

پىرەمئىرد چاوەكانى تەسك كردهوہ. بىرى پۆژگارئكى كردهوہ،

پۆژگارئك وەك گوزالك تال، لەھەمان شوئىن لە گۆرەپانەكەدا وئىستابووم،

ئەمە بەر لەدوو ھەزار سال دەبئىت. پۆژگارئك بوو قەومى فرىشتە و

شەيتانەكان ھەموو شتئىڭيان لەدەست دابوو. لەسەرەتاي ئەفراندنەوہ

چىمان وىستبئىت كردوومانە، وەك بەردى شەترەنج يارىمان بە بنيادەم

كردووە، لە راست و چەپ و لای ئوور و خوارييانەوہ بۆيان چووين، وەك (با)

چۆن ئاراستەى بەلەم دەگۆرئىت، گۆرپومانن. ئئىدى ئەو پاشايەمان لى پەيدا

بوو، پياويك بوو بە (سوليمان) ناويان دەبرد، كەوہكو چۆن سەگ لغاو

دەكرئىت، ئئىمەى لغاو كرد.

پياويك نەپئىشتر ھەبووہ و نەپياوى وا پەيدا دەبى.

لەتەك جنەكانى بىناكردن منىش كارم دەكرد. ئەوانىش لەژێر فەرمانى پاشا (سولیمان) كارى بىناسازيان دەكرد، ئەو كارانهيان ئەنجام دەدا لەتوانای بنیادەمدا نەبوو ئەو كارە بكەن. ئەوەى كە بىنايان دەكرد كۆشكى سولیمان بوو. نەمان دەزانى ئەو پیاوێ چۆن حوكممان دەكات، چۆن لەگەڵ باندەكان گەتوگۆ دەكات، چۆن قسە لەگەڵ مێروولەدا دەكات، چۆن پاشاكانى جن لەژێر پێى دەكەون، هەرحىیهكى بویت بۆى دەكەن. ئێمە جادووگەریمان بۆ مەروۇف هێنا سەر زەوى، بنیادەم بمانیبىنيايە لەترسا بەكسەردەمردن. نازانم چۆن وایلىكردین، بە ئازەلشمان نەزانیت. كەى بوو تەنها مەروۇفك بە يەك نىگا كردن بمانسپرىتەو. سولیمان پاشا نەبوو، جادووگەرىش نەبوو، ئەو پێغەمبەر بوو، پێغەمبەرىك بانگەشەى بەكتاپەرستى خوايەكى دەكرد. ئێمە كفرمان كرد، بۆيە بەو دەردەى بردین، كە بەگەورەو بچوكمان لەژێر فەرمانى ئەو بووین.

لەوى لە گۆرەپانەكە وەك هەموو ئەهریمەنەكان و ئىستابووم، هەركەسىكمان لە كورسییەكەى نزىك بووینایەتەو دەیسووتاندىن. تەماشام كرد، لەسەر كورسییەكەى دانىشتبوو، كەس لەم پلەو پایە و كورسى و پاشایەتیی بۆ نەهاتوو، زۆرم پق لێبوو، ئێرەيیم بە دەسلەتەكەى دەبرد. بە هەموو پێگایەكى شەیتانى و ناشەیتانى و ئىستمان زەفەرى پێبەرىن و لەناوى بدەین، وەلى ئەو شتىكى هەبوو ئێمە نەمانبوو. نەماندەزانى ئەو شتە چىيە، وەلى ئەو هەيىبوو. لەپر ئومىدمان وەبەر هاتەو، هیواى تۆلەسەندنەو، پەنگە هیواى پزگارى بەكجارەكى بێت.

ئەتتىخريستۆس

لەپەر سوليمان لەم نەخۆشەيە نەخۆش دەكەوئەت، دەردەيكي گرت
پاستبۆنەو دەي بۆ نەبەت، پزىشك نەماو حەكىم نەما لە جەنەكان سەريان
سور نەمەننى، بالەندەكان لەمسەر و لەوسەرى گۆي زەوى گزۆگيان بۆ
چارەسەر كردنى هەيئا، وەلى بيسوود بوو. دەردەكەي وابوو، كە سوليمان
لەسەر كورسيەكەي دادەنيشت، وەك جەستەيەكەي بى گيان بىت، هەر وەك
مردوو وابوو، پۆژ بە پۆژ دەردەكەي لىي پيسى دەكرد، تا بەهەموو
جەستەيدا بلاو بوو دەو، بىهيز و بىپرستى كەردبوو، ئەو دەش بۆ ئيمە هەليك
بوو بۆ لەناو بردنى.

بۆ خۆمان نەماندەتوانى لە كورسيەكەي نزىك بىنەو، لاريمان لەو دەدا
نەبوو. ئەو پياو دەردەكەي لەو دەردە چووبوو جەستەي، ئەو دەردەي
گرتبۆي پوون و ئاشكرا دياربوو زوو يا درەنگ ئەو دەكوژەت، بۆيە
تۆلەكردنەو مان شىوازىكي تىر گرتە بەر، شىوازىكي شەيتانى. ما لەو
گۆرەپانە بەدزىيەو بەگەريين و چاودىرى بكەين. خۆمان لەبيناكردنى
كۆشەكەي دزىيەو و لەژىر كورسيەكەيەو كەوتىنە تونيل دروستكردن،

مەزنىرەين و شارەزاترين نووسەرى فرىشتەمان هەيئا، دەسنووسىكيان بۆ
دەنوسىنەو لەو دەسنووسانەي لەپاىردوودا خەلكيمان فيرى جادووي
پەشمان كەردبوون، ئەو جادووانەي ئەگەر دىرپكى لى بخوئىنەتەو، ئەو ئەندە
بەهيزە دوور نىيە لەناوت ببات، نەك هەر ئەو دەش، ئەو دەي (هارووت) و
(مارووت) يش فيرى بووبوون، كە جادوويان لەسەر جادووي پەشەو و
هەموو جادوويەكيشيان هەلدەو دەشاندەو. بەو شىوازەي ئيمە دەمانوويست
ئەو شەمان بۆ زياد كرد، هەموو ئەو هەوالانەي ئاسمانمان لە فرىشتە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

گوێزایە لە کانه وه پێ دەگەشت که لە سەر زهوی چی دهگوزهریت. لیم
دهپرسیت بۆچی وامانکرد؟ کاری ئیمه له سەر کوشتنی سولیمان چیه؟ نهوا
دهستبه جی وه لامت دهدهمه وه.

سولیمان.. هه موو کتیب و ده سنووسی جادووگهریی له مهمله که تکهی
خۆی کوکرده وه و سووتاندنی، نهک هه ره ئه وه، له سه رده می خۆی هه رچی
جادووگهریش بوو کوشتنی، ته نانه ت شکی له کێ بوايه ده یکوشت. بپاری
ده رکرد، هه ر که سیك گوی له هه واله کانی ئاسمان له فریشته کانه وه بگریت،
له ملی ده دریت، هه ر که سیکیش بلێت فریشته کانی ئاسمان هه والی ئاسمان
ده زانن، ملی ده په رینێ.

سولیمان به هۆی ئه و توانایه ی هه یبوو هه موو کاره کانی کوێره وه
کربووین، بۆیه هه موو ئه وانه ی فیتری ببووین، ده بوو بۆ خۆمانی گل
بهینه وه، چونکه سولیمان یاسایه کیشی بۆ ئیمه دانابوو، نابیت به هه یچ
په یوه ندیمان به بنیاده مه وه هه بیت، مه به ستم په یوه ندی پوو به
پووبونه وه، وه لێ تا ئیستاش ده توانین له نیو دل و هزریاندا که بکهین، تا
نوکه ش ده توانین له سه ر شیوه ی ئاژهل لایان ده رکه وین، وه لێ به هه یچ
شیوه یه ک ناتوانین زه ره رمه ندیان بکهین، ناشتوانین په یوه ندیان پیوه بکهین
و فیتری هونه ری زانستی جادوو یان بکهین، که به ره له سولیمان ده مانکرد.
کاتی سولیمان جادووگه ره کانی کوشت و کتیب و ده سنووسه کانی به کتیبی
په شیشه وه سووتاند، په یوه ندی بنیاده می لیمان قه ده غه کرد، هه یچ شیواز و
جۆریکی جادوو له سه ر زهوی نه ما، ته نها جادووی دیهاته دوور دهسته کان

نەبىت، ۋەلى جادۋى جوولەكەي لە رەگ و پىشەۋە سووتاند و كوڭرى
كردهۋە.

ئەو كىتبانە بۇ ئىمە نەبوو، لە جىھانى ئىمەدا كار بە كىتب ناكەين،
بەلكو بۇ بنىادەمەكان بوو. ھەرچى سوليمان بوو، دواى ئەۋەى دەرەكەى
دەيكورژىت، ۋەسۋەسە دەخەينەۋە دلى بنىادەمەكان، تا كىتبەكان
دەربەينەۋە، فېرىشان دەكەين ئەو كىتبانە ھى سوليمان بوو، كە چ
جادوۋگەرىكى نەفرەتلىكراۋبوو، ئەوانىش تا پۇژى پەسلان^۱ ھەرنەفرەتى
لىدەكەن، بەو ئاۋايە ھونەرى خۆمان دەپاريزين و تۆلەش لەو دەكەينەۋە،
كە ئەو كىتب و دەسنووسانەى سووتاندنى و قسەى نابەجىي خۆى بوو.

ھەر خەرىكى چالكردن بووين. سوليمان بى خەبەر بوو كەچى دەكەين،
تا پىمانكرا قولمان كرد، بۇ ئەۋەى ئاگرى سوليمان نەمانسووتىنيت،
پىلانەكەمان سەرى گرت، ۋەلى دلمان لەدەستماندا بوو، پىمان نەزانىت..
لەژىر كورسىيەكەى بىنايەكمان دروست كرد، گشت كىتبەكانمان تىئاخنى،
ئەو خۆلەى دەرمان دابوو، بەو خۆلە پىرمان كردهۋە، ھەموو كارەكەشمان لە
مانگىكدا تەۋاۋ كرد.

دەرەكەى سوليمان تا چاكەۋەبوو چل پۇژى خاياند، ئەۋجا لەجاران
بەھىزتر و توندو تىزتر بوو، تەنانەت سوليمان فەرمان بە(با)ش بدات و
چۇنىشى بویت ۋا ھەلدەكات. توانى بۇ پازاندنەۋەى كۆشكەكەى فرىشتەى
تايبەت بۇ دەركردى گەۋھەر و دوپ و بەردى بەنرخ لەژىر دەرياكەن بەكار
بەينىت. دەسەلاتى بەسەر كۆمەلىك ئەھرىمەن زالبوو، كە وینەيان

^۱ پۇژى قىامەت.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

لەدەردەیدا نەبوو، دەست و پێیانی بەستەو وەك (لۆسیفەر)ی مەزن. بۆ
یەكەمجارم بوو مەزنیکی خۆمان بەو شیوەیە ببینم. لەهیچ شتیك حالی
نەبووین، بەپاستی لەهیچ شتیك تیئەگەیشیتین، حوكمی سولیمان
بەسەرمانەو وە زۆر زۆر سەخت بوو، تا بەمەرگی تەواو بوو، كە لەپرا بیستمان
و لەكۆیلەیی پزگارمان بوو. ما چاوەپوان بین دەستەیهك بیئە ئاراو، بتوانن
ئەو كتیبەمان بۆ دەربەیننەو. لەمیزوودا ئەو دەستەیه پەیدا بوون، هەر
جۆرەكە بوون، وەلی ناخیان لە ئاژاوەگێڕی كەیل^۱ بوو، كەوتنە هەڵدانهوێ
خۆلەكە تا بەكتیبەكانمان بگەن، بەتایبەتی كتیبی جادووی پەش.

- باقۆمیت بپوانە ئەوێ دیواریکی تەختی لیئە.

دوا نیگام لی كردن، بەلایانەو پوون نەبوو، هەروەك هەلفرینی
ئەهریمەنەكان كەوتە هەلفرین، لەگۆرەپانەكە دوور كەوتەو، تەنانەت
لەجیهانی بنیادەمیش دوور كەوتەو و گەرامەو سەرچاوەكە ی خۆم،
لیگەپام سوارچاكانی هەیکەل تەختە دیواریكەش هەڵدەنەو. ئەمڕۆ كاریکی
مەزنم ئەنجامدا، كە چەندین سال خۆم و قەومەكەم چاوەپوان بووین كۆتایی
پێبێت، باوەرمان نەدەكرد پۆژێك بیت و كۆتایی پێبێت.

سوارچاكان كتیبەكانیان كە ئەهریمەنەكان بەر لەهەزار سال
شاردبوویانەو دۆزییەو. ئەوان نەیان دەزانی ئەو كتیبە گەنجینە، پێیان
وابوو بەدووی گەوهر و دۆر و زێردا دەگەڕێن، نەبخۆن تالە. سولیمان داوای
لەخودای خۆی كردبوو، گەنجینەكانی دەست كەس نەكەون، لەگەڵ مردنیدا
دەسلالت و گەنجینەكەشی فەنا بكات، نەخەلكی سەرزەوی و نەیش

پ.

ئەوانەى ئاسمانىش چىنگيان لە پارچەيە كىشى گىر نەبىت. بۆيە ھەموو زانست و زانىارىيەكانى مروۋ نە گەنجىنەيان بۆ دۆزايەو، نە شوئىنەوارى گەنجىنەكەشيان بۆ ئاشكرابوو، تەنانت ھەندىك وەك ئەفسانەى ئاينەكان بە ئەفسانەيان چواند، وەلى ئەفسانەى راست بە ئىسك و پرووسكىيەو نزرگاكەيەتى، ھەندىكى تر سوئند دەخۆن وا لەژىر ھەرەمى پىرۆز، وەلى راست و دروست مەبەست لە نزرگاكەيەتى.

سوليمان ھىچ بىناو نزرگاىەكى دروست نەكرد، بەلكو ئەو ھى دروستى كردبوو، مزگەوت بوو. باو ھەپى بەخوای ئىبراھىم و موسا ھەبوو، وەلى سوليمان پشتى ئىمەى بەو ھەشكاندبوو، شتگەلى تىرى پى دروست دەكردىن، لەوانە نۆزەنكردنەو ھى مزگەوتى ئەقسا، كە ئادەم بىياتى كردبوو، لەوانى تىرىش بىناكردنى كۆشكى بەھەبەت، كە لەشوشەى بەنرخ دروستكرا، ئەو كۆشكە سەپرو سەمەرتىن كۆشك بوو.

تەنھا ئىمە دەزانىن گەنجىنەى سوليمان لەكوئىيە، ھەر ئىمەش دەزانىن كۆشكەكەى لەكوئىيە، تىرەيەك لە ئىمە باو ھەپىان بەسوليمان و پەيامەكەى ھىنا، ئەوان گەنجىنە و كۆشكەكەيان شار دوو ھەتەو، بىيادەم پىيان نادۆزىتەو، گەنجىنەكەش لەژىر زەوى چەند ولاتىكى خۆر ھەلاتى ناو ھەپراست لە ھەموويان زىاتر لە دوورگەى ھەرەبى لەشارى (ئەلەولا) شاردراد ھەتەو، دوو پاسەوان پاسى گەنجىنەكە دەكەن، پاسەوانگەلىكن كەس زەفەريان پى نابات، تەنانتە جەكانىش، تا دنيا دنيايە بەو شىوازە پارىزراو دەبىت، زىر و گەوھەر و دۆر و بەردى بەنرخ كە وەك خۆر و مانگ

دەدرەوشینەو، وەلی ئەو گەنجینە یە دوای سولیمان نە بۆ بنیادەم و نە بۆ
جەنەکانیش دەبێت.

بە کورتی سوارچاکان بێجگە لە کتێب و دەسنووسەکان هیچی تریان
نەدۆزیوە، بەلام نەیان دەزانی ئەو کتێبانە چ گەنجینە یە کە، گەنجینە ی و
دەتوانیت زانست و میژووی ئەو سەردەمە سەرلەبەری بگۆڕیت، گەنجینە یە ک
بە دەستی هەرماسەکانەو نووسرابێت، زاناو بیرمەندی شەیتانەکان
نووسی بیتی دەبێت چی بێت. سوارچاکان بلاویان بە مەردوومە کە کرد،
هەموو کتێبەکانیان خویندەو، لە گەڵ خویندەوێ ئەو نەینییەکی تری ئەم
جیهانەیان بۆ ئاشکرا دەبوو، بۆ بنیادەم هیچ نەبوو لە ئەو نەینییانە بزانی.ت.
پێم بدە بێبە مەو ئەو کلێسایەکی کە سەرەتای گفتوگۆکەمان بردمیتە
ناوی، ئیستا چاک چاوە کانتی لێبکەرەو، بەوردی دیقەت بدە، ئەوانە
سوارچاکەکان، ئاخۆ لێم دەپرسیت بۆچی کاری سیکیسی هاوڕەگەزبازی
لەنیو خۆیاندا دەکەن، یا پرسیارم لێدەکەیت، بۆچی خۆین بە پەرداخ
دەخۆنەو؟ ئەو نەڕێتیکی پەنگە بۆ یە کەمجار نامۆ بێت، وەلی
دەتگەیی نیت سەرچاوەی پووناکییە کە، دەتگەیی نیت ئیمە. جاریکی تر
بروانە سەر میژە کە، ئەو کەللە سەرە دەبینیت، کە لەناوەندی میژە کە دا
جیگیر کراوە، ئەو کەللە سەری (بافۆمیت) ه، کەللە سەری ئەهریمە نە. ئەو
کەللە سەری ئەهریمە ن ئیستا قسەت بۆ دەکات. ئەوانەیش کە لە و نە ریت و
پێوڕەسمەو بوونەو، قسەیان لەتەکا دەکەین. ئەوان جەستە و گیان و
ئاکاریشان لە پێناو شەیتان (بافۆمیت) فروشت.

دەدرەوشینەو، وەلی ئەو گەنجینە یە دواى سولیمان نە بۆ بنیادەم و نە بۆ
جەنگەکانیش دەبیّت.

بەگورتى سوارچاکان بێجگە لە کتیب و دەسنووسەکان هیچى تریان
نەمۆزییەو، بەلام نەیان دەزانی ئەو کتیبانە چ گەنجینە یە کە، گەنجینە ی و
دەتوانیّت زانست و میژووی ئەو سەردەمە سەرلە بەرى بگۆریت، گەنجینە یە ک
بەدەستی هەرماسەکانەو نووسرابیّت، زاناو بیرمەندی شەیتانەکان
نووسیبیّتى دەبیّت چى بیّت. سوارچاکان بلاویان بە مەردوومە کە کرد،
هەموو کتیبەکانیان خویندەو، لەگەڵ خویندەوێ نەینیبە کى تری ئەم
جیهانەیان بۆ ئاشکرا دەبوو، بۆ بنیادەم هیچ نەبوو لە ئەو نەینیبانە بزانیّت.

بێم بدە بێبە مەو ئەو کلێسایە کە سەرەتای گەتوگۆکەمان بردمیتە
ناو. ئیستا چاک چاوەکانتى لێکەرەو، بەوردی دیقەت بدە، ئەوانە
سوارچاکەکان، ئاخۆ لێم دەپرسیت بۆچى کارى سیکسى هاوڕەگەزبازى
لەنیو خویاندا دەکەن، یا پرسىارم لێدەکەیت، بۆچى خوین بە پەرداخ
دەخۆنەو؟ ئەو نەریتیکە رەنگە بۆ یە کە مجار نامۆ بیّت، وەلی
دەنگەیینیتە سەرچاوەی پووناکییە کە، دەنگەیینیتە ئیمە. جارىکی تر
بەوانە سەر میزە کە، ئەو کەللەسەرە دەبینیت، کە لەناوەندى میزە کەدا
جینگیر کراو، ئەو کەللەسەرى (بافۆمیت) ه، کەللەسەرى ئەهریمە نە. ئەو
کەللەسەردى ئەهریمە ن ئیستا قسەت بۆ دەکات. ئەوانەیش کە لەونەریت و
بێبەسمەو بوونەو، قسەیان لەتەکا دەکەین. ئەوان جەستە و گیان و
ئاکاریشان لەپێناو شەیتان (بافۆمیت) فروشت.

لېم دەپرسىت بەرامبەر بەۋە چىيان دەست كەوت؟ دەتەۋى تۆش ۋەك
ئەۋانت دەست بىكەۋىت؟ ئەۋەيان دەست كەوت كەس كەس لەۋ سەردەمەي
ئەۋاندا ھىچيان بەدەست نەھىنا. سوارچاكان گەپانەۋە ئەۋوپا، لە
سوارچاكانى ھەزارەۋە بوون بە دەۋلە مەندىتىن كەسانى ئەۋوپا، بگرە
جىھانىش، بەرادەيەك دەۋلە مەندىتون، پاشا و مىرەكانىش قەرزىان
لېدەكردن، پلەۋ پاىەۋ كەسايەتتىان لەنئۆ خەلكىدا زۆر بەرزبۈۋەۋە.
لەمىژۋى خاچ پەرستاندا باشتىن پىكخستى سەربازى بوون، توانىان
پىكخستىكى ۋا پىكخەن، بەۋ رىكخراۋە توانىان لە ھەلمەتى خاچ
پەرستاندا دەردىك بە موسولمانان بدەن، با بەدەۋارى شېرى نەكردىت، ۋەلى
سەلاھەدىن كە دەستبەسەرىانى كىرد، پىچەۋانەي دەستبەسەرەكانى تر،
ۋەك كاردانەۋەيەك بۆ ئەۋتاۋانانەي كە بەرامبەر موسولمانەكان كىردىۋىان
ھەموۋىان كۈشت، ھۆكارى تاۋانەكەشيان ھەلپىژاردنى دز و جەردەۋ
پىۋاكورژان بەۋ ئاۋاتەي بېن بە سوارچاك و تۆلە لەموسولمانەكان بىكەنەۋە.
ئەۋەي خەلكى نەيدەزانى بۆچى دەرگاي كلىسەكانىان لەسەر خۆيان كۆم
دەدا. ھەر ئىمەبوۋىن ھەموو شتىكىمان دەربارەيان دەزانى، ئىمە پووناكىمان
ۋىدان تا دەبن بە ھەلگىرى ئەۋ پووناكىيە ھەر ۋىيان دەدەين، بۆ ئەۋەي
بگەن بە ئەنتىخريستۇس.

لەپىر ھەموو شتىك پوون و ئاشكرابو، ئەۋوپا لەم رىسۋايىيەيدا بىدار
بوۋەۋە، ھەۋالى دەستبەسەردا گرتنى سوارچاكان ئاشكرابو، پاشا
فىلىپ فەرمانى دەستگىركردنى بۆ دەرکردن. دۋاي ئەۋەي
دەۋلە مەندىيەكەيان بى سنوور بوو لەبىيانۋىيەك دەگەپا تا لەناۋيان بىبات،
پاشا و مىرەكان كەۋتنە ژىر قەرزىانەۋە، خۆدى پاشا فىلىپ تا ناقرگى

قەرزاریان بوو، ناچار بوو بیانووێك بۆ لەناوبردنیان بدۆزیتەو، ئەو بوو
فەرمانی دەستگیرکردنی بۆ دەرکردن، گوايه سوارچاكه كان خەریکی
جادووکردن و بێرێزی بەرامبەر خاچ دەکەن.

لەمێژووی ئەو پێدا پۆژی سێزدەهەمین هەینی پووداویکی گەرنگ بوو،
لەسەر پێگای ھاموشۆی پاریس سەکۆی تەختەدار دابەسترا،
سوارچاكه كانیان بەسەر تەختە دارەكەوێ دانان. خەلكەكە بەو ھەوالەیان
زان، تووشی شۆك بوون، ئاخەر ئەوان كۆرەكانی خۆیان خستبوو ئەو
پێكخستەو، تا شەرەفی بەدەستھێنانی ئەو پووناکییەیان بەركەوێت. وەڵی
لەپەر ئەستێرە یەلێك لەکوێر بوونەو دابوون، شەرەفیش بەسەر خاكا پێژا،
سەرکردە سوارچاكه كان بەسەر سەكۆ دارەكەوێ بوو، خەلكی زۆر لە
مالەكانیانەو ھاتنە دەرەو بەرامبەر بە سووتاندنی سوارچاكه كان بە
واقور ماویەو ھاوستان، تا بەچاوی خۆیان پووداوەكە ببینن، خەلكانیكیش
چاویان بەرای نەدەدا بیانبینن دەسووتێن. لێل فەرمانی پاشا، ئاگر لە
دارەكان بەردرا.

ھەراو زەنای خەلكەكە لەگەڵ گەردانی دارەكان بەرزەو بوو، بێ ئەوێ
گوزارشت لە شتیك بکات. فەرمانی پاشا فیلپ بێ بیانوونەبوو،
بەھۆکارگەلێك فەرمانی سووتاندنی سەرکردەكانی سوارچاكان دابوون،
کارکردنیان بە جادووی پەش و تف کردن لە خاچ و قسە ناشرین بە
پیاوانی ئاینی و تاوانی نێربازی لەناو کلیساكاندا و تاوانی ئامادەکردنی
پۆحی ئەھرمەنەكان و تاوانی بەدرۆ خستەوێ مەسیح. دواي ئەوێ پاشا
فیلپ دەستگیری کردن و ئەشكەنجە یەکی وای دان بەرگەي نەگرن، دانیان

بە ھەموو تاوانەكانىاندا ھېنا ، مردنيان بەلاوہ باشتر بوو. كېشەكە
لە ھەلگىرسانى ئاگرىكى ئاسايى لەلايەن سەربازەكانەوہ نەبوو، بەپىي
فەرمانى پاشا دەبىت ئاگرىكى وا بىت ھىدى ھىدى بيانسووتىنيت، چونكە
خودى پاشا نەيدەويست زوو بمرن، دەيويست بە ئازاركىشانەوہ خەلكەكە
بيانبينن كە دەسووتىن.

لەتەكما بۆ كلىساكە چوويته ژورەوہ، دەگەپىنەوہ تا ببينن،
سەربازەكان خۆيان بە كلىساكەدا كرد، ھەرچى شتگەلى سوارچاكەكان بوو،
لەناويان برد. بەدووى ھەموو شتىكدا گەپان، تەنانەت دەستيان بۆ ئەو كەللە
ھىشكراوہى ناو سندووقى زىوينى نەخشكراویش برد، يەككە لەسەربازەكان
قىزى لىكردوہ، تا دەستى گرتى تووپى دام، كەوتمە ژىر پەيكەرى خاچىك
دەمەو خوار كرابوہوہ. مەترسە و تەماشاي چاوم بكە. سوارچاكەكان
ھەموو ئەو كىتبانەى كە لەچالكردەكەدا دەريان ھىنابوو، شاردبووہوہ.
ئەوانەى پاشا دەستگىرى كردبوون، ھەموو سوارچاكەكان نەبوون، نيوەيان
بوون، ئەوانى دى بۆ شوينىك ھەلھاتن، دەستى پاشايان نەگاتى، شوينىك
بەسەركردايەتى (ويليەم والاس) بۆ جيابوونەوہو سەربەخۆيى لەتەك
ئىنگلەتەرادا لە مەملانيدا بوو. سوارەكان بەرەو ئۆسكۆتلەندا ھەلھاتن.

تەواو

بە و جۆرە سىز دەھەمىن ھەينى بوو بە پۇژىكى شووم، ۋەلى دواى ئەو
كارەساتە من دەلىم پۇژىكى دلخۆشكەر بوو. چىرۆكى سوارچاكان لە
كتىبەكانى مېژوودا ئاشكرايە بە پۇژىكى شووم، بەزىنويىتى سووتىنران، ۋەلى
لەكتىبە مېژوويە بىيانىيەكان دوودل دەبن، ھەر كە دەھاتە سەر ئەو
شتەى كە تۆ سوارچاك لەبن عەرشى پىرۆزدا چالايان دەكرى تا بىدۆزنە ۋە.
ئەو كىتابانە زۆر بەسەرھات و مەزەندەى بەدووى خۆيدا ھىناۋە، لەيەكىك
لەو حىكايەتە.. سوارەكان چالايان ھەلدەكەند و كىتبى جادوگەرييان
دۆزىە ۋە. ئەو ھەى ئەم چىرۆكە بەپاست دەخاتە ۋە، بوونى بەرامبەرى لە
تەفسىرەكانى قورئاندا ھەيە، موفەسىرەكان لەسەرىەك پاك كۆكبوون،
لەئايەتى ھاپووت و ماپووت كە لەقورئاندا ھاتوۋە. ئەھرىمەنەكان كىتبى
جادوگەرييان لەژىر كورسىيەكەى سوليماندا شارەدبوونە ۋە، واتە لەژىر
حەپەمى پىرۆز، دواتر خەلكانىك پەيدا بوون، ھەر شەيتانەكان بوون، ۋەلى
لەسەر شىۋەى بنىادەم، شويىنى كىتبەكانيان پىگوتن، لەكوئ
شارەراونەتە ۋە. كىتبەكانيان دەرھىنا، ۋەلى موفەسىرەكان نەيانزانى ئەوانە
كى بوون، كە ئەھرىمەنەكان پىيان نىشانەدان. لەنىوان كىتبە مېژوويە
بىيانىيەكان و تەفسىرە عەرەبىيەكان ئەو پاستىيەت بۆ دەردەكەوئ، كە
پوويدا، ۋا ئەمپۆ لەسەر زارى شەيتانى بەناوبانگ، كە سوارچاكان
دەيانپەرست، بۆتى دەخەمە پوو، باقۇمىتى ئەھرىمەن "شىۋەى (باقۇمىت)
بەلاتە ۋە ئاسايە، ئەو تەگەيەى^۱ چوارمەشقى دانىشتوۋە و دەستىكى بەرز
كردوۋەتە ۋە ۋەلى تىريانى داگرتوۋە، ھەر ئەو تەگەيەيە كە كەللەسەرى

١ بزننى فقير.

دەخەنە ناو ئەستىزەي داوودەو، بەو سونىوولەي شەيتانى بەناويانگى
 كرد. "جادوگەر (ئەلىستەر كراولى) ئەھرىمەن پېتىيانى گوت... ئەوان
 دەستەي پەرسىتى ئەھرىمەن، كەچى پەرسىنغارى شەيتان (ئەنتۇنى لېفى)
 دەلىت... ئامادەكارى لەكەش و نەرىتى سوارچاكەكاندا ھەبوو.

خوداودەندى سوارچاكەكان مافۇمىتى شەيتان لەكەفالىكى بەناويانگدا و
 لەمىرگاگەبامدا مۇرىر مەرزىان كىرەوونەو. واپىدەچىت ئەو كىتىيان
 سوارچاكەكانبار فېرى رۇر شىت كىرەپىت، وا دەولەمەند بوو، وون، لە
 دەولەمەندە گامى ئەو پىياش دەولەمەندتر، پىكخراونكى بانكى جىھانىيان
 دامەزاند، قەرزىيان بەھەمووان دەدا، تەنانت قەرزى تايىبەتیشيان بە پاشا و
 مېر دەدا، لەمەر ئەوئەي فايز (سوو) لە كلىسەكانى كاتولىك ھەرام بوو، ھەر
 بۇ ئەو فېلېكچيان داھىئا و ناويان لىئا كرى يانە سەرانە.

سوارچاكەكان بەرەو ئۆسكۆتلەندا ھەلھاتن، چونكە تەنھا مەملەكەت
 بوو سەر بە كلىساي كاسولىك نەبوون. پاشاي ئۆسكۆتلەندە (پۇبلىرت
 ئەلجۇس) پىشوازى لىكردن، دەيزانى باشتىن چەكن شىكست بە ئىنگلىز
 بىتن، بەوانەو تەوانىيان سەرەخۇي ئۆسكۆتلەندە بە دەست بەيىتىن،
 بەو ھەيىتەيان لە ئۆسكۆتلەندا پەيدا كرد، ئەوجا دووبارە دەستيان بە
 بىناكردنى نىزگەي تايىبەت بەخۇيان كرد، بەرەمى شەيتان پازاندیانەو،
 وەلى ئەمجارە لەوئەي لە ئىنگلىتەر تەمىخواردو بوون، واپانكرد
 پىكخستەكانيان بە بەرچاوى خەلكەو نەبىت، بەنھىنى بىت، نەبادا شىكان
 پىبەرن و ناو كەشيان گۆپى. ناوى پىكخراو كەيان بە لاتەو ئاسايىيە)
 بىياتنەرە ئازادەكان freemasons (ماسونىيەكان).

لە ئۆسکۆتلەندا.. بەردەوامبوون لە نمایشکردنی ئەو هی لە نینگلنەرا
پیشتر نمایشیان دەکرد. ئەمڕۆ ئەک لە کلێساکان بە لکو لە بینای تایبەت بە
ناوی ئەنجوومەنی ماسۆنییەتەو کۆدەبنەو، کە لە ناوێوە لە سەر شیوازی
هەیکەلەکی سولیمان دروستیان کردبوو. تەنها بالاخانەیە لە تەرپات
وەسفیکێ وردی بۆ کراوە.

تیگەیشتن هیزیان لە نادیاریدایە، ئەک ئاشکرای. لەزانستی شەیتانیدا
ئەو هی لای ئەوان بوو، لای کەسی تر نەبوو، خۆیان و پیکخراوەکیان پێ
پیشخست، فێری ئەوێش بوون کتیبەکان بشارنەو، تا کەس گومانیان
لێنەکات، فێری کۆد کردنیش بوون، کە پیشتر لە میژوودا (کۆد) هەر
نەزانراو، بۆ پەرەپێدانی پێگایەکی تریان داھێنا بە ناوی (گۆتیک) یانی
پێبازی ئەهریمەن، کە بیناکانیان بە جوانترین شیواز دەنەخشیترا، ئەو جوان
پازاندنەویشیان بۆ کۆکردنەو هی نەینییەکانیان بوو، کۆدیان بەسەرەو
کردبوو، بێ کۆد کردنەو هی بۆ نەبوو، بەو شیوێە زۆریک لە بالەخانە و
ئەنجوومەن و کلێسایان بنیات نا و لەهەموو ئەو پوپا بلایوونەو. لەو
پێبازەدا دەتوانیت پەرمز و پەیکەرگەلیکی شەیتانی بۆ باقۆمیت و ئەو دوايان
ببینیت، کەس لە مانای حالی نابیت، وادەزانن هەر بۆ جوانکارییە.

(بیناسازانی ئازاد)یان لەخۆیان نا، بەوای ئەو داھێنانە ی بەو شیوازە
سەرئێج پراکێشە تەلاریان سازدەدا، سونبۆلی پیکخراوەکیان (پاستە و
پەرگال) بوو.

جاریکی تر (سوارچاکی هەیکەل) بەوای پیکخراوە نەینییە
تازەکیانەو (ماسۆنییەت) بوون بە دەولەمەندترین دەولەمەندەکانی

ئەوپىيا. شەيتان ناتوانىت لەزىپ و پارە بەولاو ھەموو شتىكت بۇ مەيسەر
بكات، ناديارىيان نەينى ھىزىيان بوو، كەسش ناتوانىت شتى ناديار
لەناوبەرىت.

دەربارەى ماسۆنىيەت زۆر بىستراو، وەلى بەو وردەكاريە نا، ئەو ھەش
بۇ خۆى مەبەستيانە. من بۇ خۆم پىشتر ماسۆنى بووم. ئەو بە نەينىيەكى
ترت زانى.

من پلەى بىست و يەكى ماسۆنىم. ماسۆنىيەت سى و سى پلەيە. ھەر
كە بە ئەندام لە ماسۆنىيەت وەرگىرام، فىرى جادوگەرييان كردم و بووم
بە جادوگەر. مەرج نىيە ھەركەسىك لايەنگرى ماسۆنىيەت بىت بىت
بە جادوگەر، تەنھا ئەو كەسانەى خۆيان مەبەستيانە بۆيان ھەيە بىنە
جادوگەر، بۇ خۆم يەكك بووم لەوانەى ھەلېژىردام بۇ جادوگەرى،
ئەو ھەتا ھەر ھەمووم توور داو ھەتە پىشتى خۆم، وا لىرە لەبەرامبەرت
دانىشتووم، تا راست و دروستىت پىبلىم.

ماسۆنىيەت.. بەكورتى شەرمەزارى نىيە، نەو ھى سىزدە ھەمى
ئىسپرائىلن، وەك دەزانىت، يا نازانىت، خودا جوولەكەى بۇ دوانزە بەش
پەرت و بلاوكردەو، واتە دوانزە تىرە، ھەر تىرەيەكش سىستەمى
تايبەتيان لەژيان و گوزەراندا ھەيە، ھەرچى ماسۆنىيەتە كۆمەلەيەكن لە
جوولەكە، كە ئامانجيان ھەلو ھەشاندىنەو ھى ئەو دابەشكردنەيە، تا سەر لەنوئى
لەژىر نازناوى جوولەكە ھەموويان يەكخەنەو.

كارى تىرەى سىزدە ھەم لە قودس بىناكردى ھەيكەلى سوليمان بوو.
لېم مەپرسە بۆچى ئەو دەكەن، چونكە دواتر پىتيرادەگە بىنم، نووكە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەو ەى دەبىت بىزانىت، ئەھرىمەنەكان وایان دەویست و دەبوو ئەوانىش
فەرمانەكە جى بەجى بكن. ەست دەكەم لەچاوانتەو شۆخىت بە شتەكە
دیت و گالتەت بەقسەكانم دیت! وەلى پەلە مەكە، دواجار ەموو شتىكت بۆ
پوون دەكەمەو.

بزانە ماسۆنىيەت و كابالا ەردووكیان يەك شتن. كابالا.. نەینى
سەرزارەكى جوولەكەيە، جوولەكەكان پىيان وایە خودا پەيامى سەرزارەكى
بە موسا داو، لەبەر ئەو ەى نەینى بوو، نەینووسیو ەتەو، بەلكو زۆرتىن
لایەنگرانیان ەر بەسەرزارەكییەو پىيان راگەياندوون. لە كابالا سى و دوو
پلەى پەند و فەلسەفەیان ەيە، ەر كەسىك لەسەرى بىروات، لەكۆتاییدا
دەتوانىت بەخودا بگات، بۆيە ماسۆنىيەتىش بوو بە سى و دوو پلە، پلەى
سى و سى پلەى شكۆدارییە، بۆ بەرزبوونەو ەش بۆ ئەو پلەيە، لەناوتىرە
گەرەكەى سىز دەهەمى جوو ەو ناو نووسىن ئەنجام دەدرىت.

بۆيە بووم بەجادووگەر، ئەو پىگا و پىبازەشم كە گرته بەر، زانىارىيەكى
نۆر و زەبەندى تىدا بوو، بۆ نمونە .. نەینىيەك لە گەرەتتىن نەینىيەكانى
كابالا لە پلەى نۆزدەهەمىندا فىرى بووم، كوشتنى خەلكى بە يەك تەماشادا
کردن! ئەو ەش بە چاوى شەپ ناسراو، سەرچاوەكەشى لەئىرەییەو ەيە.
چاو و ئىرەيى بردن دەتوانن زیان بە مەردووم بگەینن. وەلى چۆن دەتوانىت
ئەو ەیزە دەستەبەر بكەیت، چۆنىش بتوانىت دەسەلاتت بەتەواوى بەسەریا
بشكىت. ئەو ەبوو پەروشى فىربوونى كردم.

پىكخراویكى نۆر لە ماسۆنىيەتەو ەى بلالو بۆتەو، ئەلبەتە بىستووتە..
خاچى پەمەیان پۆز كروشن (Rosicrucianism) كەللەسەر و

ئىسكەكان، كوكلوکس كلان (KKK)، ئىلۇمىناتى (illuminatus)، بۇ
 ھەر پىكخراۋىكىش چالاكى تايىبەت ھەيە، ۋەلى ھەر ھەمووشيان بۇ
 سەرچاۋەى ماسۋىيەت و پىكخراۋى سوارچاكاكانى نىزگاي كۆن
 دەگەرپانەۋە.

ئىستاسى كارتى تازەم ھەيە، لەسەر مېزەكەى بەرامبەرت دامنەون،
 گەمە نەفرەتلىكراۋەكەمان لەتەك ئەھرىمەنەكان تەۋاۋ دەكەين.

كارتى يەكەم.. كارتى پەرداخى پىرۋز، كە پەمزە بۇ عىساي مەسىح
 لەسەر مېزى دوايىن خوانى شامدا وىنەى پەرداخە پىرۋزەكەى بەسەرەۋەيە.

كارتى دوۋەم.. كارتى خەنجەرى پىرۋز(خەربە)، كە وىنەى خەنجەرى
 پىرۋزى بەسەرەۋەيە و لە قەپرغەى مەسىح بەسەر خاچەكەيەۋە چەقىۋە،
 تا بېگومان بن لەمردنى.

كارتى سىيەم.. كارتى جىھادە، وىنەى خەباتگىرپانى موسولمانانى
 بەسەرەۋەيە.

ئەم بەسەرھاتە ئەھرىمەنىك لەۋ حەۋت ئەھرىمەنە بۆتى دەگىرپتەۋە،
 كە چاۋدىرمان دەكەن. ئەۋەى لەسەر تۆيە بىدەنگى و گويگرتنە، لە
 جادوۋگەرى و ماسۋىيەت گىشت ئەم زاراۋە تارىكانەى لەجىھانىكى تردان
 دورمان دەخاتەۋە، جىھانىك پەنگە زۆر لەۋانەى پىشۋوتەر تارىكتەر بىت.

تەۋاۋ

نایابترین جوړی ژهر

۴۰۰ پیښ زاین- ۶۶۰ پاش زاین

به ديقه تيكي ورده وه له نه خشي جيهاني خوت د پروانیت، کون و
که له بهری به دووی مندا ده که پیت و نامدوزیته وه. نه که رچی جیهانه که ت به
ته وای سووتاوه، وه لی هر نامدوزیته وه. تو له نه خشي هله دا چاو
ده که پیت. نه و نه خشي به که جوگرافیا به وه لای دهنیت، نه خشي به کی دی
هله ده دیته وه، که نه خشي میژوویه، نه و جا پیت ده لیم نه خشي راست
هله بژارد، وه لی هر نامدوزیته وه. لیږه وه بریاریکی تر ده دیت،
کوپیوتنه که ت پیده که ت، چاو له ته خته بیندنه که ده بریت، نه خشي
میژوت بو دیته سهر بیندنه که، و شتیکی سهر به سهر نه خشي که
بریسکی ناگریک دهرده که ویت، توش چاوت له ناگره که بری. نیستا
ده مبینیت، به سهر نه خشي جیهانه که ته وه هله ده کشیم، سهره تا بچووکم و
به بهرکه و تنی به ک خالی سهر نه خشي که ت وه بهر که لبه کانم ده که و مه
هله لوشینی دهورو بهری خوم تا که وره تر ده بم، نه و جا به چوار لوه
هله ده کشیم، هی دی لوش ده که م، که وره تر و که وره تر ده بم، هله ده کشیم،

تا بەقەد نەخشەگە گەرەم، ھەلەكەشیم ئاگر لەو ناوہ بەردە دەم، ژار لە
كەلەكانمەوہ دەنیم بەو شوینەى بەرەو ژوورتر ھەلەكەشیم، ئیستا زانیت
لەكى دەپوانیت، لە (سیرینت) ى مار دەپوانیت.

ھەوہل ھەلەكەشەنەكەم لە (بابل) ھەوہ بوو، خاكى نەفرەتلىكراو، ئەمە
دەگەرپیتەوہ بۆ چوارسەد سال بەر لەوہى مەسیح لەدايەكەيت. جوولەكەيەكى
نۆر ھەبوون لەفەلەستین ئاوارەبوون، وەك كۆيلەى زەلیل و داماو بەرەو
(بابل)یان بردن، چون ئەوہى تۆلەیان لى بکەنەوہ، پقیان لەخۆیان و
ئایینەكەیان و خواكەشیان بووہوہ، تەوہراتیان بەدەستەوہبوو، دواى ئەوہى
لەدلیاندا كەوت، ئیدی باوہریان بەو ھەموو پەیمانانەى خواكەیان نەما كە
وێدایبوون نووكە كۆیلەن. ژنیان ھەلالە و خوینیشیان ھەلالە. مەملەكەتیان
وێرانبوو، تەنانەت خەون و پیروزییەكانیشیان وێرانبوو، ما بەو ھەسرەتەوہ
لەژێر پیتی خەلكە بیانی و دلەرقەكەى بابل كاریكەن. خاكیان سووتا، دلیان
سووتا، نامووسیشیان لەدەستچوو.

لەپەر ئومیدیان لى دەرکەوتەوہ. ئەو ھەوہ پەشەى بابلییەكان كە
میتروویانی کوێر کردبووہوہ، لە پەواندنەوہدا بوو، مەملەكەتى بابل لەسەر
دەستی مەملەكەتى فارس شكستی ھێنا، فارسەكان لیگەپان جوولەكەكان بۆ
مەملەكەتەكەى خۆیان بگەرپیتەوہ. بەر لەوہى بێنەوہ سەرخۆیان،
بگەرپیتەوہ لای تەوہراتى خواكەیان، دەم تەواو لى پان كردنەوہ، تا توانیم
ژەھرى شەیتانى خۆم بەدلیاندا كرد، دلە نەخۆشەكانیان لییان وەرگرت،
پیاو ماقوولانیان كۆ بوونەوہ، بەكتیبيكى پیروزی تازە لە تەوہرات ھاتنە
دەرەوہ، توندترین دانوستان و بیركردنەویان تیا دا نووسی، كە بە ژەھرى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

سەختی من ئاویتەیان کرد. تەلمود. وەك ئەهریمەنیکى یاخی دەرکەوت و تەوراتیشی خستە ژێر پێیەو. گوتیان (تەلمود) نەینییە سەرزارەکییەکە یە کە موسا لەخودای وەرگرت، بەم نەینییە سەرزارەکییەشیان دەگوت.. کابالا، ئەوجا موسا (کابالای، بەلایەنگرە تایبەتەکانی دا، ئەوانیش بۆ لایەنگری تایبەتی تریان شوێر کردەو، تا تایبەتەندى تایبەتەندترینەکانیان بۆ ئەوێ و نەبێت بیاننوسنەو، ئەوێ نووسرابوو، بوو بە کتیبی تەلمود. ژۆر جوانە کەسانیکى دلسۆز بە بیروباوەرت هەبن کە تۆ متمانەیان پێدەکەیت لەدلیانی بنییت. پیمخۆشە سەرکەومە سەر ئەو سەکۆ پیروژه و چاو لەو (تەلمود)ە بېرم کە ژۆر بەوریاییەو داناو، حەز دەکەم بیخوینمەو.

((خودا لەویدا نەماوێ گەمە لەتەك نەهەنگدا بکات، سەماش لەتەك حەوادا ناکات، کە پێیخۆشیوو. لەویدا نەماوێ گەمە بکات، یان سەما بکات، بوو بە هۆکاری وێرانەیی (هەیکەل). هەموو شەویك وەك شیر دەینەپاند و دەیگوت، وەى لەخۆم مالى خۆم وێران کرد، لێگەپام (هەیکەل)ە لەکەشم وێران بێت، وەلى سەبرتەن بێت هۆ جوولەکە خودا ئەوێ پێیە کە دلخۆشتان دەکات، سەبرتەن بێت فریادگوزاری بە ئەمەك بەرپۆهێ، لە تاریکییەو دێت، هەیکەلەکەى خودا بنیات دەنێتەو، وەلى ئەى جوولەکە هاوېشتەن نایەت تا حوکمی ئەو گۆییمانە^١ تەواو نەبێت، ئەى جوولەکەییە.. هەر خۆتان بنیادەمن، ئەوێ لەئێوە نەبێت بنیادەم نییە، گۆییم؟ خودا گۆییمەکانى بۆ خزمەتکردنى ئێوە ئەفراندوو، وەلى لەسەر شیوەى بنیادەم

^١ هەر میلەتیکى غەیری جوولەکە.

|| ئەنتىخرىستۇس ||

دايەننەن تا كارەكانتان بۇ مەيسەر بىكەن و لەخزمەتتەندا بن، چاك بزانن
كوشتنى ئەو بنیادەمە گۆيىمانە قوربانىيە بۇ خودا، ئەگەر لەوانە يەككىكتان
بىنى كەوتە چالەوہ تا دەمرىت چالەكە بە پر بىكەنەوہ، ئەى ئافرەتانی جوو
ئىوہش بزانن ئەگەر يەككىكتان لە گەرماوہوہ دەرچوو، سەگىك يا گویدرىزىك
يا بەرازىك تەنەت مارمىلكە يەكشى بىنى، ئەوا پىش بوو، دەبىت
بگەرپتەوہ گەرماوہكە و دووبارە خۆى بشوات. ئەى جوولەكە ئەگەر
يەككىكتان پرىشكىكى زىرەك بوو، ئەو گۆيىمانە چارەسەر نەكات، خۆ ئەگەر
پرىشكىكى نەزان و بى ئەزموون بوو، با چارەسەريان بىكات، بەلكو بەواى
چارەسەر كەندەكەى راستەوہ نەبىت.))

((بزانە يەسوعى ناسرى مندالىكى زۆلە، دايكى بە بى نوپىزى و
داوینپىسى سكى پى پر بوو، يەسوعى ناسرى درۆزنە، شىتە، سىحرياز و
جادوگەرە، بىتەرستە و ھىپر و گىژە، بزانن كە شىشە مەسىحىيەكان داوین
پىسن. قەشەكانىش نىرەمووكن، كلئىساكانىش قەحپەخانەن))

ئەى جوولەكە.. كاتى پىاويكى كامل كچىكى بچووك مارە دەكات،
ھىچى تىدا نىيە، تەنەت ئەگەر تەمەنىشى سى سالان بىت، بابەتەكە وەك
ئەوہ وایە پەنجە بىكەى بەچاوا، ئەگەر نىرىنەبەك لەگەل مندالىك نىرىزانى
بىكات، ئەوہ كارى سىكسى نىيە، گوناھىكى ئەوہندە گەرە نىيە لىنى
بترسى))

نەمزانى ژارەكەم لەدلىاندا جىى خۆى كەردەوہ، بەراستى نەوہى
ئىسپرائىل سەرساميان كەردم. خواكەيان لەتەورەتى كۆن پەيمانى وىدابوون
دواى ئەوہى لەولاتى خويان دەرەدەر دەكرىن، جارىكى ترخاكەكەيان

بە دەست دێننەو و مەسیح دادە بە زیت و لە عەرشی (داوود) هەو بە یەكسانی
 فەرمانرەوایی هەموو جیهان دەکات. کاتی پەیمانەکی خواکەیان دیتە دی
 بابل شکست دێنیت و جوولە کە دەگەرێنەو و لەستین و مزگەوتی ئەقسا
 نۆژەن دەکەنەو. ئەو مزگەوتە ی باوکی بنیادەم (ئادەم) دروستی کرد و
 پیغەمبەرەکان ئیبراهیم و ئیسحاق و یاقووب نوێژیان تیدا کرد، دواتر سولیمان
 نۆژەنی کردەو. ئیدی جوولە کەکان نۆژەنتری دەکەنەو و بە عەرشی داوود
 یا هیکەل ناو دێری دەکەن. ئەودەم مەسیح دیتە خوارەو و لەو عەرشەو
 بە یەكسانی فەرمانرەوایی هەموو جیهان دەکات.

هەر کە مەسیح (عیسای کۆری مەریم) دابەزییە ناویان، پەتیان کردەو
 و گوتیان ئەو زۆلە، کاتیکیش بە چاوی خۆیان بینیان بە سەر خاچەو
 گیانی لە دەست دا، وتیان ئەو ساخەچییه... مرد و بە سەر عەرشی
 (داوود) هەو و بەو پەیامە ی کە حوکمی هەموو دنیا بکات، نەگەشت.
 نەیانزانی پیغەمبەر عیسا کە پەوانە ی ناویان کرا ئەو ی لە تەو پاتدا هاتبوو،
 مەسیحی راستە قینە بوو، نەشیانزانی بە سەر خاچە کەو نەمرد، بە لکو خودا
 بۆ ئاسمان هەلیکیشتا. لە کۆتایی دنیا دا دادە بە زیتەو سەر زەوی و هەر لە
 ئەلەستین و بە سەر عەرشی (داوود) هەو حوکمی هەموو دنیا دەکات کەس
 بەو ی نەزانی.

گوتیان ئەو ی باوە پێ بە تەو پات هەبیت و باوە پێ بە (تەلموود) نەبیت
 ئەو باوە پێکراو نییه، تەلموود زۆر لە تەو پات پیرۆزتره، چونکە نەینیبیه
 سەر زارەکییه کانی لە خۆ پاراستوو، لە بەرامبەر دا تەو پات نووسراو یه. کەس
 نەیدەزانی هەر لە بنە پەتەو هیچ نەینیبیه ک نەبوو، بە لکو ئەو غایە لە ی

شەيتان بوو لە ھەزرىياندا، ھەھرى ماریى خۆى خستە دلئانەوہ. (سېرپنتى)
شەيتان خۆى خزانە ولاتەكەيان و تا تىرى لى خوارد، خواردى، دواتر
بەدوای دلئىلىكى تر لە دىيەكاندا دەگەپا. ئەو مارەش من بووم.

دوای چەندىن سال لە كۆچى (عيسای كورپى مەريەم) بە ھارەكەى
خۆمەوہ بۆ ئۆرشەلىم گەپامەوہ. پەيامبەرانى عيسا دەستيان بە
بلاوکردنەوہى ئىنجىل کرد، كە بانگەشەى خۆشەويستى و يەكسانى لەنىو
خەلكدا دەكات، تەوڤاتى جوولەكەش كە بۆ موسا دابەزى، ھەمان پاي
لەسەر عيسا ھەبوو، عيساش مژدەى پىغەمبەرىكى دوای خۆى بەناوى
مەمەدەوہ ڤاگەياندا، ما نەوہكانى عيسا بەرپەرچدانەوہى ھەموو
ھارەكانم بكن، كە لە (تەلموود)ى جوو بلاوم كەردبووہوہ. ھەروەك چۆن
ھارەكەم كارىگەرى بەسەر لايەنگرانى تەوڤاتەوہ ھەبوو، بۆيە ھەربەو
شيوەيە، دەمويست كارىگەرى بەسەر لايەنگرانى (ئىنجىل)يشەوہ ھەبىت.

لەپەر پياويك بەناوى (شائول) ھوہ لەنىو ھەواريەكاندا قىتەوہ بوو،
سام داىگرتن. شائول.. پياويكى بەھىزى جوو بوو، لە لايەن گەورەپياوانى
جووہوہ بۆ دەستگىركردنى ھەواريەكان بە زىندووىى يا مردويىى
پاسپىردرابوو. پياويك لە لايەن كۆمەلەى جوولەكەوہ نىردرابوو، ئەو
كۆمەلەيەى كە بۆ كوشتنى شوين كەوتووان و ھەواريەكان و لەناوردنى
بىروباوہپى مەسىحيەت دامەزرا پاشاكانى رۆمان سەرپەرشتى ئەم
كۆمەلەيان دەكرد، ھەواريەكان لەترسا نەيانزانى چى بكن، وەلى چاويان
نەبلەق بوو، كاتى شائول گوتى:

د. ئەحمەد خالید مستەفا

من قینم (رق) لیتان دەبوو، بۆیە بەردەوام چاودیریتانم دەکرد، تەنەت سەرپریشتان دلی دانەدەمرکاندەو. وەلی پروناکییەکی مەزن لە ئاسمانەو پیم گەیشت، دەنگیک بە گویمدا هات، دەنگیک چون ئەوێ دنیا بیدار بکاتەو، پیی گوتم.. ((ئەو شائوول، تۆ بۆچی شوینکەوتوانم ئازار دەدەیت؟)) دەبی برۆیت بۆ دیمەشق، و لەو پیتدەلیم چی بکەیت، ئەو پروناکییە بۆم هات عیسا بوو. وا هاتووم چونکە باوەرم بە عیسا هینا، نامەوێ کافر بم، بۆ ناشتی هاتووم، نەك بۆ کوشتن.

هەواریەکانی عیسا واقیان و پەمابوو، هیشتا شوکی راجلەکین بەرامبەر شائوول بەریانێ نەدابوو، چونکە زۆرتین کات ئازاری دابوون، وەلی (برنابا) نێوەندگیرییانی کرد، ما گوئی لی بگرن، ئەوجا ژارەکی پەرداخی نەسرانییەتی پەرکرد، تا لی پزۆ و بەسەر زەویدا جۆگەلە بەست. لەتەکیاندا گوئی لە قسەکانی شائوول گرت، کە ناوی پیرۆزی بوو بە (پۆلس) و ئیدی بوو بەوەرگری راستەوخۆی پەيامی مەسیح (عیسا) و لەسەر زەوی بپیار لەسەر جیگرەوێ عیسا بە پۆلس درا.

خودا یەکە و نابیت بەدوو، لە پەيامی مەسیح وا هاتوو خودا شەریکی نییە، وەلی لە پەيامی پۆلس سیانن، خودا و عیسا و پوچی پیرۆز. لە پەيامی مەسیحدا هاتوو، هیچ شتیک نییە لەخودا بچیت، وەلی لە پەيامی شائوول خودا باوکە و عیسا کورپیتی.

شەری عیسا خودا لەتەورات بەناوی (نامووس) هەو هاتوو، یانی یاسا و پێسا، لەو شەریدا مەو و گۆشتی بەراز و مردارەو هەبوو، هەپام کردوو و نوێژ و پۆشوشی فەرز کردوو. هەموو ئەو قەدەغەکراوانە لە پەيامی پۆلس پێگا

ئەنتىخريستۇس

پېدراۋبو، ھېچ ئەرك و فەرمانىكى تېدا نەبو، لاي پۆلس نوپۇز و پۆزۇو نەبو، تەنھا و تەنھا باۋەركردن بو، باۋەرك بەخودا و كوپى خودا و پۆخى پېرۇز، كە بە سيانەى پېرۇز ناوبانگى دەركدوۋە.

ھەندىك لە ھەۋارىيەكانى مەسىح باۋەريان بە پۆلس نەھىئا و ئىنكارىان كرد، كەچى ھەندىكى تريان باۋەريان پى ھىئا، ۋەلى زۆرىنەى زۆرىان پايان لەگەلدا نەبو، بۆ پرەتكردنەۋەى ئەو ياسا و پىسايەى لە تەۋپاتدا ھاتبو. مەسىحييەت بو بە چەند تايەفەيەك، بۆ ماۋەى سى سەدە لەنىۋانىاندا پىككەوتنىك ھەبو، لە ماۋەى ئەو سى سەدەيە ھەرچەند ئىنجىلم دەركدەۋە و دەمخویند قسەى سەيرم لا ئاشكرا دەبو. پىغەمبەر (لووت) دوو كچى ھەبو، (مەى)يان دەرخواردى باوكيان دەدا، لەبەردەمىشيا خۆيان نمايش دەركد، تا حال گەيشتە ئەۋەى لەتەكياندا بخەۋىت، (لووت) لەو كچانەى زۆلى خستەۋە.

يەك لە كوردەكانى (ياقوب) كە ناۋى (پۆبن)بو، سىكسى لەسەريانى مال لەتەك دايكىدا دەركد.

يەھوزا بەپرەچەلەك جوو بو، ئارەزوۋى دەچىتە سەر بووكەكەى خۆى، پۆزى لەسەرە پىگادا رى پىدەگرىت و سواری دەبىت، لە بووكەكەى بپى مندالى زۆل دەخاتەۋە.

لە ئىنجىلدا زىناى ھەپام كراۋ ھاتوۋە، ۋەلى ئەۋە ئىنجىل نىيە كە ئەو باسانەى تېدا ھاتوۋە، ئەۋە نووسراۋى ئەو كەسانەيە كە من ژارم لەدلىاندا پۆ كرد، لە پىنووسەكانىانم پۆ كرد.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەوجا ئىمپراتۆرى خواوەندپەرستى پۇمانى (قوستەنتىن) ھات و گەورە
پىاوانى تايەفەكانى مەسىحى بۇ يەكخستنى پرا جياوازه كانيان لە (نيقييە)
كۆكردەو، بەو بۆنەو، خواوەندى مەسىحى خستە دەنگدانەو، ھەر
تايەفەك پرا و بۆچوونى خۆى دا، كۆبوونەو، بە برپارىكى فەرمى كۆتايى
ھات، عيسا خواوەندىكە لەتەك خودادا و كۆپى خوداشە. ئەو بەسبوو كە
ژارەكە چوو، دليانەو، دواى ئەو، باوەريان بە يەكبوونى خودا ھەبو، بە
تۆشكردنى ژارەكە (شەرىك) ھاوبەشيان بۆ خودا دروستکرد، ھەمو
شەرىعى خودا بە ھەلال و ھەرامىو، پەتكرایەو. قەد ژەھرى وا
كارىگەرتان بىنيو؟

عيساى پيغەمبەر لەپر دەبىت بە كۆپى خودا و خواوەند لەتەك خودادا،
ياسا و پيساكە پەتكرایەو، گشت ئەمانە لە دەمى جوولەكە يەكەو، دەرچوو،
كە لەژياندا مەسىحيشى ھەر نەبىنيو. پياويك بەدواى ھەوارىيەكانى
دەگە پرا بيانكۆزىت، لەشەو و پۆژىكدا بانگەشەى ئەو دەكات كە پووناكييەك
لە ئاسمانەو، دابەزىو، تەلاى. ئەو پووناكييە عيسا بوو، عيسا ھەر
پيغەمبەر نەبوو، خواوەند بوو و كۆپى خوداشە. داوین پيسى ناپرەوا لە
كتىبى ئىنجىلى خودا دا ھاتوو، كە پيغەمبەرانى خودا و كۆپەكانى ئەو
داوینپيسىيان كردوو. كەسىكى بپەرستى پۇمانى پروسەى دەنگدان
لەسەر خوداوەندى مەسىح دەدات، ئەوانىش دەنگى لەسەر دەدەن، وەك
ئەو، لە ھەلبژاردندا بن. خەوش لەعەقلى خەلكە كە دا نەبو، بەلكو
لەدلياندا بوو.

بە جۆرە ھەموو ئەو ياسا و پىسايانەى كە خودا بۆ مەردوم
دايگرتىبونە سەر زەوى بە تەواوى ھەلۋە شانەو. گەپامەو ھە سەر نەخشەى
جىھان، كە و تەمە گەپان بە دواى دلانى تر، دواى سى سەد سال لەو
كۆبونەو ھەيە دۆزىمەو. لە پەر ئىمەى ئە ھرىمەن لەو فرىشتانەى گۆى قوولاغى
ھەوالەكانى ئاسمان دەبوون، باسيان لە پووداويكى فرە مەزن دەکرد، كە
لە سەر زەوى پوو دەدات، پووداويك سەرلە بەرى شتەكان دەگۆرپىت،
مەزەندەى ئەو پووداوەم دەکرد و چاوەپوانى بووم، ھەر ھەموومان
چاوەپوانى بووين، گۆى زەوى لە پىشواى لە دايكبوونىكى نویدا بوو،
لە دايكبوونى مەمەد.

ئەو ھەى لەو پياو ھە بىنيم، ھەموو تەمەنم نەمىنىبوو، بەر لە دايكبوونى بە
دو مانگ پووداويكى ئەفسانەى پوويدا، چەندىن سەدە شتى وا پووى
نەدابوو. ئاسمانى مەكە ھەر ھەمووى بالئەدە بوو، بە شىو ھەك ئاسمانمان
لێو ھە ديار نەبوو، جۆرىك بوون لە بالئەدە شتى وامان پىشتر ھەرگىز
نەبىنىبوو، بالئەدە ھەك بە قەبارەى باز، ملان درىژ و پىيان سوور، كە دواتر
ناوى سىمرغيان لى نان. ئاسمانى مەكە يەكپارچە سىمرغ بوو، ھەر
بالدارىكىش بە دەنووكى بەردىكى چكۆلەى ھەلگرتىبوو، ھەرودە سا بە
قاچەكانىشىيەو. لە خاكى مەكە سوپايەكى گەورە لە يەمەنەو بە فیلەو
ھاتبوو كە عىبە پرووخىنىت، دىمەنەكە ئەفسانەى بوو، چەكدارانى
سوپاكەش لەو بالدارانە واقيان و پىمايو، بە ترسەو لە ئاسمانيان دەپوانى،
فیلەكانىش شلە ژابوون، لە يەكپار بالدارەكان كە و تەنە بەردباران كردنيان،
بەردەكان بچووكبوون، وەلى ھەر كە بەر جەستەيان دەكەوت، وەك تىر

د. ئەحمەد خالید مستەفا

جەستەیان دەبڕی. ئەوێ کۆژا کۆژا ئەوێش مایەوێ پارچە پارچە لە
لەشی بەردەبووێوێ تا وەك جووێهێهێکی سەرپراوی لێدەهات.

بۆ بیستنی هەوالێهێ بهێرێو ئاسمان وەك چۆن لەدێر زەمانەوێ
پراھاتیوین تێمانتەقاند، وەلێ شتیك لە ئاسمانا وەك خۆی نەمابوو،
بەسەر سوپامایەوێ تەماشای یەكمان كێر و بهێرێو سەروتر هەلفرین، لەپەر
چاومان بە تەنی گراوی كەوت بەسەرمانا دێكەوتن، هەولێ هەلھاتنمان دا،
وەلێ سووتاندیانین و دابەزینەوێ سەر زەوێ، پێدەچوو دێسەلاتداریمان
بەسەر بچیت، سەر دێمێ خواوێندیکی تر هاتە كایەوێ، سەر دێمێ محەممەد.

خاکی مەككە كەوتە لەرزین، سێ سەد و شەست بێی بە مێخ^١
هەلۆاسراوێوێ بە دیواری مەككەوێ سەر بهێرێو خوار كەوتنە خوارەوێ. ئاگری
فارس كۆژایەوێ، ئەوێ دێپەرسترا، بهێر لەهەزار سال هەر ئەو ئاگرە بوو كە
بەردەوام لەلایەن كاهینەكانەوێ هەلدەكرا، ئەوێو كۆژایەوێ. ئێمە
ئەهریمەن خۆمان گەیانندە لای مائی دایکی تا لەدایكبوونی سەح بکەینەوێ،
لەوێ ئەوێ دێتمان باوێرمان نەكێر، لەساتیكدە مەریمی كچی عومران و
ئاسیای ژنی فەرعوون و ژنیکی تر كە لەجوانیادا شتی وامان نەدیوو، هەر
هەموویان بەدیار ئامینەوێ دایکی محەممەدەوێ وەستابوون، چاوەپروانی
لەدایكبوونی محەممەدیان دەكێر، سەرمان لەوێ سوپما چۆن ئەمانە بێرە
گەیشتن، هەر كە هاتە دنیاوێ، چاوەپروانی قونجركی ئەهریمەن بووین، تا
بیخاتە گریان، لێ شەیتان نەهات، محەممەد بێ گریهێ لەدایك بوو، دواتر
ئەهریمەن پێی گوتین كە زاتی نزیكبوونەوێ لە محەممەد نەكێدووێ، بە

^١ بزماری سنگ.

سەرسۇرماۋىيە ۋە دىقەتتى يەكترمان دا. ئەۋەي پۇيى و بوو بەرلېرىۋو شىتې
بوو، ۋەلى ئەمەي ئەۋرۇ شىتېكى ترە، جىاۋازە لە ھەموو پوۋداۋەكان.
ھەرچى ژارم بوو لەخۇمدا گوشىم، بەجەستەكەۋە خۇم خزانده مەككە و
زانىم ھەر لەۋى دەمىنمەۋە.

سالان پۇيى و تىپەرى محەممەدى پىغەمبەر سەرىھەلدا. ئەۋ پىاۋە
ھەرچى ژەھرم ژەندبوۋە سەرگۇى زەۋى تەنھا بە گوتنى راستىيەكان ھەر
ھەموۋى پوۋچەلكردهۋە. ئەۋ گوتبۇۋى. ئىبراھىم و موسا و عىسا
بانگەشەي يەك ئايىنى خودايان دەكرد. جوۋلەكەش وازيان لەكتىبى تەۋرات
ھىنا و بەمەزەندەي خۇيان تەۋراتىكيان لەدرو ھەلچنى، نەسرانىيەكان
مەسىحى پىغەمبەرى خودايان كورد بە كوپى خدا و خداۋەند، كە خدا بۇ
خۇى يەكە و نە لەدايكبۇۋى ھەيە و نەيش دەيىت. ھەر محەممەد
گوتبۇۋى. نەسرانىيەكان بە دلى خۇيان دەستكارى ئىنجىليان كرىۋەو
نوسىۋىيەتەۋە، عىسا نەمردوۋە و خدا بۇ ئاسمان ھەلىكىشاۋە و
لەكۇتايى زەماندا دەگەرپتەۋە تا پەيامەكەي بەجى بگەينىت و فەرمانرەۋايى
ھەموو جىهان بكات، شەرع و ياسا و پىساي خدا دابەينىتەۋە كە
نەسرانىيەكان شىۋاندبوۋىان. سوليمان لەۋ تاۋانەي جادوۋگەرى كە
جوۋلەكەكان نابوۋىانە پالى بەرى بكات و بە پىغەمبەرى خدا ناۋى دەبات،
بەفەرمانى خداش بنىادەم و جنۆكە و بالدار و چوارپىتى و (با) ى خستبوۋە
ژىر دەسەلاتىيەۋە. ھەرچى دەۋلەتى محەممەد بوو كە دوورگەي عەرەبى
نەبۋاردبوو، ۋەلى پىاۋىلىكى دۋاي خۇى خستبوو كە دەيانتۋانى فەتھى
ھەموو جىهان بگەن، پىاۋىلىك تەنانت ئەھرىمەنەكانىش پىيان نەدەۋىران،

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بۆیه هیچ پێگا چارەبە کمان نەبوو بۆ شکستەینانیان تەنھا بەکوشتنیان
بەبێت، لەسەر ووشیانەوه محەممەد.

خۆم خزانە قەراخ شار، پێک بۆ ناو گەرەکی جوولە کەکان، دوا
نەوهی دلیانم ژاراوی کرد، لەناویان دەرچووم. ئافەرەتییکی جوو مەرپێکی سەر
سەری و برژاندی، بەدیاری دایە پێغەمبەر محەممەد و ئەسحابەکانی. ئەو
ئافەرەتە جوو لە پیاو ماقوولانی جوولە کە ی پرسیبوو، کاریگەرترین ژەهری
کوشتنەوی بۆ بێنن، دواتر پرسیاری حەزی پێغەمبەر محەممەد
لەگۆشتخواردندا لەکوێ مەردایە، پێیان راگەیاند، بەلە کە یەتی، زۆرترین
ژەهرە کە ی بە دەستی مەرپە برژاوه کەوه کرد. پێغەمبەر محەممەد دیاریبە کە ی
نبڕۆلکرد و لێل ئەسحابەکانی دەستیان بەخواردن کرد، پێغەمبەر پیش
ئەوان دەستی برد و پاروویەکی لە دەستی مەرپە برژاوه کە خوارد،
ئەسحابەکان ویستیان دەست بۆ گۆشتە کە بەرن، پێغەمبەر نەیهیشت و
گوئی:

- دەست بکێشنەوه، گۆشتە کە پێمی راگەیاند کە ژەراوی کراوه...

ژەهرە کە م کاری خۆی کرد، زانیم ئەو پارووه گۆشتە ژاراویبە بەسبوو
بۆ کوشتنی محەممەد نەخۆش کەوت، نەخۆشییەکی زۆر سەخت، سی سال
بە دەمییهوه دەینالاند. لەسەر مەرگدا گوئی:

- ژەهری ئەو گۆشتە م هەر تیا ماوه، لەشادە مارم دەخات.

قول، باسک.

بەھۇيە پىگام بۇ كرايەۋە نۆرتىن زھىر بىرئىزم. نۆر ھەۋلىمدا بەھەمۇر
توانامەۋە ئايىنى مەمەد بلەۋتېنم، ۋەلى مەمەد شىتىكى دۋاي خۇي
جىھىشبوۋ ژاراۋى نەكرىت، ھىچ شىتەك نەما پوون و ئاشكرائى نەكرىت، دلى
ئەسحابەكانى ۋەك پۇلاۋابو، گرفتى ھەرە گەۋرەش ئەۋەبوۋ خودا بە
پىغەمەبرى پاگەياندبوۋ قورئان ئەزبەر بىكرىت، ھىچ پىگام چارەبەكان
لەبەردەمدا نەما بۇ بەلادا پى بىردن، ھەرچى ھەبوۋ لە قورئاندا باسى لىۋە
كرايوۋ. ئەۋە من نىم ژارم كارى خۇي نەكات، گەپام و گەپام تا درزىكم
دۆزىيەۋە. ھەردوۋ سەحابەي پىغەمبەر (ئەبۇبەكر) و (عومەر) كۆچى
دوايىان كرد، دۋاي ئەۋان دەسەلات كەۋتە دەست عوسمانى كوپى عەففان.
دەۋلەتى ئىسلامى كەۋتە پەلھاۋىشتن و ھەر لە چىنەۋە تا تونسى گرتەۋە،
ئەگەر لىيان گەپابام، دىيان داگىر دەكرد. مەمەد نەۋەبەكى لە
كەسايەتى پۇشنىكر و بىرى ئىسلامى بە ئەمەكى دروست كردبوۋ. لەمىژودا
ئايىن و نەۋەي وا نەبوۋە و نابىت، تەنانت مەزنىر شارستانىيەتى جىهان
ئاۋاتەخۋاز بوون يەك لەۋ كەسايەتتىيانەيان ھەبۋايە، ئەي ئەۋ شارستانىيەتى
سەدان ھەزار لەۋ كەسايەتتىيە تىدایە، دەبىت چى بىت. ئەمجارە كەسىكى
وام شك نەدەبرد، ژارەكەمى لەپىيەۋە بلاۋبەكەمەۋە، دەبوۋ بەخۇم دابەزمە
گۆرەپانەكە، لەشۋەي مار دەرچووم و شىۋەي بنىادەم لەخۇم گرت، خۇم
خزانە (مەدىنەي مەۋەرە)، ئەۋ شۋىنەي ئەۋ ھەموۋ پىاۋانەي تىا دروست
بوۋ. لەسەر شىۋەي پىاۋىكى پەشپىستى (يەمەن)ى چوومە ناويان، ناۋى
خۇم نابوۋ(عەبدوللا).. عەبدوللاي كوپى سەبەي.

دەستم بەژەننى ژارىك لەدلىاندا كرد. چاوم لەبىرو باۋەپ و كىتەبەكانيان
و پىغەمبەرەكەيان بىرى، ھىچ كەلىنىكم نەبىنىيەۋە ژارىان تىكەم، ۋەلى لە

|| د. ئەحمەد خالید مستەفا

چاودیری کردن نه که وتم، تا دۆزیمه وه، نه و درزم دۆزیمه وه که ژاره که ی
تیبکه م. دواي کۆچکردنی پیغه مبه ره که یان، گه وره پیاوان و ماڤولانیان
له ژێر سایه ی (به نی سه عد) کۆ بوونه وه، تا یه کێک هه لێژێن جێنشینی
پیغه مبه ر بێت، وه لێ یه ک له سه حابه کانیاں بیرچوو بووه وه یا بانگه یشت
نه کرابوو، به هۆی سه رقاڵبوونی شووشتنی پیغه مبه ر و کفن و دفنکردنی،
نه ویش (عه لی) بوو. . عه لی کوپی نه بوتالیب، ئامۆزای پیغه مبه ر و له هه مان
کاتدا زاواشی بوو.

گرفتني من نه وه بوو، نه سه تمبوو بیروباوه پیاں که تیکه ل خوێنیانبوو،
له ق بکه م. له وه ش سلّم ده کرده وه نه بادا کاریگه ری نه وان به سه رمه وه
برسکیت، ده بوو ژاره که م به سیاسه ت بکه م. عه لی کوپی نه بوتالیب له
بنه ماله ی پیغه مبه ر بوو، خودی پیغه مبه ر نازناوی جێنشینی لێناوو، که
دواي خۆی کاروباری ئیسلام به پێوه ببات، کاتی که بی عه لی کۆ بوونه وه بۆ
هه لێژاردنی جێنشینی بێ نه وه ی پرسه گورگانه یه کیشی پێکه ن، نه و جا
زانیم که هیچ پێناکریت.

له (مه دینه) ده رچووم، چونکه هه ر هه موو خه لکی مه دینه پیاں
له بریاری نه و کۆبوونه وه یه دابوو، که (نه بو به کر) جیی بگریته وه، ته نانه ت
خودی (عه لی) ش گفتی قایلبوونی ویدا. نه وان ته واو له قسه کانی
پیغه مبه ریاں حالێ بوو بوون، وای داناوو دواي خۆی له سه حابه کان
نه بو به کر و دواتر عومه ر و دواتر عوسمان و دواتریشیاں عه لی جێنشین بکه ن.
به ربه ره کانیی نه و سی که سه، دزینی جێنشینییه که ی عه لی بوو.

ئەو ژارەم پۇ کرد، ئەگەرچى دەمزانى كاريگەرى تەواوى نابىت، وەلى
بەواى كەمى بىرو باوە پىانە وە هەندىكىانى گرتە وە، بۆيە پووم لە (شام) کرد
و هەولمدا بىرى خۆم لەوى بخەمە گەر، لەویش هېچم بە هېچ نە کرد. مېرى
شام (موعاويەى كورپى ئەبوسوفيان) شامى بە پۆو دەبرد، ئەستەمبوو دوو
زمانى لەلای ئەودا بېتتە ھۆكارى ھەلچوون و ئاگر نانە وە. لە (شام) یشە وە
دەرچووم، پووم لە عىراق کرد، لەوى ئەوەى بە دووى دا دەگەرپام دۆزیمە وە.

سەرەتا قسەم بەمىرەكانى ولات کرد، ئەگەرەكو بەلايانە وە ئاسايى بوو،
ئەوا ھەرچىيەك بە خەلىفە عوسمانى كورپى عەففان بلىم لىمى قبول
دەكەن، پىك زۆربەى زۆرى خەلك قسەكانيان قبول کردم، تەنانەت گەرەى
سوپاش (نەشتەر ئەلنەخاعى) یش هېچ كاردانە وەيەكى لەمەر تىروتوانجەكانم
نەبوو، ما ئەوئەندە قسەيان پىبكەم تا سى ھەزار دەنگم لەتەك
خۆمداكو کردە وە، دواتر چووينە ناو شار و پوو بە پووى خەلىفە عوسمان
بووينە وە و داوامان لىکرد جىنشىنى بۆ عەلى جىبھىللىت. ئەوەى بەلامە وە
سەير بوو، تەنانەت محەممەد دوو بە دوو بە خەلىفەى گوتبوو.. دواى من
خەلكانىكى دووزمان داوات لىدەكەن ئەو كراسەى خودا لەبەرتى كردووە
دايكەنیت، نەكەى بەقسەيان بكەیت. بەوشىوئەى عوسمان دابەزىنى
لەجىنشىنى پەتكر دە وە، بۆيە دەورمان لىدا و ئاومان لىبرى تا بەكوشتماندا.

بەوشىوئەى خەلكى بۆ جىنشىن گفتيان بە (عەلى كورپى ئەبوتالىب) دا،
وەلى سەحابە گەرەكان پايان جوودا بوو، بىركيان پىيان وابوو، (عەلى)
تۆلەى خوینى عوسمان بكاتە وە و ئەوسا گفتى وئەدەدەن، لەسەر وويانە وە
(عائشە) ى ژنى پىغەمبەر و (تەلحەى كورپى عوبىدوللا) و (زوبىرى كورپى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

عوام). بڕەگەی ترسەر بە خەلیفە عەلی بوون، پێیان باشبوو تۆڵەسەندنەوێکە دوا بخەیت، ئەویش بەوای سیاسەتەو، چونکە بکوژەکان لە گەورە پیاوانی ھۆزەکانی (عێراق) ن کە دەکەونە خۆرەلاتی مەملەکەتی ئیسلامییەو و ئەوان تازە بەتازە موسولمان ببوون، ئەگەر تۆڵەسەندنەوێکە بکەیت، ئەوا مەملەکەتی ئیسلامی دەبێتە دوو بەشەو. پای (عەلی) یان وەرگرت، پاكەشی سیاسیانە بوو، لەناو لایەنگرانی دژ بە عەلی بڕۆکەیی ئەو بۆلەبوو، کە عەلی رقی لە عوسمان بوو، بۆیە دان بە بکوژەکانی عوسمان دینیت، ئەمەش بیانویەك بوو بۆ ئەوێ بکوژانی عوسمان ھەڵبێن. وا پێدەچوو ژەھرەکەم کاری خۆی کردبیت.

بۆ تۆڵەسەندنەوێکە لە بکوژانی عوسمان کوڕی عەففان، (تەلحە) و (زوبیر) بپاریاندا بە پێنج ھەزار سوارەو بەچنە عێراق و بەدەستی خۆیان تۆڵە بکەنەو، وەلی (عایشە) ی خێزانی پیغەمبەریشان لەتەك خۆیاندا برد، بۆ نەرم کردنی دلی ھۆزەکان. کاتی گەشتنە عێراق داویان لە ھۆزە عەرەبیەکان کرد، بۆ تۆڵەسەندنەوێکە بکوژانی عوسمانیان پادەست بکەن، ھۆزەکان زۆر بەتوندی ئەو پادەستکردنەیان پەتکردەو، ئەویش پێك ئەو بۆچوونە عەلی بوو کە مەزەندەیی کردبوو.

لێرەو (عەلی) خۆی خۆی بۆ چارەسەرکردنی ئەو کێشە بەرەو عێراق کەوتە پێ، گلەیی لە تەلحە و زوبیر و عایشەش کرد، کە باوەریان بە سیاسەتەکەیی نەھێنا، وەك چۆن مەزەندەیی کردبوو. ھەرھەموویان دامرکانەو و گەفتی جێنشینیان بە عەلی دا و کۆکبوون لەسەر (پاکەشی). وا پێدەچوو عەلی توانیبیتی ئاوبەو ئاگرەدا بکات، وەلی وا نەبوو، شەوی

دوای ئەوێ هەمووان نووستن، خۆم و چەند پیاویك (تەلحە) و چەند
كەسیكمان لەناو دەواری كە یاندا^۱ كوشت، دواتر چووینە دەواری پیاوێ كانی
عەلی و لەویش چەند كەسیكمان كوشت، ئەوجا جاپی خیانهتمان دا،
پیاوێكان دەستیان دایە شمشیرەكانیان، عەلی هاواری لییان كرد شەڕ
پاگیرن، (عایشە) ش لە وشترەكەى هاتە خوارەو و داوای شەڕ پاگرتنى
كرد، تیریكى زۆر بەر وشترەكەى كەوت، كەس نەیزانى لەكوێو ئەو تیرانە
هاوێژرا، عەلی خۆى كرد بە بەربەست بۆ عایشە و پێگای بۆ كردهو و لە
گۆرەپانەكە دوور بكەوێتەو، ئەوجا فەرمانى بە ئافەرەتانى بنەمالە كرد
بیگەییئە مەدینە. تەلحە بە تیریكى نادیار كوژرا، عەلی كە چاوى پێكەوت،
دای لەپرمەى گریان، (زوبییر)یش بە خەنجەرى خیانهت لە نوێژى نیوێ پۆ
كوژرا. كەسیك هەوالی كوشتنى زوبیری بۆ عەلى هینا، عەلى پێیگوت.. مژدە
بەو بكوژە بدە لەناو ناگرى دۆخ دەسووتیت. عەلى بەدەستى خۆى كفن و
دفنى كرد و گوتى:

- ئاواتە خوازبوم، من و تەلحە و زوبییر و عوسمان، ئەوێ كە خودا
لەمەریانەو گوتبووى "هەرچى كینه و پقە لەناخیاندا دەرمان هیناوه،
بەرامبەر بەیەك بران"

لەبەر ئەوێ عێراق لە ئارامى چوو بوو، خودى (عەلى) لەكوفە
مایەو، تا حوكمى موسولمانان بكات، بەو هیواى (عەلى كۆپى ئەبوتالیب)
و هخته بوو ناگرەكە دابمرکێتیتەو. نەخیوات تالە، ئەى من لیژە چى دەكەم،
پیاوانى (سەبەئ)یش هەر لیژەن. كەلێنێكى زۆر كەوتبوو ئاراو. عەلى دوای

^۱ خیووت، رەشمال.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

گەشتنی بە مەرامی خۆی ما ھۆزەکان لەخۆ بگریت، ئەوانە ی فەرماندە و سەرکردە ی سوپا بوون، وەك خۆی ھێشتینییەو، لەوانەش (نەشتەر نەخامی)، كە سیمبوولی بەگژدا چوونەو، عوسمان و لایەنگرانی بوو. دەنگم ئی ھەلبری و لەناو خەلكە كە ھاوارم كرد... بپروانن (عەلی كۆپی ئەبوتالیب) چۆن شاری پیغەمبەری خودای جیھیش، تا لە كوفە جینشینی بکات، دەیهوی پئی بۆ بکوژانی عوسمان بکاتەو تا نەكەونە بەر تۆلە، بپروانن لەشكرەكە ی چۆن شەپی دژی لەشكری عایشە و تەلحە و زوبیر كرد، ئەو، كەوتە بەردەستیان كوشتیان، نایەوی بکوژانی عوسمان بکوژینەو، خەلكینە... ئەو، پق و كینە نییە بەرامبەر بە (عوسمانی كۆپی عەففان)؟ زۆرم ھاوار كرد ژاریك بنیمەو، وەلی کاریگەری قسەكانم تەنها لەسەر ئەوانە ی تازە موسولمان ببوون. موسولمانان زۆر چاك دەیانزانن (عەلی كۆپی ئەبوتالیب) كێی، ئەو ئامۆزای پیغەمبەرە و میددی فاتیمة ی كچی پیغەمبەرە، پراویژکاری ھەرسی جینشینەكانی پیش خۆی بوو، پیغەمبەر دەربارە ی عەلی گوتبووی "خودا فەرموویەتی نەو، ھەموو پیغەمبەران لەپشتی خۆیانەو، بوو، وەلی نەو، ھەو، پشتی من لە (عەلی) یەو، دەبیت، جیگرەو، ھەو، منە دوا ی خۆم. ھاوارەكەم ھیچ سەدا و کاریگەرییەکی پیو، دیار نەبوو.

ئەوانە ی بەدەنگمەو، ھاتن و بوونە ھاوکارم، سەر بە ولاتیكن كە ھەر لەسەرەتاو، دژی ھەلوێستی (عەلی كۆپی ئەبوتالیب) بوون، گفتی جینشینی وینەدەن تا تۆلە لە بکوژانی (عوسمانی كۆپی عەففان) نەكاتەو، ئەویش ولاتی (شام) بوو، ئەوانە میر موعاویە ی كۆپی ئەبو سوفیان و یەكی لە سەحابە بەناوبانگەكانی (عەمری كۆپی عاس) بوون.

پېشوو تر كە ھاتمە شام ھىچم پى نەكرا، ۋەلى ئەمىستا بەۋاى ھەلۋىستى
دۇيان لەبە رامبەر ھەلۋىستى ەلى، بېرىك ئاگرەكەى بۇ خوش كىردىبوم.

ھاوارم لەناۋ لايەنگرانى (ەلى كوپى ئەبوتالىب) كىرد و گوت..
مىعاۋىيە كوپى ئەبو سوفيان گىفتى جىنشىنىي بە ەلى كوپى ئەبوتالىب
نادات، چونكە بىكوزى خالى و براكەيەتى، مىعاۋىيە گەۋرە پىاۋى بىنەمالەى (
ئومەيە)يە، كە عوسمانى كوپى ەففانىش لەۋانە ھەر بەخۋىشى
تولەكەرەۋەى خويىنى عوسمانە. ھەرچەند ھاوارم كىرد، دادى نەبوو، خەلكى
دەيانزانى (مىعاۋىيە كوپى ئەبوسوفيان) كىيە و دەشيانزانى لەو پىاۋانەيە
كە پىغەمبەر متمانەى تەۋاۋى لە نووسىنەۋەى قورئاندا پىيىبوو، پىغەمبەر
نزاى بۇ كىردىبوو، گوتىبوو.. خودايە بىكەى بە پىپىشاندەر و ئىمان پىدەر.
موسولمانەكان لەتەك نزاى پىغەمبەر مامەلەى دەستور دەكەن. خوشكى
مىعاۋىيە ژنى پىغەمبەر بوو، بۆيە بە خالۋى موسولمانان ناۋدىريان دەكىرد،
باۋەپى تەۋاۋيان پىيىبوو، لەكاتى جىنشىنىيا (عومەرى كوپى خەتاب)
زۆرىك لە (ۋالىيەكانى ۋەك خالىدى كوپى ۋەلىد و ئەبو موساى ئەشعەرى و
سەعدى كوپى ۋەقاس و ەمارى كوپى ياسرى لابرەۋە، ۋەلى لەبەر
دادپەرۋەرى و زىرەكىيەكەى لە حوكىمدا ەقى بەسەر مىعاۋىيە كوپى
ئەبوسوفيانى نەبوۋە.

سوردىبونى مىعاۋىيە لە گىفتەدانى جىنشىنى ەلى زۆرى خاياند،
سەحابەكان ئەۋانەى لايەنگرى ەلى بوون، ئامۇرگارىيان كىرد، بۇ شام
دەربچىت تا حوكم بگەپىنىتەۋە و دەستبەردارى كىردنى لەجىنشىنى
ۋادەكات خەلكانىك لە دەۋلەت جىابنەۋە. بەۋشپەۋە ەلى بە لەشكرىكى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

سەد و بیست و پێنج ھەزار کەسی بۆ بەدەستھێنانەوێ شام کەوتە پێ.
موعاویە.. لەشکرێکی نەو دەھەزارێ خستە ئامادەباشییەو. زۆر کەیفخۆش
بووم. سەحابەکان ئەوانە دلیان پۆلا بوو، لەو دەدا بوون یەکتەر بپرەو،
دەولەت بپرووخت. کەواتە مارە کە قوربانییەکی نوێی دۆزییەو.

ھەردوو لەشکرە کە تێکەڵگرا، نزیکەی چل ھەزار کوژرا. ئەوێ
بەلامەو مایە سەر سوڕمانبوو، کەمێ ھەلۆستەم کرد لەو دۆخە حاڵی
بیم، ئەو خەڵکە بە پۆژ شەریان لە گەڵ یەک دەکرد و بە شەویش سەردانی
یەکیان دەکرد! سەدای قورئان خویندن لە مەزھەو بەرز دەبوو و
لەو بەریش بۆی ھەڵدەستانەو. ھەر لایەنیکیش بە پڕوای خۆیان شەپ
لە پێناو ئایین دەکەن. لایەنی یەکەم بۆ تۆلە سەندنەو شەریان دەکرد،
چونکە دواخستنی تۆلە سەندنەو کە دژی شەریعەتی ئیسلامە، لایەنی
دووەم بۆ بەرقەرار کردنی ئارامی و ئاسایشی دەولەتی ئیسلامی شەریان
دەکرد. ئەوێ بەلامەو سەیرتر بوو، لەکاتی شەپە کە دا ھەردوو پیاو
باوەشیان لە یەک دەدا، بێ ئەوێ شیر لە یەکتەر راست کەنەو، ھەموو ئەو
کوشتارەێ کە پڕویدا بوو، لایەنگرانی من بوون. ئەوانیش لە کەم باوەرەکان
بوون و سەحابە نەبوون. ژارە کەم سەری نەگرت، ماوە یەکی تر ھەردوو لا
ناشت دەبنەو، ئەوسا بە ھێزتر دەبن.

ھەر بە راست ھەردوو لا ناستەو بوون، ئاگر بە ستیان بۆ سالتیک
پاگەیاندا. لە ماوەێ ئەو سالە دا تا پێمکرا ژەھرم خستە دلی
کەمباوەرەکانەو، بەوان دەوێرام، بە سەحابەکانیشەو واملێکردن و ابزانن
ئەوێ لەو شەپە دا بە شداری کردووە، کافرن واملێکردن بە سەر جێنشینی

دەولەتى ئىسلامى بىكەنە كۆدەتا كىردىن، كە ئەلى بوو. دلى (عەبدولرەحمانى كۆپى مەلجەم) م وازاروى كىردىبوو سەرقالى كوشتىم كىردى، وام خىستىبوو دلىيەو بە كوشتىنى ئەلى دەچىتە بەھەشت. پىغەمبەر لەمەر بىكۆزى (ئەلى) يەو گوتىبوو. ئەو دەستى بىچىتە خويىنى ئەلى ھەردو دىيى بە ئازارەو دەبىت. ھەرەھا گوتىبوو ئەو تايەفەي (خەوارج) ھەكان دەكۆزى، يەك لە تايەفە ھەقدارەكانە كە تايەفەي (ئەلى كۆپى ئەبوتالىب) ھە. ئەو تايەفەش كە بىكۆزى (ئەمەرى كۆپى ياسىر) ئەو كۆمەلە زالمەن كە سەر بەتايەفەي (مىعاويە كۆپى ئەبوسىفىان) نى. ئەو مىيە سەرنىج و سەرسوپمان بوو، پىغەمبەر ھەرموودەي وى لە پووداۋە داھاتوۋەكاندا دەگوت، رىك لەبانەپۇژدا ھاتنە دى. ئەو ھەق بىت. مىژو ھەرگىز ھەك ئەم گەلەي نەبىنىو.

دوای مردنى (ئەلى كۆپى ئەبوتالىب) ھەسەنى كۆپى جىنى گرتەو. ھەسەنى كۆپى ئەلى بۇ پاراستىنى دەولەتى ئىسلامى كارىكى بەجىيىكىرد، ھەموو گىروگرتەكانى لەناو بىردى، ئەو ھەسەنى شەش مانگ لەجىنشىنى دەچىتە لاي مىعاويە و دەست لەجىنشىنى بۇ مىعاويە ھەلدەگىت. بەو شىۋەيە ھەموۋان ئاشت دەبنەو، دلىان لە ئاست يەك پاك دەبىتەو. ئەم پىاۋە پىاۋىكى زۆر نامۆ بوو، پىاۋىك بوو تا بلىنى زىرەك بوو، پىشتىرىش ئامۇزگارى باۋكى دەكىرد، كە جىنشىنى دەولەت بوو. ئەگەر ئەلى بە ئامۇزگارىيەكانى بىكردايە، كىشەكان وا گەورە نەدەبوون. ئامۇزگارى باۋكى كىردىبوو، بۇ عىراق دوۋى عايشە نەكەۋىت، نەچىتە شەر لەگەل مىعاويە دا، ئەو تا جىنشىنىيەكە دەبەخىتەو مىعاويە. پىغەمبەرى باپىرى، لەمەر (ھەسەن) ھەو گوتىبوو. ھەسەن دەبىتە ھۆكەرى ئاشتىبوونەو ھەو دوو

د. ئەحمەد خالید مستەفا

تایەفە ی زۆر گەورە لە دەولەتی ئیسلامیدا. جاریکی دی پەيامی پێغەمبەر
هاتە دی و ئاو بەو ئاگرەدا کرا، ژارەکانی منیش کوێر بوونەوه، بەخۆم
گوت.. لەتەك ئەم گەلە شکستم هینا، بەپاستی دۆپام، نازانم دلایان لەچی
درووست کراوه، هەر بەپاستی لەچی درووست کراوه؟

تەواو

بەپاستی ئەم بەسەرھاتە ماندووی کردم، بیزاریشی کردم. سێرپنت مار
ئەهریمەن سیمبوولی هەڵخەڵەتاندن بوو، تەورات دەربارە ی دەلێت.. ئەو
مارە یە کە ئادەم و حەوای هەڵخەڵەتاند و لە بەهەشت وەدەرینان، وەلی
ئەو پاست نەبوو، ئەو ی ئادەم و حەوای فریو دا، لۆسیفەر بوو. سێرپنت..
شەیتانیك بوو پیشە ی شیواندنی بیرو باوەر بوو، بە دوو زمانی و ئاگر
نانەوه، لەهەچ ولاتیك دابەزیبایە، دەیشیواند.

سەرم لەو دیمەنانە سوڕ نامینێت کە بەسەر شاشە ی تەلەفریۆنەکان
دەیانبینم، کاتی جوولەکەکانی ئیسپرائیل مندالان دەکوژن و سەریان دەبڕن،
پاستییەکە ی ئەو یە ئەو سەربازە جوو نازانییت ئەو ی دەیکوژییت
بنیادەم، چونکە بە پێی تیۆری (تەلموود) ئازەل دەکوژییت. گوا یە خودا
لەسەر وێنە ی بنیادەم دایەت ناوه. بەلای ئەو سەربازەوه ئەو ئازەلە گرتە بۆ
سەر خاکەکە ی، بۆیە ئەرکی خاک پاراستنەکە ی کوشتنی ئەو ئازەلە یە، وەلی
هەر هەموو جوولەکەکان باوەریان بە (تەلموود) نییە، تایەفە هە یە باوەری

بەس بە تەورات ھەيە، تايەفە ھەيە پىي دەگوتىت (خوینەرەكان) ئەم تايەفە باوەريان بە عيسا و محەممەد ھەيە كە پىغەمبەرى خودان، تەنانەت پىغەمبەر محەممەد باسى لە جوولەكەكانى سەردەمى خۆى كردووە، كە وەك چۆن بەر لە لەدايكبوونى منداڵەكانى خۆيان ناسىيەت. ناسىويانە،

بە بۆنەى ئەو ئازەلانەى لەسەر شىوہى بنیادەمدان، ئەنجومەن و جقاتى ماسۆنىيەكان سەرپەرشتى بلاوکردنەوہى بىردۆزى زانستيان كرد بەتايبەت داروين كە گوايە مرۆڤ لەسەرەتادا مەيمون بوو. ئەمەشيان بۆيە كرد، تا لە ھزرى جوولەكە و ئازەلئاساكاندا بە قوولئى ئەو بەچەسپىن، كە با و باپىريان لە مەيمونەوہى، وەلى جوولەكەكان بۆ خۆيان باوەريان بەو تيۆرە نىيە، بەلكو ئەو ئەو گۆيىمانەن^۱ كە بوونەتە بنیادەم. ئەگەر پاي من وەردەگريت لەمەر ئەو تيۆرەوہ، دەلێم.. تەنھا مرۆڤى گەمژە و بى عەقل بەوشىوہى بىردەكاتەوہ كە پەچەلەكى بنیادەم لەمەيمونەوہ بىت.

لەبىروباوەرى مەسىحيەكانىشدا لەبارەى كارو كردەوہى مارەكەوہ دەلێم.. بەدەر لەپى لادەرى كە گەيشتبووہ ئەوپەرى كە من خۆم (ئىنجىل)م بە ھەموو دەسنووسەكانىشىيەوہ خویندووەتەوہ، تەنانەت يەك وشەش نىيە مەسىح بەخۆى گوتبىت من خوداوەندەم، يا كۆپى خودام، يان داواى كردبىت بىپەرستەن، تەنانەت ئەوہشى پى ناخۆش بووہ مەردوومەكە بە پياوچاك بانگى بكەن، ئەو گوتبووى.. چاك ھەر خودايە. من دەزانم مرۆڤ پىويستە بۆ ئەوہى باوەرى پى بكەيت يا نەكەيت، پىويستە شتىكى كردبىت تا بلێت من ئەوہم كردووە. وەلى مەسىح(عيسا) ھىچى لەمەر خۆيەوہ

^۱ ھەر مىللەتىكى غەبرى جوولەكە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

نەگوتوو، کە وای کردوو، یا نەیکردوو، نە گوتوو یەتی من خوداوەندم،
نەیش گوتوو یەتی کوپی خودام، هەرگیز بەو ئاراستە یە کاری نەکردوو.

مروڤ گەشتوو و تە ئاستیک لە زیرەکی و هۆشیاری، پێ بەکەس نادات
قەسە و هەلەق و بەلەق بلیت، ئەگەر ئەو بەر لە دایکبوونی خوداوەند
بوو، ئەدی کە ئەجەلی هات نامریت؟ ئەگەر ئەم خوداوەندە و نان و ناوی
لێ بپریت، نامریت؟ باشە کە مرد چۆن خوداوەند بوو تا بمریت؟ دواتر من
بیستوو، بەمنداڵی سوونەت کراوە، ناخۆ سوونەتکەرە کە سونەتی کرد،
سونەتی خوداوەندی کرد؟ چۆن خوداوەندی گرت و سونەتی کرد؟ کاتیکیش
بەسەر خاچە وەبوو، هاواری لە ئاسمان کرد و گوتی بۆچی جێتهێشتم؟ ئەو
راستە خواوەند بەکەسیک بلیت بۆچی جێتهێشتم؟ دواتر چۆن دەلێن خودا
شتیکە و مەسیح شتیکی ترە و پوچی پیروزیشتیکی جوداترە، هەر
ئەوان نەبوون دەیانگوت هەرسێکیان یەک کەسن کە خودایە، بەراستی نازانم
سێرپنت چۆن ئەمە ی کرد، بەر لەوەی تەواوی عەقڵیان لە دەست بدەن
گەمە ی بەعەقڵی ئەو خەڵکە وە کرد.

پەنگە پێمرانە گە یاندبیت کە من ئیستا موسڵمانم. بەدەر لەوەی وەک
ئیستا نەبووم، بەلام ئەوەم کرد و بووم بە موسڵمان، دواي ئەوەی هەموو
شتیکم زانی، دواي ئەوەی لە دەریای ماسۆنییەتم دا و جادووگەریتیم کرد،
بەزانیبایە ئەوەم نەدەکرد، کە بینیم (سێرپنت) ی مار لە شیواندن و
وێرانکردنی بیروباوەری سەحابەکان شکستی هێنا، وەک چۆن لەتەک
(هەواری) یەکاندا شکستی هێنا، وەلێ دواي تێپەرپوونی سێ سەدە ی بەکەم
دوچار توانی ژارەکە ی بخاتە دڵی خەڵکە وە. نەوێ ئەو سێ سەدە یە

نەۋەيەكى زىرپىن بوون، ئەھرىمەنەكان لە دەستيان ھەلدەھاتن، چونكە
بىروباۋەرىكى پۇلايىنيان ھەبوو.

دواى ئەۋسى سەدەيە، (سىرپىنت)ى مار توانى بەۋاى ژەھرەكەيەۋە
كۆمەلەك لە ژىر سايەى ئىسلامدا جيا بىكەتەۋە، كە بە شىعە ناۋزەد كران، ئەم
پووداۋە رىك دواى شەھىدبوونى (خوسىنى كوپى عەلى) لە كەربەلا داھات.

سەرەتا گروپىك بوون بەناۋى (زەيدى)، تەنھا كۆمەلە خەلگىكبوون
خۆيان بەراستىر لە پەيرەۋ كىردنى ئىسلامدا دەبينى، ئەۋانەش لەسەر
بىروباۋەرى (زەيدى كوپى عەلى كوپى خوسىن)بوون.

زەيد پىاۋىكى خەباتگىر بوو(مجاھد)، لەھەموو شتىك لەتەك خەلگى
موسولماندا بوو. ئەۋ پىيۋابوو(عەلى كوپى ئەبوتالىب) پىشتىر بوو لە
(ئەبوبەكر) بۇ جىنشىنى، ئەگەرچى چاكەى (ئەبوبەكر و عومەر)ىشى لەپىش
چاۋ بوو، زەيد بەر لەمردنى پەحمەتى بۇ ناردن.

دواى مردنى زەيد ھەندى لە لايەنگرانى لەپەحمەتكىردنى (ئەبوبەكر و
عومەر) كەۋتن، لىرەۋە لادەرىى دەستى پىكرد، ئەۋانەى لەۋ پەحمەتكىردنە
كەۋتن، بە (پافزى) ناۋزەد كران و بوون بەزىاتر لە ھەفتا بەشەۋە.

مىژوويان بۇ دەۋلەتى ئىسلام لىۋانلىۋ بوۋە لەخىانەت، ھاۋپەيمانىتتىيان
لەتەك دوزمىنانى ئىسلام بەست. من زۆرتىر سەرم لەۋەدا سوپماۋو ئەۋ
ھەموو رىيازەى(مەزھەب) شىعەگەرايى پەيدا بوون، لەكاتىكدا موسولمانەكان
پشتيان بە فەرموودەكانى پىغەمبەر دەبەست، نەدەبوو فەرموودەكان
دەستكارى بىكرىن. ئەۋەى جىي داخە موسولمانەكان لەسەدەى يەكەمدا بە

لەسەردەمى يەزىد زىاو و باش ناسىويەتى، پىاويكى بى غەل و غەش بوو،
 بىجگە لەشيعە كەس ئىنكارى پىاو چاكىي يەزىدى نەكردوو، لەو وەش
 سەيرتر ئەوانەى دواى ئەمان دىن باوەر بە و تاوانبارىيەى يەزىد دىنن، كى
 لەو باوەرەدايە ئەو سەحابانەى خۆيان بە كوشت دەدا ولاتيان فەتەح دەكر،
 چۆن قبول دەكەن جىنشىنەكەيان پىاويكى سەرخۆش و ژنانى بىت. ئەو
 توانچ بوو لە سەحابەكانيان دەگرت، ئەو وەندە بەسبوو (عەبدوللەى كوپى
 عومەر) كە دادپەرەيىكى ئىسلامى بوو بۆ ئەو سەردەمە هاتە نىو خەلك و
 گوتى.. من لەو كەسانە بەدورم كە گەفتى جىنشىنى بە يەزىدى كوپى
 موعاويە نادەن.

ئەو وەى سەيربوو، كە موعاويە بۆ جىنشىنى دواى خۆى يەزىدى كوپى
 ھەلبەرزارد، سى لە سەحابەكان بەرپەرچيان^۱ دايەو، ئەوانىش حوسىنى
 كوپى عەلى و عەبدوللەى كوپى زوبىر و عەبدولرەحمانى كوپى ئەبو بەكر
 بوون، كاتى بەرپەرچيان دايەو، ھەرسىكىيان يەك قەسەيان كرد.. ئەم مىراتە
 قەيسەرەنەيە يا كىسرايىيەنەيە. وەلى ئەگەر توانجىك ھەبىت لە ئاكارى يەزىد،
 وەك بلاوكرابوو، دەبوو ئەو دەم بگوترايە، بەلام حىكايەتەكانى شيعە
 نۆر درۆيان بەدەم سەحابەكانەو ھەلبەستوو، كە نەيانكردوو.

با لەو قەسە و باس و وتە و تە بىنن، ئاگر لە مېزەكە بدەينەو..
 ئەمىستا دوو كارتمان بەدەستەو،

كارتى يەكەم .. كارتى وپىنەيە، وپىنەى پىاويكى بەسەرەو، بەو وەى
 سەرنىشەو، چاوى داخستوو، ھەندى وپىنە بە مېشكىدا گوزەر دەكات.

^۱ تانە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

کارتی دووهم.. کارتێ تیرۆر کردنە.

ئەم بەسەرھاتە هیچ کام لە ئەھمەتەکان بۆتی ناگێرێتەو، بە
شەیتانەکان وە لا بنیین. بەراستی من بە دوور و درێژی باسم لە کاری شیعە
کرد، ئەوێ ئەم بەسەرھاتە بۆ دەگێرێتەو یەکیکە لەوان، پێک
لەتایەفە (نزاری)یە، پیاویک لە تیپێکی ترسناک کە بە حەشاشین (تلیاک
خۆر) ناوزەد کراوە. جاریکی تر پێم مەییژە چۆنی دەگێرێتەو، تەنھا و
تەنھا گۆی بگرە.

شۆرە سوارىڭ لە جىڭاي بلند..

۱۰۰۰ پاش زايىن - ۱۲۵۰ پاش زايىن

كە بۆ يەكەمجار چوومە بەھەشتى نەمرييەو تەنھا كراسىڭ لە
ئاورىشى سىپى نەبىت، ھىچ بەسەر جەستەمەو نەبوو، دوو فريشتەى بالاي
ھەرە زراف پىلميان گرتىبوو، دەستيان بەردام، چون ئەوھى پىم بلين ئەى
خاوەن پوحى پەزەمەند بفرمە بەخۆت بگەپى، كە خودا چى بۆت ئامادە
كردووە. بەسەرسامىيەو لەدەورو بەرى خۆم پوانى، لەيەكەم نىگامدا چاوم
بە پووبارىڭ كەوت چون ئەوھى پووبارى شىر بىت. پوانىمە ئەوبەر دارخورما
ھەرە بەرزەكانم بىنى، زۆر جوان و خورمايەكى زۆر لەژىرياندا پەرش و بلاو
ببوووە، سوپيان بە بنىادەم دەكرد، بەراست لەم بابەتانەم خویندبوووە،
ئەمە راستىيە يانەخۆ خەونە. من تەواو بىدارم، وەلى ھەست دەكەم مېشكەم
بەردەوام سڤە، وەلى وريام، بەواى ئەو بۆنە خۆشەو كە ھات بە لووتىدا،
چون ئەوھى بۆنى سروشىت بىت، .

ئەنتىخريستۇس

"ئەي پىشتىوانانى (ئالوبەيت)، بەھەشت چاۋە پروانتانە، خۆشەويستانى
عەلى.. بەھەشت لەۋيە، پىۋىستىتان تەنھا بەۋەيە پاللىك بە دەرگاكانەۋە
بنىن"

شتىكىتر بە ناخما پۆچۈۋ، جۆرىك لە ئاۋازى خۆش، ھەرگىز لە زىاندا
گويم لە ئاۋازى ۋا نەبوۋە، چاۋم بۆ لاي شوينى ئاۋازەكە گىردا، شتىك چۈن
پارەۋىك لە دار درووستكراوم بىنى، ئاۋازەكە لە ژورەۋە دەھات. ھەستىكى
سەيرە لە بەھەشتى نەمرىيدا بيت و درك بە شوينىكى نوئى بگەيت، ئەۋجا
بۆى بچىت تا بزانىت چى دەگوزەرىت، ئەۋەى دەيىنىت ئەۋپەرى
خۆشەختىيە، ئەمەيە ماناي بەھەشت. ئەم قسانەى دەيكەم ۋەسفى ئەۋە
ناكات كە من دەيىنم ۋەستى پىدەكەم، ۋەلى ھەۋلدەدەم بە وشە ۋىئاي
بگەم. لەۋ پارەۋە نىكبوۋمەۋە، كە گويم لەۋ ئاۋازە بوۋ، ھەستم كىرد
ئاۋازەكە پەلكىشى لاي خۆيم دەكات.

"ستايش ۋ شوكرانەى خوداۋەندى يەكەم دەكەم، پىرۋىزى خواۋەندى
دوۋەم دەكەم، دوو خوداۋەندى دىرىن ۋ مەزن، نە يەكەمىيان ھەيە نەيش
سىيەم"

بەپاستى ئەۋەى لە ژورەۋە بوۋ، سەرسامى كردم. يەكەمجارم بوۋ كە
چىژىكى ۋا خۆشى بگەم، پۈجم لەخۆشيدا جىيى بەخۆى نەدەگرت، زۆر
كەيفخۆشبوۋم، ھەستم بە بەختەۋەرى دەكرد، ھەر كە چوۋمە ژورەۋە دە
ئەۋەندە خۆشەيەكەم زىادى كرد، فرە دلخۆشبوۋم، ئاۋازلىك بەگويمدا
پراھاتن، جۆرىيان نەبوۋ، زىاتر بۆم روۋن بوۋەۋە، ئەۋانەى دەمىينىن
دەمناسىنەۋە، برايەلى ھەمان بىروباۋەپروۋىن، بەسەرتەختەى جۆرى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

شاھانە پالیاڤان لیدابوو، کچیلکی فرە قەشەنگ و جوان بە دەوریانە،
فریشتە ئاسا. بەزمیک بوو گەمە و پیکەنینیان ھەر مەپرسە، بە کراسی تەنک
و ئاودامانە و سەمایان دەکرد، بریکیان بە کراسی سوور و بریکی تریان
بە کراسی سپییە. ھەر کە دەرکەوتم دوو کچی جوان و نەشمیل بە پیرمە و
ھاتن و دەستیان گرت، پیاوم دەویست بەرگە ی ئەو زەردەخەنیان بگریت.
دەستیان بۆ درێژ کردم، کە بەر دەستم کەوتن، شتی وام بە خۆمە و
نەبینبوو، ئەو دەستە نەرم و شالانە، بە نەرمە نەرمە بۆ لای کۆمەلە کەیان
بردم.

"جینشین بکوژن، دەچنە بە ھەشت، ئەگەر لەو پێیەدا کوژران ھەر
دەچنە بە ھەشت"

لە سەر تەختە ی شاھانەیی دایاننیشاندم و دەستیان ماچکردم. تکایە
پیمبلین ئەمە خەون نییە، ئەگەر خەونیش نابینم پیمبلین سەرخۆش نیم،
ئەگەر سەرخۆشیش نیم، ئەدی ئەم ھەموو ناز و نیعمەتە یانی چی، ئەم
خۆشی و بەختە و ھەرییە لە کوێ دنیا دا بوو. نەمدەزانی بە ھەشت ئەم ھەموو
ناز و نیعمەتە ی تێدا یە، ھەتا بۆ میشتکی مروغیش خۆشی و لەزەت و مەست
بوون ھە یە، گەورە ی چیاکان پیشە وای مەزن (حەسەن سەباح) یە کەم جار
ئەو وایلیکردم ھەر پێی دەگوتم دەتئیرمە بە ھەشت، میشتکم ئیسراحت بکا و
مەست بیت.

لێرە بە چاوی خۆم بینیم ھاتە ناو ئەو کۆمەلە جوانە، پیشە وای خۆی بوو،
ئەم پیاو مەزنە چ ھەییەتیکە ھە یە. بیرمە ئەو دەمە ی پیشە وای مەزن
نەرمانی بەو گەنجە دا لە سەر شوورە ی قەلای (ئالامووت) راوەستیت، بال

ئەنتىخريستۇس

بىكاته وە و خۆى ھەلداتە خوارە وە . گەنجەكە بى سى و دوو لەسەر لووتكى
شوراکە بالى لى کردە وە و خۆى بەرە وە دا . پىشە وامان ئە و ھەرمانەى بى
مەبەست نەبوو، دەيوست بە و خاچەرستەى پىشان بدات، كە ھاتبو بۆ
سەردانى، لايەنگرانى چەندە دلسۆزى پىشەوان، ئامادەن لە ھەچ ساتىكدا
بىت خۆيان بەخت بکەن . ئەلبەت ئە و گەنجە لە بە ھەشت پادەبویرىت . ئە و
خاچەرستە نەيزانى ئىمە بۆچى پوچى خۆمان دەبەخشىن، ئە گەر ئە وەى
من ھەنوگە دەيزانم و دەيبينم ، ئە و ببينىايە، ھەلبەت چاك تىدەگە ىشت .

پىشەواى مەزن ھەسەن سەباحى مەزن پىيگوتىن:

پشتىوانانى خودا . ئە م ھەموو ناز و نىعمەتەى وىتان دراوہ، لە چاو ئە و
نازو نىعمەتەى خودا پەيمانى داوہ چ نىيە، لە چاو جىگای بلندەکانى
بە ھەشت كە بە (شەھىد) ھەكان دەدرىن چ نىيە . ئە مپۆ من ھاتووم تا ئە و جى
بلندانەتان بۆ ئاسان بکەم، تەنھا گە ىشتنتانە بە پلەى شەھىدى، ئە و
باوہ پىيکراوان، كى ئە و پلەى (شەھىد) يىيە دەوئىت ؟!

ھەر ھەموومان بە سەرسامىيە وە وىستابووين، ھەر ھەمووشمان
لە چاوہ پوانىدا بووين، كىمان بەختى ئە و ھەلبىزاردنەمان دەبىت . ئە گەر نازو
نىعمەتەىك وابىت، دەبىت ئە وى دى كە جىي بلندى بە ھەشتە چى بىت، دلم
ھاوارى ئە و پلەيەى بوو . لە بەختى مندا پىشەوا منى ھەلبىزارد .

ئە و ھەلانە بەين نا بەينىك پىشەوا پىمانى دەبەخشى . دەبوو
فەرمانەکانى خەلات بن بۆ ئىمە، ھەرچى خراپەكار ھەيە توپيان بېرىنە وە .
ئە وەتا يەكەك لە جىنشىنەکانى (سەردەمى عەباسى) دەكوژىن، كە
لە پاستىدا ئە وان دوژمنى خودا و پىغەمبەرەكەين . پىشەوا وای وریا

د. ئەحمەد خالید مستەفا

کردبووینەو، یا یەك لەو خاچەپرستانە بكوژین كە دوژمنی خوداو
پێغه مەركەیانن، یانەخۆ یەك لەو زانایانە بیروباوەری ژاراوییان دەخستە
میشکی خەلكییەو، ئەوانە بیروباوەریان زۆر لە جێنشینەكان پیسترن.
ئەوێ ئەمجارە كوشتن نەبوو، چالاکییەکی زۆر ئاسان بوو، دەبوو نامە یەك
بگەییتمە دەستی (نامووری پاشا)، پاشای قودسی خاچەپرستان. بەخۆم
گوت چەند بەختەوهرم كە منی هەلبژارد. خودا پێشەوایەکی بۆ ناردوین،
رێنیشاندەرمان بیّت. ئێمەش مافی ئەوهمان هەیه پێشەوایەکی مەزنی وامان
هەبیّت، پێشەوایەك نێردراوی خودا بیّت، فەرماشتەمان بکات و لێوێ فیّر
بین.

لەپاستیدا پێگاکە زۆر دوورو درێژ بوو. بە سواری ئەسپە پەسەنە
عەرەبییەكەم بەرەو قودس بەرپێكەوتم، ماوێ مانگیك لەپیشبوو بە قودس
بگەم، ئەستێرەكان بەبان سەر مەوێ رێنیشاندەرمان بوون. بیروكە ی زۆر
بەمزمدا هاتن، هەستکردنم بەو شانازییەکی كە منیان بۆ ئەو كارە
هەلبژاردووە، بیری پەرۆردە و گەورەبوونی خۆم دەكردهوێ لە قەلای
(ئالاموت) ی مەزن، چۆن بەهەتیوی و بەرەلایی و دەردەسەری دەژیان و
لەپەر پێشەوا هات و دەستی گرتین، لە كوێشكەكە ی خۆی من و برێکی تر
لەمناڵانی لەخۆ گرت و پێیگەیانندین، باشتەری جۆری خواردنی وێدەداین،
جێگای بۆ دابین كردین. ئێمە فامی هێچمان نەدەکرد، ئەو فیّری هەموو
شتێکی كردین، فیّری سوارچاکی و شەپە شمشیر و پەمبازیکردنی بان ئەسپی
كردین، تەنانەت فیّری هونەری شەپشی كردین، چۆن شمشیر و پەم
بەكاربەیتن، چۆن ببین بە تیروكە وانبازیکی دەست راست، چۆن ئەسپ بەو
پەپی تیژەوێ تاو بدەین، فیّری دڵسۆزی كردین، فیّری شیعهگەرایی كردین،

ئەنتىخرىستۇس

كە شىيەى عەلى و بىنەمالە بىن، فېرى كىردىن لە ئاست دوزمىنەكانمان دلمان
بىكەين بە بەرد، فېرى كىردىن كافىرە ژنپەرستەكانى جىنشىنانى عەباسى و
ئەوانەى لايەنگرىشىانن بىكوزىن.

پىشەوا باشتىن خواردن و خواردنەوہى پىدەداين، خواردنەوہىيەكى
بۆنخۆشى وىدەداين مىشكىمانى بەرز دەكردەوہ، ھىزى وىدەداين،
خواردنەوہىيەك گەشەى بە عەقلمان دەدا.

لەسەفەرەكەمدا بىرى ئەو خواردنەوہىيەم كىرد، لە بەر باخەلم دەرمھىتاو
مژم پىتوہ نا، مىشكىم حەسايەوہ. ھەستم بەجۆرە شانازىيەك دەكرىد، چۈن
جەنگاۋەرىكى بى وىنە لەخۆم دەپوانى، پىشەوا كىردىمى بە بەھىزتىن
كەسىك لەدنيدا، بۆ ئەو دونياشم ئەو ھىزەم پىويست بوو. پىشەوا
بەيمانەكەى بەجى گەياند و گەيشتمە بەھەشت. بۆ ئەو چۈنەم بۆ بەھەشت
بەسەرھاتىكى مەزن ھەبوو، ئا بىرم كەوتەوہ، با بۆ كات بەسەر بىردن
بىگىرەوہ.

سى سال لەمەو بەر، لە ئاۋايىيەكى نىزىك نەھاۋەند زۆر بەورىيى
چاۋدىرى كارۋانىكى سولتانم دەكرىد، ھەر كە لەئەسفەھان دەرچوۋ بوو،
پىيان راگەياندەم لەنىۋ كارۋانەكە ۋەزىرىكى دەۋلەتى عوسمانى بەناۋى(نىزام
مەلىك) ھوہ ھەيە، سەلجۇقى بوو، لەو سەلجۇقىيانەى جىنشىنى بىنەمالەى
عەباسى دەسەلاتيان پىدراۋو پلەى دادۋەريان دەدا. ئەم (نىزامە) ئامانچم
بوو. ئەم پىاۋە كىشەى خىستبۈۋە نىۋ دەۋلەتەكەمان(نزارى) ھوہ،
ئامانچمانى بۆ لەناۋىردنى جىنشىنى دەۋلەتى عەباسى پەكخىستبۈۋ. لەپىرى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

کاروانە کە ویستا، چاوم لە ئامانجە کەم نەبێ، لە ئەسپە کە ی دابەزی، هەموو
سوارەکان لە ئەسپەکانیان دابەزین.

کاروانە کە دەوری (نیزام)یان دا، ئەو قسە ی بۆ دەکردن، ئەوانیش
گوییان بۆ پادێرابوو، پێدەچوو هەلە کەم بۆ پرەخسابێت، ئەگەر ئیستا
دەستی خۆم نەوەشیتم، دەبێت ماوێهەکی زۆر چاوەپوان بێ تا دەرەفەتم بۆ
دروست دەبێت. ئەسپە کەم شار دەو، عەباکە ی سەرشانم داکنەند، جلکێکی
شێم لەبەر کرد، خۆم لە خۆلە کە گەوزاند، سەر و قژم لە خۆلە کە وەردا، لە
سوالکەرێک سوالکەرتر دەچووم، دواجار خەنجەرە کە ی ژێر کراسە کەم سەح
کردەو، کە شار دەبوومەو، هەروە کە گەدایە ک لێیان نزیکبوومەو:

- بە پێزان ئا لێرەدا کوژران، سەحابە یەکی زۆر لەم نزیک ئاوايە
کوژران، خوشبەختی بەهەشتیان پێرۆزە ئینشائەلا، جیگایان جیی بڵندی
بەهەشت بێت.

ئەم وەزیرە مارە چی لە جیگا بڵندەکانی بەهەشت دەزانیت، ئەو
گیلانەش دەلێی پیغەمبەر قسەیان بۆ دەکات، وا گوێقولای بوون. پاستە و
پاست بەرەو وەزیرە کە بەرێکەوتم و پیمگوت:

- گەرەم، پیاویکی باش دیاریت، لەوێ خودا پێیداوی، وێمبەدە،
خێرم پێ دەشییت.

- گەرەم.. لە ساخته چی دەچیت، هیچی مەدەرێ، نە کەمەندامە
نە شەل و گۆجە.

1 ئەنتىخرىستۇس

- نا.. دەيدەمى، پىئەمبەر (د.خ) پىمانى راگە ياندوۋە.. داواكار
ئەگەر بەبان مائىنشەۋە بوو، بىدەنى. دەگىرنەۋە عيسا (پ.خ) گوتوۋىەتى
داواكار ھەقى خۇيەتى بەبان مائىنىكى لەزىو باركرائىش بىت بىدەنى.

ما قسەيان بۆ بىكات و لىيان پروانىت، لەپەر خەنجەرەكەم لە لاقەبرغەي
گىر كرد، ئەۋدەم بىدەنگىۋو، نىگايەكى تىبىرىم، بەلامەۋە سەير دەھاتە
بەرچاۋم. خەلكەكە شىپزەبوون، ئەۋكەۋتبوۋە گيانەلان، پاسەۋانەكانى
شمشىريان لى پاست كىردەمەۋە، ۋەلى ۋەزىر پىيى نەدان و گوتى:

- بىكۆزەكەم مەكۆزەۋە، مەن لىي خوش بووم.

يەك چىركە لىي نەۋەستام بە زەلىلى خۆم پىچايەۋە و بلەز مەلھاتم،
ترسام دووم كەون، چونكە بەھۆش خۇيان نەھاتىۋونەۋە. خۆم گەياندەۋە
قەلاكە، پىشەۋا(حەسەن سەباح) بەگەرمى و دەستخۇشىيەۋە پىشۋانى
لىكردم. ئەۋشەۋە خەۋنم جارى ۋەئاگا نەھاتىۋوم، دوو فرىشتە دەستيان
گىرتم و بەرەۋ بەھەشت بىردىانم، نوگە لە مەبەستى پىشەۋاى مەزن خالىبووم،
كە گوتى:

"ئەگەر كوشستان دەچنە بەھەشت، ئەگەرىش بەخۇتان كۆژدان، ھەر
دەچنە بەھەشت"

ما يادەۋەرىيەكانم بەسەر بىكەمەۋە، تا گەيشتىم بەم ئامانجەم، قودس
كۆشكى ئاموورى مەلىك خاچپەرستان و پاشاى قودس و پۆژگارەكانى.
چوۋمە بەردەم پاشاى خاچپەرستان، نامەى پىشەۋاى مەزىم ویدا، كە بۆ
پاشاى ئاموورى مەزن نووسراۋو.. ئەگەر نامەكەم پىتان گەيشت، بزانە مەن

د. ئەحمەد خالید مستەفا

لە لایەنگرانی تۆم، پێشنیاریش دەکەم، هیژەکانمان یەكخەین بەرامبەر دۆزمنی هەردوولامان، کە دەولەتی عەباسی زۆردار و داگیرکەر، هاوێڵە دڵسۆزەکانمان لە ئامادەباشیدان بۆ هەر هیژشکردنێک بەمەرجێک باجی سالانەمان لەسەر لایەن، کە سوارچاکانی هەیکەل لیمانی دەستێن، ئەویش بێی دوانزە هەزار پارچە ئالتوونە، دواي ئەوێ پیاوێکانمان (کۆمەڵەی تریبۆلی)یان کوشت، ئەمەش سەرەتایەکی بۆ هاوێڵەمانی نێوانمان دەبێت، بەرامبەر دۆزمنی هەردوولامان. خودا پشت و پەنای سەرکەوتوانە.

ئامووری پاشا بەو هاوێڵەمانی پەزیمانە بوو. پێدەچوو پێشەوای مەزن پیلانیکی باشی هەبێت، پێشەوای هێچ پیلانیکیدا شکستی نەهێناوە، خودا ئامارە پێدەکات. بەلای مەوێ ئەمەش گرنگ نەبوو، سەرقالی ئەو چالاکییە بووم کە بەسەرکەوتویی ئەنجامدا. دڵخۆشبووم بە سەرەرزییەوێ دەچمەلای پێشەوای مەزن و چاوم بەو بەهەشتە دەکەوێت کە خەونم پێوێ دەبینی. سواری ئەسپەکم بووم و بەرەو قەڵاگە پامەوێ، مێشکم هەر لای ناز و نێعمەتی بەهەشت بوو، ئەو ئاوازە سروشتییە، ئەو پووبارەي ئەمەر و ئەوبەری پەرییان لێی پاکشاون.

- هەواییکم پێگەیشتووە، سوارچاکانی نزاری ناشکێن.

بەلێ ئاوی لەدووی خۆم دایەوێ، بەدووی دەنگە کە گەپام، دەستیشم بەسەر مستی خەنجەرە کەمەوێ بوو. شۆپەسوارێکم بینی، عەبایەکی بەسەر شانەوێ بوو، هێمای خاچێک بەسەر عەباکە یەوێ، عەباکەي کلاوداریبوو، ئەسپەکەي ژێریشی پەشتەمالێکی بەسەر پەشتییەوێ، ئەویش هێمای خاچێکی بەسەرەوێ بوو، بەو پۆشاکیەوێ ناسیمەوێ، کە لەسوارچاکانی

خاچپەرستانە و سوارەكانى ھەيكەل، خۆم بۆى وريا كرده وە . بە توورپەيپەرە
گوتى:

- ئىوھ پىتتان واىە پىئويستىمان بە چەند سوارىكى ھەر وەكو كاغەزى
وەك ئىوھەيە، واديارە سەرۆكەكە تان گىلە و خۆى ناناسىت.

بە زمانىكى تووندتر بە رسقم دايە وە:

- ئەى خاچپەرستى شپوشىت، يەكجار پىت دەلىم و دووبارەى
ناكەمە وە، يەك وشەى تر بە پىشە واماى بلپىت، لەخوینى خۆتا دەتگە ورتىم.
سوارەكە عەباكەى لى فرىدا و شمشىرەكەى ھەلكىشا، بە تاو شالاوى بۆ
ھىنام. ئەسپەكەى حىلاندى، بە پىشتا خۆم برده وە و خۆم لەسەر پىشتى
ئەسپەكە ھەلدايە خوارە وە، بە و ئاوايە خۆم لە راوہ شاندى شمشىرەكەى
پاراست، بە دەورى خۆمدا خولامە وە، عەباكەم لى فرىدا و خەنجەرەكەم
ھەلكىشا، تا تىنم تىابوو لۆم ھاویشت، خەنجەرەكە لەملى ئەسپەكە چەقى،
ئەسپەكە ھەر ئەوئەندەى پىكرا لە تاو ئازارەكەى ھەردوو دەستى بەرزە وە
كرد، سوارەكە لەسەر پىشتى ئەسپەكە خۆى ھەلدا، بە رامبەرم گرت،
دەموچاوىم بىنى، چاوىكى لە دەستدابوو، سەرو سىماى زۆر ناشرىن بوو،
بە دەنگىكى زل ھاوارى لىكردم:

- من (جاوتىر مايزنىل)م، لە دۆزەخ بە براكانت رابگەيپنە، كە من تۆى
ھىچ و پووچم بۆ لاىان ناردووە.

بۆ دووہ مجار شمشىرەكەى لى راست كردمە وە و بە غاردان بۆم ھات،
خۆم لە شمشىرەكەى پاراست و لەسەر زەويەكە گلۆر بوومە وە، ئەوجا

د. ئەحمەد خالید مستەفا

شمشیرە کەم ئی هەلکیشا. بە گالته جارییه وە لیمی دەروانی. پێشتر لئی حالی
نەبووم، دواتر تیگەیشتم لە پشتم دەروانیت. بلەز ناوێم لە پشستی خۆم
دایە وە، دە چاوم بینی گالته جارانه تییان دەروانیم، شمشیرەکانیان
هەلکیشابوو، چاویلک هی مرقی ناسایی نەبوون، بەلکو چاوانی
شۆرە سواریلک لە سوارچاکانی هەیکەل بوون.

جاریکی تر بە توورەییە وە تەماشام کرد، وە ئی ئەو بواری نەدام،
ناوردانە وەم بە سبوو تا ئەو مەودایە ئیوانمان بپریت، هەر ئەو نەدم زانی
شمشیرە کە ئی لە سنگم چەقاند، لە سەر چۆک کەوتم، پێی لە سەر سنگم دانا و
پالێ بە شمشیرە کە وە نا، تا لە پشتم وە دەرچوو. ئای لەو چرکە ساتە ئی
هەست دەکەیت دەمریت، ساتیکی تر سناکە، لە دیقە تەدانی دەورو بەرت
دەکەویت، کە چی دەگوزەریت، بۆ کۆتایی ت سەرقالی شتیکی تربیت،
سەرەتا ژیان ت دەکەوێتە بەرچاو کە دەپۆیت و هەمووی جی دەهیلێت. دوا ئی
ئەو ئی نمایشە کە تەواو دەبیت، پەردە دادەدریتە وە. لە دەورو بەری خۆت
دەروانیت، شوێن برینە کە ت چاک دەبیتە وە، هەستیکی سەیر دادەگریت،
هەول دەدەیت خۆت گرد بکەیتە وە، بپیار دەدەیت نەمریت، گشت ئەو خوێن
و زامە نەترمێنن، مادام هەناسە دەدەیت نامریت. هیشتا لە سەر چۆک بووم،
سوارەکان بە دەنگی بەرز دەخەنینە وە، سەرم بۆ لایان وەرچەرخاند،
دەموست شکست بە مەرگ بێنم. هەموو ئەوانە ئی مردن، خۆیان خۆیان
بە دەستە وە دا، وە ئی من خۆم بە دەستە وە نادەم.

"ئەگەر کوشتیان ت دەچیتە بەهەشت، ئەگەر کوژراشی هەر دەچیتە

بەهەشت"

بەھەشت.. بەھەشتى نەمرىيە، پېرە لەپەرييان، لە كچى نەشمىل، پووبار
و ئاوازىلىك لەدنياد نەبوو و نابىت. ئەگەر كوزرام دەچمە بەھەشت، پېشەوا
پەيمانى ويدام. ئەو تەھەست بە قورسايىيەك بەسەر سىنگمەو دەكەم،
هەناسەم قورسە، تا دىت دىم دەگوشرىت، خوین هەلدىنمەو، تا بېرستم
لەبەر ماو دەمەوى بەھىز و توانامەو هەناسە هەلمژم، وەلى ناتوانم. بە
هەموو خۇباو پىيەو وىستم ئەم غايەلەيە لەخۆم دەرکەم، بۆم ناکرى، زانیم
كۆتايىمە، دەمرم، لەسەر لا لىي پاكشام.

ھەر بەرپاست توانیم لەسەر لا پاكشىم، دىمەنەكان سەرەو خوار
دەمبىنين، پىي چوارپىي ئەسپەكان، خۆلەتەپان، مىروويەك بەسەر
زەوييەو دەروات گشت ئەمانە لەژياندا دەمىننەو، من دەمرم. گويم لە نالە
نالى ئەسپەكان بوو، لىم دوور دەكەوتنەو. خەلكەكە لىم نزيكەو بوون،
چەند بە ھەسرەتەو بووم يەككىيان فرىام كەوئ، ھەر لىم نزيك
دەبوونەو، يەككىيان دەسكى شمشىرەكەى گرت و لەسنگى ھەلكىشام،
دەمبىنين بە دەورمەو بوون، دىقەتم دەدەن، بەچاويلىكى بەزەبيانەى
عەرەبى لىيان دەپوانیم. ئەو ھەستەت چۆنە كە سەد كەس بە بەزەبيەو
لىت بپوانن، تۆش لەگيانەلادای. وەلى ئەو پياوھى لەوييە كىيە؟

لەنىو كەللەسەرەكان بىنیم، پەشتالەيەكە، ھىدى ھىدى دەھات و
دەپۆشت، بەساردىيەكەو دىقەتى دەدام، چاوم لى نەبىي، تا كەوتە بەرى
پشتم، سەرم بە بىبارى دەستيانەو بوو. جاروبار دەستيان بە
نىوچەوانمەو دەگرت، وەلى من لەخوارەو دەمبىنين، لەپەر لەنىو
دەمووچاوەكان دووبارە لىم دەرکەوتەو، ھەر ئەو پەشتالەيەبوو، كە...

د. ئەحمەد خالید مستەفا

من هەلخەلتاو بووم، سوور دەمزانی هەلخەلتاوم، وەلی نەمدەبردە سەر
خۆی. دەمزانی شتیك هەیه هەلەیه، پیشەوا، بەهەشتی نەمری، کوشتنی
زانایانی موسولمانان، هاوپیەمانیتی دەگەل خاچیەرستان، نە نوێژکردن، نە
رۆژووگرتن، حەجیش هەر نا، گواپە ئیمە بە پلەیک گەیشتووین لەخودا
زیكبووینەتەوه، خودا گشت ئەو ئەركانەیی لەسەرمان لاداوه، دەزانیت
لەباوەردارانیی ئەوین، كەمردین، بێ سێ و دوو دەماننیریتە بەهەشت، دواتر
ریندوومان دەكاتەوه. دەیهوێ باوەری پێبکەین، وادەزانیت تەواو باوەرمان
بێ هیناوه، ئینکاری ناکەم، هەندێ شتم تێكەل بەیهك کردووه. كە چوومه
بەهەشت، عەقلم بەسەرماوە نەما، وام هەست دەکرد سەرخۆشم، یا
بەخەیاڵ هەلەدەفریم، پیشەوا هەموو شتیکی بۆ پێكخستووین، لەژن و
راسواردن، هەموو ئەركێكیشی لەسەرمان لادابوو، ئای چ نایینیتكە. ئەو
دینەمان وەرگرت! نەمانزانی عەقلمان لەپشتی خۆمان پۆ کردبوو.

ئەمڕۆ بەهەشتی نیم، ئاورێك پوحم دەسووتینیت.. ئای خودایە تەنها
ساتیکە ئەگەر بمگەرینیتەوه عەقڵی خۆم، ئەو پیشەواپە بەدەستی خۆم
دەكوژم. دنیا تارێكبوو، هەستم بەخۆم نەدەکرد، دواتر درکم بەوه کرد
تاریکی نییه، شتیكە لەتوونیل دەچیت، پوحم هەلەدەفریت. هەستم کرد
لەتوونیلەكە دەرچووم، بەرەو پووناکی. هەمان دیمەن لە گوشەیهکی نزمەوه
دەبینم، كەللەیهك لێم دەپوانیت.

لەسەر ئەو لایەم وەرچەرخیئرامە لایەكە ی ترم، چون ئەوێ دیمەنگەلی
نر ببینم، خەلكەكە وەك مرۆفی زەبەلاح دەهاتنە بەر چاوم، ئەو خەلكە لە
دەمەوهیری خۆیان نەدەكەوتن، تەماشایان دەکردم، یەكێکیان زۆر لێم

|| ئەنتىخرىستۇس ||

نزيكبووه، پيره پياويك بوو، زهرده خه نه يه كي مۆته كه يى به سهر ليويه وه
دهر كه وت، گه يشته سهر سهرم و بزده خه نه كه ي والتر كرد، ددانه كاني
دهر كه وت، چەند تەلەپشيكيشى بهردابوونه وه، چاوه كاني چون چاوى مار
گوراء، چاوم ئەبلەق بوو، تەماشاي دوورم كرد، پووناكي به دەرە وه نه مابوو،
دهتگوت هوركي رهش بهري پووناكييه كه ي گرتووه، ئەوه مردنه، ئەي
خودايه من مردووم.

له سهر زهويه كه ده تلامه وه، هەر بۆ ئەوه ي دهموچاويانم ليوه ديار
نه بيت. خه لكه كه ي ده وروپشتم ده يانويست شتيكم پي بلين،

"بلى (لا إله إلا الله) خدا تەنھايە و خودايە كي تر نييه"

دهموچاوى پيره مار له نيو دهموچاوى خه لكه كه دهر كه وت وه، زمانى لى
دهر كردم.. ئەي خودايه ئەمە كييه، ئيزرائيله؟ خودايه بمگه پينه وه، ئەوه م
پي مه كه.

ويستم به هه موو هيژمه وه هاوار بكه م، كو كه يه ك گرتمى.. كه سيكتان
پزگارم بكات، يا به كيكتان بمكوژيت. كه سيكتان هوشيارم بكاته وه، قورئانم
له سهر بخوين، هه رچيه كتان له دهست دى بۆ پزگار كردنم بيكه ن.

هه ندى شوين له جهسته مدا به گير وه ستا، ده بوو بجووليمه وه، هه ردوو
لاقم له سهر يه ك دانا، كه ميك پشتم بۆ چه مانه وه، ئەوجا ملم به گير كه وت،
ههستم به تهنگه نه فەسى كرد، ئەوه په يوه ندى به ملمه وه نه بوو، تهنگه
نه فەسييه كه له سینه مدا بوو، به ئاسانى گويم له ترپە ي دلم ده بوو، دواتر
دهر كه وت وه، بينيم هه ر خوى بوو.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

سێ کەس بوون، یە کێکیان ئەو ڕەشتالە یە بوو، کە لە نێو خەلکە کەدا
بینیم، ئەو دووانە یتر. یە کێکیان کوتومت وەک ئەو ڕەشتالە بوو، کە بینیم،
ئەوێ تریان لە هەردووکیان جوداتر بوو. ئەوێ بینیم فریشتە بوو،
فریشتە ی راستی، وەک فریشتە ی بنیادە می نە بوو، کە لە بەهەشتی (حەسەن
سەباح) بینیبووم! ئای چ ناویکی قیزە ونە، چەند ڕقم لیبوووە تەو.

ئەوێوای ئەوێ کە ڕوویدا، می گێڕانەو تییە. بەهەر سێکیان ڕۆح
بەهر هەلکێشرا، وەک چۆن سیخ لە خوری تەر دەر دەهێنرێت. لەو ڕۆح
هەلکێشانە م، هەستم بە بۆنیکی بۆگەن کرد، چون ئەوێ گۆڕ بیت.. ئەو
خودایە چما من بەم شیوە یە خراپم. ئەو ئازارە ی من بینیم کەس
نەیدە بینی، تەنها درکیان کرد خوێن لە شا دەمارە کانمدا لە گەر وەستا،
چاوە کانم لە بینین دەکەوتن. ئەوان هیچیان نە بینی، وەلی من ڕۆحی خۆم
بینی لە جەستە م جیادە بوووەو، فریشتە کان لە پەڕۆیە کی پیسیان نا. دواتر
خۆشە بینی بەرز دەکرامەو، هەموو شوێنە واریکی بوونم لە سەر زەوی
کوێزەو بوو، شتی تر کە چاوی بنیادە مەکان نە یاندە بینی جێیان
دەگرتەو، شتگە لێک نە دەبوو بنیادە م بیانزانیت، تەنها ئەوانە ی کە
دەمرن.

تەواو

ئەو ماۋەيەي لەژياندا ماۋە، بەرەو كەمبۈنەۋە دەپۋات، چىركە چىركى كاتەكە چۈن ئەۋەي قىسەي ترسناكم بۆ بىكات، ۋەلى نا، جارى كاتم بەبەرەۋەيە. ئەو پۈۋ بە پۈۋبۈنەۋەيەي كە لەمىژۋودا ھاتۋە، دانىسقىتىن پۈۋبەپۈۋبۈنەۋەيەي نىۋان دوو شۆرەسوار بوو، سوارچاكي ھەيكەل و تىپى تىياكخۇران (الحشاشىن)، كە ترسناكتىن پۈۋبەپۈۋبۈنەۋەبوو، تىياكخۇرەكان سەر بە قەلاي (ئالامووت) بوو، كە ئەو قەلايەيان خىستبۈۋە ژىر دەسەلاتى خۇيان، ھەفتا قەلاي تىشىيان لە فارس و عىراق و شام داگىر كىردىبوو.

ئەگەر لەو سەردەمەدا ژىابوۋىتايە، لەھەر گۆشەيەكەۋە بىروانىيىيەتە قەلاكە، دىمەنگەلىكى ئەفسانەيىت دەدەيت، قەلاكە ۋا دەھاتە بەرچاۋت كە مۆلگەي جىۋكان بىت، قەلاكە شەش ھەزار پى بەرزە و بەھەر دەۋرە دراۋە، قوۋلەكانى بەبان ھەۋرەۋەن، مەھالۋو مەنجەنىق پىيان بىكات، ھىچ لەشكىرىكىش دىرى بەقەلاكە نەدەبرد، مەگەر سەربازەكان لە توۋلە پى سەر چىياكەۋە بە شۈۋراكەدا ھەلگىزىن، ئەۋەش زۆرى لىيان بەكۈشت دەدا. قەلايەكى ۋا، ۋانەزانىت تەنھا بىنيەكى تىا بىنا كراۋە، چەندىن بىناي تىا درۈۋست كراۋە، ھەسەن سەباح ناۋىك دامەزىنەرى تىياكخۇرەكان (الحشاشىن) بوو، قەلاكەش بە مەردۈۋمەكەيەۋە لەژىر ھەمانىدا بوون، ناۋەۋەي قەلاكەش بەھەشت ئاسا بوو.

ھەسەن سەباح.. لەۋەتەي دەستى بەسەر ئەو قەلايەدا گىرتىبوو، لىي نەچۈۋبۈۋە دەۋرەۋە، كەس لەدەرەۋەي قەلاكە نەبىيىيە، تەننەت لەچىياكەش نەبىنراۋە، زۆرىەي كاتى بۆ پىلان گىپران تەرخان كىردىبوو،

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بەدیوئیکی تر سەرقالی دەرمانی گژ و گیا دەبوو، بەتایبەت ژاراوەکانیان و لە پیلانەکانیدا بەکاری دەهێنا. داهینانیکی کردبوو، بەوەی دەرمانیکی بیهۆشکەری لە گژ و گیا دۆزیبوووە، بەپێژەیهک هەر خۆی سەری لی دەرەچوو، دەرخواردی لایەنگرانی خۆی دەدا، تا بێ هۆش بن، ئەوسا چی لی بویستابان، پەتکردنەوێ بۆ نەبوو.

توانای زۆر بوو، دراو هەبوو ناوی قەلای (ئالامووت) ی بەسەرەوێ بوو، واتە توانی کۆمەلگایەکی سەرەخۆ پیکبەیتیت. بیروباوەری لادەریی هەبوو، ئامانجیان کوشتن بوو بەناوی ئایینەوێ، ئەوێش بیروباوەریکی هەلەبوو، کوشتن بۆ پارێزگاریکردنە لە ئایین، وەلی کوشتن بەناوی ئایینەوێ تاوانە.

تلیاکخۆرەکان (الحشاشین) لەبری جەنگ پێبازی تیرۆر کردنیان هەلبژارد، سێ جار هەولیاندا (سەلاحەدین) تیرۆر بکەن، هەر هەموو هەولەکانیان شکستی هێنا. سەرەدەمیان بەوێ کۆتایی هات، کە تەتەر (مەغول) لە خۆرەلاتەوێ سەریان هەلدا، ئەوانە ی هەموو شتیکیان بەتایبەتە بەردەم، لەناویان دەبرد، تۆوی لەشکری تلیاکخۆرەکانیان بپێیەوێ، ئەوێشی مایەوێ دواتر (زاھیر بییر) فەنای کردن.

ئەلبەتە بە گەمە ی قیدیۆی بەناوبانگ (Assassins Creed) ت بیستووێ، یا بیروباوەری تلیاکخۆرەکان، ئەم یارییە لە گروپی تلیاکخۆرە پاستەقینەکانەوێ وەرگیراوە هەمان پۆشاک و چەک و هونەر و خراب رەفتارییانەوێ دروستکراوێ.

دەزانم قسەکردن لەسەر بیروباوەری لادەریی ژەھر دەخاتە جەستەوێ، بەم سەربردە یە کۆتایمان بە بەسەرھاتەکانیان هێنا، دەرد و مەینەتی و

ئەنتىخريستۇس

ئازارنىش كۆتايىيان پىھات، با چاۋ لەو كارتانە بگىرپىن، كە تا ئىستا نامەۋى
ناۋيان بىنم. ئەمجارە دوو كارتىمان ھەس، بەسن بۆ ئەۋەى لەۋەى بۆى
دەچىن حالىمان بگەن.

كارتى يەكەم.. كارتى (فامبايەر)ە، يانى خوينمژەكان، ويئەيەكى
ناشپىرىنى خوينمژىكى ترسناكى بەسەرەۋەيە.

كارتى دوۋەم .. كارتى (كۆنت دراكۇلا)يە، ويئەيەكى (كۆنت دراكۇلا)ى
بەسەرەۋەيە، كەۋا بەناۋبانگەكەى لەبەردايە و بزەيەكى گالتەچارانە و
ترسىنەرى بۆ كردوۋە، لەپشتىشىيەۋە قەلا تاريكەكەى دەرگەۋتوۋە.

به شی شه شه م

هۆ دراکۆلا بخوینه

۱۴۵۰ پاش زایین

- هۆ دراکۆلا به دوامه وه بخوینه.. دژ به و دوژمنه نه فره تلێکراوه که
ئه هریمه نه په نا بۆ خودا ده به م.

دراکۆلا به بیزارییه وه چون ئه وهی به عهجه میانه به دوومه وه که وه
خویندنه وه. ته ماشای ده موچا ویم کرد، نه مده زانی بۆچی به م که نه
ناره حتبووم.

- لیڤه له ته کما وریا به، میشکه بچوکه که ت کیوه چووه، دهی
بیلێره وه.. "ئه گهر له سه ر زه وی بالا ده ست بیته، خه راوی ده کات".

له وه ناخۆشتر نییه دراکۆلا برات بیته، له وه ش ناخۆشتر ئه وه یه دراکۆلا
له سیله تدا بنووته، له هه ر هه مووی ناخۆشتر...

- پرۆسه ی کیلان و زوپییه ت وێران ده کات، خوداش خراپه کاری
پێباش نییه.

ما دراكوڭلا دوا بەدواي شىخ ئايەتەكان بلىتەو. دياربوو دراكوڭلا رقى لە مامە شىخ دەبوو، ئەو سەير نىيە، براكەي من رقى لە ھەموو كەسىكە و رقى لە منىشە، تەنەت خوشى بەم جىگايەش نايەت، رقى لە قورئانە. ئەم دىمەنە سەرسامى كردىت، چاوەكانت بە شوخىيەو والتر كرد، چون ئەوئى وابزانىت چىرۆكىكى كۆمىدىت بۆ دەگىرپمەو. نا.. ھاوپى، ئەو منم (پادۆ) بەگوشت و خوینمەو و لەمزگەوت دانىشتووم، ئەوئى دراكوڭلاي برامە و لەتەنىشتىمدا دانىشتوو و بەدواي شىخەو ئايەتەكان دەلىتەو. شىخىش زوو زوو بەسەريا ھاوار دەكات، ئەم دەبەنگىيەي ھەراسانى كردو.

بۆ ئەوئى لەسەرسوپمانت بخەم، لىگەپى سەرگورشتەكە لەسەرەتاو بەگىرپمەو.. باوكم فەرمانرەواي مەملەكەتى (والاكيا)بوو، گەلى والاكيا ناوى دراكوڭلايان لى نابوو، كە زاراوئەكى پۆمانىيە بەماناي ئەژدىھا دىت، باوكم لەپىكخراوى سوارچاكەكان بەناوى پىكخراوى ئەژدىھا ئەندام بوو، باوكم نىشانەي ئەژدىھاي لەسەر دراوئەكان دانابوو، ھەر ھەمان نىشانەي بەسەر قەلغانەكانى جەنگىشەو دانابوو، ئەمانە بوون بەھوى ئەوئى نازناوى دراكوڭلا بەسەر باوكمدا بسەپىنرەت.

- گەورەم دراكوڭلا.. نامەيەكمان لە سولتانی عوسمانىيەو پىگەىشتو.

- كەواتە كىشەكان دەستى پىكرد، گوناھى ئىمە ھەر ئەوئەندەيە كەوتووينەتە نىوان بەرداشى دەسكە ھاوئى عوسمانىيەكان و سەندانەي ھەنگارىيەكانەو. ئەوان دەيانەوئى يەكتر بېرنەو، بەلايانەو گىرنگ نىيە، والاكياش لەو بەينەدا بىتە دۆزەخ.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دراکۆلا نامەگە ی سولتانی بەهەند وەرگرت و خویندییهو... دەولەتی
عوسمانی بەرامبەر پارێزگاری کردنتان لەهەنگارییهکان سەرانیان دەخاتە
سەر، بەو مەرجەش هەركاتیك پێویستی بەسەرباز بێت پیاوەكانتان بێننە
پێژمانەو، داواکارین بەزۆوترین کات وەلامان بدەنەو. ئەوێ باوكم کردی
شێکی زۆر سەیریوو، من و دراكۆلای براگەورەمی بۆ (ئەدریانۆبل) یان
(ئەدرنە) نارد، کە شوینی سولتانی عوسمانی موسولمان بوو.

-دراکۆلا وەك (پادۆ) ی برات فیڕ بە، ئەو تا ئیستا دە ئایەتی ئەزبەر
کردوو، جەنابیشت یەك ئایەت چییە لەبەرت نەکردوو.

ئەوێ دراكۆلای باوكممان کردی زیرەكانە بوو، مەحالبوو پەلاماری
دەولەتێك بدات، کە خودی جگەرگۆشەکانی خۆی بۆ ئەو ولاتە وەك متمانە
ناردوو. من و دراكۆلای برام تەمەنمان لەدوانزە سالی تیپەری نەکردبوو،
خۆمان بەنامویی لەولاتی غەریبماندا بینییەو، کە بینا و پۆشاک و
مێزەرەکانیشیان بەلامانەو نامۆ بوون، تەنانەت پێش بەردانەوێان و
شیوازی کۆشکەکانیشیان بۆ ئێمە نامۆ بوون. براکەم رقی لەهەر هەموو
ئەمانە دەبوو، وەلی سولتانی موسولمانان گەرنگی تەواوی ویدا بووین،
فیڕی ئەسپسواری و پەمبازی و زانست لە هەموو بوارەکان بەتایبەت زانستی
ئیسلامی کردین، دراكۆلا بەوانە خوشحال نەبوو، وای هەست دەکرد
دەستبەسەرە و ئەوانیش دوژمنین. ئەوان کە فیڕیان دەکردین بۆ ئەوێ
پەقمان لێیان نەبێتەو، وەلی بەلای منەو بارودۆخە کە ئاسایی بوو.

- هۆگەنجی قز ئالتوونی ناوت چییە؟

- ناوم (پادۆ) یە، ئەدی تۆ؟

- من محەمد كۆپى موراد، كۆپى سولتانم.

نەمزانى مىندالى و ھەرزەكارىم لەتەك محەمدى كۆپى موراد
دەبەمەسەر، ئەو پياۋەدى دۋاى چەندىن سال بە (محەمدى فاتىح) ناوبانگى
دەركرد، ھەر ئەۋىش بوو (قوستەنتىنىيە)نى فەتھ كرد.

من و محەمدى فاتىح دوو ھاورپىي خوشەويست و دلسۆزى يەكبويىن،
تاتەمەن ھەلدەكشا زياتر ھاورپىيەتتەيەكەمان بەھىزتر دەبوو،
ھەردووكىشمان دژايەتتى ئاكارى دراكوڭلامان دەكرد، محەمدى فاتىح و
دراكوڭلا ھەر لەمىندالىيەۋە خوشىيان بە يەك نەدەھاتەۋە، گرفتىشيان ئەو
پىكەۋە ژيانە بوو، كە فەرزكرا بوو سەريان. ھەر بەيەكەۋە فىرى سوارچاكى
و پۇشنىفىكىرى و زانستەكان بوويىن، ئەۋەش بەلامەۋە نامۇ نەبوو، ئەۋەدى
بەلامەۋە سەير بوو، يەككىيان شۆرەسوارىكى چاپووك و ئەۋى دىشيان
ئەھرىمەنىكى راستەقىنە بوو.

- ئادەدى رادۇ تىرەكەت بەاۋە.. دەدى تىيىبگرە.

تىرەكەم ھاويشت و لەناۋەندى ئەو بازنىيەى بەسەر تەختەكەۋە
نەخشىنرابوو، چەقاندەم. بۇ خۇم ھەر لەمىندالىيەۋە نىشانە راست بووم، ۋەك
سەرکەۋەتنىك من و محەمدى فاتىح ناۋلەپمان لەيەكدا و لەسىلەيدا ۋەستام
تا پى بۇ دراكوڭلا چۆل بىكەم.

- دراكوڭلا نۆرەدى تۆيە، تىرەكەت باۋىژە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دراکۆلا تیرەکە ی لەکەوان پراکیشا و پووی لەتەختە نیشانەکە بوو، لەپەر ئاراستە ی تیرەکە ی گۆپی و پووی لە من و محەمەدی فاتیح کرد، بە پەقەووە لییدە پروانین، لە ترسا چاوم نەبەلق بوو.

- دراکۆلا.. ئەوەچییه، تۆ شیت بوویت، ئەوە چی دەکەیت؟

دراکۆلا تیرەکە ی بۆ هاویشتن لەئامادەباشیدا بوو، لەچاوترۆکانیک تیرەکە ی بە ئاراستە ی نیشانەکە گۆپی و هاویشتی، پێک لەناوەندی بازەکە ی چەقاند. هەستم کرد ئاواتەخوایبوو، دلی محەمەدی فاتیح لەجیبی نیشانە ی بازەکە دا بوایە، یانەخۆ دلی من.

شەش سالمان بەو حالە بەرپێخست، چووینە قۆناغی هەرزەکاری. ئەو تە هەرسێکمان بە ئەسپە پەسەنە عەرەبییەکانمان لە پێشپێکداين. نووکە من قزێکی ئالتوونیی درێژم هەیه و بەسەر شاندا شۆر بوو تەو، بەرادیەک کچان ئێرەبیان بە قزێم دەبرد، سەروسیما یەکی جوان و دەنگیکی پیاوانەم هەبوو. هەرچی دراکۆلا بوو، قزێکی پەش و درێژ و لوولی هەبوو، سمیلکی گەورەشی بەردابوووە، کە باز دەیتوانی بەسەریوە بنیشیتەو، محەمەدی فاتیح پێشیکی تەنکی هەبوو، لووتی درێژ و دووچاوی بریقەداری هەبوون، چون ئەو ی لەچاوانییەو زێرەکیی سوارچاکییەکە ی دەرکەوین. دواتر ئەو هەوالە گەیشت کە دراکۆلای باوک کۆچی دوایی کردووە، ئەو هەش پیلانیکیبوو (بوویار) داینابوو (ئەو و شەیه کە لە والاکیا بە پیاوماقوولان دەوتریت). ئەو هەوالە هاوکاتبوو لیل سەختترین رۆژگاری دەولەتی عوسمانی و سەرقالبوونیان بەجەنگەو، کە ئامادەباشی بۆ فەتحکردنی ئەو ولاتانە ی دەورووبەر وەك قوستەنتینییه کە شوینیان سەخت بوو. من بە

وشەى (ئىمە) دەدويم، چونكى من موسولمان بووبوم، وەك سوارچاكيكى موسولمانىش ئامادەى جەنگ بوم، وەلى دراكۇلا ھەر لەسەر ئايىنى خۇى مابووە. دراكۇلا لەلايەن محەمەدى فاتىح بەرەو والاكيا پەوانە كرا، تا لەبرى باوكى بېتە فەرمانپەوا و ھەرەك ئەوسەر بە دەولەتى ئىسلامى بېت. بۆ خۇىشم لىرە مامەو و ويستم شەپەفى گەورەى فەتى قوستەنتىنىيەم پى بېرېت.

داواتەكەى والاكيا ئەمسەر و ئەوسەرى بۆ نەبوو. سەرپەرشتىارى داوۋەتەكە (كۆنت دراكۇلا)بوو، ميوانەكانىش پياوماقوولانى (بوويار)بوون تاتوانييان لە خواردن و خواردنەو دەستيان نەپاراست، تا مەست مەستبوون. ئەوجا دراكۇلا پرسىارىكى ئاراستە كردن و گوتى:

- ئەى پياو ماقوولانى مەزن، پىمبلىن لەمىژوودا چەند سەرۆك فەرمانپەوايى والاكيايان كردووە؟

ھەندىكيان گوتيان دە فەرمان پەوا، بىركى تىر كرديان بە دوانزە، كۆمەلىكى تىر سىنزەيان دركاند. دراكۇلا بەتووپەيىو، ئەھرىمەنانە ھاوارى بەسەريانا كرد و گوتى:

- ئەو لەبەر ئەوەى ئىو خىانەتكارن، گۆشتى فەرمانپەوا دەخۇن، بەر لەوەى فەرمانپەوايى بكەم. چەند سالىم بۆ فەرمانپەوايى پى دەسپىرن؟

لەدىمەنەكەى دواتر، دارودەستەكەى دراكۇلا شالاويان بۆ بوويارىيەكان برد، لەھەموو لايەكەو كەوتنە وىزەيان و كوشتنيان، دراكۇلا لەدوور پا وەك تەماشاكار نەوەستابوو، شمشىرەكەى ھەلكىشاو بەربووە ناويان، ئەوەندەى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

لەیکوشتن، خوین بە دەمی شمشیرە کە یەو دەچۆرا، وە ئی هیشتا زۆریان بە
زیندوویی ئی مایەو، دراکۆلا بە توورەییەو لێی پوانین و بە پاسەوانەکانی
گوت:

- بیانەن بۆ قەلاکە با لەتەک جوتیارەکان خەریکی تۆژەنکردنەو.

بن.

ئەوجا بە زمانیکی توندتر گوتی:

- با لەلای باکووری قەلاکە دەستبەکار بن.

پشتی لای باکووری قەلاکە خەرنیدیکی هەزار بەهەزار بوو. هەموو
ئەوانە ی کە بۆ ئەوێ ناردبوون، یا لەبرسا یا لەژێر ئەشکەنجە ی کارکردندا
مردن، ئەوانەیش کە بەخۆ بوون، تووپی دەدانه خواری خەرنەدە کەو. ئەوجا
بەرامبەر هەموو ئەو ئاکنجییانە ی مەملەکەتی والاکیا لەژن و مندال و
پەککەوتەکانیشیان دەستی بەهەلمەتی رەشبگیری کرد، کە هەلمەتیکی قەر
کردن بوو.

بەدیوکی تر منیش سەرقالی فەتحی قوستەنتینییه بووم. بەراستی
محەمەدی فاتیح فەرمانرەوایەکی سەرکەوتوو بوو، میژووش شایەتەحالی
سەرکەوتنەکانیتی. سەرکردەییەکی وریا و زیرەک و چاپووک، سوارچاکیکی
بێ وینە، پالەوانی زۆر لەداستانەکان، ناتوانم تەواوی وردەکارییەکانی باس
بکەم، لەکۆتاییدا قوستەنتینییه مان فەتح کرد و کرمان بە پایتەختی
دەولەتی ئیسلامی.

میر محەمەد لە گۆرەپانە کە وێستا و تەماشایەکی کردم، گوتی:

- رادۇ لە والاكيا خەنە لە قزى پياوان دەدەن؟

بەسەر سۇرپاويىيەو دەستم بۇ قزە سەرى خۆم بىرد، دواتر كە لىتى
 حالىبووم، بىزە خەنە يەكم بۇ كرد، گوتىم:

- گەرەم خەنەم لە شمشىرەكەم دەگرت، پرىشكى خەنەكە قزى

گرتەو!

سەرگويلاكم لە پرىشكى خويىنى دوزمان سۇر بىوو، وەلى بەلامەو
 گرنگ نەبوو، ئەوئەي نىگەرانى كردم، ئەوئەوالەي پەيكى دەولەت پىنى
 راگەياندىن.. والاكيا بىريارى ياخيپوونى خۆي بەسەر دەولەتى سولتان داو.
 ئەوئەي لەمىشكىدا بوو، كردى. مەمەدى فاتىح گويى بەئەوالەكە نەدا، تا
 لىلى نەخاتە ئەو سەرگەوتنەي بەدەستمان هينابوو، بويە هيجى نەگوت.
 چاك دەمزانى مەمەدى فاتىح كە بىدەنگ دەبىت، ئەو ماناي شەپكى
 تازە لەبەردەمماندايە، شەپك لەگەل خزمان.

دراكۇلا لە والاكيا خەرىكى شتىكىتر بوو، بە خستە پويى كەلبەكانيمان
 زانى، ما بىر لە چىرئووك و شاخەكانى بكاتەو. لىلما وەرە بۇ والاكيا تا
 بەچاوى خۆت بىينىت.

پىنچ كەس بەدەور كەسىكەوئەن ھاوار و ئالەي دنيايان گرتوئەتەو،
 پىنچ كەسەكە خويان دەهيننا و دەبىرد، دەيانويست شتىكى لىبەكەن،
 كەمۇكەيەك لىتى دوور كەوتوئەتەو، دەتوانىت بىينىت، دەيانەوئە چىي
 لىبەكەن. گورىسىكىيان بەمەچەكى دەستى راستىيەو شەتەكدا، يەكىكىتريان
 بەمەچەكى دەستى چەپىيەو، سىيەم گورىسىشيان بەلاقى راست و

د. ئەحمەد خالید مستەفا

چوارەمیشیان بە لاقی چەپی شەتە کدا، دوو لە و پینچ کەسە خۆیان
هاویشتبوووە سەر سنگی، سیپە کە ی تر هەر سەرە گوریسیکیان بە
ئەسپیکەووە بەست، ئەویش تا دەهات نالە و هاواری بەرزتر دەبوو،
ئەوجا خورپیانە ئەسپەکان و هەریەکەو بە ئاراستە یەکی جودا لەوانی تر
تەکانیان دا. زەلامە کە بەوای شەتەکی گوریسەکانەو لە زەوپیە کە بەرزەو
بوو. ئەسپەکان تەکانیان دەداو زەلامە کە باوکە پۆی بوو، ئیدی ئەسپەکان
قامچی تاو دران، هەریەکەو پارچە یەکی لە جەستە ی زەلامە کە کردەو، تا لە
لیس خۆیان بپاریزن.

ئەوێش زەلامیکی تر بە دەست دوو زەلامی کەتەوێ هاوار و پۆپۆیەتی،
زەلامە کەتەکان زۆری لێدەکەن چۆک دابدات، زەلامیکی زۆر کەتەو بەخۆ
دارسینگیکی درێژی بە دەستەو دیە، لەکۆمی کابرای دەبریت، هەرچەند ئەملا
و ئەولا دەکات، وەلی بێسوودە، دواتر هەردوو دەست و قامچی دەبەستەو،
ئەوجا بەسی قۆلی دارسینگە کە ی تێدەبڕن و دارسینگە کە بەرز دەکەنەو و
لە چالێک بۆ ئەو مەبەستە کردوویانە بە قیت کراوی دەیچەقینن، زەلامە کە بە
دارسینگە کە ی لەکۆمی رایان کردبوو، دەتگوت بەسەر ئەو دارسینگەو
پۆنیشتوو، بەوشیوێ دەیهێلنەو تا پوچی دەردەچیت. کیشە ی گەورە لە
دارسینگە کە نییە تییانبرپو، کیشە کە لەو دایە ئەو دارسینگەیان وا بۆ
تاشیوێ زوو بە زوو لە دەویەوێ دەرنەچیت، هیدی هیدی بەهەناویدا بپوات و
ئازارو ئەشکەنجە کە ی زوو بە زوو نەبریتەو. ئیدی تیا یانە تاقیک
دەمینیتەو، تیا شیاندای پۆژیک تیایدا دەمینیتەو تا پوچی دەردەچیت. بەو

دارە دەگوتىت (خازووق^۱)، ئەو ەش كە لەمىژوودا ناوى ەاتوو ەدامىنانى
دراكوۋلە.

پىدەچوو دراكوۋلە ئەشكەنجەى خازووقەكەى بەدل بوويىت، بۆيە
جاروبار ەونەرى تيا دادەمىنا، جاريك خازووقەكەى لەدەمىان پادەكرد و
سەربەرەوخوار دەيچەقاند، جاريكى تر خازووقەكەى لە مەپجى ژنان پۇ
دەكرد، ەندى جاريش لەناقىرگەى مىدالانى دەچەقاند. ئەو برا شىتەى مىن
بە تەواوى ەقلى لەدەستدابوو، يانەخۇ شەيتانىكى راستەقىنەبوو، پىمان
نەدەزانى. تا وايلىھات ئەو ئەشكەنجەدانەى بەفەرمى كرد. ەركەسىك
كاريكى نابەجىي كردبا، بەوشىۋازە سزا دەدرا، ئەو ەى دزى كردبا، يا
ئەو ەى درۆى كردبا ياخود شەپانگىزىي كردبا خازووقيان تىدەبىرى. كار
گەيشتە ئەو ەى ەقل قبوولى ناكات، با ئەو دىمەنەشت پىشان بەم.

شويىنى ئەشكەنجەدان ەموو ئامرازىكى تىدا ئامادە كرابوو. لىرەو ە
كورتەى ەندىك لەو ئەشكەنجەدانانەت بۇ دەگىرپەو ە. ەرشى دراكوۋلە
ئەھرىمەنىكى بىيادەمى بەسەرەو ە دانىشتوو، خواردن و خواردنەو ە
لەبەردەمىدايە، لەسىلەى خۆشى يەك لەپياو ە ماقوولەكانى پۆلەندىي
دانىشتوو، بەيەكەو ە خواردن دەخۇن و دەخۇنەو ە. لەبەرامبەرەشيان
كۆمەلىك خازووق تىپراويان ەئواسىو ە، ەوار و ئالەيان پياوى كاس دەكرد.
بۇ خۇى دراكوۋلە بەو ەات و ەوارە دلخۇش بوو، وەلى پۆلەندىيەكە دەستى
بەلووتىەو ە گرتبوو، لەتاو بۆنى بۆگەنى خەرىكبوو برشىتەو ە، ئەوانەى
خازووقيان تيا برابوو، تياياندا بوو تازە دارسىنگەكەيان تىپرىپوون، ەشبوو

^۱ نەقىزە ، دارى تىپرىن.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

چەند پۆژیکبوو، بۆگەنییان کردبوو، دراکۆلا بەو بۆنەو دەیانیهیشتەو.
دراکۆلا ئاوپى لە کابرای پۆلەندى دایەو و گوتى:

- ئەو چیتە؟

- گەرەم لەبەر بۆنیان خۆم پیناگیریت.

- کیشە نییە، هەر ئیستا چارەسەری دەکەم.

ئیشارەتى بۆ دارودەستەکەى کرد، لەیەکرا شالایان بۆ پۆلەندییەکە
برد، فەرمانى وێدان خازووقیكى درىژى تیبېرن! پیاو ماقوولە پۆلەندییەکە
هاواری ئى مەستا، دەستى بەگریان کرد. دارەکیان لەکۆمى بېرى و بەرزىان
کردهو، دراکۆلا تەماشای کرد و گوتى:

- هاوړى ئازیزم، ئەو تا تۆ لەبەرزیدای، ئیتر بۆنى بۆگەنیت
پیناگات.

دراکۆلا دەستى بردو پەرداخىكى سوورى بەسەرەو نا، واییدەچوو
شەراب بێت، وەلى وانەبوو، بەلکو خویى بوو، خویىكى تازە. خویى ئەو
قوربانیانەى تیکەل بەمەى دەکرد و لیل^۱ هاوار و نالەنالیان دەخواردەو.
ئەو بەشترین خواردنەوێ بوو، خویىکە بە دەم و لیویەو بۆ سەر
چەناگەى چۆراوگەى دەبەست. دراکۆلا خەلکى لەمەنجەلى گەرە گەرە
دەکرد و دەیکولاندن، ئەوجا فەرمانى بە دارودەستەکەى دەدا، بەشمشیر
لەناو مەنجەلە کولاتووەکە لەت و پەتیان بکەن. ئافرەتى تەمەل و تەو زەل
دەستەکانى دەبڕینەو، بەنووکى خازووقەو دەستەکانى هەلەواسین، تا

^۱ لەگەل.

بېيىتە عىبرەت بۇ ژنانى تر. جاريكيان ھەموو سوالكەر و ھەژاران و نەدارانى بانگھىشتى نانخواردن كردن، دواى ئەوھى لەنان خواردن بوونەو، ھەرھەموويانى كوشت، بە وتەى خۆى ئەوانە بيكەلكن و لەبەردەم پيشكەوتنى دەولەت گرفتەن. با ئەوھندە بەسبىت لە گىرپانەو، خۆ ئەگەر ھەر ھەموويت بۇ بگىرپمەو، ئەوا چەندىن پۆژ و شەو دەبى بخەينە سەريەك بۇ گىرپانەوھى. بەكورتى جىھان كەسايەتییەكى وەك ئەمى بەخۆیەو نەبينیو، شىتتیک بوو لەو گۆرەى، کارەساتەكە لەویدابوو ئەوھى میشكى لەدەستدابوو برام بوو.

زۆرى نەبرد محەمەدى فاتىح بە سوپایەكى زۆرەو بەرەو والاکيا كەوتە پى، منیش لىليانداووم و گەشتینە پووبارى (دانووب)، سەربازەكانى دراكوولمان لەو بەرى پووبارەكەو لى دياربوون. محەمەدى فاتىح بۇ چارەسەر كردنى كىشەكە بە بى شەررپان دانى سەرانە يان شەر، دوو نوینەرى خۆى لە باشتەرى نوینەرهكانى نارد لای بەرامبەرەكەى، ھەردو نوینەرهكە موسولمان بوون، چوونە بەردەم دراكوولا لە قەلاکەى. پيشتر ھەموو خازوقەكان لابرابوون، ئەویش بى مەبەست نەبوو.

- سلاوى خودات لىبىت فەرمانرەواى والاکيا، نامەيەكمان لەسولتانەو بۇ ھىناویت، دەلیت...

- ئەو داپۆشەرەى سەرتان داکەنن.

نوینەرهكان سەیریان پىھات، بىدەنگبوون. دراكوولا بەتووپەییەو گوتى:

- ئەوھى سەرتان لادەن، ئەو میزەرە ناشیرینە چىن بەسەرتانەو.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

- ئەو دەستووری دەولەتی عوسمانییە.

- باشە با وابیئت، هەرچۆنیکتان پیخۆشه با وابیئت.

ئیشارەتی بۆ دارودەستەکی کرد، چواردەوری نوینەرەکانیان گرت و
بالبەستیان کردن، ئەوجا بزماری وردی هیناو میزەرەکانی بە کەللەیانەو
بزماری پێژ کرد! خوین بەسەر و ملیاندا هاتە خوارەو، ئەوجا پێی گوتن:

- بەو شیوەیە میزەرەکانتان بەسەرتانەو هەتا هەتایە دەمین،
بچنەو بۆ لای سولتانەکان و پێی بلین، ئەو دراکۆلا نییە ئەم
دەستورە لەبەر بچیتەو، وام بۆ داکوتیون، نەبیئتەو.

بەسەر و گوێلاکی خویناوییهو گەپانەو، بەسەر هاتەکیان بۆ سولتان
گیرایەو، سولتان تووڕەبوونیك تووڕەبوو، لەتەمەنیدا نەمبینیو
تووڕەبیئت. فەرمانی بە بیست هەزار سەربازدا هێرش بکەنە سەر والاکیا. ئەو
سوپایە تەرخانی کردبوو بۆ هێرشەکی سێ بەقەد سوپای دراکۆلا دەبوو،
بە سەرکردایەتی پیاویك بەناوی (هەمزە) هەو، کە لەباشترین و سوارچاکترین
سەرکردهکانی بوو.

سەیر لەو دەابوو، کەس مەزەندەکی شکانی ئەو سوپایە نەبوو، شکانیک
شکا وێنە نەبوو. محەمەدی فاتیح ئەسپەکی لەسەر دووپی وەستاندو
وەک تیر لەکەوان دەربچیت، تاوی دا، ئیمەش نزیکە بیست هەزار
سەربازیک دەبووین و کەوتینە دووی. پووبارە کەمان بپی و بۆ تۆلە
سەندنەو هەموو بەگور بووین.

بىرەۋەرى فەتى قوسىتەنتىنىيەم كەۋتەۋە ياد، بەنىۋى بىست ھەزار
سەرباز غار بەدەت و دىنا بەاۋىتە پىشتى خۆت، تەنھا چاۋىشت لەشەھىدبۇون
بىت. ناتوانم بەتەۋاۋى ئەۋ سائە بخەمە ھەرتەۋە، ئەۋەتا لەدەرگاكانەۋە
دەچىنە نىۋى شار.

لەپىشەۋەى لەشكرەكە ھەستم بەجوۋلەيەكى نامۆ كىرد، بۆ خۆم
لەناۋەندى لەشكرەكەدا بووم، ھەرھەموو سەربازەكان جەلەۋى ئەسپەكانيان
توند كىرد، گويم لە پىرمە پىرمى گىيان بوو، نەمزانى چىيە، ھۆكارى ۋەستانى
سەربازەكان چىبوو؟ بەرەۋ پىشەۋە غارمدا، لەپىر ئەۋ دىمەنەم بىنى، كە
باس ناكىت بۆ ئەۋ كارەساتەى بىنىم، چاوم چوۋە پىشت سەرم، سەربازانى
سوپاكە ۋەستابوون، چون ئەۋەى عەقلىيان بىرى ئەۋ دىمەنە نەكات، تەنانت
سولتان بۆ خۆيشى نەيتوانى ھەنگاۋىكى تر بنىت.

بىۋانە بەردەمت، ئەۋەى ئىمە دەيبىنىن، تۆش دەيبىنىت؟ دارستانىكى
گەرە، نەخىر دوو دارستانى بەرامبەر بەيەك، بەملا ۋ ئەۋلاى پىگاكەۋە،
لقەكانى ھەر دارىك كرابوون بە دارسىنگ ۋ دەست ۋ پى ۋ كەللە سەرى
سەربازەكانمانى پىۋە ھەۋاسرابوون، جەستەيان خازووقيان تىپىپىوون،
ھىشتا ھاۋار ۋ نالەيان دەھات، لەھەردوۋ دارستانەكە نالە ۋ گىيان بەرز
دەبوۋەۋە، ھەندىكىيان تەماشايان دەكرىن ۋ دەيانگوت (الله اكبر)! بىست
ھەزار سەربازمان لەدەستدا، لەۋەش ناخۆشتر ئەۋ ھەموو خازووقەيان
تىپىپىوون. دەھەزار بەلەى پاست ۋ دەى تىرىش بەلەى چەپ ئەتكىرابوون،
ھاۋار ۋ نالە ئاسمانيان پىر كىردبوو، سەربازەكان بىرەى موسولمان ۋ ھاۋپى ۋ
كەس ۋ كارى ئىمە بوون. مەمەدى فاتىح مىشكى ۋ روۋابو، يا بىرى ئەۋ

د. ئەحمەد خالىد مستەفا

ماوەيەى مندالى خۆى لەتەك دراكۆلا دەكردهوه، ئەو مندالە نەگرسەى
خۆشەى بە محەمەدى فاتىح نەدەهاتەوه، ئىستا ئەو مندال نىيە، وەلى
ئەهرىمەنىكە لە شەيتان ھەرماستر. سولتان لاى لى كردهوه، چۆن ئەو
دايكە بەسكىك ئىوہى بوو، ئەو باوكە چۆنى پەرودە كردن، چۆن
بەكىكتان بوون بەسوارچاكي موسولمانان و ئەويتەر بە ئەهرىمەن. محەمەدى
فاتىح چاوينكى بە سوپاكە گېردا، تىگەيشت سوپاكەى ئەم سەرکەوتنە
ناباتەوه، ناخى سەربازەكان پەرە لە تۆلە، وەلى كاتى نىيە، ئەمە بەكەمجارە
محەمەدى فاتىح بېيىنم پەشمەى ئەسپەكەى بەرەو دوا وەرچەرخىنىت،
گوتى:

- ئەمۆ رۆژى ھىرش كردنمان نىيە، وەلى سویند بەخوا، سویند بە
گيانى پاكي شەھىدانمان، بەھەر دلۆپە خوینىك پزا، كەللەسەرى ئەم
ئەهرىمەنە بە پمىكەوہ دەكەم و لەناوہ پاستى قوستەنتىنيە دەيچەقىنم، تا
ئەوہى دەيبىنىت، تف و مندالانىش بەردبارانى بكەن،

سوپاى موسولمانان گەرايەوہ ئەو شوینەى لىوہى ھاتبوو. جەنگى
ئەمجارەيان لەگەل كەسىكى ئاساىى نەبوو، لەگەل دراكۆلاى شەيتان بوو.

ئەو سەردەمە مەھالبوو ئەوہى موسلمانان زولمىكى بگردايە،
لەدەستيان پزگارى بىيت. محەمەدى فاتىح سوپايەكى شەست ھزار كەسى
نامادە كرد، ھەموو جۆرە چەكىكى تيا بەكار ھىنا، لە تۆپ و تىر و شمشىر
و ئەسپى پەسەن، بۆ ئەو جەنگە منى بە سوپاسالار ديارىكرد.

- پادۆ.. بۆ كەللەسەرى براكەتم بۆ بىنە، عەرشى والاكيا بۆ ئەو نىيە
بىبات بەرپۆ، ئەو خاكە قابىلى تۆيە.

- گەرەم بەر لە وشكبوونەوہى خويىنى شەھىدەكانمان بۆتى دىنم.

بەسەرکردايەتى رادۆ شەست ھەزار سەربازى پەرچەك بۆ والاکیا بەرئ
كەوتن. دراكوڤا كە ھەوالى ئەو لەشكرە زەبەلاحەى بىستبوو، شتىكى تری
ئەنجامدا، وازى لە والاکیا ھىنا و بەرەو (بۆنیار) پىگای گرتە بەر،
سوپاکەشمان بەدووی كەوت. دراكوڤا دەگەيشتە ھەر شار و ئاويەك
زەخیرەكانى دەسووتاندن، ھەر كانیاويكىشى ھاتبىتە پى كويىرى
كردووتەوہ. بۆ سوپاكەى ئىمەش ئاسان نەبوو خواردن و ئاودابىن
نەكەين، ماوہىەكى زۆر راومان نان، لەزۆر شوین شەپمان لەتەك لەشكرەكەى
كرد، زۆرمان لى كوشتن، دوو شەپمان دۆراند، وەلى ھەر كوڤمان نەدا، تا
لەقەلاى (بۆنیار) دەوریمان گرت، لەیەكرا بە ئەسپەكانمانەوہ ملمان لە
دەرگاكان نا و چووينە ژوورەوہ، من بەدووی ئەھرىمەنەكە دەگەرام، دراكوڤا
لە گۆرەپانى كوڤك وىستابوو، گوتى:

- رادۆ.. تۆ خیانەتت لەولاتەكەى خۆت كرد، مێزەريان لەسەرنای.

- نەخىر، دلم پىگای راستى دۆزیووتەوہ، كە چەند سالىكە ونم
كردبوو، پىگایەكە لەكوڤاى كەللەتدايە،

شیرەكەم بەرز كردهوہ، بەرامبەرىم گرت، كەچى دراكوڤا شمشیرەكەى
فریدا، سەیرم پىھات، لەپەر بازى داىە ناو بىرىكى نزيك، بلەز خۆم گەياندە
سەر بىرەكە، لەخوارەوہ بە گالتەجاریپەوہ لى پووانىم، لەنىو بىرەكە
توونىلىكى لىبوو و خۆى پىاكرد، وىستم خۆم بەاومە خوارەوہ، كەچى
دارودەستەكەى لەناو بىرەكە ئاگرىكيان كردهوہ، بلىسەى تا دەمى بىرەكە
بەرزەوہ بوو، ئەوہ توونىلىكى نەينى بوو، لەو توونىلانەى دواتر پىمانزانى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

کە لە هەموو قەلایەك درووستی کردبوون. بەو شیوەیە دراکۆلا هەلەات و
والاکای بۆ بە جیھێشتین.

دراکۆلا بەرەو هەنگاریا هەلەات، تا داوا لە پاشاکە ی بکات جیگای بۆ
بکاتەو، وە لێ پاشای هەنگاریا دەستبەسەری کرد و لەتوونی زیندان قایمی
کرد. سالانیکی زۆری تیا ما، منیش بووم بە فەرمانرەوای والاکیا و
دادپەرورەرانە فەرمانرەوایم کرد. وام لەو میلەتە کرد، ئەوێ دراکۆلا
پێیانی کردبوو، بیریان بچیتەو. نوو سال حوکمی والاکیا کرد، ژنیکی
موسولمانیشم هینا، کچیکم لێی بوو، ناومان نا ماریا. ئەوجا مەرگ تێمئالا.

ئەوێ دوای ئەو هات، پیاویکی لە یاسا بەدەر و یاخی بوو، سالانیکی
لە زیندانی هەنگاریای بەسەر بردبوو، پیاویک بوو بە ناوی (دراکۆلا) ی
ئەهریمەن.

دراکۆلای ئەهریمەن ویستی یەك مانگ فەرمانرەوایی والاکیا بگریتە
دەست. دوای مانگەكە تلپاکخۆرەکان (حەشاشەکان)، ئەوانە ی لە دەست
هۆلاکوو پزگاریان ببوو، سەری دراکۆلایان لە جەستە ی جیا کردەو و نایانە
نووکی پم و بەرزیان کردەو. ئەوێ سەری دراکۆلای بە پمەکەو بوو،
کەلەسەرەکە ی لە هەنگوین هەلکێشاو ناردی بۆ قوستەنتینیە، بۆ
محەمەدی فاتیح، تا بەتەری وەریبگریت. کەلەسەری دراکۆلاش لە
قوستەنتینیە هەلواسرا، تا سویندەکە ی سولتان بیته دی و خەلکی تف و
بەردبارانی بکەن.

دراکۆلا عەقڵی بەتەواوی لە دەست داوو. دەگیرنەو لە زیندانەکە ی
هەنگاریا شتەکە لی سەیر سەیری دەکرد، مشک و میرووی دەگرت و چیلکە ی

وہك قازوق لیدە کرد و تیی دەبرین، دلی زۆر بەوہ خوۆش دەبوو. ئەوہ چ ئەهریمەنیک بوو. زۆری لی کوشتین، بۆیە دووبارە سوارچاکمان دروست کردەوہ، تا ئەم جۆرە ئەهریمەنانە سەرھەلنەدەنەوہ و ئەگەر پەپو بالیشیان لی پوا لییان نەترسین. لەبەر ئەوانە بوو کە بووین بە سوارچاکی جەنگەکان، ھەر لەبەر ئەوانیش بوو کە بووین بە موسولمان.

تەواو

لەمیزوودا کەسایەتیەکی وا درووست نەبووہتەوہ، تەنھا خودی دراکۆلای خوینمژ ناوبانگی راستەقینە ی خو ی بوو، تا ببیت بە خوین مژ، خوینی قوربانیا نی تیکەل بەمە ی دەکردو دەبخواردەوہ. ئەوہ ی راستی بیت، ئەو دراکۆلایە ی لە فیلمەکان دەیبینن، بەرامبەر بە دراکۆلای راستەقینە لە مندالیکى لاوینراو بەولاوہ هیچی تر نییە !

ھۆکاری گێرانیوہ ی ئەم بەسەرھاتە ی دراکۆلا پەپوہستبوو بە پیکخراوی ئەژدیا، کە یەکیکە لەو پیکخراوہ نھینیانە ی دوا ی سوارچاکەکانی ھەیکەل دامەزرا، ئەمیش ھەر پیکخراویکی ماسۆنی بوو، لەماوہ ی فەرمانرەوا یەتییدا ھیرش و پەلاماری زۆری دەولەتی عوسمانییدا .

ئەندامانی ئەم پیکخراوہ ھەر وەك ئەو پیکخراوہ ماسۆنیانە ی تر بەپووکەش ئاشتبخواز، بانگەشە ی برا یەتی و یەكسانیان دەدا، وەلی لەپاستیدا ئامانجی تریان ھەبوو، ئامانجگەلیکی پەش و سیاہ . باوکی

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دراکۆلا، کە ئەویش ھەر بە دراکۆلا بە ناویانگیوو، بەرامبەر سوپای عوسمانی
میچی پێنە دەکرا، دەیزانی شکست دینیت و ولاتی لە دەست دەچیت، دواجار
ملکەچی سولتان دەبیت و خۆی پادەستی دەولەتی عوسمانی دەکات و
مەردوو کۆرەکەشی وەک متمانە بۆ ئەوەی بە گز سولتاندا نەچیت، دەنیریتە
لای سولتان.

دوای ئەوەی دراکۆلای کۆر بوو بە سەرۆکی ریکخراوەکە (ماسۆنی)ی
چون ئەوەی خودی ئەهریمەن بوو بیت بە سەرۆکی ریکخراوەکە.. ئاوا بوو.
پروپەرۆی عوسمانییەکان بوو، دەردیکی وای دانی لە میژوودا وێنە
نەبوو، تەنانەت پاشاکانی ئەوروپا و پیاوانی ئاینیش بە وای ئەو ھێرشانە
دژی موسولمانان دەیکرد چاویان لە خوینمژییەکی پۆشی، چونکە
بەلایانەو ئەو گرنگ بوو کە دژی دوژمن دەجەنگیت، جا چۆنیشی دەوێت
با وابیت.

لە درامایەکی تورکی بەناوی (FATIH) چیرۆک و بەسەرھاتی
محەمەدی فاتیح و پادۆ و دراکۆلا بەتەواوی لە منداڵییانەو تەفەتھی
قوستەنتینییە و کۆچی دوازی (محەمەدی فاتیح)یان نمایش کردووە.

بەدەر لەو بابەتە، با ھەوایی زیاتر لە سەر ماسۆنییەت وێدەم، چۆنیش
چوومە ئەو ریکخراوە و بووم بە ئەندام. ئەوەی من پیتی پادەگەییەم، کەس
بەپاستی بۆتی ناگیریتەو، من تا پلەی بیست و یەک ھەلکشام. من
دەمیکیتر دەمرم، ئەمەت لا پوون بیت، وەلی ترسم لێ نییە، گرنگ بەتۆی
پادەگەییەم. من لەوانە پێشی خۆم جودا ترسم، چونکە دوای خۆم کتیبیکت
بۆ بەجێ دەھێلم، کتیبیکە بە وردە کارییەکانییەو بەخوینەرەو و ئەزبەری

بىكە، دواتر بىسۈوتىنە.. ئەوانەى تازە دەچنە ئەو پىكخراۋە ماسۈنىيە،
ھەست بەھىچ خەتەرناكىيەك ناكەن، بەپىچەۋانەۋە، ئەوانە سوئند بەو كىتپە
دەخۇن كە بۇيان دانراۋە، موسولمانەكان سوئند بە قورئان دەخۇن،
مەسىحى بە ئىنجىل، جۈلەكە بەتەۋپات. دۋاى گەشىتن بە پلەى
ھەژدەھەمىن، سوئند خواردن بە تەۋرات دەبىت، ھىما و سونبۇلەكان ۋەك
خۇيانن، پاك و بىگەرد، دواتر بۇ مامناۋەندى، دۋاجارىش دەبنە خودى
سونبۇلەكانى جۈلەكە.

بۇ چۈنە ناو ماسۈنىيەت ئەوان ھەموو كەسىك ھەلئابزىرن، بەخۇيان
كەسانىك دەستنىشان دەكەن، خەلكانىك كاريگەرييان لەسەر كۆمەلگادا
ھەبىت، كاريگەرىي سىياسى، ئاينى، ئابۋورى. گروپپىكى سۆسەكەريان
ھەيە، كاريان سۆسە كردنى كەسەكان ۋە ھەۋال و زانىارييان لەسەر كۆ
دەكەنەۋە. زياتر ئەو خەلكانە ھەلدەبزىرن كە پلە و پاىە و پارەيان ھەيە، تا
لەپى ئەوانەۋە بە ئامانجەكانيان بگەن. دۋاى ھەلئابزاردنىشان دەخريئە
تاقىكردنەۋە، ئەمە لە ھەموو پلەكانىشدا ھەروايە.

ماسۈنىيەت پىشكەۋتنى تىدا نىيە، ناتۋانىت داۋاكارى پىشكەش يكەى
تابىت بە ماسۈنى پىشكەۋىت، پىۋىستە كەسىك كاندىد بكات، سى پلەى
يەكەم بەرچاۋپوونىە، كى شايەستەى پلە بەرز كردنەۋەيە، ئەلبەتە ئەۋەى
زۆر چالاكە، يان ئەۋەى كەسايەتتەكى ديارە، يانەخۇ ئەو كەسەى كارى
نىيە و دەستبەتالە، تەماحى ئن و پارە و مالى دنياى ھەيە، ئەۋانىش
تەۋاۋى ئەو شتانەى بۇ دەستەبەر دەكەن، ئەۋجا بە پەيزەى ماسۈنىيەت
ھەلدەكشىت، لە ھەر پلەيەكىش ھەم سىمبۇلەكان دەگۆرپن، ھەم

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بیروباوهری که سه که. ئەگەر به پلهی سی و سی گەشت، که پلهیهکی
بڵنده، ئەوا مامۆستایان و پیشه‌وایان لاپەرپهیهکی تایبهتی بۆ ده‌که‌نه‌وه و
ده‌لێن. تۆ باو و باپیرانت بۆ قه‌ومی ئیسرائیل جیگای شانازین، شهره‌فی
ئه‌وه‌ت و یدده‌هین له‌نۆژه‌نکردنه‌وه‌ی (هه‌یکه‌ل)ی مه‌زن هه‌یکه‌لی سولیمان
پشکی مه‌زنت به‌رکه‌وێت.

سه‌ره‌تا ده‌لێن ئەو خواوه‌نده‌ی ده‌په‌رستیت، ئەندازیاری مه‌زنه، ئەوه
وشه‌یه‌کی ئالۆزه، وامه‌زنه‌ده‌که‌یت باس له‌خودا بکات. له‌ پله‌کانی دوا
پله‌ی بیست ئەو ئەندازیاره‌ ده‌گۆردریت به‌ لۆسیقه‌ر. وامه‌زانه‌ له‌به‌ر ئەوه
شه‌یتان ده‌په‌رستن چونکه‌ شه‌رخوازه، وانیه، ئەو بنیاده‌می فیری هه‌موو
شتیک کرد، هه‌ر ئەو بوو مرۆفی فیری کشتوکال کرد، فیری بازرگانی و
پیشه‌سازی کرد، فیری کرد چۆن ده‌ریا و زه‌ریاکان بپریت، که‌واته
په‌رستنی کاریکی ئاساییه، هه‌چ گوناهیکی تیدا نییه. کاتی قسه‌ی له‌ته‌ک
ئاده‌م و حه‌وادا کرد، دا سیوه‌که‌ بخۆن، ئەو مه‌به‌ستی له‌خۆشه‌ویستییه‌وه
بوو، ده‌یویست چاکه‌مان له‌ته‌کا بکات، ئەوه ئایینه‌کانه‌ چه‌واشه‌یان
کردوین، وا خه‌ریکه‌ لیم حاڵی ده‌بیت. خودا نه‌فره‌تی له‌ لۆسیقه‌ر نه‌کرد،
به‌لای خوداوه‌ وه‌ک دژایه‌تی کردن وابوو، لۆسیقه‌ر هه‌ولێ داوه‌ مرۆف فیری
زانست بکات، وه‌لێ خودا ده‌یویست هه‌ر به‌نه‌زانی بمێنه‌وه.

به‌رده‌وام په‌یمان‌ه‌کانی خودا راست نییه، به‌ده‌م نزا و هاوارته‌وه
خوبه‌خانه‌یه، وه‌لێ لۆسیقه‌ر ده‌ستبه‌جی ده‌گاته‌ فریات، هه‌ر له‌دنیا‌دا
ده‌تخاته‌ به‌هه‌شته‌وه، له‌وه‌ش ده‌گه‌یت که‌ پۆژی هه‌ستانه‌وه‌ گومانه،
بوونیشی هه‌ر نییه، نه‌به‌هه‌شت هه‌یه‌ نه‌دۆزه‌خ. هه‌ر که‌ چوومه‌ ناویان وایان

ئەنتىخريستۇس

حالى كىردىم، ۋەلى زۆرىش باۋەپىم پىيان نەبوو، بەتايىبەت كە ھۆكارى
نۆزەنكىرەنەۋەى (ھەيكەل) م زانى، ئەۋ ھۆكارە جارى باسى لىۋە ناكەم، تا
كاتى خۆى دىت.

ئەگەر لۇسىفەر بەۋ شىۋەيەى باسى لىۋە دەكەن، بىينىت، سەرت
سوۋر دەمىنىت. لە تابلۇيەكدا بە بالاي خۆى (ئىبلىس) لەسەر
كوشتارگەكەى ۋەك پىاۋىكى بىرمەند دەردەكەۋىت، كە دىقەتى
چاۋەكانىشى دەدەيت، ھەست دەكەيت زانىيارىيەكى لەبن نەھاتوۋى پىيە،
ھەر كاتىك سەردانى پىكخراۋەكانى شەيتانىيە رستەكان يان (ماسۋنىيەت)،
يان ھاۋشىۋەيان كىرد ئەۋ كەقالەش^۱ دەتوانىت بىينىت.

پىكخراۋى ماسۋنىيەت تا ئەم سەربىردەيە لەمىژوۋدا ھەر لەسەرەتادا
بوۋە، ئەۋەشى لەم زەمىنەدا گىپراۋىتى ھەنگاۋى سەرەتايى بوۋە، ئەۋەش
لەبەر ئەۋەى ئىمپىراتورىيەتى عوسمانى يەكە دەسەلاتى جىھان بوۋە، لە
خەتى پۇژھەلات و پۇژاۋا نەۋەستاۋە و ناۋەستىت، ئەگەر سەدەيەكى تىرى
بەدەمەۋە بىت، ئەۋا ھەموو جىھان دەگرىت، ماسۋنىيەتەش ناتوانىت
ھەيكەلى پىرۋز كە ھەر ھەموو ژيانىان بۆ بەخت كىردوۋە بىياتىننەۋە، چۈنكە
بىناكە لە فەلەستىنە. پۇژىك بوۋ ئەگەر مېشىكىش دەستى بۆ مزگەۋتى
ئەقسا بېردايە، دەۋلەتى عوسمانى لەناۋى دەبىرد. لەۋانە گەپى، ئىمە جارى
لەسەرەتادىن، لىل من تا بە ئامانجەكەت بگەيت، ھەروەھا منىش بە
ئامانجى خۆم بگەم، فىرى سەبر دەبىت.

^۱ تابلۇ.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەو سەربردەیی داھاتوو، کارتگە لی زۆری ھەن، وەلی من یەك کارتت بۆ
دەخەمە پوو، ئەودواکەشی که سەرگوزشتە که تەواو دەبیئت، کارتە که ش..
کارتی (ئیلۆ - میناتی) یە وینە که ی سەریشی بەلاتەوہ ئاساییە، (ھەرەم) یکە
بانە که ی تەواو نەکراوہ چاویکی بەسەرەوہیە و پووناکییە کی لیوہ دیتە
دەرەوہ.

ئەو حیکایەتە دوو کہ س لۆتی دەگیرنەوہ، ژن و پیاویکن، یەکیکیان
پاستگۆیە، ئەوی تریان درۆزن. نەینییە کی بچووکیشت پیدەلیم.. تا
پاستگۆکە لە درۆزنە که جیا بکەیتەوہ کاتی که گوئیان بۆ پادەدیڕیت،
پاستگۆکیان ئەوہیە که بەر لەوی تریان دەمریت، ئەمەت لەبەر نەچیت.
نووکە ش لیلیاندا جیتدەھیلیم.

بەشى ھەوتەم

ویرۆ .. کۆمۆکۆ

۱۶۰۰ پاش زایین

یاداشتى.. جۆن سەيس

یاداشتنامە ئازیزە ھەم .. پۆرتىكى نۆی لەژيانى بەختە ھەرىم،
سەركىشىيەكى تری سەركىشىيەكانمە، كە لاپەرەكانتى پى پردەكەمە ھە،
ئە ھەى ماىەى باسكردنە سەركىشىيەكەى ئەمپۆم بە ھەى دۆزىنە ھەى
جىھانىكى نۆی ماىەى خۆشەختىمە. ئەمپۆ لەتەك ھاو لەكانم بە پاپۆر
بەرەو پۆژئاوا بەرپىكەوتىن، بۆ كىشوەرىك ولاتى تىدا نىيە و بە و ئاوايە
مەلەلانىشى تىدا نابىت. بۆ كە سىك بىە وىت شتىكى تىدا دروست بكات
خاكىكى پەر بە پىتە. بىستبووم ئەوانەى لە و كىشوەرە نىشتە جىن ھىندىيە
سوورە پەر بە سەرەكانن. ئە ھەشم بىستبوو كە دىندەن و رقیان لە غەواران
دەبىتە ھە، ھەر غەوارەى كىش پووى تىكردىن، ئە و كۆتايى بە ژيانى خۆى
ھىناو، شىوازی سەرىشىيان لە كوشتندا ھەبوو، يەك لە و كوشتانانىيان،
مۆفیان لە مەنجەلى گەرەدا دەكولاند، تا پىدەگەيشت، سەمايان بە دەور
مەنجەلەكە ھە دەكرد!

ئەو گەيشتىنە وشكايى، نەك ھەر خۇمان بەلكو پاپۆرەكەش لەبىنى دەريا شەكەت بېوو. چاومان بەدارخورما و سەوزايى و لمى ئالتوونى كەوت و ھەوايەكى خۆش و دلگىر. ھىندىيەكى سوورمان بىنى پمىكى بەدەستەو بوو، بەغاردان ھات و ۋەك پم ۋەشەننىكى دەستراست پمەكەى تىگرتىن و لەدلى (كرىس)ى چەقاند. كرىس مېشكى پىر بوو لەسەركىشى دەرياوانى، زۆرىش خەونى بەو ۋە دەبىنى، يەكك بوايە لەو سەركىشە دەرياوانىيە، ۋەلى پمەكە لەدلى چەقى و ھەموو ھىواو دەرياوانىيەكانى كوئىر كەردەو. ھىندىيە سوورەكان لەدەندىدا وئەيان نەبوو، ھەروەك پلنگەكانى (ئامور) كە لەپووسىادا چاوم پىكەوت و ابوون، كرىسى داماو يەكەم قوربانىمان بوو.

ھىندىيە سوورەكە ھەرزوو ھەلھات. بەتەواوى نەمانزانى ھەلھات يا چوو گالى ھىندىيە سوورەكانى ترمان لىدات. پىدەچوو گەشتەكەمان ئاسايى نەبىت. پاپۆرەكەمان نىك كەنارى دەرياكە راگرت و بەورىيەو ۋە دابەزىنە سەرشكايىكە و بنە و بارخانەمان لىخست، ترسىكى زۆرىشمان ھەبوو، ھەر ئەملاو ئەولامان دەكرد، دەنگى ھەر شتىك بەھاتايە دەتوقىن. شەومان بەسەرداھات، تووشى ھىچ شتىك نەھاتىن.

ياداشتى بۆكاھۇنتاس

بۆھاتان.. بەو ھەموو لادىيانەى دەوربەرى لەخۆى گرتوۋە، خاك و مەملەكەتى مەنە. وئىرۇ - كۆمۆكۆ ئاوايىكەى مەنە، كەتيا لەدايكبووم، (وان - سىناكا)ش باوكمە و ئازىزترىن كەسمە. منىش (ماتواكا)م كچى بچووكى تەمەن دەسالان و خۆشەيىستىن كەسى باوكمە، ناوۋەكەشم بەماناى گولى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

نێوان دوو پووبار دیت. چونکە دێیە کە مان دەکەوێتە نێوان دوو پووبارەو. ناوەکە ی تریشم (ئامانۆتی) یە. باوکم سەرۆکی (بۆهاتان)ە. تاقانە ی ئەو باوکەش نیم، باوکم نزیکە ی سسی کچی تری هەس، ئەویش بەهۆی هاوسەرگیرکردنی لەتەک سسی ئافرەتدا، وەڵی لەنێو هەموو ئەواندا من خۆشەویست و کەسی نزیکە ئەوم، بەو ئاواپە من (بۆکاھۆنتاس) م و هیچی تر.

بۆکاھۆنتاس.. ناوبانگترین ناومە، ناویکە وەک هەموو ناوەکان مانای تاییبەتی خۆی هەیە، بەمانای کچە ھاروھاجە کە دیت. ھاروھاج بەو مانایە ی کە پۆح سووکی و جوانکیلە یی دەگرێتەو. بۆچی من خۆشەویستی باوکم؟ لە کولتوری ئێمەدا، ئەو پیاوێ دەبێتە سەرۆکی ناوچەکە، دەبێت لەھەر ئاواپەک ژنیك لەخۆی مارە بکات و ھاوسەرگیری بکەن و منداڵیان لی بخاتەو. بەوشتیوێە خۆنمان تێکەل بە یەک دەبێت، ئەمەش بۆ سەرۆک مینا گەفتدانیکە. بەو ئاواپە سەرۆکی مەملەکەتی (بۆهاتان) دەبێت. باوکم کە دایکمی خواست، بۆ مەرامیکی سیاسی نەبوو. ئەو یەکەم عیشقی بوو، یەکەم ئافرەتیش بوو خۆشەویستی لەتەکا کرد، ناویشی (لۆکا ھۆنتاس)بوو. باوکم بەر لەوێ بێت بەسەرۆکی بۆهاتان ھاوسەرگیری لەتەک دایکدا کرد و منیش نۆبەرە ی ئەو دایا بەم، دایکیشم بەسەر منەو چوو، ئەمە خەفەتیکە گەرە ی لەدلی باوکم دروست کرد، تا بەپۆحی من بەوشاد بێتەو ھەر بەناوی دایکەو ھە ناویان لینام.

کۆیکرۆزەکان.. ھەوالیکیان پێراگە یاندین، گواپە خەلکانیکە سپیپێست ھاتوونەتە لیوار دەریاکە و نزیک بە ئێمەن، ئامۆژگارییان کردین کە پوو

خۆش بىن و مىوان دۆست بىن، ھەر لەبەر بۆھاتان جوان دەرکەوين.
 كۆيكرۆز پىاوانى ئايىنىن لەبۆھاتان، باوكم لەھەموو شتىك پرسى
 پىدەكردن. دواى گەشتىيان بە لىۋارى دەرياكە، كۆمەلىك لە ژن و پىاوانى
 بۆھاتان بە خواردن و خواردنەو پىشۋازىيان لىكردن، ئەوانىش بەو
 پىشۋازىيە دلخۆش بوون، زۆرىك لەپارچەى مىسى گران بەھايان وىداين.
 لەلاى ئىمە (مس)ىش ۋەك زىر ۋابوو و دلمان پىيان كرايەو.

يادداشتى جۆن سمىس

ھەر لەو شوئىنەى تيا دابەزىن، چوار مانگمان بەسەر برد، جاروبارىش لە
 دەرچوون تووشى ھىرشى ھىندىيە سوورەكان دەبووين، بەربەرچى
 ھىرشەكانمان دەدانەو ھەر زوو ھەلدەھاتن. ھىشتا ھەر لەدپندەيى خۇيان
 نەكەوتبوون، ئەگەر پاستىت دەوئىت، ۋەك چۆن بىستووبوومان ئەوان
 لەدپندەش دپندەتر بوون و گۆشتى مرقۇيان دەخوارد، ۋەلى ئىمە نەرمىمان
 لەتەكياندا دەنواند، ئەوانەى بەئاشتىيانە دەھاتنە پىش مامەلى
 بازىرگانىمان لەتەكياندا دەكرد و شتگەلى (مىسى)مان پىياندەدا و ئەوانىش
 خواردن و خواردنەو ھيان پىدەداين. ئەو خوراكەى لە ئىنگلتەرا ھىنابوومان
 تەواو ببوو، تەنانت سەربەسەرى مىس و خواردنىشمان لىپرا. ھىچ شتىكىان
 بەخۇپايى پىنەدەداين، بۆيە بىرپارماندا بچىنە نىو ئاوايىەكەيان تا شتىكمان
 دەست بگەوئىت.

بەناو ئەو ئاوايىە جوان و دلگىرە كەوتبووينە سۆسەكردن. بىروام نەكرد
 ئەو خەلكە ئەوئەندە دپندەبن، چاومان بەكۆمەلىك لەوان كەوت، لە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

پووبارەكە بە بەلەمێك دەهاتن، بۆ خو پارێزی تەنگەكەم لێیان پاست
كردهوه، بەو ئاوايەى لەسەر پێگاكه مان دور كه و نهوه، وه لى يەكێكیان
هاواریكى بۆ كرد، لەپر لەنیو دارەكانەوه هەرایەك بەرزەوه بوو، دەیان
هەندیه سوورمان لى پەیدابوون، ئێمە بەرەو دوا داكشاین، ترسی پوو بە
پووبوونەوه مان لى نیشیت، وەك پلنگ هێرشیان بۆ هێناین. هاو لەكانم زووتر
هەڵاتبوون، وه لى من بواری هەڵاتنم بۆ نەمابوووه، قەد باوەرم نەدەكرد
كۆتاییم بە دەست ئەمانەوه دەبیّت. هەرچەندم كرد دەرەفەتیا نەدام، چوار
دەوریان گرت، چەكەكەم تووردا و هەردوو دەستم بەرزەوه كرد. ویستم
قەسیان لەتەكا بكەم، تیریك ناوشانمی پێكا، ئەوجا دنیا لەبەر چاوم
تاریكبوو، بەسەر زەویەكەدا كه وتم.

یادداشتی بۆ كاھۆنتاس

چوار مانگ میوانداری ئێو سپیپێستانەمان لەخۆ گرت، یەكێكیان
بیاویكى چوارشانەى پرچ خەنەیی، چون ئێوێ بەلامانەوه خوداوەندیك
بیّت، بە دەستیكى شمشیر و بە دەستەكەى تریشى برووسكە دارێك، ئەودارەى
دەستى بەلامەوه زۆر نامۆ بوو، پووێ لە هەر كەسێك بكردایە لیل
برووسكەكەى دەيكوشت، ئێو پیاوێ بەسام بوو، هەر بەو برووسكە دارەى
بێك لە پیاوانى (بۆهاتان)ى كوشتبوو. كێشەى ئێو پیاوێ ئێو بوو كە
دەچوو هەر ئاوايەك بەو برووسكە دارەى هەپەشەى لە سەرۆك خێلەكەى
دەكرد، تا بۆ خوێ و پیاوێكانى خواردنیا پێدەن. پۆژ هات و پۆژ پوو
ئێندى بپاریان دا نانیان وێنەدەن، ئاخر دا بیکردنى نانى سەد زەلام ئاسان

نەبو، چوار مانگبوو بەسەر ئاوايىيەكەمانەوۋە بېوونە مشەخۆر. ئەم پياوۋە
خوداۋەندە لە ئاوايىيەكەماندا بەدوۋى خوارىن دەگەرا. كۆيكرۆزەكان
ئەمەيان بەدل نەبو، بۆيە بېريارىندا بېيەن لە (وىرۆ - كۆمۆكۆ) ميواندارى
بەكەن، تا باۋىكەم لەزۆر پوۋەوۋە قىسەى لەتەكا بىكات. پۆژىك مامم (ئۆبى -
شانكا)ى برا بچوۋكى باۋىكەم كە پياۋىكى زۆر ئازا و چاۋنەترس بو،
بەريكەوت لاي پوۋبارەكە پىيان دەتەقىتەوۋە، ھاۋەلەكانى خوداۋەندەكە
لەترسى مامم تىيدەتەقىنن، ئەۋىش كە زانى لەھەق (ئۆبى - شانكا) نايەت،
ناچار خۆى پادەستى دەكات. كۆيكرۆزەكان دەيانگوت ئەم پياوۋە خوداۋەندە
نييە، بەلكو بىيادەمىكى ئاسايىيە، ئەو داربروسكەيەش چەكىك بو، بىيادەم
بەزىرەكى خۆيان دايانھىناۋە. ئۆبى - شانكا.. پياۋەكەى بە بالبەستىراۋى
بەسەر ھەموو ئاوايىيەكاندا گېردا، ئەۋەشى بۆ ئەۋە كرد تا بەۋ خەلكە بلىت
ئەم پياۋە خوداۋەندە نييە و باشتىن بەلگەش بالبەستىردىنيەكەيەتى.
بردىان بۆ لاي پاشا (وان - سىناكا) تا بىيىنىت. كاتى بالبەستى كرابوۋ ھىچ
كەسىك لە بۆھاتانەكان دەستىرىژيان نەكرە سەرى، لە ئاوايىيەكانىش
ئازاريان پى نەگەياند، چونكە ئەۋە ئاكارى جوانى بۆھاتانەكانە.

ياداشتى جۆن سىمىس

لەناكاۋ راپەرېم، چوار ھىندىيەسۈرەكە دەۋرەيان لىدابوۋم، پەليان
گىرتەم و بەكىشىان كردم^۱. نەمدەزانى كىۋەم دەبەن. ويستم خۆمىيان
لىدزەمەۋە، ۋەلى لە ئاوايىيەكەياند بوۋم، ھىندىيە سۈرەكانىش زۆر بوۋن و

^۱ رايانكىشام.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دەریازبوونم بۆ نەبوو و دڤندانه لییان دەپوانیم. بردیانم تا چوینە بینایەکی درێژ، کە شیوەیەکی نامۆی هەبوو. پێدەچوو شوێنێکی زۆر گەرم بێت، بۆن و بەرامەییەکی سەیری لێ بەرز دەبوو، جەکانیان زۆر سەرەتایی بوو، تەنانت بێنا و پەوتاریشیان^۱ سەرەتایی دیار بوو، لەپەر بەرامبەر پیاویک ویستاندیانم، بە جلۆبەرگەکانی دیاربوو لەوان جوداتر بوو، پەڕەیی لەوان زۆرتەری بەسەرەو هەبوو، دەموچاوی ڕەنگ کەردبوو، بەمەزەندەیی خۆم ئەو پیاو دەبێت سەرۆکیان بێت.

بەزمانیکی توند و تیز، کە لێی حالی نەبووم چی دەلێت، تێی خوڕیم. بۆ خۆیان لەزمانی یەك تێدەگەشتن، ناچار لە حالینەبوونم شانیکم بۆی هەڵتەکاند. سەرم لەو هەموو هەرزەکارانەی دەورووبەری سوپماوو، دەبێت چی بن؟ لەپەر لەو چوار پیاوێ هینابووینم، بە تووڕەییەو تێی خوڕین، ئەوانیش بەز لەسەر گازەرەیی پشستا پالێیان خستم، ئەوجا یەکیکیان شمشیرەکی هەلکێشا و بە ڕقەو تەماشای کردم، هاوڕێکانیشی توند توند گرتبووینم، بێشکبووم چەند چرکەییەکی تر بە شیرەکی دەستی سەرم دەپەڕینیت. دڵم خەریکبوو لەژێر کراسەکەمەو دەپەڕیت، بێئومێدبووم، بە هەشت دەست منیان گرتبوو، کەلەمیان بەرز کردەو، تا بەیەك شیر سەرم لەجەستەم جیا بکاتەو، هاواریکم کرد، گویم لە قسەکانیان بوو، پێدەچوو ئەو دوا قسەبێت ببیستم، پیاوی شیر بەدەستەکە، شیرەکی بەرز کردەو و چاوەڕێی فەرمان بوو، چاوم نوقاند و بەهەموو هیژمەو هاورم کرد.

^۱ پەفتار، هەلسوکهوت.

دەنگىكى جودا لە دەنگيان بەر گويم كەوت، دەنگى مېينەك بوو،
لە دورا دەنگى لېو ھات، دواتر نىزىكەو بوو، دوو دەستى نەرمۇكەى پىر
بەزەى باوھشى پىا كردم، ھەناسە مېينەكەى پۇخى وە بەر كردمەو.
لە سەرخۇ چاوم كردهو، سەيرم پىھات، چون ئەوھى لە ھۆش خۇم چووبىتم
و بىداربووبىتمەو، خۇى دابوو سەرم و ھاوارى لە شىر بە دەستەكە دەكرد،
پىرچىكى درىژى پەشمارى بە سەرم بەردابوو، چا و ئەبرۇ ھەرمە پرسە
لە جوانىدا، دەنگوت پەرىيە.. تۆ بلىي لە بەھەشتدا بىم؟ باو پىناكەم، جارى
ھەر لە ئاوايەكەم. بە چاوىكى دىپە شۇكاو وە لىي دەپوانىم، بە تووپە يىشەو
لەوانى دەپوانى.

بۇكاھۇنتاس.. ئەمە ناوى كچىك بوو لە تەمەنى ھەژدە سالىدا، جوانىكى
ئەسمەر، كچى ئەو پاشا ھىندىيە سوورەى كە بە ھانامەو ھات، تا لە دەست
دەپەقى قەومەكەى پىزگارم بكات. ھەرمە موويان بە پاشاكشەو سەپريان
لە و پەوتارەى ھاتەو. بە زمانى خۇيان لىلىدا دووان، ئەویش بە زمانىكى
شىرىن لە دىلما كە ھەزم دەكرد لە قسان نەكەوئىت، گويم بۇ پادىراو، وەلى
لە زمانى نەدەگەيشتم. ئەوانەى پەليان گرتبووم، خا و بوونەو. ھەمووان
بىدەنگ بوون، ئەو جا بۇكاھۇنتاس كەوتە قسە كردن.

ياداشتى بۇكاھۇنتاس

لە سىلەى باوكمدا دانىشتبووم، ئۆبى - شانكا و پىاو ھاوئەندەكە
خۇيان بە ژوورا كرد، تەمەنم ئەوسا دە سالان بوو، يەكە مجارىشم بوو، كەسىك
لە پەگ و پىشەيەكى تر بىينم، بە سەرسوپمانەو لىم دەپوانى، باوكم بە

|| د. ئەحمەد خالید مستەفا

سلاویکی (بۆھاتان) دەو لە بەری ھەستاو پیشوازی لێکرد. ئەو لە زمانی باوکم تێنە دەگەشت، وە لێ پیاویک لە (کۆیکرۆز) بە خیرھاتنە کە ی باوکمی وەرگێڕایە سەر زمانی ئینگلیزی، ئەویش سەریکی بۆ لەقەن و دەستیشی بۆ تەوقەکردن بردە پیشەوہ.

باوکم پیاویکی دنیا دیتە و سیاسی بوو، سەرھەتا سەرزەنشتی لێکرد، کە نە دەبوو بەو شیوہیە نان بە زۆرەملی لە ئاواپیەکان وەرگرت. ئەویش داوای لە باوکم کرد، لە بۆھاتان خاکیکی باشتی و بیدریت، تا بنە و بارخانە ی لێ بخات، دەقەری (کابا ھۆسیک) شوینیکی باشە و ئاوی شیرین و سازگاری ھەبە، شوینی بە لەم راگرتنیشی ھەس، بۆھاتانەکانیش خواردنیان بۆ دابین بکەن، لە بینا کردنیشدا ھاوکارییان بکەن و جوانترین کچی بۆھاتانیشیان لێ مارە بکەن.

پیاوہ پۆشتە و پەرداخە کە کە دواتر زانیم ناوی (جۆن سمیس)ە، چوار پۆژ لامان مایەوہ و خزمەتیکی باشمان کرد، بە دەستی خۆم نانم بۆ ئامادە دەکرد، زۆر حەزم لە قژە ئالتوونییە کە ی بوو، جاروبار دەستم بە قژە کە ی دەھینا، فیڕی ھەندێ وشە ی ئینگلیزی کردم، منیش ھەندێ وشە ی خۆمان کە زمانی (مۆتۆکۆ) یە فیڕکرد. سمیس لە سەر داواکارییەکانی باوکم پازی بوو و ھیچ مەرجیکیشی نەبوو، باوکیشم داوای لێکرد دژ بە ئیسپانەکان یارمەتیمان بدات، کە بەین نا بەینیک ھێرشیان دەکرد سەرمان، سمیس پازیبوو و پەیمانی بە باوکم دا خۆی و حکومەتی ئینگلیز لە ژێر فەرمانی باوکمدا بن.

يادداشتى جۆن سمىس

دوای ئەو ەى بۆکاھۆنتاس بەو شىۋەيە پىگىرى لەشمشېر بەدەستەى
کرد، پەوتارى خىلەكە بەرامبەرم گۆپا، پىدەچوو لەنىو ئەو خىلە زۆر بەرېز
و خوشەويست بىت، ھەموويان مامەلەيەكى باشيان لەتەكما کرد، خواردن و
خواردنەو ەيان پىشكەش کردم، ھەر بەراست، خواردنەكەيان چەشەيەكى زۆر
بەتامى ھەبوو. يەك مانگى پەبەق لەنىو ھىندىيە سوورەكانى ئەو ئاوييە
مامەوہ. بۆشم بىكرايە بۆکاھۆنتاسم دەرفاند و دەچووينە شوپىنك كەسى تيا
نەبىت، ھەر خۆم و خۆى بىن.

سەروكەكەيان لەتەكما پىكەوت، بۆخۆم ناوم نابوو (بالاتىن) بەو ەش
پىكەوتىن كە ھەردوو لامان لايەنگىرى يەكتە بىن، دژ بە ھەر پەلامارىك بۆ
سەر ھىندىيە سوورەكان بوەستىن. خواردن و خواردنەو ەش كەوتە ئەستۆى
ئەوان. ئەوان لە نيازى ئىنگلىزەكان بىخەبەربوون، كە نيازى داگىركردنى
تەواوى خاكى ھىندىيە سوورەكانمان ھەيە، خاكەكە زۆر بە پىت بوو، دەبوو
ئەو خاكە بەدست خەلكانىكەو ە بىت بۆ پىشكەوتن شارستانىيەتيان ھەبىت،
بەم گىژ و وىژانە شارستانىيەت دروست نابىت، ئەگەر بەو ە قايل دەبن بە
ناشتىيانە لەتەكماندا بن، ئىمەش لارىمان نابىت.

بەو شىۋەيە گەپامەو ە سەربازگەكەى خۆمان. ھاو ەلەكانم سەيرىيان
بەگەپانەو ەم ھات، لەبرى كوشتن بە برى ھىندى سوورەو ە گەپاومەتەو ە،
ھەر ئەو ەش نا خواردن و خواردنەو ەيەكى زۆرىشم لەتەك خۆما ھىئاو ەتەو ە.
دوای ئەو ە جاروبار بۆکاھۆنتاس لە پەشمالەكەى خۆم سەرى لىدەدام،
پىكەو ە دەچووينە سەر پووبارى (يۆرك). من بۆکاھۆنتاسم چووبو ە دلەو ە،

عیشقم لەتەکیدە کرد، ئەویش ھەروەسا. کیشە ی ھەرە گەورەمان باوکی بوو، نەدەھاتە ژێر سایە ی ئینگلتەر، بەلکو دەیویست ئینگلتەر لە ژێر فەرمانی ئەواندا بێت، ئەمەش مانای ئەوەیە ململانێیەکی نزیک بەرپۆوەیە. زۆرمان لەخەلکی بۆھاتان کوشت، ئەمەش بەلای منەو زۆر گرانبوو، وەلی بەرژەوەندیی ولاتەکەم لەسەر وی ھەموو ھەوەسبازیەوێ، من وا پەرەدە کراوم، وەلی قەدەر نەبەشت ئەو شەپە لەتەک سەربازەکانمان بکەم، لەکاتی ریکخستن و ئامادەکردنی چەک و تەقەمەنی بەھەڵە تەقەمەنییەکی زۆر بەرەو پووم تەقییەو.

یادداشتی بۆکاھۆنتاس

جۆن سمیس مرد، ئەمە ئەو ھەوالەبوو پێمانگەشت، لاشەکەشی بەرەو ئینگلتەر براوە. باوکم چاوەڕێی ئەو سەرکردە تازەییە بوو، کە جێی (سمیس)ی دەگرتەو، تا دانوستانیکی تریان لەتەکا بکات، وەک چۆن لەتەک (سمیس)دا کردبووی، وەلی دوا ی مردنی جۆن سمیس ئینگلیز کەوتنە ھێرش و پەلاماردانمان، تووشی شەپکی قورس بووین، زۆرمان لیکوژا. ئەو چەکانە ی ئینگلیزەکان بەکاریان دەھێنا، زۆر پیشکەوتوو بوو، چەکەکانی ئێمەش بەرامبەر بەچەکی ئەوان وەک بووکەلە ی منداڵان وابوو. بۆھاتانییەکان پێویستیان بەماوەیەکی زۆر بوو، بەرامبەر بەو چەکە پیشکەوتوانە ی ئەوان بێر لەچەک و پلانی تازەتر بکەنەو، ھەموو جۆرە چەکیان لەسەر ئێمە تاقیکردەو، پەیمانەستەنەکیان نەبردە سەر و ھەلیان وەشانەو.

ھەردوولا لەشەردا بوون، تا ئەو پۆژە ھات بەفەرمانى باوكم بەرەو خېلى
(باتاومىكسى) پۆيشتەم، ئەو ئاوايىيە لايەنگرىي پاشا نەبوون. ئەو ھى من بۆي
چووبووم، بۆنەيەكى كۆمەلایەتیی بوو، كە گەيشتمە ئەو، نەمزانی تەلەیان
بۆ نابوومەو، كەوتە تەلەي (باتاومىكس) يىەكان، ئەوجا دركم كرد ئەوانە
بوونەتە لايەنگرىي ئینگلیزەكان و دژ بە باوكم، دەیانویست لەژێر فشارى
دەستبەسەریمدا، فشار بخەنە سەر باوكم. نەيخۆن تالە، ئەو كچى بۆھاتان
نییە بېیتە ھۆكارى شكستھێنانى خێلەكەم.

لەژووری بچووكى پاپۆرىك بە بارمتە گیرام. بەواى لەرینەو ھى
پاپۆرەكەو ھەلەم تێكەلەدەچوو، سەرم بەگێژدا دەھات، چەندجاری ئەو ھى
ناوسكم ھەلەینایەو. ئەوان وایاندەزانى لەترسابوو، ھەلە كچانى بۆھاتان
نین بترسین، تەنھا لەدەریادا سەرم بەگێژا دەھات.

شەوێكى تارىك، لەنیوان لەرینەو ھى پاپۆرەكە، دەرگاكەم لەسەر
كرايەو، بوونەو ھەریك لەبەردەم دەرگاكە وێستا، لەبەر تارىكى پووخساریم
نەدەبینى، ھەلە بەمەزەنە ھەستم كرد زەلامیكى كەتەيە، ھەك بت لەناو
دەرگاكە وێستابوو، جگەرەي دەكیشا، بە ئینگلیزی قسەي لەتەكما كرد،
ھیچی لى ھالى نەبووم، زیاتر لیم نزیكەو ھى بوو، دەستى بۆ بردم، دەستم
بەسترا بوو ھەو، ھەلە تا تەوانیم لەققەيەكم لەناو سكى دا، بە پشتا پمانم.
ھەستایەو و قسەيەكى زۆرى پێكردم، دەمزانی جینیوم پێدەدات، ھەلە
نەمدەزانى چى دەلێت، ھەك سەگى ھار كەوتە وێزەم، ئەو ھى نەشیت
پێكردم، لەكچینی خستم، ئەوجا ھەندى قسەي تری كرد، ھەلە گویم بۆي
پانەدیرا، ئەو پۆيشت و منیش خوین و فرمیسكم تێكەل بوو. لەم ژوودە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

نەعلەتییە من بۆکاھۆنتاس کچی سەرۆک بۆھاتان شەرەفیان لەوتاندم،
جوانترین خەونم دزرا، ئازەلێک کچینیمی کوێر کردەو، ئیدی پووی هیچ
شوینیکم نەما، خۆزگە بەر لەو کارەساتە مردبام، ئەگەر دەستبەستراو
نەدەبووم، خۆم دەھاویشتە دەریاکەو تا بمرم.

یادداشتی جۆن سمیس

بەھەڵ تەقینەوێکە بە دەموچاوما تەقییەو، سووتانیکی زۆر سووتام،
وێڵ نەمردم، بۆ چارەسەر کردن بۆ ئینگلتەرە گەپامەو. ئینگلیزەکان بە
هیندیە سوورەکانیان گوت، بەوای پیلانیکی گواپە کە ئیو دەستتان
لەکوشتنیدا ھەبوو جۆن سمیس مرد، بیگومان ئەوێش بۆ ئەوێ
پەیمانەکە ھەلۆەشیئەو. یەك دوو مانگ بەسەرچوو، دەستیان
بەھێرشکردنە سەر هیندیە سوورەکان کرد. ئیمە بەوای چەکە
پیشکەوتووکانمان، ژمارەشمان زۆر لەوان زۆرتریو بەردەوام
سەردەکەوتین، ئەو جەنگە چەند سالیکی خایاند، تا ئینگلیزەکان دەستیان
بەسەر بۆکاھۆنتاسدا گرد، دەیانزانی باوکی بۆکاھۆنتاس لەپیناو کچەکە
مەل بۆ ھەموو شتێک کە چ دەکات و کاتی کچەکە لایمان بارمە بیت ناتوانیت
ھێرشمەن بکاتە سەر. پزگارانە یەکی^۱ زۆر زۆرمان داواکرد، کە پێی
ھەلنەدەسوور، بۆیە کچەکەیمان لای خۆمان ھێشتەو.

^۱ فیدیە.

ئەو ماوھىيەى بۆكاھۇنتاس لەلامان دەستبەسەربوو، زۆر سەيرى بە
 شارستانىيەتەمان ھاتەو. ئەو ماوھىيەش كە دلمان بەيەكەو، لەپنى
 وتوويژەكانمەو مەزەندەى ئەو شارستانىيەتەى ئىمەى بەلاو دلىگىربوو، كە
 بۆم باسكردبوو، نووكە بەچاوى خۆى بىنى، وايلېھات بەواى ئەو ژيانە و
 سادەىيەى قەومەكەى رقى لەخۆيان دەبوو، كاتى لەلامان
 دەستبەسەربوو ئەم بىرۆكەيە لەتەكىدا گەورەبوو. چاوى بە پەفتارە
 جوانەكانمان كەوت، باوھى پىمان ھىنا، بۆ بەلگەى ئەوھش ھاتە سەر
 ئايىنى مەسىح. لەكلىسا كەشىكى شاىستەى بۆ سازدرا و ھەرلەوى
 ناوھەشىان بە (پىبىكا) گۆرى، ئەویش بۆ ناوى دايكى ياقووب و عىسى
 دەگەپتەو كە لەتەوراتدا ھاتو. بەو ئاوايە پىبىكا بوو بەدايكى دوو
 مىللەت. بۆكاھۇنتاس نمونەى يەكگرتنەوھى ئىنگلىز و ھىندىيە سوورەكان
 بوو.

خۆشەىستىيەكەى بۆ شارستانىيەتەكەمان وايلېكرد رقى لەو ژيانە
 خىلەكىيەى خۆيان بىتەو. پىماندا چاوى بەبىرېك لەكەسو كارى بكەوئت،
 لەنىوئىشاندا باوكى. ئەودەم قىژاندىيە سەر باوكى، بۆى دەرکەوت بەلاى
 باوكىيەو زۆر لەشمشېرىكى كۆن و تەورىكى ژەنگاوى كەمترە. ھەرلە
 پىزگارەكە بۆى دەرکەوت كە برىتىبوو لەپادەستكردنى چەكەكانيان.

يەككە لە گەورەترىن بازىرگانەكانى ئىنگلەتەرا بەناوى (جۆن پۆلف) داواى
 ھاوسەرگىرىيە لەتەكا كرد، ئەویش پەزامەندى نواند. ئەم ھاوسەرگىرىيە
 پىروپاگەندەيەك بوو بۆ ئاشتەوايى نىوان دوو مىللەت، كە چەندىن سال
 لەشەر و شۆردابوون. پىبىكا(بۆكاھۇنتاس) لىل (پۆلف)ى مىردى بەرەو

ئینگلتەرا گەشتیان کرد، کیشە که ئەو بوو، منیش لە ئینگلتەرا بووم.
پێکەوت وابوو یە کترمان بینییەو.

یادداشتی بۆکاھۆنتاس

رقم لەخۆم بوو وە، من بووم بەھۆکاری شکستی نەتەوێکەم، من
بیشەرفم، ئابروم تکا، پێزم کوێرەو بوو، نازانم کیبوو کچینیمی لەوتاند. بۆ
پۆژی دواپی پیاویکی زۆر دەولەمەندی بازارگان بەناوی پۆلف هات و داوای
هاوسەرگیری لێکردم، مەرجی ئەوێم پێگوت که شەپ لەنیوانماندا
بوەستیت، ئەو هەلەم بۆ قەومەکەم قۆزتەو. هەستمکرد ئەو هاوسەرگیرییە
لە دەردەسەریی کەسوکارم کەم دەکاتەو و ژیان بەبەریانەو دەکات. بۆیە
خۆم کرد بەقوربانی بۆ ژیانەوێ قەومەکەم.

بۆ ئەوێ ئەو هاوسەرگیرییە ببیت، پێیانپراگەیاندم، دەبیت بچمە سەر
نایینی ئەوان و ناویکی تر لەخۆم بنیم، بێ سی و دوو پەزنامە ندیم نواند.
هاوسەرگیریم لەتەک ئەو بازارگانە دەولەمەندە کرد. شەپی ئەو هەموو سالا
کۆتایی پێهات و میللەتەکەم پزگار کرد. لەتەک پۆلف سەفەری ئینگلتەرا
کرد. لەوێ تێگەیشتم هاوسەرگیرییەکەم بۆ ئاستەوایی نەبوو، کە وایان
پێگوتبووم، ئەو پڕوپاگەندەیک بوو، بۆ داگیرکردنی خاک و نیشتمانەکەم،
کە دواتر ناوی (فیرجینا)یان لە نیشتمانی باو باپیرانم نا. دەستیان بەسەر

ئەو كىشورەمان گرت، جىهانىيان بەو خاكە نوپپەى خۇيان ناساند، خەللى
ئەو كىشورەمان پىپەدل خۇشخالى خۇيان دەرىپپو، نمونەش شارن
بۇكاھۇنتاس كچى سەرۆك ھىندىيە سوورەكان بەو بۇنەو ھاسەرگىرى خۇي
لەتەك (پۇلف) ى ئىنگلىزى راگە ياندو.

ئەودەمەى لە ئىنگلەرا بووم، زانىم جۇن سىمىس پىپاويكى درۆزە و
نەمردو، بابەتى مردنەكەشى بۇ ئەو بوو ئەو دانوستانەى لەتەك باوكمدا
كردبو، ھەلىو شىننەتەو، چونكە نە ياندەو سىست پابەندى ئەو پەيمانە بن.
خوا كرى و بەرىكەوت تووشم بوو بەتووشى سىمىسەو، ئەو ى نە شىت
پىمكرد... تۇ پىپاويكى فېلباز و ساختەچى بوو، وامزانى خۇشت دەویم.
ئىو بۇ داگىركردنى ئىمە ھاتبوون، خىانەتتان لى كرىن. لەگەل پۇلف
كەوتە مەلانىيەكى زۆر بۇ كۆبوونەو ەكان نە دەچووم، لە بۇنەكانىش خۇم
دەدزىيەو، بە زۆر دە يانبردم، ھىچ رېگايەكم بۇ پۇلف نە ھىشتەو.

پۇژىك لەگۆزەكە ئاوم خواردەو، زۆرى پىنەچو، سەرم بەگىژا ھات،
زەوى بەبەرچاومەو دەخولايەو، بەر لەو ى لەھۇش خۇم بچم، زانىم
پۇلف زەھرى كردو تە ئاوەكەمەو. دركم بەو ەو كردبو، دەيانەو لىم
پزگار بىن، ئەوان گرەوى خۇيان بردەو، ئاشتەوايىە درۆزانەكەيان
بەجىھاندا بلاوكردەو، بەناوى ئىمەو قسەى زۆريان بۇ ھەلبەستىن، تا
شارستانىيەت لە خاكەكەيان بخەينە سەر پىچكەى پىشكەوتن، جىهان
باوەرپان پىكرىن يان نا! گرنگ دەستى خۇيان وەشان. تا دنيا دنيايە ھەر
بەو شىو ە جىهان باوەر بەو مېژو ە دەكەن، ھەرچى (بۇھاتان) يىەكانبوون
بەو ھەموو خوينەى لىيان پۇژا، بەو خاكەى بەجەنگ لىيان سەندرا، كەس

د. ئەحمەد خالید مستەفا

باوەڕیان پێناکات، چونکە میژووێان بۆ خۆیان نەنوسییوەتەو، دواتر
خوێنی ئەو خێڵەکیانە بەرامبەر بەخوێنی پاشایەتیی ئینگلتەرا دەبیست چی
بیست.

تەواو

بەو شیوەیە ئینگلتەرا هێرشى کردە سەر کیشوهرى ئەمریکا،
هێرشىکى درێژىخوێناوێى دوور لە مافى مەژۆ و مەژۆیەتیی، کۆشتارىکى
زۆریان کرد، ئەو پاستییەى میژووی ئەمریکا بە چەواشەکارى و دوور
لەپاستییەو نووسییانەو. پەیکەرى (ئازادى) لەپاستیدا لەسەر پۆحى
میلیۆنان خەلکى سڤیلی هیندییه سوورەکان داھێنرا. کیشەى سەرەکیى
داگیرکەرانی ئینگلیز، دواى داگیرکردنى کیشوهرى ئەمریکا، گرفتى
کریکاریان هەبوو، تا کاریان پێبکەن، باشە کیشوهرێک بەچى و چۆن
پێبکەنەو؟ ناچار هیندییه سوورەکانیان بەکۆیلە گرت.

چاوت بە سەدان بارهەلگر دەکەوت، منداڵ و ژنانى هیندییه
سوورەکانیان بار کردبوو، ژنانیان بەلاوێ گەنگتر بوو، بەدەر لەوێ کاریان
پێدەکردن، بۆ سێکس کردنیش بەکاریان دەهێنان.

هەر هیندییه سوورێک کۆیلایەتیی قبوول نەکردایە، دەکوژرا. میژوو
دەگیرێتەو، هەزاران هەزار دیهات سووتێنران، دانێشتوانەکانیشیان کوشت،

|| ئەنتىخرىستۇس

كانياۋەكانيان كۆيۈر كىردەۋە، لەسەدا ھەشتاي ھىندىيە سوورەكان كە زىياتر
لە پەنجا مىليۇن كەس مەزەندە دەكرا، قىر كران.

زەۋى و زارەكە لەپادەبەدەر بوو، ئەو ھىندىيە سوورانەى بەكۆيلە
پاگىرابوون، بۆيان ھەلنەدەسووپا سەرپەرشتى ئەو ھەموو خاكە بىكەن.
لېرەۋە بېريان لەۋە كىردەۋە كۆيلەى تىرى بۆ پەيدا بىكەن، ئەۋەبوو پوويان لە
ئەفرىقا كىرد، دەيان مىليۇن پەشپىستىيان دەستبەسەر كىرد، لەپاپۇريان نان و
بەرەۋ ئەمىرىكا بەپىكران. لەناۋ پاپۇرەكان ئەۋەى لەبرسا مرد، ئەۋەشى
لەتوئىنىتيا، ئەۋەشى بەۋاي پالەپەستۆى زۆرى پەشپىستەكانەۋە خىنكا. تا
بۆيان كرابوولەئوورلى پاپۇرەكان سىخناخيان كىردبوون، يا ئەۋانەى
بەفېشەك كوزران. ئەو ھىرشە لەمىژوودا گەرەتەرىن داستانى نامرۇقايەتى
بوو، جەنگى قىركىردنى ھىندىيەسوورەكان و پەشپىستەكان. بەۋ شىۋەيە
ئەمىرىكا ولاتى ئازادى و دېموكراسى دروست بوو، تەنەت باۋكى (داھىنەرى)
ئازادى (جۇرچ واشىنتون) خۇى سىسەد كۆيلەى بۆ كاركىردن ھەبوو،
تا مەرىش يەك كۆيلە چىيە ئازادى نەكرد!

بۆكاھۇنتاس پاستىگۇ بوو، جۇن سىمىس درۆزن. (سىمىس)ى درۆزن
لەھەندى لەسەركىشىيەكانىدا باسى لەبەسەرھاتى وا كىردوۋە ھەر بەخەيالى
خۇى دايرىشتوۋە، كە باسى لەخىانەتى ئەو كچانەى خۇشيانوئىستوۋە، تا
لەچەۋساندەۋە و ژيانى سەختى ھىندىيە سوورەكان پىزگارىيان بىكات، ۋەلى
سەربردەى بۆكاھۇنتاس دۋاي بەفېلمكىردنى ژيانىيان ناۋبانكى دىلسۆزىيەكەى
دەركەوت. ۋەلى بەلای بۆكاھۇنتاسەۋە مەھالە تا ئەم كىتەپە نەخوئىنىتەۋە
پاستىيەكەى بىزانىت.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

(بۆھاتان)یەکان درۆ ناکەن، گرفتیان ئەوەیە میژووی خۆیان لەهیچ کتیبێک نەنوسسیوەتەو، تەنھا دەماو دەم لەلای کویکرۆزەکان پاراستوویانە. پیاویلیکی بیرمەند بوون، ھەموو شتیکیان دەزانی. دوو لەو ھیندیە سوورانەیی سەردەمی نوێ، کە ناسنامەیی ئەمریکییان ھەلگرتووە، بپاریاندا بەسەرھاتی بۆکاھۆنتاس بنووسنەو، تا ھەق بگەرێننەو لەی خاوەن ھەق. ئەو کتیبە سانسۆریان خستە سەر تا بلاو نەکرێتەو. ھەر بۆ ئەوەی کە خۆیان دایانپرشتبوو، نەشیوێت، بەتایبەت ئەوەی لە فیلمی (دیزنی) بەھەردوو بەشەکەیی کە بلاو کرابوووە. وا نەزانیت ئەو بەسەرھاتە تەنھا بەفیلم پەخش کراوەتەو، بەلکو لەھەموو دامودەزگاکان و کتیبە میژووییەکان بە بۆچوونی جۆن سمیس بلاو کراوەتەو، بە بۆچوونی ھیندیە سوورەکانیش کەس نەبوو گوێیان لیبگرێت.

رەنگە پرسپاری نھێنی ئەو کارتەیی لەسەرھتای گیرانەو کە پیشانم دای، بکەیت. کارتی (ئیلۆمیناتی) و وێنەیی ھەرەم و ئەو چاوەی بەسەریەو بوو، دەبێت چی بێت؟ ئەو وێنەییە، ھەر ئەو وێنەییە کە بەسەر دۆلاری ئەمریکیەو. بەر لەوەی شتیکت پیشان بدەم، ھەموو ئەوەی خویندووتە یا بیستووتە بنێرە لاو، چاک گویم لیبگرە.

جۆن سمیس بەر لەوەی پێی بخاتە سەر خاکی ھیندیە سوورەکان، زانیاریی تەواوی ھەبوو، ھەموو ئەو زانیارییانەشی لەپیاویک، بەناوی (سیر والتەر پاللیج) کۆ کردبوونەو، ئەو پیاوێش مامۆستای مەزنی پێکخراویکی نھێنی، بەناوی (خاکی پەمەیی) یا (رۆزکروشن)بوو. ئەو پیاوێ لیکۆلەر بوو. بە بۆنەیی ئەم پێکخراوەو کارتیکی ئەو گەمەیت پیشان دەدەم، کارتی

ئەنتىخرىستۇس

(پۆزكۆش) كە وئەي خاچىكى بەرەنگى پەمەيى بەسەرەوۋەيە، ئەۋىش
لەيىكە لەرپىكخراۋى ماسۋنى، وەلى زۆر لە ماسۋنىيەت نەيتىترە.

والتەر دركى بەۋە كوردبوو، ھېچ بەرەستىك لە داگىر كوردنى ئەۋ خاكەدا
نىيە، خاكىكى بى شارستانىيەت و بى يەككىتى لە ناۋ خۇيان و نەبوۋنى
مىژوۋىەك، گشت ئەمانە توۋىژىنەۋەيان بۇ كرابوو، دەرئەنجام باشتىن ھەل
دور لە ئەۋروپا ئەۋ كىشۋەرە بخىتە بەر باس و لىكۆلىنەۋە، تا بەناۋى
ئەمىركاۋە ۋەرچەرخانىك پروبىدات.

دۋاى سەربىردەى جۆن سىمىس و بۇكاھۆنتاس و داگىركارىي
ئىنگلىزەكان و خوينپرشتن، سەردەمى تازەى ئەمىركا دەستى بە يەكەم
ھەنگاۋىي خۆى كرد. ئىنگلىزەكان سىزدە (كۆلۈنى)يان دامەزئاندا، پروبارى
خوين بەژىرياندا پەتبوو، لىرەۋە ماسۋنىيەت پىاۋىكى بەناۋى (لافايت)ى بۇ
ناردن پىاۋىك لەپلەى سى و سى، ئەم پىاۋە ھەموو موستەعمەرەكانى
يەكخست، ئەۋجا ماسۋنىيەت پىاۋىكى گىرنگى بەناۋى (فرىدريك شتۋىين)ى
نارد، كە ژەنەپالىكى سەربازى بوو، ھەرچى مىلىشيا بوو، لەژىر سايەى
سەربازىيەكگرتوۋدا كۆكردەۋە، ئەۋجا شۆرشى ئەمىركا دەستى پىكرد.

بەھۋى سەركەۋىتىيان لەژىر ناۋنىشانى (چاى بۆستىن) ئاھەنگىكىيان گىپرا،
ھۆمەتى ئىنگلىز باجى لەسەر چاى ھەلگرت. پىاۋانى ماسۋنىيەت
بەجلوبەرگى ھىندىيە سوۋرەكانەۋە دزەيان بۇ ناۋ پاپۆرەكان كرد،
(چاى) ھە باركراۋەكانىيان فرىدايە ناۋ دەرياكە. ھۆمەتى برىتانى بەۋە
توۋرەبوو، ئەۋە واىكرد كاردانەۋەيەكى سەختى ھەبىت، بۆيە شۆرشىكى
بەناۋى شۆرشى ئەمىركاۋە ھەلگىرساند.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

شۆرشە کە یان سەری گرت و سەر بە خۆیان راگە یاند و دەوڵەتییکی گەورە ی سەر بە خۆیان پێکھێنا. ئەو تا کارتیی ئەمریکات دەخەمە بەردەست، وێنە ی ئالای ئەمریکا و پەیکەری ئازادی بە سەر دەوێ.

گشت ئەوانە جوانن، وەلی لێگەرێ چاو بە بەلگە نامەکانی سەر بە خۆیی ئەمریکا بگێڕین، کە چل ناو دەنگیان لە سەر داو، نۆز دە ی بە کە میان ماسۆنین، ئەمە هەر قسە نییە و بەس، ئەو بە بەلگە نامە واژۆی لە سەر کراو. یاسای بنە پەتیی دەستووری ئەمریکی پەنجاو شەش کەس واژۆیان لە سەری کرد، بیست و شەشی بە کە میان ماسۆنی بوون، بە کەم سەرۆکی (جۆرج واشنتۆن) بوو کە بۆ ئەمریکا هەلبژێردرا، ئەویش هەر ماسۆنی بوو.

ئەمریکا سالی ۱۷۷۶ سەر بە خۆیی خۆی راگە یاند. هەر لەو سالە شدا بزوتنە وە یەکی نەتیی لە (پاڤاریا) ی ئەلمانیا بە ناوی پێکخراوی (ئیلۆمیناتی) دامەزرا، هێمای هە پەمێکی بان کراو ی بە سەر دەو بوو، لای سەر دەو ی هە پەمە کە چاوێک و لە پستی چاوە کە شەو چە پکی تیشک، پیاوێک بە ناوی (ئادەم وایهاوېت) دەو ئەم پێکخراو ی دامەزرا، دواتر لە تە ک ماسۆنییەت تا بێتە پێکخراوێکی جیهانی پێکخرا. ئێستا با لەو ش گەڕین، چاو بە کارتیی دۆلارە ئەمریکییە کە بگێڕین. وە ک دەزانیت دراوی هەر دەوڵەتێک، بریتی یە لە بر و بە های (یە ک) ی دراو کە. ئەو جا با تە ماشای پستی دراوی دۆلارە کە بکەین.. لای چە پی وشە ی (one) هە پەم و چاو کە دە بینیت؟ ئەم هێمایە نە لە دور نە لە نزیک پە یوە ندیی بە ئەمریکا وە نییە، ئەو تە نها سیمبۆلی (ئیلۆمیناتی) یە. لە سەر ووی چاو کە شەو وشە ی (annuit coeptis)

نیشانه ، دروشم.

دەبىنىت، كە وشەيەكى لاتىنىيە و ماناى تەواوى (ئەو.. كە پەزنامەندى لەسەر پاراستنماندا). لە ژۆر ھەر پەمەكەشەو و شەى (novus ordo seclorum) ئەویش ھەر وشەيەكى لاتىنىيە و ماناى (سىستەمى جىھانى نوى) يە.

ئەگەر ئەندام بوويتايە لە ماسۆنىيەت يا ئىلۆمىناتى ئەوا بۆ ھەر ھىمايەك لە ھىماكان بە پىي پلەى بەرزکردنەو و مانايەكى تازەترت دەزانى. چاوەكە ھەر لەسەرەتاو و چاوى خودايە و دەپروانىتە ھەموو شتێك، دواتر دەبىتە چاوى (ئۆزىرىس) و دواى ئەویش دەگۆرپدرىت دەبىت بە چاوى لۆسىقەر، كە سەرپەرشتىارى ھەر ھەموو شتێكە. لۆسىقەر وەكو خوين لەناو جەستەى مرقۆ ھاتوچۆ دەكا ئاگادارى ھەموو كەردەو وەكانى ئادەمىزادە، لە دواترىش لە پلە ھەرە بالاكاندا، درك بەو وەكەيت ئەو چاوە چاوىكى ترە، جودا لەو نىشانانەى پىشووتر، چاوى (ئەنتىخرىستۇس) ە.

ئەو چەپكە تىشكەى دەورى چاوەكەش ماناى تايبەتى خۆى ھەيە، سەرەتا دەبىتە پووناھى خودا، دواتر دەگۆرپدرىت بە پووناكى (يەھوا)، يەھواش لای جوولەكە كۆنەكان بە ماناى خودا دىت، بۆ كەسەش نىيە ئەو ناو لەخۆى بنىت، چونكە ناوى خوداى مەزنە، دواجارىش دەبىت بە پووناكى لۆسىقەر. بەو ئاوايە لۆسىقەر ھەلگى ئەو پووناكىيەيە. ھەر پەمەكەش سىمبولە بۆ خەونى ئىسرائىلىيەكان، لەنیلەو و بۆ فورات، چونكە لەكۆندا نىل بە ھەرەم تىدەپەرى، بۆيە ھەرەم لەلای چەپى دۆلارەكەو و دانراو. دواترىش تىدەگەيت سىمبولە بۆ ئامادەگىيە خوداوەند لۆسىقەر.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بەلام ئەو ھیمايەى لەلای راستى وشەى (one) دا ھاتوو، ھیمايە بۆ
بالئدەيەك پیدەچیت باز بیت یا ھەلۆ. بەبان سەریەو سیزدە ئەستیرەى
بچوک ھەن بەگشتیانەو شێوہى شەشلايان وەرگرتوو، کە ئەستیرەى
داوودە. بەبان سەرى بالئدەکەو وەك ھیمايک بۆ دروشمى ئەمریکا
دانراو.

ھەر بەراست ئەوہى بە دیزاینکردنى ئەو دروشمە ھەستا، لیژنەيەکیو،
لە ئەندامە ناودارەکانى پیکخراوى ئیلۆمیناتى و بەناوبانگترینیشیان
(بنجامین فرانکلین) و (جۆن ئادامز) و (تۆماس جیفەرسون)بوون.

لەبارەى دەستەواژەى (سیستەمى جیھانى نوێ)و، کە بانگەشەیان بۆ
دەکرد و دەیانگوتەو، دەیانویست بیروباوەرى جیھان یەکیخەن، پۆشاکیان
یەکیخەن، چون ئەوہى ھەموو جیھان چاوە ئەمریکا بکات. تا پادەيەك
سەرکەوتوو بوون، ئەویش لە پووی جلۆبەرگ و خواردنى چیشخانە
وتەنات گۆیگرتن لە گۆرانى، نالیم باش نییە، چونکە بۆ خۆم ئەمریکیم
دەبیت پیمباش بیت، وەلى من دەلیم ھیچ نەتەوہیەك نییە بى لەزمانەکەى
خۆی پیشبکەویت، ژاپۆن بەنموونە وەرگرە، ئەوان زمانى خۆیان
دەسەپینن، ھەروەھا فرەنسا و ئەلمانیا، ئیستا لیم حالى بوویت؟

ھیشتا باوەر ناکەیت ئەمریکا ولاتیکى ماسۆنییە، منیش لەگەڵ
موسولمانەکانم کە بە (تیۆرى پیلانگیپی) ناوی دەبەن، کە ھەموو کیشەکانى
جیھان لەژێر سەرى ئەواندايە.

باشە ئەو ئاھەنگەى بەردى بناغەى بۆ بینای (کابیتال)ى ئەمریکى
دانرا، بەرپۆرەسمى ماسۆنییەتەو نەبوو؟ جلۆبەرگی ماسۆنییەتەو نەبوو؟

ئەوانەش كە بەريوھيان دەبرد ھەر ماسۇنىيەكان نەبوون؟ بۇ خۇيان دانى
پيادەننن و شانازىشى پيۈە دەكەن

سەرۆكەكانى ئەمريكا لەگەورەيانەوہ تا بچووكيان ماسۇننن،
لەھەوہلننننەوہ تا ئوباما كە ئەميان فەرميە لەخۆمەوہ نيە، گشتيان
تەنھا يەككىيان نەبىت، ئەويش (جۆن كينىدى) يە، كە دەسلەتلى گرتە
دەست، زانى ولاتەكەي پىكخراوئىكى نەينى بەريۈەي دەبات، بەوتاريك ھاتە
ناو خەلكى و ھىرشى كرده سەر ئەو پىكخراوہ نەينىيە و گوتى.. ئەمە پەوا
نيە، پىويستە دەولەت دژ بەو پىكخراوہ بوەستىتەوہ، تەنانەت ويستى
پشكننن بۇ (كوورەي ئەتۆمى ديموونە) ي ئيسرائىلى بكات. دواى ئەوہي
وتارەكەي پيشكەش كرد، جۆن كينىدى كوژدا! نامەوي كاتىكى زۆر بۇ
چۆنىتىى كوشتەكەي بەفپرۆبدەم.

وہلى ئەوانەي جۆن كينىدىيان كوشت، ھەر ئەوانەن كە (فەيسەلى
كوپى عەبدولعەزىز) يان كوشت، كاتىك نەوتى لە ئەمريكا بپى، ھەر ئەوانىش
بوون (سادات) يان كوشت. وشەي ئەوان مەبەستم كەسىكى ديارىكراوى
پىكخراوہكە نيە، بەلكو مەبەستم خودى پىكخراوہكەيە، يا پىكخراوئىكى
سەر بەو پىكخراوہيە. ھەر ھەموو ئەوانە پياويليك بوون كە دەبوو وابن،
بەلام لاي (ئيلوميناتى) ئەو جۆرە كەسانە دەبى يەكسەر بكوژرئ.

ھەر كە بۆن و بەرامەي بۆگەنىي ماسۇنىيەت بلاوبووەوہ بوو، پارەيەكى
زۆر و زەوہنديان بۇ كارى خىرخوازي و پىكخراوہ خىرخوازەكان خستە
بەردەست، كە دەلئىم پارەيەكى زۆر، مەبەستم لە (بليۈنەھا) يە، تا باوہپ
بەخەلكى بېنن، كە پىكخراوئىكن ھەوللى ناشتى و برايتى دەدەن.

لەولایەتەکاندا زۆریک لەو دەزگا ماسۆنییانە هەن، کە بانگەشە ی کاری خێرخوازی دەکەن، پێیان هەلەخەلەتیی، دیارترینیان یانەکانی (پۆتاری) و یانەکانی (لیۆن) ه، وەلی هەرکە سێکیشت لەم یانانە بینی، مەرج نییە ماسۆنی بیّت، ئەو یانانە یانە ی گشتین. لەکاتی کاری خێرخوازی جاروبار پەنا بۆ کەسایەتیە بەناویانگەکان دەبەن، وەک بانگەشە یەک بۆ کاروچالاکییەکانیان، دوور نییە ئەو کەسایەتیانەش لەولایتدا پاکترین کەسایەتی بن، هیچ یەکیکیشت لەو کەسایەتیانە ئەو پراستیە ترسناکە نازانیی، کە لەپشتی ئەو یانانە و پێکخراوانەو، یا پێی دەزانی وەلی نەیاندهیشت بێجگە لەکارە خێرخوازییەکی بەولایە نان و پیازی بەشتی ترهوه بخواردایە.

مەرجیش نییە هەر هەموو ئەوانە ی چوونەتە ئەو پێکخراوە ماسۆنییەو خراپ بن، دیسان بەو هەش هەلەخەلەتی، پێشتر باسم لەو کرد کە پلە ی زۆر لە ماسۆنییەتدا هەن، سێ پلە ی یەکەم وەک دیاریکردنیکە بۆ شیاو و نەشیاو، هیچ ئەندامیکیش خراپ نابێت تا نەگاتە پلە هەرە بالاگان، ئەو دەم لە پراستی پێکخراوەکە حاڵی دەبیّت، کە سەر بەجۆلەکیە و مەبەستی خزمەتکردنی جۆلەکیە، هەر بە بۆنە ی پلە بالاگانەو دەبیّت سویند بەتەرپات بخوات.

هەرکە سێکیشت ماسۆنییەت دەستنیسانی بکات، بۆ بە ئەندامبوون، دواتر لەسێ پلە ی یەکەمدا وازی هێنا، بەدوایدا ناگەرین و ئازاریشی نادەن، وەلی گرافتە کە لەهیی وەک (من) دایە، دوا ی ئەو هە ی پلە ی پێشکەوتووی بە دەست هێنا تپۆی دەکەن. لە (ئەزەر) بۆ هەر کە سێک بیهوی ببێتە ئەندام لە

ئەنتىخرىستۇس

پىكخراوى ماسۋىيەت و يانەكانى (پۇتارى و ليۇنن) فەتواى فەرمى بۇ بەھرامکردنى دەرچوۋە. دواتر كۆپى فېقھى سەر بەكۆمەلەى جېھانى ئىسلام ھاۋشىۋەى ئەو فەتوايەى دەرکرد، كە زۆر بە پوونى و وردى نارمانجى راستەقىنەى ئەو پىكخراۋەيان خستە پوو.

ئىستا كاتى ئەۋەيە زانباريەكى گىرنگت وئىدەم، كە لەسەرەتاي قسەکردنمان پەيمانم پىداى پىتى رابگەيىنم، ناۋى يارى ئەو كارتانەت بۇ ئاشكرا بگەم، كە گەمەى پىدەكەين، دەزانم بەناۋەكە سەرت سوپ دەمىنىت، ناۋى(ئىلۇمىناتى)يە، سىستەمى جېھانى نوئ، لەھەموو بازارەكانى جېھاندا بەردەستە، ۋەلى نرخەكەى زۆرە و نزيكەى سى سەد دۆلارە، كۆى كارتەكان پىنجسەد كارتە، ھەر كارتىكىش نەينىيەكياى لەخۇ گرتوۋە، كارتىلىك نەينىيە سەردەميانەيان ھەلگرتوۋە، ھەندى كارتىش نەينى گۇرپانكارىي پىرەۋى سەردەميان ھەلگرتوۋە، بىركى تىرى نەينىيەكانى ماسۋىيەت و ئىلۇمىناتىيان تيا نووسراۋەتەۋە، بىركى تىرىشى باس لە پىلانگەلىك دەكەن ئىلۇمىناتى دەيەۋىت بىيەنىتە دى. بەر لەۋەى بەردەوام بىن، دەمەۋى كورتە باسىكت لەمەر ماسۋىيەت و ئىلۇمىناتىيەۋە بۇ بگەم. نمونەكان زۆن ۋەلى من گىرنگەكانىانت پىدەلئىم. ئەگەر سەرنجى فىلمى دىزنى (عەلادىن)ت كىرەپىت، بىرتە جنۆكە شىنەكە كە بۇ عەلادىن ھاتە دەرەۋە، لەسەر كاغەزىكى دىرئ دانوستانىكىيان مۇر كىرد، دواتر لەمەر پارەۋرئەۋە ھەرچى دەۋىست بۇى دەبارى، سىكىتچ. سەماكارىكى كۆمىدى بوو، ۋەلى تەۋاۋ گوزارشت لەۋ راستىيە دەكات. خۆت بەشەيتان بفرۆشە، ھەرچىيەك دلت بىيەۋىت بۇتى دەستەبەر دەكات، ئەو يانەيەشت ۋەبىر دىنمەۋە كە (سېۋىچ بۇب) دايمەزاند و ھىماى ئىلۇمىناتىي بەسەرەۋەيە.

|| د. ئەحمەد خالید مستەفا

داهینەری ئەم گەمەیه^۱ (ستیف جاکسۆن) ئەندامێکی رێکخراوی نیلۆمینیاتی بوو. ئەم رێکخراوە مەبەستی بوو شوێن پەنجەیی لە هەموو جیهاندا مەبێت. لە فیلمە سینەماییەکاندا هێمایەکانی خۆی لە نێو دیکۆرەکاندا دادەنێت، هەرەم و چاوەکە، چوارگۆشە سپی و پەشەکان، کە هێما بۆ یەکتێیی جیهانی جنۆکە و بنیادەم، راستە و پەرگال، ئەمانەش دەخرێنە نێو فیلم و کلیپە کارتۆنییەکان، سەدان کلێسەیی جیهانی ئەم هێمایانەیان لەخۆ گرتووە. بە کورتی ئەم گەمەیه کە لە نێو دەستماندا، بۆیترین هەنگاوە بۆ دیاریکردنی شوێن پەنجەیان. بە دەور لەوەی گەمەکە ساڵی ۱۹۹۰ بۆلاوکراوەتەوە، وەڵی شتگەلیکی تێدا، دواي ئەو میژوووە پوویان داوە. دەتەوێت نمونەت بۆ بینمەو، باوا بێت، ئەو کارتانەشت بۆ ناشکرا دەکەم.

ئەم کارتە دەبینیت، ئەمەیان کارتی تیرۆر، وێنەیەکی ناشکرای بەسەرەوێ، هەردوو تاوهری جیهانی لە کاتی تەقینەوێاندا، بێت نەچیت، نێمە باس لە گەمەیه کە دەکەین ساڵی ۱۹۹۰ داهینراوە، یانی بەر لە یانزە سال لە تەقینەوێ هەردوو تاوهر جیهانییەکە، لە ساڵی ۲۰۰۱ دوو فڕۆکە خۆیان پیا کیشاوە تەقاندیاننەو.

ئەمەشیان کارتی دووهمە، کارتی پنتاگۆن، وێنەی بینای وزارەتی بەرگری ئەمریکای بەسەرەوێ و دواي ئەوێ فڕۆکەیی سییەم هەر لە هەمان پووداوەکەیی یانزەیی سیپتەمبەری ۲۰۰۱ی هەمان پۆژ کە خۆی پیاکیشا، دەسووتیت.

یاری.

ئەنتىخرىستۇس

ئەمەشيان كارتى سىيەمە، كارتى شۆپشەكانە، وئىنەي بىناگەلىكى
بەسەرەۋەيە، پىدەچىت شىۋاز غەرەبى بىت، وئىنەيەكى گەۋرەي سەرۆكىكى
دەۋلەتلىكى غەرەبىشى بە جلوبەرگى سەربازىيەۋەي بەبانەۋەيە، ئەو
بىنايەي لاي سەرەۋەشى گىرى گرتوۋە دەسووتىت، پىدەچىت ۋلات
لەبارودۇخى شۆپشەدا بىت. ئەم كارتە بە بىست و يەك سال بەر لەپوودانىان
گوزارشت لە شۆپشە ناوخۆيىەكانى ۋلاتە غەرەبىيەكان دەكات، ئەو
ژەنەپالەش كە وئىنەكەي بەسەرەۋەيە زۆر لەۋە دەچىت (موعەمەر قەزافى)
بىت!

كارتى چوارەم، كارتى دىكتاتورە، وئىنەي ھەمان ۋلاتى غەرەبى و
ھەمان سەرۆك و ھەر ھەمان جلوبەرگى سەربازىيە بەسەرەۋەيە، ۋەلى بىناي
تيا نىيە بسووتىت، پىدەچىت ۋلات ئارام بىت، ئەمەش دىسانەۋە گوزارشت
لە سەرۆكىكى غەرەبى دەكات، خودى مىللەتەكەي بەسەريا پادەپەن. ئەمە
بىنە و بەراۋردى بىكە لەتەك ھەر شۆپشىك لە شۆپشە غەرەبىيەكان،
ئەوساكە دەزانىت كە پىر بە پىستى يەكن.

كارتى پىنجەم و شەشەم، كارتى شازن(ديانا) و كارتى (سەدام
حوسەين)، باس لەپىلانى كوشتنىان دەكات. ئەۋەي يەكەمىيان دواي ھەوت
سال لەبلاۋكردنەۋەي گەمەكە سالى ۱۹۹۷ كوزرا، ئەۋى دوۋەمىشيان سالى
۲۰۰۶ دواي شانزە سال لەبلاۋكردنەۋەي گەمەكە كوزرا.

كارتىلىكى زۆر ماۋن ۋەك كارەساتى كارەساتەكان جارى پوويان
نەداۋە، وئىنەي دارمانى تاۋەرى (جىنزا واكو)ى بەناۋيانگ لە توكىۋ،

د. ئەحمەد خالید مستەفا

كاترۆمپەر بە ناوبانگەكەى سەر تاوهرەكە بە جوانى ديارە كە دەتەقیتەو و
خەلكەكەش بە ترسو دلەپراوكیو هەلەین.

فیربووم مامەلەیهکی جیاواز لەتەك ئەم كارتانەدا بکەم، مامەلەى
جادووگەرێك فەرمان بە جنۆكەكان بدات. كارتەكانم وەك نوشتەیهکی
كارىگەر بە شیوەیهکی رێك و پێك ریز كردوون كە بۆ خزمەتكردن بشین،
ئەویش بە ئاشكرا كردنى راستییهكانە بۆ تۆ، ئەوجا بۆ جیهان.

ئێستا لەسەرمانە گەمەكە تەواو بکەین. دەزانم هەر هەموو
ئەهریمەنەكان و ئیلۆمیناتییهكان و جادووگەرەكان و ماسۆنییهكان و
تەنانت ئەوانەیش كە كارى خەراپ دەگێڕن، داواى كەللەى من دەكەن،
واش هەست دەكەم لە كەللەم نزیكبوونەتەو، بە ئەم قسەو باسانە وەلا
بنیین و گەمەكە تەواو بکەین.

تۆ ئێستا تیگەیشتییت لە جیهاندا جادووگەریی چۆن دەستی پێكرد،
چۆن لۆسیفەر هاتە خوارەو و یەكەم جادووگەری دروستكرد، كە نەمروود
بوو، دواتریش بەو هەت زانى جادووگەریی لەناو (بابل)دا چۆن سەریهەلدا،
بەتایبەت كە بۆ كارى خراپ بەكاریان دەهێنا، ئەوجا ئەو هەش حالى بوو،
خودا بۆچی هاپووت و ماپووتى داگرد، تا خەلكى فیرى دژە جادووگەرى
بکەن، دواتریش ئەو هەت زانى هۆكارى ناردنى سلیمان لەلایەن خوداوە بۆ قەر
كردنى هەموو جادووگەرەكان بوو، ئەو هەشت زانى چۆن جنۆكەكان گزییان
كرد و كتیبهكانیان لە ژێر عەرشی سلیمان شاردهو، دواتر دواى هەزار سال
(بافۆمیت)ى ئەهریمەن دابەزى تا شوینی شارندنەوێ كتیبهكان بە نۆ
سوارچاكانى هەيكەل پابگەینیت و دەریبهینن، دواى دەرهێنانیشیان بەهۆی

ئەو كىتپانەو دەولەمەندترین پىكخراوىان لە ئەوروپا دامەزراند، ھەر ئەو پىكخراوئى بەناوى سوارچاكانى ھەيكەلەو بوو، گۆردرا بە پىكخراوى ماسۆنى، كە بوو بە گەورەترین پىكخراوى جىھانى و لقى نۆرىشى ئى بوو، گەورەترین دەستكەوتىشى، دامەزراندنى دەولەتى ئەمىرىكا بوو.

ھاوتەرىب لەگەل ھەموو ئەمانە، سەرنجى مار (سىرپىنت)ى ئەھرىمەنت دا، چۆن بىروباوئى جوولەكەى ھەلۆەشانەو و دواترىش بىروباوئى مەسىحىيەت و ئەوجا بىروباوئى موسولمانەكان، توانى ھەر يەكپانىش دابەش بىكاتە سەر چەندىن تايەفە و بىروباوئى جودا و تا ماون لەمىلانئىدا بن. كاتى ئەو ھاوئە ماسۆنىيەت لەتەك سىرپىنت يەكبگرت، تا داھىنانگەلىكى تر بىننە ئاراو، كە ئامانجىيان مەزنىر بىكەن، جا چ بۆ پىكخراوئەك بىت، يان بۆ خودى ئەھرىمەن بىت، كە مەبەست لە ھەيكەلى سلىمانە. نەينى ئەو كارتەش نازانىت، بۆ چ مەبەستىك ئەو دەكەن، وەلى دواتر ئەو ەشت بۆ ئاشكرا دەكەم.

لەسەر مۆزەكە دوانزە كارتەمان ھەيە، پىدەچىت ژمارەكەى ئەمجارەمان نۆرتىر بىت، بەو ئاوايە حىكايەتگەلىكى نۆر چاوەروانى گىرپانەو.

كارتى يەكەم.. كارتى ئىنگلەتەرەيە و وینەى پىاوماقووللىكى ئىنگلىزى دىلخۆشى بەسەرەوئەيە، لەپشتىشىيەو پىدەچىت كاترۆمۆرە بەناوبانگەكەى بىگ بن بىت.

كارتى دووھم.. كارتى بەرتىل و خاوەيە، وینەى دوو دەستى بەسەرەوئەيە، تەوقە دەكەن و لەناو لەپشتىياندا دراوى سەوز.

د. ئەحمەد خالىد مستەفا

كارتى سىيەم.. كارتى ھىزى جەماوەرە، وینەى كۆمەلە دەستىكى بەرز
كراوۋى بەسەرەوۋىيە، چۈن ئەوۋى لە شۆرشدا بن.

كارتى چوارەم.. كارتى بانكى ئىنگلىزىيە، وینەى ئامېرىكى سىكەى
دراوى زەبەلاھى بەسەرەوۋىيە، پېرە لە پارە.

كارتى پىنجەم.. كارتى دژە شۆرشە و وینەى سەربازگەلىكى
بەسەرەوۋىيە، كەوتۈنەتە وىزەى خەلكى سقىل.

كارتى شەشەم.. كارتى ئەلمانىيە، وینەى كۆمپانىياكانى ئەلمانىيە
بەسەرەوۋىيە، ئۆتۆمبىللىكى (فۆلكس والگن) ىش.

كارتى ھەوتەم.. كارتى فرانكفۇرتە ، وینەى شەوانى فرانكفۇرتى
بەسەرەوۋىيە.

كارتى ھەشتەم.. كارتى فېرەنسايە، وینەى تاوۋەرى (ئىفل)ى
بەسەرەوۋىيە، لەگۇشەنىگايىيەكى نزمەوۋە.

كارتى تۆيەم.. كارتىكە " لىگەرى كىكەكە بخۇن " وینەى ژن و پىاويكى
ماقۇوللى فېرەنسەى بەسەرەوۋىيە، قابىلەمەيەكىشك كىكى بەسەرەوۋىيە كە لىي
خوراۋە.

كارتى دەيەم.. كارتى قەرزارە شەپانگىزەكانە، وینەى دووپىاۋى
بەسەرەوۋىيە، يەكىكىيان زۆر توۋرەيە و ئەۋى ترىشيان ترساۋ دىارە،
پىدەچىت قەرزارى پىاۋە توۋرەكە بىت.

كارتى يانزەھەم.. كارتى پېرە پاگەندەيە.

ئەنتىخريستۇس

كارتى دوانزەھەم.. كارتى ژەھرە.

بەسەرھاتى داھاتوو (سىرپىنت) بۆتى دەگىرپىتەو، وەلى ئەمجارە ل
ئەوپاۋە ھەلدەكشىت، بە شىۋازىكى داھىنەرانە دەيگىرپىتەو.

بەشى ھەشتەم

فيلمىك ئەھرىمەن دەرھىنە رەكەيەتى

۱۶۴۸ پاش زايىن _ ۱۸۰۰ پاش زايىن

لەتارىكىيەكى ئەمۇستەچاۋى ساردى ئەمشەودا، ھەمۇ دەنگەكان
لەگویتدا كېبۇن، بەدەر لە فېشكاندن و لەرەى زمانە دوولەتەكەم بەولاولە
گویت لەھىچ دەنگىك نىيە. پىدەچىت بەوہى لەمەر منەوہ بىستوتە
فېشكاندەكەم سېرى كىرەبىت، وەلى ئەمرو مشىك لەخەروارى نەئىيەكانم بۇ
ئامادە كىردوۋى، كە مىشكى مروۋ ھەموۋى بۇ تاوتوۋى ناكىت، سەرەتا
باشترىن و خوشترىن شەرابىكت بۇ ئامادە دەكەم، كە حەزەت لىيەتى،
دواترىش بەگەردنتەوہ دەئالىم تا فېنكت بگەمەوہ، لەبەر ئەوہى
ئادەمزادىكى تازەى بەلامەوہ ھەر ئەمشەو شتگەلىكت پېشان دەدەم، ھەر
بەوشىۋازەى خوتىش مامەلەت لەتەكا دەكەم. فىلمىكى بەلگەدارى
شەيتانى خۆمت بۇ نەمايش دەكەم، ئەو فىلمە لە نووسىنگەى تاييەتى من
نەبىت لەھىچ شوئىنك نايىبىنەت، نووسىنگەى مار. ھاۋپى لەسەر ئەم
كورسىيە دانىشە و بېروانە ئەو بىندەرەى بەرامبەرت، چاكىش گويم بۇ
پادىرە، سەرلەبەرى بەسەرھاتەكەى خۆمت ھەر بەو ئەداى سەردەميانەى
خۆت، كە پىي پاهاتوۋىت بۇ دەگىرمەوہ.

بىندەرەكە^۱ كەوتە گەر، دىمەنىكى سەيرى خستە روو، خەلكانىكى نۆر
پژابوونە سەر شەقام. لە تىروانىنە كەتەو بە جلوبەرگە كانيان مەزەندەي
ئەو دەكەيت لە سەردەمىكى كۆندان، لىمگەرې بە مەزەندەكانتەو مەندووت
نەكەم، ئەو خەلكەي دەيبىنىت، گەلى ئىنگلتەرايە، دەبىنىت چەند جوان
پىزىيان بەستوو و نقەيان لەخۆيان بېرپو، تەنەت چىرەشيان نايەت. ئەوان
لەچاوەپوانىي (پاشا)دان، بەدىوئىكى تر چاوەپوانى لەسىدارەدانى پاشا
(چارلزن). ئەوان پاشايان خۆش دەوئەت. لەپەر دەرگايەكى دارىن كرايەو،
پىاوئىك بەپۆشاكىكى پاشايانەو دەرگەوت و بەسەر پېرەوئىكى داردا بە
بەرچاوى خەلكەكەو بەپېكرا. مىللەتەكە بەداماويەو تەماشايان دەكرد،
بەشەك لە ئامادەبووان خۆيان بۆ نەگىرا و دايانە پىرمەي گريان، بەشەك تر
گريان لەگەر ووياندا قەتەس مابوو، ئەوانەش كە لە پېرەو داريەكەو
نەزىكبوون، وەك پېزىك بۆي دەستيان بۆ پىي پاشا دەبرد. پاشا گەيشە
كۆتايى پېرەو بەدار دروستكراو كە و پىاوئىكى زلى كەتەش بە تەورەكى
تەزەو وئەستابوو، بى سى و دوو دەزانىت ئەو شوئە بۆچىيە، شوئە
مەپەراندى پاشايە، كە تەور بەدەستەكە مى دەپەپىنىت.

پاشا لەهەيەتەي خۆي كەمنەكردەو و ترسى لەخۆي بار نەكرد.
بەراستى پاشاكان هەيەتەي پاشايەتايان ئەگەر بۆ مەپەراندىش بىت تا دوا
چىركە نادۆرپىن، ئەو تەملى خۆي دەخاتە بەردەست گىوتىنەكە و
بەزمانىكى فەرمانرەوانە بە گىوتىنەكە دەئەت:

^۱ شاشە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

- چاوەڕێ ئیشارەتەکم^۱ بکە.

ئەو جۆرە پاشایانەم بەدڵە، کە تا دواچرکەش لەژیانی خۆیاندا بە پاشایەتیانە دەمێننەو. ئەو وەتا وەک فەرمانێک بۆ جێبەجێکردنی ئەرکەکی ئاماژە بە گیۆتینەکە (جەللاد) دەدات، ئەویش تەورەکی بەرز دەکاتەو. بۆ سەر پاشا چارلز، تا ملی بپەرێنێت، حەشاماتەکە بەیەکا دین و گریان فوغان و هات و هاواریان بەرز دەبێتەو، پیاویک بەجلوبەرگی سەرکەدەو دەستی لەخوێنی پاشا وەر دەدات و دواتر پوو لەجەماوەرەکە دەکات و دەستە خویناویەکی بەرز دەکاتەو و دەلێت:

- چاوتان لێیە؟ خوینەکی سوورە و شین نییە، کەواتە وەک باسیان لێوە دەکرد خودا نییە.

گرتهی فیدیوی کامێراکە لەسەر پووخساری ئەو پیاو نیشتهو. ئەو پیاو (کرۆمۆیل)بوو. بە شیوازی فیلمەکانی (هۆلیوود) وینەیی کرۆمۆیل پوون نەبوو، ئەمە تا گرتهیەک لەپاڤردووت بۆ دەرکەوێت، گرتهیەکی ئەو پیاوێ خەریکی نووسینی نامەیکە وەلێ دیار نییە بۆ کوێی دەنێرێت. لەو نامەیەدا هاتوو.. لە ئینگلتەرا بەرامبەر بپرە پارەیک پارێزگاری لەجوولەکان دەکەم، وەلێ ئەو تا پاشا چارلز لەژیاندا بێت مەحالە و ناشکرێت پیش دادگاکردنی لەسێدارە بدرێت. ئەوجا بێندەرەکە گرتهیەکی تری ئەو پیاوێت بۆ دەخاتە پوو کاتی وەلامی نامەیکە وەر دەگرێتەو، نامەیکە دەکاتەو کە تێیدا هاتوو.. هەرکاتێک چارلز لابرا ئەو هاوکارییە ماددییە کە دەدەین و جوولەکەش لە ئینگلتەرا قبوڵیانە، پێویستە پێگای

^۱ ئاماژەکم.

ئەنتىخريستۇس

ھەلاتنى بۇ خوش بىكەن و دواتر دەستگىرى بىكەن، ئەوسا ھۆكار بۇ دادگايى
کردنى يەكلا دەيىتەو.

نووكە بىندەرەكە گرتەيەكى ترى لەپايردوو خستە پوو. خودى پاشا
چارلز، كە لەسەر تەختەكەى دانىشتوو و ھۆلەكەش پىرە لەپياوگەلىك
بەجلوبەرگى فەرمىيەو، كە تايبەتە بە دادگايىكردن. پۆزى دادگايى پاشا
چارلزە. كرۆمۆيل ئەوھى نامەكەى پىي پراگە ياندبوو، بەمەرامى خۆى گەياند
و پىنگاي بۇ ھەلھاتنى چارلز خوش كرد و دواترىش دەستبەسەرى كرد،
ئەوھتا دادگايى دەكرىت. دادوھر پىيگوت:

- دەربارەى ئەو تاوانەى ئاراستەت كراوھ چ قسەيەكت ھەيە، كە ئەو
دەسلەتەى لەپىي ياساوه پىت دراوھ خەراپت بەكار ھىناوھ.

پاشا قسەكەى پى قاجى^۱ و بە ھەيىبەتەو پىي گوت:

- باس لەكام ياسا دەكەيت، دواتر تۆ كييت تا لەياسا بدوييت، من
پاشام، ھەموو ئەو پياوانەى نىو ئەم ھۆلە بەخۆشتەو پياوى منن.

كرۆمۆيل بەزمانىكى توند گوتى:

- تۆ لىرە دادگايى دەكرىيت، دەسلەتەكت بەخەراپى بەكار
ھىناوھ، ئازادى مىللەتەكت بەرقەرار نەكردووھ.

پاشا قسەكەى پى بىي:

^۱ بىي.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

- من لەمەڕ ئازادیی میللەتەکم لەمەر هەمووتان زیاتر دەزانم،
حکومەتێک پەرلەمان بەرپۆوەی بیات و سوپا دەستی بەسەریا گرتییەت،
گەرەترین زۆلم و زۆرداریتان گیراوە، نەک من ئازادیم قۆرخ کردییەت؟

پێدەچیت بەکەسایەتیی ئەم پاشایە سەرسام بووبیت، بەداخەوێ ئەو
هەموو پیاوێ بە دەورییەوێ بوون، ئەندام پەرلەمانی بریتانی بوون،
لەمەمان کاتدا دژی بوون، کرۆمۆیل.. ئەو پیاوێش لەگەڵیاندا بوو، ئەو
سەختترین دۆژمنی پاشا بوو، ئەو نامەییەش کە بۆی هاتبوو، لەلایەن
دەوڵەمەندەکانی جووێوەوێ هاتبوو، کە زێڕ و پارەیی زۆریان بۆ هەڵپشتبوو.
جوولەکەکان بەر لە چوارسەد سال لە ئینگلتەرە دەرکران، بێریاری
گەرانیوەیان بۆ ئینگلتەرە داوو، بۆیە (کرۆمۆیل)یان بە پارەو ئالتوونیکی
زۆر و زەوێند کړی، تا گۆدەتا بەسەر پاشا بکات. ئەوێتا بێندەرەکە
(کرۆمۆیل)ت بۆ دەخاتە پوو چکۆن سیستەمی پاشایەتی پوو خاند و
سیستەمی کۆماری دامەزراند و بەخۆی بوو بەسەرۆکی بریتانیا.

چارلز چۆنی مەزەندە کردبوو، هەر وا دەرچوو، قەڵەمپەرەیی
کۆمارییەکان زۆلم و زۆرداری و دیکتاتۆری بوو. ئەوێتا کرۆمۆیل پەیمانەکەیی
لەتەک جوولەکەکان هێنایە دی، کۆمەڵێک لە زانایان و پۆشنبیرانی
کۆکردووەتەوێ و بەگەرم و گۆپی بۆ گەراندنەوێ جوولەکەکان
هەڵپەییانیان لەتەکا دەکات، بێندەرەکەمان ئەو وتو وێژەیی بەردەستبوو،
کە گوتی:

- دەبیەت مژدەیی مەسیحییەت بە جووێکان بدەین، وەڵی چۆن ئەو
مژدەییەیان پێی پابگەینین، ئەگەر نەتوانین بۆ نیو خۆمانیان بیانگەرینینەوێ.

يەك لە ئامادەبووان بەرسقى دايەوہ و گوتى:

- ئەو جوولەكانە كە ھاتنەوہ، دەست بەسەر ھەموو كارى بازىرگانى و سامانى ولاتدا دەگرن.

ئەگەر چى ھىچ فەرمانىكى كۆمارى بۆ گەرانەوہى جوولەكەكان دەرنەچوو، وەلى رىگاي پىدان دزە بكەنە ناو ولاتەوہ. بىندەرەكە بۆ دىمەنىكى سەيرترى گواستىتەوہ، دىمەنى جەستەى پىاوئىكى شىيەوہبوو، كامىراكە لە دەموچاوى نزيكەوہ بوو، بەلى لاشەى پىاوئىكە، ئەگەر زۆر لىتى وردىتەوہ، دەبىنىت ئەوہ (كرومۆيل)ە. پەنگە لىم بېرسىت بۆچى جەستەى شىيەوہ بووہ. دواى ئەوہى لاشەكەيان لەگۆرنا، چارلۆزى دووہم ھاتە سەر تەخت، پاشايەتى دواى شكستى كۆمارى دووبارە ھاتەوہ و ھوكمى ولاتى بەدەستەوہ گرت، چارلۆزى دووہم فەرمانى دا ھەموو ئەوانەى دژى باوكى بوون و لەگۆردان دەرېھىنرېن و ھەلواسرېن. ئەگەر پۆژىك لە پۆژان سەردانى لەندەنت كرد، چوويە شەقامى (ئىدجوار) كە بەشەقامى عەرەب بەناوبانگە. لەسەرگەى شەقامەكە بازنىيەك ھەيە ئىشارەتە بۆ ئەو شوئىنەى تىا ھەلواسران.. ئا لىرەدا خىانەتكاران ھەلواسران. ئەوجا بىندەرەكە دىمەنى پىاوئىلىكى پىشان داي، تارىكىى لەخۆى گرتبوون، پىاوئىلىك پەزامەند نەبوون بەوہى بەسەرياندا ھات، ئەوانىش جوولەكەكان بوون، كە خاوەنى زىپ و پارەبوون، ئەگەرچى دواى وەدەرنانىيان و گەرانەوہيان بۆ ئىنگلتەرا سەرکەوتوو بوون، وەلى پىلانەكەيان زۆر لەوہ گەورەتريوو، تەنھا گەرانەوہ بىت. پىلانەكەيان دەستبەسەر گرتنى تەواوى ئابوورى ولات بوو.

كاميراكه زياتر لەسەر پیاوانیك نزیك بووهوه و دواتر بیندەرەكه لەخوار
ئەو پیاوانەوه پیاویلیکی زۆری قەبارە بچووكی پیشان دایت. ئەوجا بەسەر
بیندەرەكهوه نووسینیکی دەرخواست.. میللهتی جوولهكه. دواتر ئەخشی
ئەو پیاوی پیشان دایت، ئەوجا فیلمهكه كهوتە گەڕ.. ئەو جووانەیی بەر لە
چوارسەد سال لە بریتانیا دەرکران، دواتر لە ھۆلەندا، ئەوجا لە پۆرتوگال،
ئەوجا ئەمسا و فرەنسا و سەكسۆنیا و چیک و ھەنگاریا تا دەگاتە ئیسپانیا.
بۆچی ھەدەر نران؟ چونکە خراپە کارییان لەپادە بەدەر بوو. بیندەرەكه
لەپیاو ھەورەکانەوه نزیك بووهوه، كه لەسەرەوه بوون، پرستی.. ھەرە
دەولەمەندە خاوە خۆرەکانی^۱ جوو. بەسەر بیندەرەكهوه پوخساری
توورەبیان دیار بوو. ئەوجا فیلمهكه كهوتە بەردەوامی.. ئەو دەولەمەندانە
دەیانویست تۆلەیی میللهتەکیان بکەنەوه و ھەر ھەموویان لە پلە بالاگانی
ماسۆنییەت بوون، چەند تیریکی نیشانە بۆ ھۆلەندا و ئەلمانیا لێوھیان
دەرچوو بوو، ھەر كه گەرانەوه بۆ ئەو دوو ولاتە دەستپیشخەرییان کرد،
چونکە ئەو دوو ولاتە کارناسانیان بۆ کردن.

كاميراكه لەھۆلەندا نزیكەوه بوو، پیاوانی جیی بەرزەکان بەرەو ھۆلەندا
دەپۆن، بیندەرەكه دەرخواست ھەر پیاوی ژنیکی ھۆلەندیی لەسیلەدا بوو.
بەلێ جوولهكه سووخورەکان لەتەك ژنە ھۆلەندییەکان ھاوسەرگیریان
کردبوو، مالباتیان پیکەوہناوو. گرتەیی كاميراكه یەك لەو پیاوانەیی
دەرخواست، كه ناوی (میناسیح کوپی ئیسپرائیل)ە، خانەوادەکی لە
گەورەترین خانەوادەیی ھۆلەنداوە. ئەوجا بیندەرەكه كه سیکی تری

^۱ سووخور، پیاخۆر.

دەرخست، بەناۋى وىليام.. ئەمىيان كوپى (مىناسىيخ)ە، ئەوجا بىندەرەكە
 وىليامى لە ھۆلەنداۋە بەگەشت بۆ برىتانىيا خستە پوو، ھەر بىندەرەكە
 ئافرىتەككى برىتانىي لەسىلەى وىليام دەرخست، بىندەرەكە لای سەرەۋەى
 ئافرىتەكە پىاۋىكى دەرخست ناۋى نا (دۆق بۆرك) بەلى وىليام كچى ئەو
 دۆقەى مارەكردبوو. دۆق كىيە؟ ئەۋە ئەۋكەسەيە دۋاى مردنى چارلزی
 دوۋەم بوو بەپاشاى ولات. بىنيت جوولەكە چۆن لەعرشى برىتانىا نزيكەۋە
 بوون؟ ۋەلى جارى ھىچت نەبىنيۋە!

ئەۋەتا بەسەر بىندەرەكەۋە بلاۋكراۋەيەكى زۆر و وتارگەلىكى
 پۆژنامەۋانىى زۆر دەبىنيت، كە ناۋبانگى پاشاى ولات دۆق يۆرك دەشيۆىنن،
 تابەرەۋ فرەنسا ھەلھات. نوۋكە بىندەرەكە پاشاى نوۋى ولاتى برىتانىاي بۆ
 خستىيە پوو، ئەۋىش (ۋىيام كوپى مىناسىيخ)ى جوولەكەيە. ئەوجا
 بىندەرەكە نەخشەى برىتانىاي بە پىاۋ و ژنەۋە خستە پوو، لەژىرىشەۋە
 نووسراۋو.. خانەۋادەكانى پاشايەتى برىتانىا، دواتر نىشانەيەكى ھەلەى
 ۋەك لىكدان بە پەنگى سوورى پىا ھىنان، ئەوجا كۆمەلىك ژن وپىاۋى ھىنايە
 پوو، لەژىرىشەۋە نووسراۋىكى دەرخست.. خانەۋادەكانى پاشايەتى جوو،
 بەسەرىشيانەۋە ۋىنەى پىاۋىكى دەرخست، كە وىليام بوو. ھەر ھەموو
 بىنەمالەى پاشايەتى برىتانى بە بىنەمالەى جوولەكە ئالشت^۱ كرانەۋە، كە تا
 ئەمرو پىشتا و پىشت دەسەلاتيان بەدەستەۋەيە.

ۋەلى ھىشتا ھەر ھىچت نەبىنيۋە. بىندەرەكە دەرەۋەى كلىسايەكى بۆ
 خستىيە پوو، ئەوجا لە دەرگاي كلىسەكە نزيكەۋە بوو، كە بەتەۋاۋى كۆم

^۱ كۆپىنەۋە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دراو، بریتانیە ژوورەو، تا ببینیت، وایام لەگەڵ کۆمەڵێک زەلامی سوو خۆری جوو لەسەر خوانێک دانیشتوو. بڕوانە نووکە وایام چیاان لەتەکا دەکات. ئەوان کۆمەڵێک کاغەز دەنووسن، بێندەرەکە ئەو کاغەزانەشت بۆ ئاشکرا دەکات، کاغەزی یەکەم قەرزی بە بڕی یەک ملیۆن و دووسەد و پەنجا هەزار جۆنەبە ئیستەرلینی بە وایامی دەدەن، ئەو پۆژەیی ئەو قەرزیان وێدا، مەرجێکی شەیتانیان بۆ نووسی، کە بێندەرەکە لە لاپەرەیی دوو هەمدا بۆی خستویتییەو پوو. لە کاغەزی دوو هەمدا، پوختەکەی... ناوی ئەوانەیی قەرزیان داو هەتا هەتایە بەنەینی بمانیشتەو، هەر ئەوانەش مۆلەتیان بدریت بانکی ئەو ئینگلتەرە دامەزرێن. هەر ئەمانە لەبەر پۆلەبەرائی بانکی ئینگلتەرە مافی دەرھێنانی دراو و بڕەکەی و نرخێ زیڕ دیاری بکەن. بۆ قەرزی دانەوێ کە بە ویلیام دراو و بۆ سوودی قەرزی کەش حکومەتی ئینگلتەرە باج بخاتە سەرگەلی بریتانیا. لەکۆتاییدا بێندەرەکە بەرواری قەرزی کە دەرخست، کە ساڵی ۱۶۶۰ دراو، دواتریش بەسەر بێندەرەکەو لەسێلەیی ئەو بەروارەو، بەرواریکی تری دەرخست ۱۹۵۰، ئەوجا باری قەرزی کە پوونکرایەو، کە لە ملیۆنێک و دووسەد و پەنجا هەزار جۆنەبە ئیستەرلینیو بوو بە بیست و دوو ملیۆن جۆنەبە ئیستەرلینی، کە بریتانیا قەرزارە بە بانکی جۆلەکە سوو خۆرەکان، بەو شیوێ جۆلەکە سواری کەری بریتانی بوون. ئەوجا نەخشەی ئەوپو دەرکەوت، بەسەر نەخشەکەشەو ماریک. ئەو منم نامناسیتەو؟ ئەو هەتا بێندەرەکە مەرکە لە ئینگلتەرەو بەرەو فەرەنسا دەجووڵێت.

ئەو هەتا کامێراکە دەتباتە خوارەو، هەر وەک چۆن فێۆکەکان بەرەو ئەوپو شۆڕ دەبنەو، دادەبەزیت و گرتەکەیی نزیکتر دەکاتەو، ئەو نەو

نزيك دەبىتتەۋە تا فېرەنسا دەردەكەۋىت، ۋەلى كامىراكە لەفېرەنسا دانابەزىت، بەلكو كەمىك لەسەر ئەۋ پىگايەى فرانكفۇرتى ئەلمانى بەرەۋ پارىس دەچىت ۋەلا بوۋەۋە. كەشىكى باراناۋى، ھەۋرە برووسكەيە، شۆپرەسۋارىك بەبان ئەسپىكى پەشى قەترانىيەۋە بە ژىر باران ۋە ھەۋرە تىشقەكە بەرەۋ پارىس غار دەدات، ئەۋجا ئاسمان گرماندى، برووسكەيەك لەئاسمانەۋە بەرەۋ زەۋى بلاچەى^۱ دا، بەچاۋى خۆت سۆسەى^۲ بگە، بزانە چى پروودەدات. برووسكەكە لە شۆپرەسۋارەكەى دا، كە دەيويست لەۋ بارو دۆخە ناھەموارەى كەشە باراناۋىيەكە ھەلىت ۋە لەۋ غەزەبەى خودا دور بگەۋىتەۋە. خۆت بەمەزەندەى چىي بەسەرھات مانوۋمەكە، برووسكەكە لىيدا ۋ خۆى ۋ ئەسپەكەى كرد بەقەرەبرووت^۳ ۋ كەۋتە سەر زەۋى. ئەۋجا بىندەرەكە دىمەنىكى تىرى خستىيە بەرچاۋ.. دوۋ لەپياۋانى پۆلىس بەۋ پىگايەدا تىدەپەرىن، ئەمە دۋاى ئەۋەى بارانەكە لىيكرەۋەۋە. ئەۋەتان چاۋيان بە پياۋە مردوۋەكە كەۋت، ھەلىدەگرن ۋ پادەستى نزيكترىن بارەگاي پۆلىسخانەى دەكەن.

پىدەچىت شلەژانىكى گەۋرە لە پۆلىسخانەكەدا ھەبىت، دۋاى ئەۋەى پىشكىنى شت ۋ مەكەكانى كرا، كۆمەلىك بەلگەنامەى ترسناكى ھەلگرتبۋ، بەلگەنامەى توقىنەر، دەزانم پەروشى زانىنى ئەۋ بەلگەنامانە لە كەللەى داۋىت، كامىراكە لەپۆلىسخانەكەدا لەجانتاي مردوۋەكە كە لەسەر

^۱ چاۋدىرى.

^۲ سۋوتا.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

میزەگە دابوو، نزیك بوو وە، ئەوجا یەك یەك بەلگەنامەکانی ئاشکرا کردن.
دەزانم حەزەت بە خویندەنە وە نییە، بۆیە ھەر خۆم پیتی پادەگەینم.

ئەو بەلگەنامانە لە لایەن پیاویکە وە بەناوی (پۆتچیلد) وە سەرۆکی
جفاتی فرانکفۆرتی ماسۆنییەتی سەر بە ئەلمانیا بۆ مەزنی ماسۆنییەتی
فرەنسی لە پاریس (دۆق دۆرلییان) پەوانە کرابوو، ئەو بەلگەنامانە
وینەییەکی پڕۆتۆکۆلاتی دەسەلاتدارانی جوولەگە بوو، کورتەگەیی کە تیا
ھاتوو... بەشیوەییەکی گشتی قسەکردنە لەسەر پیلانگێری شۆرشی جیھانی
بۆ لەناوبردنی ھەموو عەرشەکانی ئەوپرۆیا. باس لە کەم و کوپی شۆرشی
ئینگلیزی دەکات، باس لە پیلانیک دەکات بۆ ھەلگیرساندنی شۆرشیک لە
فرەنسا.

بەشیوەییەکی گشتی ئەو بەلگەنامانە چون شتیکی گومانناوی باسیان
لە دیموکراسییەت دەکرد. باشترین چارەسەر بۆ سەرکەوتنی ئەو
دیموکراسییە گومانناوییە بەسەر پاشا زۆردار و زالمەکان میللەت پاپەپیت،
بۆیە بیروکەیی دیموکراسییەت پێویستە بۆ ھەموو ولاتی جیھان
بگوێزێتە وە، ئەو ھەش سەرناگریت ئەگەر باری ئابووری ولتان تووشی
داپووخان نەبێت، بۆ ئەو ھەش جوولەگەکان مامۆستای ئەو تیکدانێ دۆخەن و
زێر و پارە لای جوولەگەییە و ھەر ئەوان ئابووری ھەموو جیھانیان
بە دەستە وەییە. خەلکەگە وادەزانن پاشاکانیان ھۆکاری ھەژاری میللەتن،
بۆیە بێر لە دیموکراسییەت دەکەن وە بۆ چارەسەرکردنی دۆخەگەش کۆدەتا
و شۆرش دژ بە پاشاکانیان بەرپا دەکەن، گرنگ نییە لەو شۆرشە کێ
سەرکەوتوو دەبێت، بێ شک سەرکەوتوانیش پێویستیان بە بەھیزکردنی

ئابورىيە، ئىمەش وەك جوولەكە دەستى قەرزىيان بۇ درىژ دەكەين، يا بەشىۋەيەكى تر بىلېم، لىقىكى بۇ شۆر دەكەينەۋە، ئەگەر دەستى بۇ برد تا نەخكىت، ئەۋا وەك چۆن لەبرىتانيا گىرامان و بوون بەكۆيلەمان، ئەۋانېش دەكەين بەكۆيلەي خۇمان، ئەگەر دەستىشيان بۇ نەبرد، چاۋى دەربچىت با ھەر بخنكىن. ئەمە كورتەي ئەۋ بەلگەنامانە بوو، كە دەسلەت لەخورجى ئەۋ سوارەدا دۆزىنىيەۋە.

رەنگە ناۋى (پۆتچىلد) بەلاتەۋە ئاسايى بىت، ئەۋەي ئەۋ بەلگەنامانەي نارد. پۆتچىلد.. دەۋلەمەندترىن بىنەمالەن لەسەر گۆي زەۋى، تەننەت لەھەموو مېژووشدا دەۋلەمەندترىن بىنەمالەيەكى (جوو)ن. ئەگەرچى لەۋ خانەۋادانە نەبوون كە پىلانى شۆرشى ئىنگىلىزىيان گىرا، ۋەلى ھەر ھەموو شۆرشەكانى دۋاي ئەۋ شۆرشە دەستى ئەۋانى تىدابوو.

نوۋكە فىلمەكە دوكانىكى بچوۋكى پارە گۆرىنەۋەت پىشان دەدات، ئەۋىش لە فرانكفۇرتى ئەلمانىايە. كامىراكە لەدوكانەكە نىزىكەۋەبوو، دەتۋانىت سەرنجى ھىمايەك بەبان دوكانەكەۋە بەدەيت، كە قەلغانىكى سوورە، ئەۋەتا كامىراكە دەتباتە ژوورەۋە و پىاۋىكت دەبىنى. بىندەرەكە ناۋى كابراي بۇ نووسىت، ناۋى (ئىمشىل موسا باۋەر)ە، پىشتر ئەۋ جوولەكەيە ئالتونچى^۱ بوو، ۋەلى ئىستا دوكانىكى پارەگۆرىنەۋەي كىرۋەتەۋە. كامىراكە لەسەر ئەۋ لادەچىت تا ۋىنەي كۆرەكەيت پى پىشان بدات، كە ناۋى (ئىمشىل مايرۆ باۋەر)ە، لەسىلەي باۋكى ۋىستاۋە و بە

^۱ زىپىنگر.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

پەرۆشییه‌وه دیقه‌تی^۱ دەستی دەدات. لەسەر شیوازی گرافیکس کامیتراکه
لەسەر دەموچاوی منداڵه‌که ویستا، دواتر گۆڤدرا به‌ دەموچاوی گەنجیکی
پینگە‌یشتوو، ئەوجا کامیتراکه دوور که‌وته‌وه، تا پیتی نیشان بدات دەچیتە
بانکی (ئۆبنهایمەر) ه‌وه. منداڵه‌که گە‌وره‌بووه و لەم بانکە‌دا کار دەکات،
وە‌ڵی زۆر چوست و چالاکه، تە‌نانه‌ت بانکە‌که‌ش کردی به‌ شە‌ریکه‌ به‌شیکی
بچوکی خۆی.

کۆره‌ گە‌نجە‌که‌ له‌ گرتە‌ی کامیتراکه‌وه‌ ده‌رکه‌وت، دوکانی قە‌لغانی
سووری کرده‌وه، که‌ له‌فرانکفۆرتی ئە‌لمانیایه، باوکی مرد و بریاری دا
به‌رده‌وامی به‌کاره‌که‌ی باوکی بدات، دوا‌ی ئە‌وه‌ی ده‌وله‌مە‌ند بوو. تە‌ماشای
قە‌لغانه‌ سووره‌ هە‌لواسراوه‌که‌ی سەر دوکانه‌که‌ی کرد و بریاری دا ناوی
خانە‌واده‌که‌ی بنیت (پۆتچیلد) به‌ ئە‌لمانی به‌مانای قە‌لغانی سوور دیت.

له‌به‌ر زیره‌کی و پڕ ئە‌زموونی پۆتچیلد له‌ کاره‌کانیدا به‌رده‌وام بوو، تا
ده‌هات ده‌وله‌مە‌ندتر ده‌بوو، تا بوو به‌ده‌وله‌مە‌ندترین ده‌وله‌مە‌نده‌کانی
ئە‌لمانیا. ئە‌وه‌تا کامیتراکه (پۆتچیلد)ت بۆ ده‌خاته‌ پوو، دوا‌ی ئە‌وه‌ی بوو به
که‌سایه‌تییه‌کی به‌ناوبانگ، له‌ته‌ك دوانزه‌ پیاوی جووله‌که‌ کۆبووه‌ته‌وه، هەر
به‌سەر زاره‌کی ئە‌وه‌ی له‌ به‌لگه‌نامه‌کان دیتمان، بۆی ئاشکرا کردن،
ده‌یویست شۆ‌رشی جیهانی، له‌ ئە‌وروپا و ئە‌مریکا و پووسیا به‌ریا بکات،
وە‌ڵی ده‌یویست له‌ وه‌ش زیاتر بکات. جاری کاتی ئە‌و بابە‌ته‌مان نییه. تۆ
نیستا زانیت پۆتچیلد کتیه، زانیشته‌ ئە‌و به‌لگه‌نامانه‌ی که‌ ناردنی ئاشکرا
بوون، وە‌ڵی دوا‌ی ئە‌وه‌ چی پوویدا؟

سەر‌نجی.

ئىمە ئىستا واين لە (بالى)ى پۇيالى فرەنسا، لەمىژوودا مەزىنترىن كۆشكى پاشايەتتە. لەتەكما وەرە لىل كامىراكە لەدەرگا سەيروسەمەرەكەى بچىنە ژوورەو، وەلى ئاگات لەچاوت بىت، ئەو گرتانەى ئەمجارە دەيىنىت سانسۇريان لەسەرە. دەى لەتەكما با بچىنە ژوورەو. ئاھەنگىكى كراوہ، كراوہ بەو مانايەى نەشەرم و نەحەيا بوونيان نىيە. ئەوان بەو شىوازە خۇيان بەپىشكەوتو دادەنن. پىاوان و ژنان لەسەمايەكى تىكەل و پىكەلەدان، چون ئەوہى بۇ بەرەلایى بەرگى حەيايان فرى دابىت، ھەر پىكەو ھەلەدەن. ئەوانە بەخۇيان دەلەن شۆرەشگىر، چونكە شۆرەشگىر پاستەقىنە بەلای ئەوانەو ئەو كەسانەن لەھەموو ئاكارىك دامالپاون. لەوہش گەرى، بپوانە دەموچاوى ئامادەبووانى ئاھەنگەكە. بەوردى گوپيان لىبگرە، ناتوانم قسەكەت بۇ دووبارە بكەمەو.

بپوانە ئەو پىاوەى لەو سووچە وىستاو. كامىراكە لەسەر ئەو پىاوە وىستا، كە جلىكى بەھادارى لەبەرە، پىاويكى سەر زل و لووت زل، دەموچاويشى چون ئەوہى ئاولەى دەرکردىت. ئەوجا تەماشاي ئەو شۆخ و شەنگە بكە كە پىك خوى كراوہتر دەيىنىت، بەتايبەتى كاتى خوى ھاويشتە باوہشى پىاوە كەتەكە. ئەو پىاوە كۆنت (دى مىرابۇ)يە، ژنە شۆخ و شەنگ و كراوہكەش، (مەدام ھىرن)ى دەنكەكەيەتى.

ئەو پىاوە قژنەى دەيىنىت كە تەمەنى لە چل سالىدايە ئا ئەو پىاوەبوو شۆرەشى فرەنساى ھەلگىرساند، وەلى تا ناقرگەى قەرزاربوو، ئەو پىاوە عەشقى ژنە جوانەكانە، ئەوہندەى لەتەك ژنان پابواردو، لەحەساو نايەت. دەزانىت چۆن پراويان دەكات، زمانىكى ھەيە ژنم ئەوى خوى لەبەرى پاكىر،

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەمە وایلیکردوو لە پیاو ماقوولان زیاتر نزیکیبیتەو، بێرت نەچیت گوتمان
پیاویکی شۆرپشگێر دژی دەسەلات بوو.

کامیراکە پووی بەرەو لای ئاھەنگێران کرد، ھەولێدە ژنەکان بەوجەستە
پووتەیانەو فریوت نەدەن، دەزانم ھەقی خۆتە ئەم ھەموو ھەوسبازییە
بیبینیت و خۆت بۆ پانەگیریت، وەلی دان بەخۆتا بگرە تا عەقل لەدەست
نەدەیت. ئەو تا کامیراکە لەسەر پیاویکی تر نیشستەو، لاجانگەکانی سپی
دەکەنەو، تەپلی سەریشی بەرەو کەچەلی دەپوات، جلو بەرگەکەشی لە
پۆشاکێ پاشایانە دەچیت، ئەو پیاو (دۆق دۆرلییان) ھ، ئامۆزای (لویسی
شانزەھەم) ی پاشای فرەنسایە و ئەم کۆشکەش ھەر ھی خۆیەتی. ئەو تا
ئەوانە ی قسە ی بۆ دەکردن، جێیان دەھێلێت و بۆ لای کۆنت دی میرابۆ
دەچیت، ئەو ھە ی لەتەك شۆخ و شەنگەکە سەرقالی دەسبازییە.

نەینییەکی تەرت پێپادەگەینم، سوو خۆرانی جوولەکە لە کۆنت (دی
میرابۆ) نزیکیبوونەو، دەیانزانی میرابۆ بێ پکابەری تەنھا پیاو دەتوانیت
جەماوەر بشلەژینیت^۱، بۆیە وەك سەرکردەیک پێشپەرەوی شۆرپشگێرەکانی
کرد. لەبەر ئەو ھە ی میرابۆ قەرزار بوو، جوولەکە قەرزەکیان بۆ دایەو، بەو
شیوەیە کەوتە بن باری قەرزیکی قورستر کە بۆی نەدریتەو. جوولەکە
میرابۆیان بە خاتوو (ھیرتزن) ناساند، ئەو ئافرەتە ی لەپیاو کە ی جیاپیووەو،
بەو جۆرە میرابۆ تا ناقرگە ی لەبن قەرزی جوولەکە دا بوو، میرابۆ یەکە
ھاوپی نزیکی دۆق (دۆرلییان) بوو، ئەویش گرفتێ دارایی زۆری ھەبوو،
میرابۆ دۆقی بەجوولەکە ناساند، بەو ئاویە ی قەرزیان لێبکات، ئەوانیش

^۱ ھاندات.

پارەيىەكى زۇريان بە قەرز وىدا، بەو شىۋەيە ۋەك ھاۋپىكەى تا ناقىرگەى
قەرزارى جوولەكە بوو.

ئەۋەى راستى بىت، درۆ نىيە گەر بلىم جوولەكەكان بۆ بە دەستەيىنانى
عەرشى فرەنسا (دۆق دۆرلىيان)يان دەپەرست. ئىدى كۆشك و خانوۋەكانى
ئەۋيان ۋەك سەنتەرى كۆبوۋنەۋەى شۆپشگىپران و ئاھەنگى پابواردن و چاپ
و چاپەمەنى و بلاۋكراۋەى شۆپش بەكار دەھىنا. بەو شىۋەيە جوولەكەكان
دوۋ بىنەماى سەرەككىيان داکوتى. پاپەپىنى جەماۋەرى مىرابۆ و پاشاى
بانەپۆژ دۆرلىيان.

لەسەر شىۋازى فىلمە سىنەمايىەكان، گرتەى سەر بىندەرەكە خىرا
خىرا دەپۆيشت، ئىدى ئامادەبوۋانى ئاھەنگەكە بلەز دەجوولانەۋە،
لەكۆتايىدا كۆشكىيان جىھىشت. كامپىراكە لەم كۆشكە قەحپەخانەيىە
دەرچوو و خۆى گەياندە كۆشكى (فىرساى) پىك لەباخچەى دەرەۋەى
كۆشكەكە، يەكسەر چاوت بە زەلامىكى تەنگ ئەستور دەكەۋىت، ئافرەتلىك
لەسىلەيدايە، لە خانى خانمان دەچىت. گرتەكە لەپشتى ئافرەتەكەۋە بوو،
لاى خوارەۋەى بىندەرەكەيش ناۋى ئافرەتەكە دەرکەۋت.. (مارى ئەنتوانىت)
شارنى فرەنسا و ژنى پاشا لويىس. ئەۋەتا كامپىراكە بەدەۋر شارنەۋە
دەسۋوپتەۋە، تا دەموچاۋيمان بۆ ئاشكرا بكات. ھەر كە پوخسارى
دەرکەۋت، نىشانەيەكى ئىكسى سوور لەسەر ناۋەكەى دەرکەۋت، كە ئەۋە
مارى نىيە. پىاۋە تەنگ ئەستورەكە باۋەشى پىاكرد و كەۋتە پامۇسىنى.
بىندەرەكە ناۋى ئافرەتەكەى دەرخست، كە (پۆھان)ە. ئەۋجا پىاۋە تەنگ

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەستورەكە پاكەتتىكى گرانىبە ھاى دەرمىنا. كامىراكە سەرى بەبان
پاكەتەكە ۋە كرد، ھەر كە تەنگ ئەستورەكە پاكەتەكە ھاى ھەلدايە ۋە، چاۋت
بە ۋىرىق ۋە باقى ھاى ناۋ پاكەتەكە كەۋت، ئەبلىق مەبە، لاى خوارە ۋە ھاى
بىندەرەكە نووسرا.. ملوانكە ھاى دۈر. دواتر نرەكە ھاى لەسىلە ھاى ئەۋ دۈر
ۋەشە ھاى سەر بىندەرەكە.. نرەكە ھاى دۈر ملېۋن لېرە ھاى فېرەنسىيە.

ئەۋجا كامىراكە لە كۆشكى فېرسايە ۋە ھەلدايتە كۆشكىكى تر،
كۆشكى پاشاى فېرەنسا. لە ناۋ كۆشكەكە دىمەننىكى سەرىت بىنى. كامىراكە
لە پەنجەرە ۋە خۆى بە ژوررا كرد، ئافرەتتىك دەرەكەۋت، جلوبەرگەكە ھاى كۈت ۋە
مە، لە ۋە جلوبەرگە ھاى ئەۋ خانمە دەچۈۋەكە لە كۆشكى فېرساى بىنىت.
كامىراكە بە دەۋرىدا كەۋتە خولانە ۋە. خانمەكە زۆر بە تۈۋرەيىيە ۋە قسە ھاى
لە تەك پىاۋىك دەكرد. لاى خوارە ۋە ھاى بىندەرەكە نووسرا (مارى
ئەنتوانىت) ھاى پاستەقىنە. ئەۋجا كامىراكە ئەۋپەرى دەنگى لېھەلېرى، تا
گوئىت لە ۋە ۋىژەكەيان بىت. مارى ئەنتوانىت.. بە زمانىكى تۈند
بە پىاۋەكە ھاى گۈت:

- مەن ئەۋ ملوانكە يەم نەكپىۋە، ئاگاشم لى نىيە چەندى پىدراۋە،
تەنانەت كاغەزى دەستىشەم بۆ ئەۋە نەنۋوسىۋە، ئەمە بوۋختانە، بېرۆ
دەرەۋە، تا گال^۱ پاسەۋانەكانم لى نەداۋىت، بەتۈپزى بىتەنە دەرەۋە.
- خانمى شارازادە، بەۋپەرى لېۋوردنەۋە، تۆ لەلەيەن دادگاۋە
داۋاكرەۋى.

^۱ بانگكرىن.

ئەوجا كامىراكه بلەز بۇ كۆشكى قىرساى بردىتىيەو. دەبىنىت كچە
ساختەكە ملوانكەكە لە پياوۋەكە وەردەگرىت و بەسوپاسىكى گەرمەو
پۇيشت.

كچە ساختەكە لەيەكك لە خانوۋەكانى پارس ملوانكەكە پادەستى
ئافرەتەك دەكات، بەناۋى (جىن) ەو. جىن بەخەننەو ەيەكى گالتە جاپانە
لە ملوانكەكە دەپوانىت.

نووكە^۱ فىلمەكە دەستى پىكرد، شىرۋەى ەموو دىمەنەكانت بۇ
دەخاتە پوو. جوولەكەكان بۇ ناۋزپانى شارن مارى ئەنتوانىت دەستىان
بەھەلمەتتىكى بەرفراوان كرد. جوولەكەكان بىانوىستايە ەر مىللەتەك بەسەر
پاشاكانىانەو ەپەپىنن، پروپاگەندەى ئابپووزپانىان بۇ بلاۋدەكردنەو.
ئەو ەبوو پروپاگەندەيان بۇ شارن مارى بلاۋ كردهو، كە پەيوەندى عىشقى
لەتەك پياۋىكى كلىسا كردهو، ئەو پياۋە ملوانكەيەكى دوو مىيۇن لىرەى
فرەنسى ەك دىارى بۇ كرىو، لەكاتىكدا ولات لە قەيرانىكى سەختى
ئابوورىدايە، ئەمەش بەرامبەر بەو ەى حۆى پادەستى بكات و لەتەكىدا
سىكس بكات. بەدىۋىكى تر كچە ساختەكە كە كوت و مت لە مارى دەچوو،
ەر دەستكردى جوولەكەكان بوو، پياۋى كلىساكە لەتەك پۇھان جووت بوو،
سەرەتا نامەيەكى ساختەى دلدارى يا عىشقبازييان بۇ درووستكرد، دواتر
بەواژۋى شارنەو نامەكەيان بەساختە مۆر كرد، كە تىيدا ەاتبوو. شارن
داۋاى لە پۇھان كردهو، بەناۋى خۆيەو ملوانكەيەكى دوپى ەرە
گرانبەهاى بۇ بكىت، دواتر پارەكەى وىدەداتەو ە ەر جارىكىش ەو ەسى

^۱ ئىستا.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

لەبەر ئەوەی بێوێت، چونکە ماری بۆ خۆی ناتوانیشت ئەو ملوانکە یە بکڕێت، نە بەدا میللەت راپەڕی. پۆھان کردی و چوو لە گەورەترین دور فروش و دەسفی ملوانکە کە ی ویدا، ئەویش ئەو ملوانکە یە بۆ دروست کرد. پۆھان ملوانکە کە ی رادەستی کچە ساختە کە کرد، گوايە (ماری) یە، کچە ساختە کە ش خۆی رادەستی پۆھان کرد و حەسرەتە کە ی دامرکاندەو، دواتر ملوانکە کە ی رادەستی (جین) ی خانمە گەورە ی پیلانگیر کرد.

کاتی پارە دانەوێ ملوانکە کە هات، کچە ساختە کە دیار نەما، پۆھان وەختە بوو شیت بیت، نامە یەکی بۆ شارن نارد کە پەیمانی ویدا بوو پارە کە ی بۆ بگێڕیتەو، شارن ئاگا و خەبەری لە هیچ نەبوو، دورفروشە کە گرتە کە ی گەیانە دادگا، دادگایی دەستی پیکرد، دادگا بەو نامە یە زانی کە ساختە کراو، جین کە پیلانگیرە کە بوو دەستبەسەر کرا، لەسەر شانی پیتی (V) ی یان نووسی، بەو ئاوايە ی کە دزە کە یە. ئەگەرچی ماری لەم گرتە ی پزگاری بوو، وە لێ جوولە کە کان لە ماوێ دادگایی و دواي دادگایش درۆیان بە دەمیەو هەلبەست، کە دارو دەستە کە ی بۆ ئەو شیوازە دزیانە بەکار دەهێنێت. بوختانیان بۆ کرد لە توورە بوونی میللەتی پرسیبوو، پێیانگوتبوو، میللەت هەزارەو پارە ی نییە نان بکڕن، ئەویش لەو لامدا گوتبوو، ئی ئەو چ کیشە یە ک نییە، نانیان دەست ناکەوێت با کێک بخۆن. جوولە کە توانی میللەتی فرەنسا بوروژینیت، میللەتیش هەر ئەو نەندە ی گری گرت، مەحالە دایم رکیتەو، خەلکە کە دابەزینە سەر شەقامەکان،

مۆدکرد ، داخ کرد ، چاپکرد.

ئەنتىخرىستۇس

لېلىياندا شۆپشگىرە كانىش ھاتنە سەر شەقامەكان، تا كۆتايى بەو دەسەلاتە
بەينن.

ئەمىستان ھاتىنە سەر ملپەپاندنەكە . پىدەچىت زۆرىك لەسەرۆكەكان بەو
پووداۋەو سەريان تيا چووبىت. كامىراكە پەخشى لەسىدارەدانى شارن
(مارى ئەنتوانىت)ى خستە پوو. شارن بە ەرەبانەكەو بەناۋجەماۋەر
بەرەو گىۋتىنەكە^۱ بەپىوۋەو جەماۋەر شتگەلىكى پىس و بۆگەنى
تىدەگرن. ئەو تا دەگاتە لاي گىۋتىنەكە، ھەول دەستيان بە بىرنى پرچە
درىژەكەى كرد، ئەوسا ئامادەى سەر گىۋتىنەكەيان كرد، بىرمچوو، كاتى
لەتەك جەلادەكە سەرکەوتە سەر تەختى ملپەپاندنەكە پىي كەوتە سەر پىي
جەلادەكە، دواتر ئاۋرى لە جەلادەكە دايەوۋە و پىيگوت:

— بەداۋاي لىبۋوردەو، لىم مەگرە.

داۋاي لىبۋوردنى لەجەلادەكە كرد، كە پىي ۋەبان پىيەوۋە ناۋە. لەپر
كارۋانى پاشا دەرکەوت، خودى لوىس پاشا بوو، ەرەبانەكەى بە زىر
پازابوۋەو، لەەرەبانەكەى ھاتە خوارەوۋە و سەرى لاي گىۋتىنەكە
سەرکەوت، بەدەستى خۆى مىلى شارنى لەژىر گىۋتىنەكە نا، ئەو جا
گىۋتىنەكەى ھىنايە خوارەوۋە و مىلى شارنى پەپاند. ھەراۋ ھورىاي خەلكەكە
بەرزەوۋە بوو، ئازاۋەگىرەكان بەھەليان زانى و بەرەو سەر تەختەكە
سەرکەوتن و بەھۆى پق و تورەيان پىيان لەخوینەكەى شارن ۋەردا.
ماسۋنىيەت ھەركەسىكى خستىتە نىشان، پىك دەپىيىكىت.

^۱ ئامرازى سەر پەلدان ، سەرپەپىن ، (مقسلە).

د. ئەحمەد خالىد مستەفا

ئەوجا كامىراكە بەرەو سەردەمىكى تىرى بردى.. دواى ئەوۋەى دۆق دۆرلىيان دەستى بەسەر عەرشى فېرەنسادا گىرت، ئەمەش بېگومان دواى سەرکەۋىتى شۆپشگىپان بوو. چونكە پىلانەكە ۋابوو، بېرىار درا كاغەزەكەى بىسوۋىتېنرېت و دەورەكەشى لى بىستېننەۋە. بىى دۋوبارە كىردنەۋەى بەسەرھاتەكان، كە نامەۋىت درىژدادىپى تىيا بىكەم، ئەۋەتا عەرەبانەىيەكى داخراۋ بەناۋ جەماۋەرەكەدا تىدەپەرىت، خەلكەكە ھەرچى نەشىت بە شاژنى دەستبەسەرى ناۋ عەرەبانەكەيان كىرد، ئەۋىش بە گىرانەۋە تەماشائى دەكىردن و توانائى ھىچ بەرسفدانەۋەىيەكى نەبوو، تا بىردىيانە بەر گىۋىتېنەكە، لەگىرئانى خۆى نەكەۋت، دواتر سەريان بەژىر گىۋىتېنەكەۋە نا.

ھەرچى (مىرابۆ)بوو، دركى بەو سىنارىيۋىيە كىردىبوو، كە لەتەك دۆق دۆرلىيان دۋوبارە بوۋەتەۋە، ئەۋە بۆ پاكىتاۋى سىياسى پاشايەتى نەبوۋە، بەلكو پىلانېكېۋو بۆ لەناۋبىردىنى پىاۋماقوۋولان. ھەر لەگەلّ ھالىبۋونى مىرابۆ جوۋلەكەىش بەۋەى زانى مىرابۆ لە پىلانەكان تىگەىشتۋە، بۆيە بېرىارىاندا بەزۋوتىر كات لەناۋى بەرن، ۋەلى بۆ زىراندنى ناۋى مىرابۆ كاتىيان بەدەستەۋە نەبوو، ئامادەكارىشيان بۆ پىلانېك نەكىردىبوو، بۆيە ژەھر خۋاردىيان كىرد، دەنگۆى ئەۋەشيان بلاۋكىردەۋە، كە مىرابۆ خۆكۋىزى كىردۋە.

دۋوكەسى تر لەفېلمەكەدا ھەن، تۆ نەتبېنىون، ۋەلى لە شۆپشگىپەرەكانن، ئەۋانىش (پۆبىسپىر) و (دانقۇن)نن، ناۋى ئەمانەيان زىراندو بەرەو گىۋىتېنەكە بەرىيان خىستىن. كامىراكە ئەۋ پۆژەى خىستە پۋو كە ۋتارىيان لەناۋ خەلكەكە دەدا:

- من ناوېرم ناويان بېم، بەتايىبەت لەم كاتەى شۆرپشدا، ناشتوانم
ئەو دەمامكەيان لەسەر لایدەم، كە چەندىن نەوہيان پى فرىو داوہ.

بەدەم رېوہ كە رېويسپېريان بەرەو گىۆتېنەكە دەبرد، كەسېك
فېشەگىكى بەدەمىوہ ناو كوشتى، بەو شىوہىە كارتىكى تىرى جوولەكان
يارى پىكرا. لەكۆتايى شۆرپشەكەشدا فېلمەكە سەرتاپاي خۆى خستە رېو،
ئەوہتا جوولەكەكان بۆ دەرچوون لەو قەيرانە ئابورىيەى كە فېرنسا
تېيكەوتوہ دەستى ھاوكارى بۆ حكومەتى فېرنسا درېژدەكەن و بەو
مەرجەى خۆى دانوستانى ئەو قەرزە بنووسىت(واتا حكومەتى فېرنسا)
قەرزىكى زۆريان وىدەدەن، مەرجىكى تىرىش بە دانانى بەرېز (نىكەر)ە بە
وہزىرى دارايى فېرنسا، چونكە پياويكى سەر پاست و بەئەزموون و زىرەكە،
دەتوانىت فېرنسا لەو قەيرانە رىزگار بكات.

لەكۆتايىدا فېلمى سەر بىندەرەكە^۱ پەش دەرکەوت، نووسىنىك بەسەر
بىندەرە پەشەكەوہ دەرکەوت...

ئەمەو نىكەر بوو بەھۆكارى ئەوہى قەرزەكانى حكومەتى فېرنسا بۆ
جوولەكەكان بگاتە نزىكەى ۱۷۰ مىليۇن لىرەى فېرنسى.

كۆتايى

^۱ شاشە ، پووكەى نىشانندان لەتەلەفزيۇن و سىنەما.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

چەپلە بۆ جوولە کە لێدەن، چەپلە بۆ مار(سیرپنت)ی ئەهریمەن لێدەن، کە ھەنووکە دیقەتم دەدات و شەش ئەهریمەنی تری لەتەکدايە، چەپلە بۆ ھەموویان لێدەن. شۆرشی ئینگلیزی و سواریبوونی کەری ئینگلیزی، دواتر شۆرشی فرەنسی و سواریبوونی کەری فرەنسی، ئەوجا شۆرشی ئەمریکی و سواریبوونی کەری ئەمریکی، دەی شۆرشی ئیسپانی و سواریبوونی کەری ئیسپانی، ھەروەھا شۆرشی پووسی و سواریبوونی کەری پووسی.. ھیتەر ھیتەر. ئەگەر بمرەوێت شکستی پاشاکانی ھەموو ئەوروپات بۆ بگێرمەو، ئەوا دوو کتیبی تری وەك ئەمە ی ژێر دەستی دەوی پری بکەمەو. بەھەر حال پەلەت نەبی، ھەر ئەوەندەت بەسە بزانی ماسۆنییەت ئاگری ھەر ھەموو ئەو شۆرشانەی ئەوروپای ھەلگیرساند. سیرپنت.. دوو نمونەی باشی بۆ گێراینەو.

تا ھەنووکە پۆتچیلد و کۆپرەکانی و نەوکانی پۆتچیلد لە ھەرە دەولە مەندەکانی جیھان، ئەو بنەمالە یە نیو ی سامانی جیھانیان بە دەستە، بانکە جیھانییەکان ھی ئەوانە، ئەو بانکانەی دەولەت نییە بە ملیۆنەھا پێیان قەرزار نەبن، ھەر بەو بۆنە یە شەو تەوانیویانە دەستیان بەسەر ھەموو حکومەتەکان بە ئەمریکا شەو بپوات، واتە ئەوان لەسەر وی دەولەتەکانەو. بۆ درۆ و راستی دەتوانیت ئەم بابەتە لە ئەنتەرنێت بەدوایدا بگەریت. ئا، لە ئەمریکا شەو خانوادە یەکی تر ھەیە، بەناوی (پۆکفیلەر)، ھەر وەك بنەمالە ی رۆتشیلد دەولە مەندن. ئەم دوو بنەمالە یە پەيوەندییەکی بەھیزیان ھەیە، تەنانت ژن و ژنخواریشیان لەنیواندا ھەیە و پەيوەندی کاریشیان بەیەكەو ھەس.

تا بۆتى ئاسان بىكەمەۋە، ھەپەمىك بېنە بەرخەيالى خۆت، ئىمەي
مىللەت لەژىرى ژىرەۋەي ھەپەمەكەداين، بەبان ئىمەشەۋە ھۆكۈمەتەكانن،
كە دەسەلاتيان بەسەر ئىمەدا دەسەپېنن، بەبان ئەۋانىشەۋە كۆمپانىيا
زەبەلاھەكانن، ھەر ۋەك مايكرۇسۇفت و سۇمى و ھىتر، كە دەستيان بەسەر
ئابوورى ھۆكۈمەتەكانيانەۋە گرتوۋە، بەبان كۆمپانىياكانىشەۋە بانكى ھەرە
گەرە ھەن، كە دەستيان بەسەر پاردارەكانەۋە گرتوۋە، بەبان
باكەكانىشەۋە بانكى ناۋەندى، ۋەك بانكى فېدېرالى ئەمىرىكى يەدەك، بە
لووتكەي ھەپەمەكەشەۋە بانكى پاكىتاۋى نىۋەدەۋلەتى، كە ھەر لەۋىۋە
بانكەكانى جىھان ئاراستە دەكرىت و چاۋدىرىي كارەكانيان دەكرىت، ئەۋ
بانكەي لووتكەي ھەپەمەكە مولكى بىنەمالەي پۇتچىلد و شەرىكەكانىتى،
ئەمانە لەپىشتى پەردەۋە داينەمۇي بەپىۋەبردنى دەۋلەتەكانن.

لەچاۋەكانتەۋە درك بەۋەدەكەم باۋەپم پىئەكەيت.. تۆ بلىيى ئەۋە
راست بىت و ماسۇنىيەت ئەم ھەموۋەي گىپراپىت؟ بەلى دەچىتە مىشكەۋە.
دەتەۋىت بەلگەيەكى پوون و ئاشكرا بىينىت؟ كەۋاتە لەتەكما ۋەرە بۆ
دارستانى (بۆھىمى)، دارستانىكە لەباكوورى كاليفۇرېنيا، ھەموو سالى جارىك
دەستەيەكى بالالە ۋلاتە يەكگرتوۋەكانى ئەمىرىكا لەۋ دارستانە كۆ
دەبنەۋە، كۆبۈۋنەۋەيەكى گەرەۋ بەرفراۋان. ئەۋانەي تىيدا بەشدار دەبن،
سەرۋكى ئەمىرىكا و ۋەزىرەكان و كەسايەتى و پىاوماقوولانى ئەمىرىكا و
بازرگان و سىياسەتمەدارانى ئەمىرىكا و پلە ھەرە بالاكانى سوپاي ئەمىرىكان،
تەنانەت مامۇستاي زانكۆكانىش تىيدا بەشدار دەبن، گىشت ئەۋانەش لە پلە

د. ئەحمەد خالىد مستەفا

ھەرە بالاگانى ماسۋىيەتن، چونكى ئۇ جۆرە كۆبۈنەوانە نەينىن، ھەرگىز
پىگە بە پۇژنامە نوسانىش نادىت بچنە نىۋىيەنە، ئۇەش بلاۋ دەكرىتەۋە
گوايە بۇ ماۋەى دوو ھەفتە پىشوو بەخۇيان دەدەن، تا كەمىك لە خەمە
قورسەكانى خۇيان بىر بچىتەۋە، ئۇ كۆبۈنەۋەيەش تەنھا بۇ دوو ھەفتەيە
وبەس.

لەو كۆبۈنەۋە نەينىيە نىمايش شانتۆيى نەينى دەكرىت. پۇژىك
پۇژنامە نووسىكى بویر و زىرەك دزە دەكاتە دارستانەكە، تا ئۇەى لەۋى پوو
دەدات بە دەنگ و پەنگ تۆمارى بكات، ئۇ پۇژنامە نووسە ناۋى (ئىلىكس
جۆن)بوو، ئۇەى تۆمارى كرىبوو جىى سەرسورمان بوو، ناۋزپاندن و
ئابرووچوونىكى لەپادەبە دەربوو، كە ھەموو ولاتە يەكگرتوۋەكانى ئەمرىكاي
ھەژاند

ئۇەى بە كامىراكەى خۇى تۆمارى كرىبوو، كەشكى سەرەكى بوو، كە
لە شانتۆگەرىيەكەى نىو دارستانەكە نىمايش دەكرا، پىۋرەسمى پەرسىتى
يەكىك لە بتەكان بوو. ئۇەى پاستى بىت لەسەردەمى نەمانى بىپەرسىتى
گەرە پىاۋانى دەۋلەت لە بىپەرسىتى خۇيان نەكەوتوون. ئەگەر درۆم
نەكردىت ئۇەى قىدىۋكە بلاۋى كرىدەۋە ھىچ جىاۋازى نەبوو لەتەك ئۇ
سەردەمەى كە بابلىيەكان بىيان تىدا دەپەرسىت، يا ئۇ بتانەى قورەيش بۇ
پەرسىتىان درووستىان دەكردن.

ئۇەى بۇ يەكەمجار قىدىۋكە دەبىنىت، وا دەزانىت تەماشاي
شانتۆگەرىيەكى گرىك دەكات، كەسانىك دەبىنىت بەجلو بەرگى
ئامەنگىرپانەۋە دىمەنىكى شانتۆگەرىيەكە دەگىپن، بەسەر شانتۆيەكى بچووك

بەسەر گۆمىكى بچووكەو، ئەو دەسپىكى شانۆگەرىيەكەيە، دواتر، ھالى دەبىت پەيكەرى گەورەي (كوندەبەبوو) يىكى پەشى تۆقىنەر دەردەكەوئىت، ئەكتەرەكان لەنمايشى دواتر بە دەورى (كوندەبەبوو) ەكەو مەشخەلىان بەدەستەو، ەك قەزەم لەچاوپەيكەرى (كوندەبەبوو) ەكە دەردەكەوتن، ئەوجا گوئىت لە دەنگىك دەبىت چون دەنگى جادووكەرىك كەشەكە بەرپۆە دەبات. ەموو بىنەران لەرپى بىندەرەكانەو ئەو دىمەنەيان بە دەنگىكى پوون بىنى، ەلى ەچى لى ھالى نەبوون. ەر ەك دەزانىت، من كە لىرەم بۆ ئەو ەى تىتبگەيىنم، منىش بەش بەش لەو كەشەت بۆ دەگوئىزمەو، چونكە زۆرەى لەدەمەو ەرى بەولاولە چى تر نىيە، بۆ شرۆفە كردنىشى جاروبار قىدىۆكە پادەگرم، تا بۆتى پوون بكەمەو.

سەرەتا قسەكەر بە دەنگىكى شانۆيى دەلىت:

" بەرپۆ (كوندەبەبوو) لە پەرستگاي بەگەلدار دروستكراوى خۆيداىە، ەر ەموو ئەوانەى لەدارستانەكەدان پىزىيان بۆى ەيە. ئەى دارە گەورە و بەرزەكان سەرتان بەرز بكەنەو، ئەى پوش و پەلاش خۆتان قىت بكەنەو و وريابن ئەو پەرستگاي بۆھىمى پىرۆزە، ەموو ئەو كۆلەكانەش پىرۆزن كە لانەنەكەيان ەلگرتوو.

كەواتە (كوندەبەبوو) پىرۆزەكە پەرستگايەكى پىرۆزىشى ەيە، ەموو ئامادەبووانى ناو ئەم دارستانە لەپياوانى دەولەت مەزنى دەكەن، لەوئىش گلکۆيەكى پىرۆزەيە، گلکۆ ئەو گۆرەيە كە ەك مەزار وايە. ئەو پۆژنامەنووسەى ئەو گرتانەى گرت، گوئى.. ئەو كەشى بىتپەرستى بوو، ئەو

بەش کە لێرە دەپەرستێت، خواوەندی بابلی کۆن (مۆلۆک)ە، وەلی ئەمە راست نییە، مۆلۆک ساڤرێنە^۱ نەك کوندەبەبوو، لەهیچ شارستانییهکیش نەگۆرڤراوە بە کومدەبەبوو. ئەوەی پاستییە، ئەوانە لەو کەشی پەرستندەدا (لایلیسی) شەیتانیان دەپەرست، کە هەموو شارستانییهکان سیمبۆلی کوندەبەبوویان بۆ دانابوو، بۆیە دەیانپەرست، چونکە سیمبۆلی یاخیبوونی هەبوو و بوو بە سیمبۆلی یاخیبوون، بەپێی قسەی (تەلموود)ی جوولەکە، بەر لەوەی خودا حەوا بئافرێنیت لایلیسی ئەهریمەت ژنی ئادەم بوو. هەرچی (لایلیس)ە بوونەوهریکی سەرەخۆیە، هەرچی (حەوا)شە لە پەراسوویەکی ئادەمەوێ، کاتی ئادەم ویستی لایلیس بخاتە ژێر دەسلاتی خۆی، لایلیس لێی یاخی بوو، کاتیکیش یاخیبوو، خودا نەفرەتی لێکرد و کردی بەو کوندەبەبوو. بەلای نوخەیی حکومەتی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کە لەوئێکۆبونەتەو، مانای یاخیبونییانە لەگشت ئاین و بیروباوەڕەکان، کە وایکردووە لایلیس بەلایانەو پیرۆز بێت. خودا نەفرەتی لەو شەیتانە کردووە، چونکە خراپەکارە و پرسی لە بنیادەمە و خێریانی ناوێت. بێرەوهرییەکان ناوێلی^۲ ھاوڕێییانی خۆشەویست دووپات دەکەنەو، ئەم دارستانەیان ناسی و خوشیان ویست. ئازیزانم ئەی ھاوڕێییانی پابردوو، بەلێ با ڕێگایان بدەین بێنەو ناومان، تا مەودای نێوانمان چۆل نەبێت، وەرنەو ناو بەسەرھاتەکانمان، دەی ھاوڕێییانی دارستان کۆبێنەو، جادووی خۆتان بەسەر ئەم ئادەمیزادانە بخوینن، لەم جیهانە بیانپاریژن و دەست بە چاوی

^۱ ئەگە، نێری.
^۲ ناوێکانی.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

پێدەچیت کوندە بە بووی پیروژ (لیلێس) نزاکانی هینابیتنە دی،
ئەمریمە نەکانی هاوڕێیانی سەردەمی کۆنی ناردییت تا خودا بسووتین.
دەوی ئەو ئەگرەکیان جۆش دا.

"ئەوی گەمژەیل^۱.. ئەوی گەمژەیل.. ئەوی گەمژەیل، کەینی فێردەبن،
ناتوانن لاقەم بکەن، سالی بە سالی لەنیو ئەم دارستانە دەمسووتین، هاواری
سەرکەوتنتان بە ئەستێرەکان دەگات، کاتیکیش لەم دارستانە دەچنە
دەرەو، منتان بیر دەچیتەو، من نەگۆراوم، کە دەمبینەو ترس داتان
دەگریت."

"گەمژەن.. گەمژەن.. گەمژەن ئەگەر وایزان منتان سووتاندوو"

ئەو خودایە قسەیان لەتەکا دەکات، بەرەرهکانیان دەکات، دەلیت..
ناتوانن بمکوژن. هەموو سالیێک دەیسووتین و جاریکی تر دادیتەو.

"بلی ئەوی پۆچی گالته جاپ، گشت ئەمانە خەون نییە، ئیمە دەزانین تۆ
چاوەروانمانیت، دواي تەواو بوونی ئەم مۆلەتە دارستانە، پووبە پووت
دەبینەو، وەك خوویەکی کۆن لێلتا دەکەوینەو شەپکردن، هەندیکمان
سەردەکەون، هەندیکمان تێمان بە لەناو بردن سەردەکەون. نووکی هاتووین
بەسووتین، لەتەك ئەوێ ئاورەکی پۆخت دەسووتین، ئیمە ئەو
دروشمە دەخوینەو.. هاوین ئازادمان دەکات"

^۱ گەمژەکان.

ئەوان پكە بەرايەتتى خۇدا دەكەن، دروشمى ھاوین ئازادمان دەكات،
سىمبولى كۆبۈنە ۋە كانىانە، كە ھاوینان لەم دارستانە دايدە بەستن، تا
لەخۇدا پزگارىيان بىت.

ئىۋە جارىكى تر دەمسووتىننە ۋە، ۋەلى بەم ئاورە نا، كە لىرە گپتان
داۋە، لە ۋاكانە ى پەشم كىردوون، ئەى گەمژەكان، ھۆ كە شىشەكان تف لە
ئاورەكەتان دەكەم.

خۇدا لە بەر بەرەكانىتاندايە .. كىۋە دەچن

ئەى كۈندە بەبوۋى پەند و ژىرىى بنىادەم، كۈندە بەبوۋى بۆھىمى .. ئىمە
لەتۋە پەند و دانايى ۋەردەگرين.

ئاور نا .. ئاگر نا .. سووتمان نا .. گپى ئەم دارستانە نا، بەلكو با
لەجىھاندا بىت، ئەم قوربانىيە لەسەر پقى بنىادەم بسووتىننە، لەم
دارستانە دەرى بکەنە دەرەۋە، تەنھا پزىسكىك ئەو ئاگرە پىكات، تەنھا
پزىسكىك، بىيىتە مەشخەلىكى پىرۆز، بۆ يەكگرتنى مەزنى پووناكى، لە
كوشتارگەى بۆھىمىدا.

داۋا لە كۈندە بەبوۋى پىرۆز لىلىس دەكەن لەخۇدا پزگارىيان بكات، لە
بەر بەرەكانىيەكانى دوريان بخاتەۋە.

ئەى كۈندە بەبوۋى بۆھىمى مەزن، ئىمە سوپاسگوزارتىن بۆ ئەو
داۋاكارىيە، ھۆ قوربانى چلىس بپۆ، جارىكى تىرش دور بەكەۋە، بپۆ ئەى ...
ئەى ئاورى ھاۋپەيمانىتى نەمر .. ھاوین جارىكى تر ئازادمان دەكات

د. ئەحمەد خالىد مستەفا

لېرە ئاگرەكە قوربانىيەكەى سوتاند، كە خودايە. ئەو بە بۆچۈنى
خۇيان بوو، بۇ دوو ھەفتە لەكۆليان بوو، كە ماوۋەى پشوروى نىو
دارستانەكەيان بوو. مەزنى بۇ ئەفرىنەرى ئاسمان و زەوى و ئاگر،
ئەفرىنەرى جنۆكە و بنيادەم، ھىچ شتىك نىيە جىيى بگريئەو، ھەزار جار
تۆبە. لەو گەپى، با بىيىنەو سەر سەربردەكەمان، چونكە لەم ژيانەدا
زۆرم بە بەرەو نەماو. ئەگەر باوۋەپىشم پىناكەيت، بىرۆ بە دووى وىنەى
(جۆرج بۆش) و (پۆنالڧ ريگن) و (پىچارد نىكسۇن) دا لە دارستانەكە بگەپى.
ھەندىكىشيان بەر لەوۋەى بىنە سەرۆكىش ھاموشوى دارستانەكەيان دەكرد،
بىرۆ بە دووى پىكخراوى (كەللەسەر و ئىسكەكان) دا بگەپى، كە لىقكە لە
ئىلومىناتى لە ئەمريكا، بىرۆ چاوپىكەوتنەكەى جۆرج بۆش لە تەلەفزيۇن
بىيىنە، ئەو دەمەى خوى كانديد كىردبوو بۇ سەرۆككۆمارى ئەمريكا،
بىزەرەكە ئەم پىرسىارەى لىكرد. بەپىز جۆرج بۆش تۆ لە پىكخراوى
كەللەسەر و ئىسكەكان ئەندامى. لەو لەمدا گوتى. ئەو پىكخراو نەئىيە و
ناتوانم لەبارەيەو قسەبكەم. ھەر ھەمان پىرسىار لە پىكابەرەكەى كە جۆن
كبرى كرا، ئەویش ھەمان وەلامى جۆرجى ھەبوو.

بىوانە ئەو دىمەنەى، كە لەناو دەستەى پىكخراوى كەللەسەر و
ئىسكەكاندا بەنەئىنى تۆمار كرا، ئافىرەتلىك لەقىزەو ھاوارى خوى نەدەكەوت،
ھاوارىك چون ئەوۋەى (ئىمىلى پۆن) ھاوارى دەكرد، ئەو گرتەيە پىاويك
بەناوى (پۆم پۆزىليام) ھەو تۆمارى كىرد.

ئايىنىكى دانسقىيە، ئەوانەى لۆسىقەرى ئەھرىمەن دەپەرستىن،
ئايىنىكە ھىچى بەسەرتا فەرز نەكردوۋە. ئەم بابەتە گۆرەكانى پىر كىردوۋە

لەوانەى باوەرپان پێیەتى، ئەم ئاینە داواکارییە کانت دەستبەجى دەگەیینت، هەرچیت بویت لە دواپۆژ و ژن و ناوبانگی بویتى فرامەم دەکات، ئەمیش وەك ئایینەکانى تر دەبێت گوێراپەلای خوداکەت بیت، ئەوەى کە دەپەرستیت، کوێرانە فرمانەکانى جیبەجى بکەیت. ئەگەر بەگویت کرد، ئەوا دنیات بۆ دەکاتە بەهەشت، ئەو بەهەشتەى گومانى لێدەکریت، بەلکو ئەو بەهەشتەى تیا لە دایکبوویتە، ئەگەریش بەگژیدا چوویتەو ئەوا دنیات لى دەکات بەدۆزەخ، دۆزەخى کتوپر، بۆیە باوەرپاران بەخودا دەلێن.. ئیمە باوەرپان بەشتیکە، ئەمانببینو، بەرجەستەشمان نەکردوو، وەلى بەدل باوەرپان پێیەتى.

با بزانی چیمان لەکارته کانداهە، کە سیانزە کارتن.

کارتى یەكەم.. کارتى سەرکردهکانى (زایۆن)ە، وێنەى پیاوماقوولانى زایۆنى بەسەرەوهیە، کە پێدەچیت لە وتووێژە نەپراوەکانیاندا بن.

کارتى دووەم.. کارتى کەنالهکانى تەلەفزیۆنە، وێنەى پیاویکی بەسەرەوهیە، بەرامبەر دەیان بیندەرى گرتوو، هەر بیندەرەو شتیکی بەسەرەوهیە.

کارتى سێیەم.. کارتى کاریگەریی پراگەیانندنەکانە، وێنەى کۆمەڵێک پیاوی بەسەرەوهیە، بەرامبەر بیندەرى تەلەویزیۆنیکی گەورە گردبوونەتەو، بەدەست ئیشارەت بۆ سەر بیندەرە کە درێژ دەکەن، کەسیک پێدەچیت بیژەرى هەوالەکان بیت.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

کارتی چوارەم.. کارتێ کاریگەری تەلەفزیۆنە بەسەر بینەرانیوە
وێنەی ژن و پیاویکی بەسەرەوهیە، بەسەر سامییەوه دەپواننە بینەرکە.

کارتی پێنجەم.. کارتێ بەرتەسککردنەوهی ئازادیی پراگەیانندنە، وێنەی
پیاویکی بەسەرەوهیە، پێدەچیت پراگەیانندنەکار بیّت، دەمی بە وشە
(censored) ی سووری گەورە بەسترا بیتۆتەوه.

کارتی شەشەم.. کارتێ گریبەستی بانکەکانە، وێنەی پێنج ماسیی
قەبارە جیاوازی بەسەرەوهیە، گەورە بچووک دەخوات، هەر هەمووشیان
ماسییەکی گەورە ی درپندە دەیانخوات.

کارتی حەوتەم.. کارتێ دیموکراسییە، وێنەی پیاویکی پەشپێست و
کچیکی چینی بەسەرەوهیە، یەك خودا دەپەرستن کە جوانەگایەکی
ئالتوونییە.

کارتی هەشتەم.. کارتێ ئابرووچوونە، وێنەی دووپیاوی لەنیو
نوو سینگیەك بە دەموچاوی پەشوکاویانەوه کە دیارە سەیریان لێهاتوو
بەسەرەوهیە، وێنەکش و پێدەچیت لە ناو گرتە ی کامیرایەکەوه بیّت،
ئەویش لەبەر بوونی وشە ی REC لە گوشە یەکی فیلمەکە فیدیۆییەکەوه.

کارتی نۆیەم و دەیەم.. هەردووکیان کارتێ شتیکن، کە هەلبژاردنیکی
پاک و بیگەردە، بەسەر یەکیکیانەوه وێنەی کچیکی دلخۆش دیارە ئالای
ئەمریکای لەبەر کردوو، ئەوی تریشیان وێنەی هەر هەمان کچەو هەمان
ئالای ئەمریکای لەبەرە، وەلی بەشیوەیەکی تر.. ئیدی خۆت بزانی مەبەستم
چییە.

كارتى يانزەھەم.. كارتى كاريگەرى لە پشت دادگاۋە، ۋىنەى دادوهرىكى
بەسەرەۋەيە، چەكۈشەكەى بە مېزەكەدا دەكوتىت، لە پشتى پەردەيەكى
سوورەۋە سىبەرى پياۋىك ديارە، شەپقەى بەسەرەۋەيە.

كارتى دوانزەھەم.. كارتى ئابۇچوونىكى سىكسىيە، ۋىنەى ژن و
پياۋىكى بەسەرەۋەيە، لە جىۋبانەكە خەرىكى... لە پەركەسىك ۋىنەكەيان
دەگرىت، ۋىنەكە فېدۋىيە، ئەۋانىش لە ترسا دەستيان بەرز دەكەنەۋە تا
دەموچاۋيان دەرنەكەۋىت.

دواين كارت.. كارتى سووتاندنى بەلگەكانە، پىدەچىت كاغەزلىكى زۆر
گرنگ بن، دەسووتىنرىن.

سەربىردەى داھاتوومان لەپاستىدا سەربىردە نىيە، بەلكو ۋانەبىژىيە، سى
سەدكەسى دەۋلەمەندى زايۇن تىيدا ئامادەن و لە پەلى (۲۲)ى
ماسۋىيەتن. ئەمانە لە بنەمالەى جوولەكەى سىانزەھەمن. ئەمە دواى
شۆرشى فېرەنسى و بەر لە دەستپىكىردنى شۆرشى پووسىيادا بوو.

ۋانەبىژەكە ناۋى (تىۋدۆر ھرتزل)ە، ئەۋ ۋانەيەى لە دووتوۋى كىتپىك
نووسرايەۋە، زۆر خەتەرناكە. ئەۋ كىتپە لە ژىر ناۋىشانى (پروتوكۆلەكانى
بىرمەندانى زايۇن)ە. لىدۋانىكى دور و درىژ بوو، سى پۇژى دوا بەدواى يەك
ۋانەى تىا وترايەۋە. منىش بۆم كورت كىدوۋىتەتەۋە، دەزانم خەز
بەدرىژدادىرى ناكەيت، تەنھا ئەۋ قسانەى گرنگ بۆم داناۋىت.

ھەنوۋكە پىكەۋە با بچىن بۆ شارى (بال) لە سويسرا، بۆ كۆمەلىك لە
ماسۋىيەكان ئەم لىدۋانە كرا. با لەنىۋ ئەۋ پياۋە گەۋرانە دانىشىن و گۆى لە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

میرتزل بگرین. وه لی دەمه وی ئامۆزگارییه کت بکه م، پهنگه لیدوانه که
به لاته وه ئالۆز بیّت، پیوویسته له هه ر برکه یه ک زۆر وردبیته وه، تا
وه ریبگریت. ئه و جا ده بینى ئه و قسانه زۆر نزیکه له و پووداوانه ی له ولاته که ی
خۆت پووده دات، ته نانه ت ئه گه ر له و په پی دنیا شدا بیت!

بەشى نۆيەم

هۆ بىرمەندانى زايۇن

۱۹۰۰ پاش زايىن

پۇڭى يەكەم

ئەي بىرمەندانى زايۇن. . . پاكىتىن گەلى سەر زەوى، ھەق وابوو خودا
ئىوھى بەگەلى ھەلبىزىردراوى خۆى دابنايە و لەو ھەموو گاوكۆلكانەى دنيا
(گۆيىم) ' بە پىشتى زانىبان، تا مەملەكەتە مەزنەكەى لەسەر گۆى زەوى
بىيات بىيىن. ئەمپۇ و سىبەى و دووھىش بۆ ئەو كۆبووينەتەو و كۆ
دەبىنەو كە لەخۆمان حالى بىن. پەنگە كۆبوونەوھى دىشى بەدواى ئەم
كۆبوونەوانەدا بىت. ئىمە بۆ ئەو كۆبووينەتەو تا قسە لەسەر پىلانە
ستراتىژىيە مەزنەكەمان بىكەين، ئەوھى باو و باپىرانمان دايانمەزراند، دواتر
پادەستى نەوھى دواى خۆيانىان كرد، ئەوانىش پادەستى دواى خۆيانىان
كرد، بەو ئومىدەى تا سەر بەردەوام بىت. ئەوا ئەمپۇ ئەو پىلانە بەدەستمان
گەيشت و ئىمەش دەپپارىيىن و پادەستى نەوھىكانى دواى خۆمانى دەكەين.

مىللەتانى غەيرى جۈلەكە.

ئەگەر نەمانپاراست و لىمان لادا، ئەوا ئىمە دەبىنە ھۆكارى كۆيىرىدەنە دەي
ئەو ھەموو سەدەيەي پىكىيانەو ناپو.

ئەي گەلى ئىسپرائىل.. ئىو چاك دەزانن پىلانەكان چۆن بوون، ئەو ھەش
دەزانن (بافۆمىت) ھەموو ئەو كارە جوانانەي كە بەسەر نەخشەي جىھاندا
ھىنابووي پىشكەش گەلەكەمانى كرد، ئىدى پىويست ناكات وردەكارىيەكانى
لەمەر مېژوۋەو كەھەموومان ئەزبەرمانە بىركىنن، بىرمەندانى زايۇن..
نۆرەي ئىمەيە لەم سەرىردە مەزەو بەكەيىنە گەر، با ئەو دلەپاوكىيە
لەخۇمان داتەكىنن كە باوەرمان لەق دەكات، با جىھان بەرەو ئەو
ئاراستەيە بەرىن كە خۇمان مەبەستمانە.

باشترىن و مەزىنترىن پىگايەك بتوانىت بىروباوهرى ھەرنەو بەك
بەزىنىت، چ بىروباوهرى ئايىنى يان كۆمەلەيەتى ئەوا بەھەلەشاندەو يا
گۆرپىن نابىت، بەلكو لەجىي خۇيدا بەگومراپىيىكىردىتى، شىرۆقەي واى بۇ
دابىرىت كە راستەوخۇ مەبەست نەبوويىت. باشترىن نمونەش بىروباوهرى
مەسىحىيەتە كە مار سىرپىنت گۆرانكارى تىدا كرد، ھەروەھا ئىسلامى
شىعەش كە توانىمان گومرايان بەكەين و وابىن دژ بە ئىسلامىتى مەمەد
بجوولئىنەو، تەنات دژايەتىشى بەكەن، ئەم زانىن و دانايىش ھەر
لەجوولەكە دى.

پەنگە لەم پىلانەش ھەندى بابەتى بەد ئاكارى بخەينە پوو كە ئىمە بە
ئەجامدانى پاسپىردراوين، ھەلى بەردەوام لەبىرتان بىت، گشت ئەم بابەتانە
بۇ ئىمە دەبنە ئاكارى جوانى، سەرەپاي چەوساندەو و زولم لىكىردنمان،

د. ئەحمەد خالید مستەفا

لەھەموو لایەکیشەو پەلامار دراوین، بۆیە تۆلەي خۆمان بە پیلانگێری دەبیّت، چونکە شەر باشترین پێگا چارەیه بۆ گەیشتن بەخیر!

هێزی ئێمە لەنیو هەموو هێزەکانی جیھان مەزنترین هێزە. ئێمە هێزێکی نادیارمان هەیە، هێزی نادیاریش هیچ هێزێک نییە تەنگی پێ هەلچنیت.. کێ دەتوانیت هێزێک لەعەرشەکەي هەلتەکیّنیت کە نادیارە. ئەي زایۆنیستەکان ئەگەرچی ئێمە میللەتێکی پەرتەوازی، وەل ئەم پەرتەوازییە بوو تەنھێنی ئەو هێزە مەزنەمان، بواری داوین بچینە نیو هەموو گەلانی جیھانەو، دەست بە شوین و پۆستە بالاگانیانەو بگرین، بەو شیوہیە بەهێزترین گەلانی جیھان لەنیوان دووپەنجەمان و چۆنمان بویت وایان ئاراستە دەکەین. ئەي میللەتی ئیسرائیل لەمۆ بەدواو کاتی ئاراستەکردنی گەلانی بەکەوێ خۆتان.

ئێمە بووین.. توانیمان ئاگری شوێشی فرەنسیی هەلگیرسیین. ئێمە بووین یەکەمینجار بانگەشەمان بۆ ئازادی.. بڕایەتی.. یەکسانی کرد، وشەگەلێک تا خەلکیش دەیانگوتەو، بەري ئازادییان بەسەردا تەسکتر دەکردنەو، جا وشەیهکی قێزەون هەیە بەردەوام دەگوتریتەو، ئەویش دیموکراسییە. ئەري ئێو دەزانن کە هیچ شتێک بەناوی دیموکراسییەو نییە، بۆیە ئەو وشانە گومانن، وەل هەر ئێمەین دەزانین کە وەھمن، هەر ئێمەشین دەزانین بەو گومانانە گەمە بە خەلک بەکەین تا پێوەیان ئالوودە بن و بێنە پالمان، دواتر پاستی ئەو گومانانە زۆر بە وردی پوون دەکەینەو، وەل نووکە بزائن کە خەلکی هەر هەموو ئازاوەگێن، جۆریکن لەدەردەکان لەپووی هزر و لێکدانەو دا کوێراییان داھاتوو، بۆیە پێویستییان بە هێزێکە

رېنمايىيان بىكات، ئەو ھىزەش لە دىكتاتورى و زولم و زۆردارىدا يا لەو ديموكراسىيەى بە ياسا پووپۇش كراوہ تا ھەمووان بەخۆيانەوہ پابەند بىكات. ديموكراسى يانى ئازاۋەگىڭرى. پىرسىيارەكە ئەوہىە.. چۆن دەتوانىن باوہ پ بە خەلكانىكى ئازاۋەگىڭرى بىنىن. لەكاتىكدا لەھاتوھاوار بەو لاوہ ھىچى تر نازانن، دەكرىت ئەم ھاتوھاوارەيان گە پ بختە ناو شەقام و خەلكى راپەرېنن. لىرەدا ھەول و تەقلەلەي ئارپاستە كراو لە وتووڭرى خەلكىيەوہ دەگۆرڭرىت بە ھاتوھاوار كرىن. جەماوہرى گەمژە بەوہ تىدەكەون پشت لە وتووڭرىت بكن. بەديوڭرى تر حكومەتىش لەو بەيەكدا چوونەي لەتەك خەلكىدا دەبىتە ئەو مەبەستەي ئىمە ھەولەي بۆ دەدەين، ئىمەش ئەو ديموكراسىيەمان پىشكەش بەو حكومەتە گۆيمانە كرىوۋە ئەمە بەرزترىن بىرى مرقايەتییە..

ئەگەر ديموكراسىخواز و كۆمارىيەكان بىريان بىتەوہ، ئەوہى ئەمۆ گەلان بەرگەي ھەموو قسەو پەفتارىڭرى سەرۆك و ۋەزىرەكان دەگرن، لەراپىردودا بوايە، دەيان پاشايان لەسەر دەكوشت، ۋەلى گيانيان بەوہىە مېژوۋ ناخوڭنەوہ مېژوۋيان خوش ناۋى!

تەنھا زولم و زۆردارىيە شارستانىيەت دادەمەزىڭىت، ئاخۇ پىلانەكان بە بەش بەشكراۋى بەپىي ژمارەي عەقلەكان دەتوانن شارستانىيەت دامەزىڭن؟ بى سى و دوو مەھالە، بەلكو شارستانىيەتتىكى پەرتەوازەي گومراۋ و بى بەھا دەبىت، جەماوہرىكى بەرپەرى دەبىت شارستانىيەتەكەيان چۆن بىت؟ بەھىز فەرمانرەۋابىت، بى ھىز ژىردەستەبىت، بۆيە باوك لەپەرۋەردەكردنى مندالەكانىدا، بەسەر بچووكەكاندا سەرگەوتوۋ دەبىت،

بەسەر گەورەکانیشدا شکستخواردوو، بۆیە بۆ بەرەنگاربوونەوهی هەر
یاخیبوونیەک لە حکومەتەکانماندا دەبیّت ئەوپەڕی توند و تیژیین.

پێمبۆی خودی حکومەت دەتوانیّت کۆمەڵگایەکی بەرتیلخۆر و گەندەل
بەپێوە ببات و تا سەر بەپێوەش بمیّنێتەوه؟ پەنگە بلێی سەردەمی
حکومەتی زولم و زۆرداری بەسەر چوو و بۆ ئەم سەردەمە ناشیّت، وهلی من
پێچەوانەکەیت بۆ دەسەلمیّنم. کاتی خەڵکی بەچاوی خوداوەندییەوه
دەیانپروانییە پاشاکانیان لەزولم و زۆردارییەکانیان بێدەنگ دەبوون، وهلی کە
بیرۆکەیی ماف و یەكسانیمان وێدان، بەچاوی هاوڵاتییەوه دەیانپروانییە
پاشاکانیان، بەوهش پێرۆزیی هەرسێ هینا، بۆیە نە زولم و زۆردارییان لێ
قبوول دەکردن، نە لەوه کەمتیش.

ئاکار لەتەك سیاسەتدا لەهیچ شتێك یەكناگریتەوه، فەرمانپەرەوای بەئاکار
سیاسەتمەدارێکی زیرەك نییە، بۆیە لەسەر عەرشەکەیی نامیّنێتەوه.
داواکاری حوکم پەنا دەباتە بەر فیل و درۆ و دوورمانی. دڵسۆزی و جوامیری
و دەسپاکی لەسیاسەتدا دەبنە سووکی و پێسوایی، ئەوانەش دەبنە هۆکار
بۆ تێکدانی عەرشەکەیی، زیاتر لە نەیارەکانی هەول بۆ لەناوبردنی دەدەن.

دەمەویّت بابەتیکی گرنگتان بۆ باس بکەم... چۆن دەتوانین دەولەتیکی
زلهیز بکەین بە کۆیلەیی خۆمان؟ سەرەتا دەبیّت بۆ بۆشایی نیوان حکومەتی
گەمژە و میلەتی ئاژاوەگیر فراوانتر بکەین، وابیّت هەر لایەکیان رقی
لەلایەکەیی تریبیّتەوه، تا ئەو رقبە لەدەست دەردەچیت، ئیدی
حکومەتەکەش دەکەوێتە خۆی و مەسەلەیی دیموکراسی تپۆ دەکات و
دەکەوێتە وێزەیی میلەت، تا رقی حکومەتیش بەرامبەر میلەت گەورەتر

دەبىت، ئەوا مىللەت لەياسا و پىساي خۆى ياخى دەبىت و حكومت دەبەزىنىت.

ھەر دەولەتتىكىش ياساي كاريگەر نەبوو، ھەيىبەتى خۆى لەدەست دا و وەك فەرمانرەوايەكى نەزۆكى لى دىت، لىرەو دەتوانىن پىلاننىكى شالابردن پىكبخەين، شۆرشىك يا كۆدەتايەك ھەلگىرسىنىن، ھەرچى ياسا و پىسايەك ھەيە بنىتە تەنەكەى خۆلەو، ئەوجا پىكخستەنەو ھەيەكى نوئ دەست پىپكەين، بەو شىو ھەيە بەسەر حكومەتەكەو دەبىنە دىكتاتور.

پاش ئەو ھەي دەولەت دەكەوئە ژىر دەستمان، لەبەر ئەو ھەي ئىمەى جوولەكە خاوەن ئالتوونى^۱ جىھانىن، دەستى ھاوكارى بۆ ئەو دەولەتە درىژ دەكەين، ئەو ھاوكارىيەش (دراو)، ئەگەر دەستى ھىنا و وەريگرت، ئەوا دەبىتە كۆيلەى ژىر دەستمان، ئەگەر شى وەرى نەگرت، ئەوا ناگەتە سەر عەپش و لەناو دەچىت. ئالتوون سەرچاوەى يەكەمى گەشەى دەولەتەكانە، لای ئىمەى، بۆيە گەر بمانەوئە دەتوانىن گەشەى ھەر دەولەتتىك بەگەمە كردن بە بىرى ئەو ئالتوونە پاگرين.

ئىمەى جوولەكە ئابورىي جىھانمان بەدەستەو ھەيە، زانستى ئابورى مەملەكەتى ئىمەى، بەلەشكرىكى تەواوى ئابورىناسان خۆمان تۆكمە كردو، زۆربەشيان ئەمپۆلە كۆبوونەو ھەكەمان ئامادەن.. ئىو بەھىزترين چەكى ئىمەن، جا ئەگەر سەرۆكى بانكەكان، يا كۆمپانىياكان، يا لەملياردىرەكان بن، ھەر بۆ خۆمان دەگەرئەو.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەگەر ئىمە چىنگىمان لە يەك لەو دەولەتە گىر كرد، پەيمان بە و چىن و تويزە داماو دەدەين، كە بەشە هەقىيان لە پۆستە بالاگانى حكومەتدا بەو زارەتە كانىشەو هەبىت، مەبەستم ئەو تويزە داماوەى ميژوويەكى پەشيان هەبوو. ئەگەر ريش ليمان ياخى بىن، بىريان دەخەينەو دادگايى و زىندانىش هەيە و بەو شىوەيە پارىزگارى لە بەرژەو هەندىيە كانمان دەكەن. هەندى جاريش حكومەت بە شىوەى بەرەلستكار خۆى دەنوينايت، وەلى ئەوەى پاستىبىت بەكارەكانىدا ديارە كە لايەنگرى بەرژەو هەندىيە كانمان دەبن.

ئەوەى جىي مەترسىيە بۆ ئىمە هاوپەيمانىيتىي هيزى فەرمانرەوايەتى و هيزى سقىلى خەلكە. وەلى ئىمەش بۆ ئەو دۆخە پىگاچارەمان هەيە، بەرەستىكى ترسمان لە نىوانياندا دروست كردوو، تا ئەم بەرەستە هەبىت، ئەو دۆخەى هاوپەيمانىيتىيە نارسكىت. پىويستە پەيوەندى بە هەموو چىن و تويزەكانەو بەكەين، مەرج نىيە پاستەوخۆ بىت، دەتوانىن لە پىي بەكرىگراو دلسۆزە كانمانەو بۆ ئەو شوينەى مەبەستمانە ئاراستەيان بەكەين. بۆ ئاسانکردنى پىلانە كانمان، پىويستىمان بە برىكارى نيوەولەتى هەيە، كە مليونەها چاويان هەن، ئەوان حكومەتەكان ئاراستە دەكەن. هەرجى گەلە ئاراستە كردنىان لەخۆى ئاسانتر نىيە و تەنها بە يەك وشە دەكرىت، ئەويش دوايى بۆتى پوون دەكەمەو. پاگەيانندن (پۆژنامەگەرى). ئەو چەكەى حكومەتە گويزەكەكان ناتوانن بەباشى بەكارى بهينن، ئىمەين لە پشت پەردەو گەمەيان پىدەكەين، بەو شىوازە خەلكى بەو ئاراستەيەدا دەبن، كە بۆ خۆمان مەبەستمانە.

پېيىستە لەھەموو كۆمەلگەكان دەستەى دامەزىنەر بە بۆچوونى ئازادى
گۆش بگەين، وتارى سىحراوى بۆ خەلگەكە بچرىن، كە تەنھا ھەرقسەيەو
كردارى لەتەكە نىيە، ۋەلى بۆ باشكردنى گوزەرانىان باۋەپىيان پىيان بىت،
لەھەمان كاتدا موچەكانىان بەرز دەكەينەۋە، لىل ئەۋەش نىخ و بەھەى
شتەكانىش بەرز دەكەينەۋە، ۋادەكەين خاۋەن كارەكان ماندوۋىن موچە
زىاد بگەن، كرىكارەكانىش لەھەق گوزەران نەين، بەۋ شىۋەيە ھىچ
لايەكىان سوۋدەند نابن و تەنھا لەماندوۋىبون بەۋلاۋە ھىچيان بۆ
نامىنىتەۋە.

لەمەر حكومەتەكانىشەۋە بۆ سەرۋكى و بەرپۋەبەرايەتى و ۋەزارەتەكان
ئەۋانەى مەيلى كۆيلايەتپان ھەيە ھەر بە خۇمان ھەليانەبىزىرىن و
دايانەمەزىرىن، لەژىر دەستى پراۋىژكارەكانمانىش ئەۋانەى ھەر
لەمندالايەۋە خەرىكى سىياسەتن دايانەننىن.

لەتەك ھەلگشانى سىرپىنت بەرەۋ ئەۋروپا ، بۆ دەستو پى پەيۋەند
كردنىان، لەپرووسياۋە دەست پىدەكەين، ئەۋجا دۆخەكە لەخەتەرنەكى
نەيكمان دەكاتەۋە، ئىمپىراتورىيەتى عوسمانى، سىرپىنت بۆى دادەبەزىت و
ئىمەيش لەتەكيا دەبىن، تا ۋىرانى دەكەين، ئەۋجا سىرپىنت گەشتەكەى
لەۋى كۆتا پىدىنىت، بەرەۋ ئۆرشەلىم، ئىمەش لەتەكيا دادەبەزىنە
ئۆرشەلىم، دەۋلەتەكەمان لەۋى دەبىت و ھەر لەۋى پەرتەۋازەبىمان كۆ
دەكەينەۋە.

كاتى لە دەۋلەتى سەرەخۆى خۇمان جىگىر دەبىن، دەبىنە ھىزىكى
نىۋەدەۋلەتى مەزن، ئەگەر ھەر حكومەتتىكىش ھىرشمەن بكاتە سەر دەۋلەتە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

قەرزارەکانمان دەبنە هاوکارمان و دینە دەست. ئەودەم دەتوانین جیهان
یە کێخەین بۆ پیشوازی کردن لە پاشا (هاماشیاح) کە بۆ فەرمانڕەوایی ھەموو
جیهان نامادە ی دەکەین.

پۆژی دووھەم

ئە ی زایۆنیستە مەزنەکان.. ئەمڕۆ ھیزی ئیمە گەشتوووە تە ئاستیک،
ھەر ھارپەیمانییتیە ک لە جیھاندا دروست بێت، دەستی نادیار ی ئیمە ی
تێدایە. ھیزمان گەشتوووە تە پادە یە ک ئیمە ین بریاری سزادان دەدەین،
کیمان بویت لە سیدارە ی دەدەین، کیشمان بویت لێی خۆش دەبین. لە خۆرا
بەم ئاستەش نە گەشتووین، خودا ئەو بیرمەندییە ی ویداوین، کە بە ھیچ
گەلیکی تری سەر زەوی نەداوێ.

ئەمڕۆ.. پۆژی دووھەمانە، سبە ی دواپۆژی کۆبوونە وە کەمان دەبێت،
کۆبوونە وە یەکی میژووییە، پیویستە ھەرھەمووتان ئەو چاک بزانی، ئەو ی
لەم کۆبوونە وە یەدا ھاتوو و باسما لێو کردوو، وە ک نھینییە ک بیپاریژن.
ئەگەرچی گۆیمە کەکان ھیچ شروڤە و تیبینییەکیان لادروست نابێت، وە لێ
دریایی شەر تە. ئەمە جیاوازی ھەزما نە لە تە ک گوێرە کەکان، خودا ئەو ھەمان
پیشان دەدات، بۆچی ئیمە ی ھەلباردوو و لە سەر و ی ھەمووانە وە
دایناوین، خودا دەزانیت گەر ئەم بیرمەندییە ی لای غەیرە جوولە کە دابنا یە ،
لێی یاخی دەبوون.

ئەنتىخرىستۇس

ئەمىر شۇقەى سىستەمى كۆمارىتان بۇ دەكەم، كە لەگەل سىستەمى
پاشايەتى ئالوگۇرى پىدەكەين، ئەمەش لەمەموو ئەو دەولەتەنى مار
سىرپىنت بۇى دەكشىت ئەنجام دەدرىت.

پاشا.. سىستەمىكى پاشايەتتە، دەبىت بگۇردىت بە زاراۋەيەكى
گالتەجارانە و ناۋى دەننەن سەرۆك، بۇ ئەم پۆستەش كەسىك ھەلدەبىرئىن
ناۋزىا و بوۋىت، رىسۋا بوۋىت ھەموو سىفەتتىكى خەراپى ھەبوۋىت.
كەسىك بىت لەپوۋى ئاكارەۋە باش نەبىت، لەپوۋى سىكسەۋە خۇپاگر
نەبىت، پىاۋىكى تا بلىى بەرتىلخۇر، بەوشىۋەيە ماۋەى فەرمانپەرۋايىەكەى
بە ئارەزۋى ئىمە دەبىت. شتىكى گالتەجارانەش ھەر ۋەك خۇى دەخەينە
بەردەستى، ناۋى لىدەننەن ئەنجومەنى نوينەرانى گەل، كۆمەلە خەلكىكن
مىللەت ھەلىان دەبىرئىت، تا بىنە نوينەرى، ھەر ئەو ئەنجومەنەش سەرۆك
ھەلدەبىرئىت، ۋەلى دەستورەكە خۇمان بە دارپىژراۋى دەيخەينە بەر
دەستىان. سەرۆك تەۋاۋى دەسەلاتى دەبىت، لە سىستەمى ئىمەدا ھەر
سەرۆكە سەرکردايەتتى سوپاش دەكات و مافى سەپاندنى دەسەلاتى دەبىت
لەپىناۋ پاراستنى دەستورى كۆمارى تازە. ئەنجومەن كارى نۇرى
ۋىنادەين، چونكە نوينەرى گەل نۇرىنەن. بەكورتى ئەۋان ئەنجومەننىكى
كارتۇنن.

سەرۆك لەھەچ ئان و ساتىكدا بىت مافى ھەلۋەشاندەۋەى ئەنجومەنى
ھەيە، تا ئەنجومەننىكى تازە پىكېيىننىت. سەرۆك مافى گۇرپىنى ياساى كاتى
ھەيە، بەوشىۋەيەى خزمەتى ۋلات بكات، ھەر بەۋ ناۋايە حكومەتەكان

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دەبنە دیکتاتور، نوێنەرانی ئەو حکومەتانه لەپەردەپۆشی و ئامرازی جێبەجێکردن بەولاوه هیچی تر نین.

لەبەر ئەوەی ئێمە بۆ بەرزەوهندی خۆمان دووبەرەکی و ئاژاوه‌گێڕی دەخەینە نێوان حکومەت و میلله‌ته‌وه، ئابوورییان لەسەر تەسک دەکەینەوه، بەوشیوه‌یه‌ میلله‌ت دەکەوێتە راپەڕین، بۆ ئەوەی بارودۆخی ولات سەقامگیر ببێت، داوای فەرمانڕه‌وایه‌کی بیانی دەکەن و ولات بباته‌ پێوه، ئەوجا کاری ئێمە دەست پێدەکات!

تەنها ئێمەین لەجیهاندا نەهێنی ماسۆنییه‌تمان لایه‌و دەیه‌ینه‌ پێوه، ئێدی گۆیمه‌که‌کان^١ که‌ می‌شکی به‌رازیان هه‌یه‌ له‌مه‌به‌ست و ئامانجی ماسۆنییه‌ت حالێ نین، پێویسته‌ شانه‌ و ناوه‌نده‌کانمان زیاتر بکه‌ین و به‌جیهاندا بلاویان بکه‌ینه‌وه‌ و فەرمان له‌سەرکردایه‌تییه‌وه‌ وهر‌بگرن، ئەو شانانه‌ش ده‌بێت له‌ژێر چاودێری پۆلیسی نه‌هێنی رێکخراوه‌که‌دا بن، ئەوان ده‌توانن کاره‌کان په‌رده‌پۆش بکه‌ن و سزای ئەو که‌سانه‌ش بدەن که‌ بۆمان دەبنه‌ سەرئێشه‌. ئەوانه‌ی دینه‌ ریزی ئەم کارانه‌وه‌، ده‌بێت که‌سانێک بن جێی متمانه‌، هه‌زیان به‌سەرکێشی بێت و مه‌یلی ده‌وله‌مەندیان هه‌بێت، گشت ئەو هه‌زانه‌ش لای ئێمە به‌رده‌ستن، بۆ به‌گه‌رخستنی پێچکه‌ی ئەو شانانه‌ به‌هه‌چ ئاراسته‌یه‌ک بمانه‌وێت به‌کاریشیان ده‌هێنین.

دەرباره‌ی راگه‌یاندنیش... به‌توندی وه‌لامی هه‌موو ئەو پۆژنامانه‌ بدیه‌نه‌وه‌، که‌ ده‌یان‌ه‌وی بمانزێنن، لێ جاروبارێش خۆمان دابه‌زینه‌ سەر خۆمان، که‌ له‌راستیدا داده‌به‌زینه‌ سەر ئەو خالانه‌ی ده‌مانه‌وێت له‌سیاسه‌تی

^١ میلله‌تانی ناجوله‌که‌.

خۇماندا بىيانگۇرپىن. بەو جۆرە بلىمە تىمان دەردەكە وىت، ھەموو ئەو بەرھەلىستكارىيانەى خۇمان بەرامبەر خۇمان دايدە ھىنن، بەرھەلىستىيەكى پووكەشىين و لەبابەتە گرنگەكانەو دەورن. چۆن دەستبگرين بەسەر ھەوالەكان؟ وەك ئاشكرايە ھەوالەكان لەپى ئازانسەكانەو بەسەر پۆژنامەكان دابەش دەكرىت، كاتى دەگەينە دەسەلات، گشت ئەو ئازانسانە كۆنترۆل دەكەين و دەبنە مولكى خۇمان، ئەو ھى خوشمان مەبەستمان نەبىت بلاو ناكرىتەو!

دەبىت ژمارەيەكى زۆر لە پۆژنامەكان بەھەر سى جۆرەكەيەو بەكرين، پۆژنامە حكومىيەكان، كە دەبىت بەرژەو ھىندىيەكانمان بپارىزن، ئەو پۆژنامە نىمچە فەرمىيانەش كە دەردەچن، ھەرچى جۆرى سىيەمە، پۆژنامە بەرھەلىستكارەكانە و وەك توورەيىيەك لە ئىمە دەردەكەون، واش دەكەين سەرنجى ھەموو بەرھەلىستكارەكانمان پابكىشىت، تا خۇيانى تيا خالى بكنەو، واين لىدەكەين بەخۇيان كاغەزەكانى خۇيانمان بۆ ئاشكرا بكن.

ھەرچى سەرنووسەرى پۆژنامەكانە، پىويستە لەو كەسانە ھەلبىژىردىن كە ناويان زپاوه، ئەمەش وادەكات لەقسەمان دەرنەچن، ھەر كاتىكىش ويستيان لىمان ھەلگەپىنەو، پىسوايان دەكەين.

پۆژنامەكانمان پىويستە باس لەھەموو توپژەكان بكن، خۇمان بكن بە پشت و پەنايان، يەو شىوئەيە وەك خوداوەندى ھىندىيەكانمان لىدەت (فېشنۆى) خوداوەند، سەدان دەستمان دەبىت، ھەر دەستىكىش وەك سىخوپان لىدەكەين، كە تايەفەكان بەنيازى چين.

د. ئەحمەد خالىد مستەفا

لەبارەى بلاوكراوەشەو، پيوستە دەستەيك هەيت لە ولاتەكاندا
بۆرپيدان و پيپنەدانی، هەرچيەك بلاودەبيتهوه لە كتيب و فيلم و هەر
بابەتيكى تر، دەبيت لە ژيڕ دەستی ئيمەدا بن، تا بتوانين كونتروليان بكهين.
ئەدەب و پۆشنبيري باشترين چهكى پيشكهوتنه، تا ئەو دووش لە ژيڕ
فەرمانى ئيمەدا بن، دلتيا بن بەكەس بارمان لار نابيتهوه.

تا خەلكى لە وتو و ژي گرنگ دور بخهينهوه، ئەوا كيشەى تازەيان بۆ
دروست دەكهين، وەك كيشەى ئابوورى يان سياسى لە ولاتەكهيان دەبيت
ميشكيشيان سەرقال بكهين، ئەنالگيە بابەتگەليك كە نابيت بيريان
ليبكه نهوه، ئەوكاتانەى دەستيشيان بەتالە سەرقاليان دەكهين بە
بابەتگەليك وەك پيشبركي وەرزشى يا هونەرى بەهەموو جۆره كانیهوه.
جەماوەرى ئاژاوەگير وەك منداڵ وايە، كاتى ورك بەشتيكهوه دەگریت، پي
دەلييت بپوانه ئەو پاسارييه^۱، يەكسەر ئەوهى وركى پيوه گرتبووه بىرى
دەچيتهوه.

بۆ ئەو هەموو كيشە و گرتە سياسيهى لە ولاتەكهياندا ئيمە دەستمان
تييدا هەن، وابكهين كەسيان گومانمان لى نەكەن. چەندىن سەدەيه بەو
شيويه بردوومانەتە سەر، تەنانەت ئەگەر پيشيان گوترا ئەو كيشەيه ئيمە
ناومانەتەوه، گالتهيان پيديت، پييان وانيه ئەو هەموو كيشانەى جيهان
لەگەليكى پەرتەوازی وەك ئيمەوه بيت. نازانن ئەوهى ئالتوون^۲ و پارەى
بەردەست بيت، هەموو شتيكى بۆ دەكریت.

چۆلەكە
ژيڕ

١ ئەنتیخریستۆس

چاکە ی مار سێرپنتی ئەهریمەنمان لەبەر نه چیت، که هەموو بیرو
باوەری بنیاده می وێران کرد و کردنی بەلادەر. خەلکی تەلموودیان سازاند،
دواتر عیساشیان کرد بە کوپی خودا، ئەگرچی لەهەق ئایینی ئیسلام
نەهاتین، وەلی توانیمان لەقێکی لی جیابکەینەوه، که ئەویش شیعەیه و تا
ئەمڕۆش ئایین و محەممەد بەرەوا نازانن.

ئەو هی ویستمان پێی گەیشتین، توانیمان سیخوڕ لە هەموو ولاتەکان
دروست بکەین، تیکەلی کۆمەلگاکانیان بکەین. راپۆرتی تەواو و وردەکاریمان
لەلایەن سیخوڕەکانەوه پێدەگەیشت، راپۆرتەکان هەمەچەشنە بوون، چ
لەپووری کۆمەلایەتی و ئابووری و سیاسی هەمەچەشنە بوون و تەنانەت
راپۆرتی سەرشەقامەکانیشمان پێدەگەیشتن.

لەکۆتایی ئەمڕۆدا دەلێم.. میللهتی گۆییم و گەمژە شیوازی مامەلەکردن
لەتەك شۆرشدان نازانن، شۆرش لە حەپە حەپی سەیل^١ بەرامبەر بە فیل
هیچی تر نییه، تەنها وەرپێنە بە فیل، تا فیلەكەش لمۆزیان بۆ دەردەخات و
هاواریکیان بەسەرا دەکات، ئیدی سەیلەكە وا هەلدین بۆ خوشیان نازانن
کیۆه دەچن!

پۆڤی سییەم

ئەمپۆ درێژە ی پێ نادم، تەنھا بیرتان دەخەمەو، هیواداریشم ھەر
مەمووتان پێداچوونەو تان بۆ کتیبە کە کردبێت، تا لە بیرتان نەچیت.
فەرمانرەوایانی گۆییم بەو ھیان نەزانیو، کە پەنایان بۆ بانکەکانی ئیمە
بردو، سەدە دوای سەدە قەرزاری ئیمەن و بۆیان نادریتەو. ئیمە کاری
زۆرمان کرد، تا بەم ئاستە گەشتین، توانیمان بیانکەین بە کۆیلە ی خۆمان،
لە گێژاوانیان سەرکەوتوو بووین. گشت ئەمانەش پێنمای پاشای مەزمانە،
کە دواتر بە سەر عەرشی داوودەو فەرمانرەوایی ھەموو جیھان دەکات.

بەلێ ئیمە خاوەن زێڕین، لە ھەر ئان و ساتێکدا بێت دەتوانین لە
گەنجینە ی نەینیماندا لەو ئالتوونە ی چەندین سەدە یە کۆمانکردۆنە تەو
چەندمان بویت پرایدە کیشین. لە کۆتاییدا ئەم بەلگە نامانە تان بە سەردا دا بەش
دەکەم. پێگایەکی زۆرمان بری، ئەو ھەماوێ درێژتر و سەختتر، پێویستە
نۆر زۆر وریا بین.

بەلگە نامە کە لە لایەن نوینە رانی زایۆنیزمی ماسۆنییە تەو تەنھا ئەوانە ی
لە پلە ی سی و سێدا بوون واژۆ کرا.

تەواو

ئەم وانەيە چۆن بلاۋبوۋە؟ ئەمەش بۇ خۇي بەسەرھاتىگە.

يەك لەوانەي لەناو كۆبوۋنەۋەكەدا بوو، پىاۋىكى مەي خۆربو،
لەگەپانەۋەيدا لاي ئافرەتتىكى سۆزنى لاي دابو، ھەلۋەداي پابواردن بوو،
ئافرەتەكە وايزانى جانتاكەي پېرە لەپارە، چۈنكە لە ھەرە دەۋلەمەندەكان
بوو. دۋاي ئەۋەي جانتاكەي پفاند، بۆي دەرگەوت ھەر ھەموۋى كاغەز بوو.
ۋەلى بەزمانى عىبرى نووسرابوون، ھىچيان لى ھالى نەبوو، كاغەزەكان كە
كۆنۈسى وانەكە بوون، پادەستى ھەۋادارىكى تىرى خۇي كىرد، كە پىاۋىكى
پووسى بوو، ئەۋ پىاۋە ناۋى (نىكۇلا نىفىتس) بوو، يەككىبوۋ لەگەۋرەۋ
پىاۋماقوۋلانى پووسىاي قەيسەرى. ھەستى كىرد كاغەزلىكى ئاسايى نىين و
كۆمەلىك واژۆيان لەسەر كىردوون. دەيانداتە دەست ۋەرگىپىك تا
ۋەريانگىپىتە سەر زمانى پووسى، ئەۋ ۋەرگىپەش ھاۋپى بوو، ناۋى
(نىلۇس) بوو. كاتى ۋەرگىپانە سەر زمانى پووسى و دەستى
بەخوئىندەۋەيان كىرد، بە ناۋپۇكى نووسراۋەكان پاچلەكى.

نىكۇلا پوخسارى تىكچوۋ، بىرپارىدا كاريك بىكات، ناۋى جۈلەكە
بىزپىنىت. لەناو بەلگەنامەكاندا ھاتبوو. جۈلەكە بەنيان، ھەر ۋەك ئەۋەي
لە فرەنسا و ئىنگلەتەرا گىپرايان شۆپشېك لەپووسىا ھەلگىرسىنن. پووسىا
لەسەردەمى قەيسەرى دا بوو، جۈلەكەكان بەدەستىانەۋە زۆريان ئالاندبوو.
نىلۇس كىتېپكى بەۋ بەلگەنامانە بلاۋكرەۋە، كىتېپكەي ئاۋناۋو
(پىۋتۇكۆلەكانى بىرمەندانى زايۇن).

جۈلەكە بەۋ كىتېپە شىت و ھار بوون، بەۋ ئاۋايەي ئەۋ كىتېپە دىۋو
دەلەسەيە و بۆيان ھەلبەستراۋە. ئەۋەي ئەۋ كىتېپەيان خوئىندبوۋەۋە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

باوەریان پێی نەبوو، مەحالبوو گشت ئەو پێکەوتە بۆ خزمەتکردنی تەنها جوولەکە یەکبەگرت. دواى ئەوەى نیلۆس بە شیۆه یەکی نادیار کورزا، جیهان رقیان لە جوولەکە هەستا.

ئەوجا کۆشتارگەى جوولەکە لە پووسیا دەستی پێکرد، پووسیا لە یەکەم هەلمەتیدا دەهەزار جوولەکەى کۆشت. ئیدی جوولەکە کەوتە هەولێ وەستاندنی ئەو کۆشتن و برینە، لە بریتانیا بۆ تۆلە سەندنەو کەوتنە گیان جوولەکەکان. لە پەرە وەر وەك چۆن لە پڕۆتۆکۆلەکاندا هاتبوو، شۆرشی پووسیا سەریهەڵدا کۆدەتای شیوعی دەستی پێکرد، پووسیا کەوتە دەستی (بەلشەفییەکان) کە زۆریەیان جوو بوون. خەڵکی دەیانویست لە قەیسەر پزگاریان بێت، کەوتنە دۆزەخی شوغییەتەو، جووکان ژاری خۆیان بە دەورووبەری پووسیا دا کرد. شوغییەت بە کورتییەکەى کفر کردنە بەهەموو ئایینەکان، ئەوجا پڕۆتۆکۆلەکان بە جیهاندا بلاوکرایەو، دواى ئەوەى وەرگیردراى سەر زمانى ئینگلیزى، جوولەکە توانیان بەهۆى هیژ و دەسەلاتەو ئەو بلاوکراو یە پاوەستین، دواتر وەرگیردراى سەر زمانى ئەلمانى، دیسانەو جوولەکەکان توانیان بەوای هیژ و دەسەلاتیانەو لە ئەلمانیش پرایگرن.

ئەوجا لە ئەمریکا و ئیتالیا بلاوبوووە، دیسان بەهەمان شیۆه پاگیرا. پڕوپاگەندە یەك بلاو بوووە، تێیدا هاتبوو. هەرکەسیك ئەم پڕۆتۆکۆلە یە وەرگیریت، یا بلاوى بکاتەو لەناوى دەبەین، لەکۆتاییشدا گەیشته میسر، پێك گەیشته دەستی (ئەنیس مەنسور) وەلى ترسا وەرگیریت سەر زمانى

عەرەبى، (عەباس مەحمود ئەلەقەقاد) نووسەرئىكى بوۋىر بوو، ۋەرىگىراپە سەر زمانى عەرەبى.

ئەوجا ئەكتەرى مىسرى (مەمەد سوبجى) لەپىيى درامايەكەۋە كە خۆى نووسىبوۋى بەناۋى (سوارىكى بى ئەسپ)ى نامىش كىرد، ئىسرائىل بەۋ درامايە زۆر ناپەھەتبوو. ئەۋەى زۆر سەيربوو، لەپىشتى كىتەبەكەۋە ۋىنەى ماريكى لەخۆ گرتبوو، كەللەى مارەكە فەرمانپەرۋايانى زايۇن بوو، بەگالەتە جارىيەۋە پىدەكەنى، جەستەى مارەكەش مىللەتبوو. مارەكە بەرەۋ ئەۋروپا دەكشا تا بيانپوخىنىت و ئاگرىيان تىبەرىدات، شۆرش بەخەبەر بىننەۋە. ۋەلى نەيانزانى ئەۋان ۋىنەى كاريكاتىرىى مار سىرپىنتى ئەھرىمەنيان كىشاۋە.

بەھەرچال ئەمە تەنھا كۆبۈنەۋەى بىرمەندانى زايۇن نەبوو، بەلكو سەدان كۆبۈنەۋەى تىرى بەدۋادا ھات، تا بەسەرى بىكەنەۋە ۋ دەستكارىي تىدا بىكەن، ھەر ئەۋ كىتەبەش نەبوو، كە نووسەرەكەى بەشىۋازىكى گومانناۋى كوزرا، بەلكو كىتەبى تىرى بەدۋادا ھات، ۋەك كىتەبى (بەردەكانى سەر تەختەى شەترەنج)ى ۋىليام جاي كار، كىتەبى (دەستى ۋن)ى مىرى ئۆسكۈتلەندى (شېرىب سېرىدوفىتەش)، ئەم كىتەبەكەى منىش كە لەبەر دەستىدايە، نووسەرەكەى پاش چەند ساتىكى تر دەمرىت.

بىرمەندانى زايۇننىزم باسيان لە راگەياندن ۋ ھىزى راگەياندن كىردۈۋە، گەرەتەرىن بېھۆشكەر لە مېژۋودا برىتەيە لەسندوقىكى بچكۆلە لە سوۋچىكى ژۋورەكەدا، كە شتەگەلىكمان پىدەلەيتەۋە بەۋ ئاۋايەى باۋەرمان پىيان بىت كە راستىن. دەمەۋىت شتەك لە راگەياندن بەگۈيتانا ھاۋار بىكەم،

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ھەرچییەكتان بەرگوى كەوت لەپاگەیاندن یا لەسیاسییەكان ئەو خالى جیاوازیمانە.. ئەو شتانەى پارچە پارچەمان دەكەن، ئەو شتانەى لیكمان جودا دەكەنەو، ئەوان ئەوەیان لیمان دەوێت لەیەك دابڕیین و تەركیزی لەسەر دەكەن، ئایینە، پەگەزە، نەتەوێ، پەرەردەییە، سامان و دارایی، ئاستى كۆمەلایەتى، ئاراستەى بەدكارى، پلە و پایە، ھەر شتێك بتوانن تابرەنگارى یەكتر بین.

تۆش دەتوانیت وەك ئەو ھەرچى و پەرچییانە بیت، كاتیك فەیسبووكەكەت دەكەیتەو، ھەر لەوالەكەى خۆت ھەوالێك لەسەر تاپەفەیهك كە تۆش حەزت پێیان نییە، ھێرشیان كراوەتە سەر، تۆش یەكسەر دووگمەى بەشداری كردنت چالاك دەكەیت و ھەوالەكە بلاو دەكەیتەو، بى ئەوێ لێیان دلتیا بیت، ھاوێى ئەودەم وەك ئەوانت لى دیت، وەك ئەوان ھیچ و پووچ دەبیت، چونكە ئەوێ دەیکەیت پووختنەرە نەك بنیاتنەر، خوێنپرشتنە نەك وەستاندنێ خوین پرشتن، ئەوێ دەیکەیت دژایەتیکردنە و دابڕانتە لەھەموو شتێك.

ئەگەر من سەرۆكى ولاتیكى عەرەبى بام، دەمزانی چیم دەكرد؟ وەك (عەلى كورپى ئەبو تالیب)م دەكرد.. كاتى ئاژاوە كەوتە ناو سەحابەكان، ھەموویانی یەكخستەو، تەنانت ئەوانەش كە گومانیان لیدەكرا دەستیان لەو ئاژاوەیەدا ھەبووێت. نمونە یەكەت لەسەر میسر بۆ دینمەو، كە بەچاوى خۆم بینومە.

میسرییەكان بوون بەدوو بەشەو، بەشیکیان سەر بەلایەنى سەربازى بوون، بەشەكەى تریان سەر بە ئیخوان بوون. ھەر یەك لەو دوو بەشە

بەرامبەرەكەي بەخيانهتكار لەقەلەم دەدا. ئىخوانەكان بە بۆچوونى
 عەسكەرتارىيەكان تىرۆرىست بوون، دەيانويست مىسر بفرۆشن، ھەرچى
 عەسكەرتارىيەكانىشە بەبۆچوونى ئىخوانەكان خىianeتكارن و پالېشتى
 دىكتاتورن، دز و جەردە و زۆردارن. لەپرێك بەسەريەكا كەوتن،
 لەفەيسبوك ئەوھى نەشیت بەيەكيان كرد. ھەردوو ئەوھيان
 لەبىرچووبووھە كە مىسرین، ھەرھەمووشيان ھەمان خوینيان ھەيە و ھەمان
 خەميان ھەيە و ھەمان كۆلتووريان ھەيە.

ئەگەر من سەرۆكى ولاتەكەت بىم كە مىسرە دەزانم دابەشبوونى
 مىللەتەكەم لە بەرژەوھەندى كىدايە. پەنگە بەسەرھاتى كۆبوونەوھى
 سەرکردايەتیی زايۆن بزانيت، وەك چۆن منیش دەيزانم، دەزانم ئەوانە كۆن
 كە كەلین دەخەنە نيوانمانەوھە و ئاگرى ئازاوەكە خۆش دەكەن. وەك
 سەرۆكى ولات ھەنگاوى يەكەم يەكخستەنەوھى دابەشبوونەكەيە. ئەوھش
 باش دەزانم بوونى خىianeتكار و سيخورى ئەگەر ھەبووييت لەو دابەشبوونە،
 ئەوا نوینەرى ھىچ لایەكيان نین، خۆ ئەگەر لە ھەوالگريى مىسريدا سيخوپرێك
 بگرن كار بۆ ئيسپرائيل دەكات، ئەوھە مانای ئەوھە نيیە ھەموو ھەوالگري
 مىسر سيخوپر بن، خۆ ئەگەر سيخوپرێكىش لەناو ئىخواندا ھەبيت، مانای ئەوھە
 نيیە ھەموو ئىخوان تىرۆرىستن. تەنھا سيخوپرەكە تاوانبارە.

ئەگەر لەو دووبەشەي سەرەوھە باسماں كرد، كۆمەلێك سيخوپر ھەبوون،
 وەك خۆيان دەيانھێلەوھە، كارێكى وا ناكەم ھەردوو بەشەكە زۆرتريين
 زەرەرمەند بن، تا كاتى ديت وازيان لیدەھيتم، ئەوسا تۆيان دەبپرەوھە.
 خودا بە (مەھەد)ى پيغەمبەر راگەياندا ئەوانەي دەيانيناسى لەمەردوو

پروەکان^۱ چی لییان کرد؟ کەوتە وێزەیان، دوویان کەوت، دووریانی خستەو؟ نەخێر. نەیدەویست لەوە زیاتر ئاژاوە بکەوێتە نێو خەلکییەو. کاتی (عەلی کۆری ئەبو تالیب) بە بکوژانی (عوسمان کۆری عەففان) ی زانی، کە لە گەورە پیاوانی خێڵەکانی عیراق بوون، چی لییانکرد؟ پۆشت و شەری لەتەکیان کرد؟ نەخێر. بەلکو چاوەپێی کرد، چونکە ئەگەر برۆشتایە و شەری لەتەکیاندا بکردایە، ئەوا دۆخەکە ئالۆزتر دەبوو، خێڵەکانیش ئەوەیان قبوول نەدەبوو، کە گەورە سەرکردە ی سەربازی موسولمانەکانیش لەوان مەبوون. منیش هەروام دەکرد. ئەگەر من سەرۆکی ولاتەکەت بوومایە دوورمانەکانم وەك خۆیان دەهێشتەو تا کاتی خۆی دەهات، چونکە بەلیدانیان میلەت زیاتر دەورووژان و کارەساتەکە گەورەتر دەبوو، ئەوەش دەبوو شەستی خۆم و سەرکەوتنی دوژمنەکەم.

ئەو کارتانیە ی ماون زۆر کەمن، ئەمجارە تەنها یەك کارتمان بەدەستەوایە، ئەویش کارتێ ئەجندە ی لیبرالییە، وێنە ی پیاویکی بەسەرەوایە، پێدەچێت جوولەکە بیت، کاغەزیکی درێژی بە دەستەوایە، زۆر بەکەیفەو دەبخوینێتەو.

سەرەتا پێمگوتی حەوت ئەهریمەن سۆسەمان^۲ دەکەن، نووکەش ناوی ئەو ئەهریمەنانەت پێدەلێم کە سەربردەکانیان بۆ گێراوێتەو. تا ئێستا لۆسیفەری ئەهریمەن، لە گەورەترین ئەهریمەنەکانە، خۆتیش باش دەیناسیتەو سەربردە ی خۆی لەتەك نەمروددا بوو، دووهمیش سێرپنتی

^۱ مونا فیکەکان.
^۲ چاودێری.

ئەنتىخريستۇس

مارە، كارى لادان و ئازاۋەنەۋە بوو، سىيەمىش باقۇمىتە خواۋەندى
سوارچاكانى ھەيكەل، ئەھرىمەنى جادوۋگەر و كىتەبى زانستە شەيتانىيەكانە،
چۈرەمىشيان ئەھرىمەنى بنىادەمەكان (دراكۇلا) كە بە پۇخى پەرلە
ئازارەۋە چاۋدىرمان دەكەن.

سى ئەھرىمەن ماۋن تۆ جارى ئايانناسىت، سى نەينىيان پىيە،
سەرىدەى ئەمجارەمان يەككىيان دەيگىرپىتەۋە، كە ئەھرىمەنىكى
نەفرەتلىكراۋە، ئەھرىمەنى پىنچەم.

بهشی دهیه م

.....

له پړ ئاسمان لاشه ی مردووی باراند. ئاکنجیه کانی^۱ شاری (کافا) ی
ئوکرانیای کۆن ئه و پۆژه به سه رسوپمانه وه له ئاسمانی شاره که یان
ده پوانی، ترسیکی زۆریان لێنیشتبوو و پریان ده کرد، ئاسمان لاشه ی
به سه ریاندا ده باراند. نووکه دیمه نه که ت له بهر چاوه، وه لئ ئه وه ش بیته
به رچاوت، له نیو ئه و لاشانه دا بوونه وه ریڤ به حه واوه ویستاوه، به ته واوی
نازانیت چیه، عه بایه کی ره شه و (با) که چمکه کانی دینی و ده بات، هه روه ک
ئه وه ی له ئه فسانه کاندایستووته، که لله ی سه ری له تاریکیدا ونه، چونکه
عه باکه دایپۆشیوه، وه لئ پووی دیاره و چون ده مامکیڤ ده رکه وتووه، له
پوخساریکی گالته جار ده چیت. ئه و بوونه وه ره ی به ئاسمانه وه ئاو یزانیبوو،
له پشتیه وه لاشه یه کی زۆر بله ز^۲ به سه ر شووراکانی شار و ناو شاردا
ده که وتنه خواره وه، خه لکی شاره که له هیه حالئ نه ببوون.

تا له م دیمه نه تیڤگه ییت، پیویسته سه ره تا ئه وه بزانیته، که شاری (کافا)
مه موو ده روازه کانی له سه ر خۆی داخستبوو، مه غۆله کان له ده ره وه ی

^۱ دانیشتون.

^۲ خیرا.

شوراكەو دەورى شارەكەيان دابوو. ئەو پۇژانە تاعوونى پەش^۱ لە ئاسيادا بلاوبووە، سەربازەكانى دەورى شوراكەيان تووشى ئەو تاعونە بېوون، بەو شىوئە مەغۇلەكان بەواي تووپەييانەو، يەكەم جەنگى بايەلۇژيان لەمىژوودا دەست پىكرد. لاشەي سەربازە بەتاعوون تووشبووكانيان بە مەنجهنىق ھەلەدەدايە سەرووى شوراكەيان و بەسەر خەلگەكەدا دەبارين، سەرەتا لەھىچ شتىك حالى نەبوون، دواتر زانييان ئەوان سەربازە مردووەكانى خۆيان كە تاعون كوشتبوونى، بە مەنجهنىق ھەوالەي سەر شارەكەيان دەكردن.

ئەو بوونەوەرە پەشەي بە ئاسمانەو دەفپى. جارىكى تر بينيت ئەو (ماستيم)ى ئەھرىمەن بوو، وەلى لەئاسمانىكى تر، لەئاسمانى ئەوپوپا و پىك لەشارى (بىزانسۆن)ى فېرەنسى بوو، ئەمجارەيان ماستيم خەمبار دياربوو، بەئاسمانەو كە دەفپى ژۆر خەمبار دياربوو، بەواي ئەو ديمەنەو خەمبار بوو، كە چاوى پىكەوت. خەلگىكى ژۆرى پىپەتى، جلوبەرگەكانيان لە گونىيە دروست كرابوو، سەرو قامچيان بەدەستەو بوو، لەسەر شەقام و لەناو مالەكان كەوتبوونە وىزەي جوولەكەكان و ئەوئەي دەكەوتنە بەر دەستيان بەرقامچيان دەدا، تا خوین بەبالاياندا دەھاتە خوارەو.

قامچى بەدەستەكان مەسىحى كاسۆلىكى ئەوپوپايى بوون. بۆچى بەقامچى لەجوولەكەكانيان دەدا؟ كاتى مەغۇلەكان لاشەي سەربازە مردووەكانى بەتاعوون تووشبوويان بەسەرياندا باراند، خەلگى لەشارى (كافا) ھەلھاتن و پوويان لەھەموو شارەكانى ئەوپوپا كرد، بەو جۆرە

^۱ كولىرا.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

نەخۆشی تاعوونیان لەتەك خۆياندا و لەو شارانەدا بلاوكردهوه، دواى يەك
سال داتاي ئەوانەى بەتاعوون مردبوون، گەيشتە دەمليۆن كەس، هيشتا
سالى دووهم تەواو نەببوو، داتاكة گەيشتە بيست و پينج مليۆن كەس و سى
يەكى دانىشتوانى ئەوروپا بەتاعوون مردن. ئىدى ئەوەى تىكەليان بوو،
ئەوەى هەليشى دەگرتن و لەگۆرى دەنان، مردن، بەپاستى پۆزگاريكى نۆد
بەسام بوو.

خەلكى باوەريان نە بەخوا و نە بەحەكىم و تەنانەت بە كلىسەكانىش
نەما. ئىدى پرۇپاگەندەيەك بلاوبوو، كەس خۆى بۆ نەدەگىرا،
پرۇپاگەندەكە دەيگوت.. جوولەكەكان ھۆكارى ئەو تاعوونە بوون، ئەوان
پووبار و كانياوكانيان ژاراوى كردهوه، چونكە رقيان لەمەسيحيە
كاتولىكەكانە، كە ئەو سەردەمە دەيانيان چەوساندەوه، ئىدى خەلكى
كەوتنە گيان جوولەكەكان، ئەوانەى دەستپيشخەرييان لەو ھەلمەتەدا كرد،
قامچى بەدەستەكان بوون. ئەو قامچى بەدەستانەش خەلكانىك بوون بەر
لەو پووداوه بە كۆلانەكاندا گروپ گروپ دەپۆيشتن و بەقامچى لەخۆيان
دەدا، تا خوين بەبالاياندا دەھاتە خوارەوه، بۆ ئەوەى خواوھند بەزەيى
پينانا بىتەوہ و ئەو دەردەيان لەسەر لابات، كە سى يەكى دانىشتوانى
ئەوروپاي لەناو برد، ئەو خەلكە لە ليدانى خۆيان كەوتن و لەبرى خۆيان
لەجوولەكەكانيان دەدا.

ماستيم.. بەپوخساريدا ديارە خەمبارە، خەمبارە لەو دۆخەى جوولەكە
تيكەوتوون، ئەو بىرى دىتەوہ چۆن جوولەكەكانيان لە گۆرەپانى شارى
(نۆريش)ى ئينگليزى كۆكردهوه و ھەر بە زيندوویتی سووتانديانن، ئەوہش

ئەنتىخريستۇس

لەبەر ئەو ەى مەسىحىيەكان بەو ە تاوانباريان دەکرد، كە (ويليام) ەى مندالكارەى مەسىحييان كرد بەقوربانى و خوینەكەيان لەكەشى جەژنى خۆياندا بەخواوەندەكەيان بەخشى. ئەو تاوانە بەردەوام لە ئەوپوپا دووبارە دەبوو ەو ە جوولەكەكانيان لە گۆرەپانەكان كۆ دەكرده ەو ە دەيانكوشتن.

مەستيم هيشتا ئەو خەمەى يەكەم ەلمەتى خاچەرستانى بىرنەچووبوو ەو، كاتى مەسىحىيەكان دواى بىركردنەو ە بەخۆيان گوت، ئيمە بۆ كوشتنى دوزمناى خاچەرستان بەزەويدا بلاودەبينەو ە، باشتەر وايە ئەوانەى دوزمنى خاچن و لەنىوماندا دەژين بيانكوژين، جوولەكەكان بكوژى مەسىح و شوينكەوتوانين. لەيەكرا و لەشارى (مينزى) ئەلمانى هيرشيان كرده سەريان و ەزارانيان ليكوشتن. تا بۆ ئەو ەى دلان تەسكىنى بينيت تا توانبيان لتيان كوشتن.

ماستيم پوخسارى ەرخەمبار بوو، كەبينى لە ئەلمانيا دواتر لە ئينگلتهرا و فرەنسا و ئيتاليا و سويسرا و ەولەندا شاربەدەر دەكران، جوولەكە شوينيكيان نەبوو ژيان و گوزەرانى تيا بەسەربەرن، تەنها ئەندەلووس نەبيت، كە موسولمانەكان پيشوازيان ليكردن و پريزيان بۆ دانان و پى و جتيان بۆ دابينكردن، تەنانەت ئازاديشيان كردن، كە مەراسيمى ئايينى خۆيانى تيا بگيرن، ئەمە دواى ئەو ەى لەژوورە كلۆمدراو ەكانى خۆياندا بەدزيبەو ە كەشە ئايينيبەكانيان دەگير. ماستيم بە دلخوشيبەو ە بەسەر ئاسمانى ئەندەلووسەو ە دەفرى، ئەمجارە پووى خەمبار نەبوو، بەلكو فرە پووى كرابوو ەو.

لە پەر خاچەرستەکان هیژرشیان بۆ ئەندەلووس هینا و داگیریان کرد، ماستیم بە پوخسارێلیکی ترساووه وە فری، ترسی ئەوێ لێنیشتبوو جووله که بفرهوتین، دیاربوو ترسه که ی له جی خۆی بوو، خاچەرستان جه ختیان له سەر دانیشتوانی ئەندەلووس کرد، چ موسولمانەکان و چ جووله که کان بینه شوینکه وتووایان یان ولات جیبهیلن، ئەوانهیش که بوون به شوینکه وتووایان، خاچەرستان به وەش لێیان نه گه ران، حکومه تی ئیسپانیا به ناوی دادگای (پشکنین) بۆ دانان، هه رکه سیك وای دهرخستبیت به روکهش شوینکه وتووایان، وه لێ به دیوکی تر له سەر موسولمانیتی و جووله که یی خۆی هه ر ماوه، له سیداره بدریت، ئەوانه شی که شوینکه وتووایان په تکر دووه ته وه، شار به دهر بکری. هه رچی جووله که بوو هیچ شوینیکیان شک نه ده برد.

دوای هه له اتیان له ئەندەلووس ته نها شوینیك ما بیت پریان بدهن نیشه جین، خاکی ده وله تی عوسمانی بوو، جاریکی تر موسولمانه کان پیشوازیان لیکردن، خودی سولتان (سولیمانی قانونی) بالی بۆ کردنه وه، وه لێ مه رجیکیشی بۆ دانان، هه رکوێیه کیان پیباشه له خاکی ده وله تی عوسمانی با تیا نیشه جین، ته نها یه ک شوینیك قه ده غه یه بیرى لى بکه نه وه ئەویش فه له ستینه.

ماستیمی ئەهریمەن بۆ دەمیك له ئاسمان وێستا، ئەوجا پووی خۆی وه رچه رخاند که به لایه وه زۆر گرنگبوو، ته ماشای ئەهریمه نیکی تری ده کرد، که سنووری ده وله تی عوسمانی به زاند و پێک به ره و ئەسته نبوول پایته ختی فرمانه وایی ئیسلام که وه پێ. ئەو ئەهریمه نه مار سیڕپنت بوو، پێده چوو

بۇ پوخاندنيان و سەردەمى ولاتانى عەرەبى ھاتبىتە ئاراۋە . سىرپىنت بەرەو
كۆشكى (تۆپ قاپى) سولتان (سوليمانى قانونى) بەرپىكەوت، خۆى بە
كۆشكا كرد . ماستىم بى سى و دوو بۇ ناو كۆشك دووى كەوت .

دىمەنىكى سەير پووبەپووى ماستىم بوو ۋە .. شازن (ماھ دۆپان) لەگەل
(پۆكسلانە) ى كەنیزە شەپە دەستىيان بوو . پۆكسلانە تا بلىى جوان و شوخ
و شەنگ بوو، جوانىيەك وىنەى نەبوو، كورد وتەنى براى خۆى عاشقى
دەبوو، پىدەچوو پۆكسلانە ئەو شەپە بدۆپىنىت، شازن دەموچاوى
پۆكسلانەى پوشاندبوو، دايكى فەرمانپەرە ھاتە ئاراۋە، شەپەكەى پاگرت،
لەپەر فەرمانپەرە سوليمانى قانونىش خۆى بەئوورا كرد، پۆكسلانە ھەر زو
خۆى ھاويشتە باۋەش فەرمانپەرە و پوخسارە پوشاۋەكەى بە فەرمانپەرە
پيشاندا . پاشا سوليمانى قانونى بە تىپروانىنىكى توپەرە ۋە لە (ماھ دۆپان)ى
پووانى، دەستبەجى فەرمانىكى دەر كرد، فەرمانىكى سەختبوو، (ماھ
دۆپان)ى بۇ كۆشكى (مانىسا) نەفى كرد . ماستىمى ئەھرىمەن لە پۆكسلانەى
پووانى، كە بەداماۋىيە ۋە دەستى فەرمانپەرە ۋاى گرتبوو، چاۋەكانىشى بزەيان
دەھات، بزەيەكى گالتچارانە، كەس دركى پىنەدە كرد، تەنھا ماستىم نەبىت،
ئەو بزەيەش شروڧەيەكى زۆرى لەخۆ گرتبوو .

ماستىمى ئەھرىمەن نىگاي برىيە مار سىرپىنت، كە دەمى واقورماۋىيە ۋە
ۋالا كردبوو ۋە . ماستىم ھەموو شتىك ھالى ببوو . پۆكسلانە جادوۋگەرىكى
جوو بوو لەدوورگەى (قرم) ۋەك كەنیزە لەلايەن تەتارە ۋە دەستگىر كرابوو،
دواتر ۋەك دىارى پىشكەشى سولتانىان كرد . لەتپروانىنىكى تىرى مار
سىرپىنت، ماستىم تىگەيشتبوو ۋەك كەنیزە بۇ كۆشك برابوو، گشت ئەو

فیلمە پێکەوت نەبوو، بەلکو بەکاریکی زۆر گەرنی نێردرابوو، تا بەو جادووگەرییە خۆی گەورەترین سولتانی عوسمانی سێحراوی بکات. ماستیم لەخەلیفە پووانی.. ئەمە ئەو سولتانە عوسمانییە کە دەولەتی عوسمانی لەسەر دەستی گەورە بوو. سولتان سولیمانی قانونی هیچ شتێک نەبوو لەخشتە بەریت، جوولە کە لە جادووگەری بەولایە هێچ تری شک نەدەبرد، تا لەخشتە بەرن. کە سێکی پیری جادووگەریش نەدەلوا ئەو کارە پێسپێرن، دواچار توانیان کە سێکی زۆر شیاوی بۆ هەلبژێرن، ئەویش پۆکسلانە جادووگەر بوو. کە بەهۆی جوانییەکیەو دەستیکی بالای لە جادووگەریدا هەبوو، لە میژووشدا ناویانگی هاتوو. پۆکسلانە زۆری شەوانی هەفتە لەباخەلی سولتان سولیمانی قانونی دەخەوت!

ماستیمی ئەهریمەن چەناگە لەنیو هەردوو لەپی دەستی نابوو، ما لە پۆکسلانە پروانیت، کە دلی سولتانی دەستبەسەر کردبوو. سولتان ناچاربوو، داوای هاوسەرگیری لە پۆکسلانە بکات، ئەگەرچی یاساغبوو فەرمانزەوا لەتە کەنیزەکانی هاوسەرگیری بکات، وەلی سولیمان قانونی ئەو یاسایە بەزاند و پۆکسلانە لەخۆی مارە کرد. سولتان کەوتبوو داوی پۆکسلانەو بەو نەبوو هیچ شتێکی پۆکسلانە پەتاکاتەو، سێحری جوانی و عیشق بەهێزترین سێحەر بوون بەسەر سولتانەو. پۆکسلانە لە کۆشکی (حەرملک) واتە کۆشکی تایبەت بە خانمان بوو بەخانمی کۆشک، ئەو ئەوی پێخۆش نەبوو. پۆزیک کۆشکی (حەرملک) ئاگر دەگریت، هیچ مێنەیک نەیدەزانی کێو پابکات، تەنها پۆکسلانە نەبیت دەیزانی پەنا بۆ کێ بیات، خۆی هاوێشتە باوەشی سولتان و داوای لێکرد لەکۆشکەکی خۆی دایبێت، بەلی بۆ کۆشکەکی خۆی گواستییەو و بەشێکی بۆ ئەو دابری و دەرگایەکی

ئەنتىخريستۇس

لەنئوانيان دانا، بەو شىۋەيە پۆكسلانە تەنھا يەك دەرگا لە سولتانەوہ دورر
بوو، بۆيە زۆر بەي کات بەيەكەوہ دەبوون.

سولتان سوليمانى قانونى دەستى بەشتگەلىك كرد كه بۇ ئەو مېژوۋەي
ھەيىبوو ناشايەستە بوون. لەپەر سولتان فەرمانى دا موفتى ولات لەسىدارە
بدرىت كه ھاورپى بوو، تەنانت ھاورپى مندالىشى بوو. لەسىدارە دانىش لە
دەولەتى عوسمانى بەقەنارە^۱ كردنبوو بەلكو خنكاندن بە دەزوۋيەكى^۲
سوورى ئاورپىشم بوو. ماستىم پووانىيە مار سىرپىنت چون ئەوہى پرسىارىكى
لىبكات. سىرپىنت ئىشارەتى بۇ پۆكسلانە كرد، كه دەستى ئەوئى تىدابوۋە.
وايكرىدبوو سولتان گومان لە ھاورپى مندالىشى بكات ئەوئىش موفتى مەزن
بوو. ئەوہشى وا پىكخستبوو، گوايە موفتى بەنيازە دواى سوليمانى قانونى
كۆرەكەي (مستەفا) جىيىگىرئەوہ، پۆكسلانە ئەوہى پى قبول نہ بوو و
دەيوست (سەلىم)ى كۆرى ولات بگىرئە دەست.

ماستىمى ئەھرىمەن فرى تا چاۋى بە سەلىم بگەوئىت، كه لەباۋەشى
(پاشىل)ى كەنیزە نووستبوو. پاشىل كەنیزەيەكى جوولەكەي ئىسپانىيەو
پۆكسلانە پى بەخشىبوو. سەلىم مەيخۆرىكى سەرمەست بوو، لەكەنیزەكەي
جيا نہ دەبوۋەوہ، تەنھا ئەو ساتانە نەپىت سولتان دەينارد بەدوويدا.
بەپوخسارى ماستىمەوہ شىۋە گالتە جارىيەك دياربوو. ئەوجا بەرەو لای
پۆكسلانەي جادووگەر فرى.

^۱ لەسىدارە دان.

^۲ داو.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

سولیمانی قانوونی سووریو لەسەر ئەوەی مستەفای کوپی دواى خۆی جییگریتەو، وەلى پۆکسلانە پییخۆش نەبوو، دەبوو ئەوەش چارەسەر بکات. مستەفا لەولاتی فارس دا بوو، ئەوەتا دەییینین دەچیتە رەشمالیکەو، کە پیدەچیت رەشمالی سولتانی باوکی بیت. هەر ئەوەندەى دەچیتە رەشمالەکو، پینج زەلامی دەمامکدار پەلاماری دەدەن، ملی دەکەن بە دەزوویەکی ئاورپیشم بۆ خنکاندن. ئیدی چەند هەڵدەدات خۆی بۆ پزگار ناکریت. لەپەرچاوی بەسولتانی باوکی دەکەویت بەرامبەری وەستاو و لێی دەپوانیت، جگەرگۆشەکەى لەسیدارە دەدریت. جادوو پەشەکە کارى خۆی کرد. پۆکسلانە باوەری پیهینابوو، کوپەکەى بەنیازی کۆدەتا کردنە بەسەر باوکی، کە ئەوەش خیانهتە. مستەفا شل و شاو دەبیتەو و گیانی دەسپیریت. ئەوجا پۆکسلانە کەسیک دەنیریت بۆ کوشتنی کۆرپەکەشى، تا بنبریان بکات و دەسەلات بۆ سەلیمی کوپی بمینیتەو.

رێگا تەواو بۆ سەلیم چۆل نەبوو، سولتان کوپیکى تریشى لە پۆکسلانە هەبوو، جەنگاوەرێکی بەهیزبوو، ناوی بایەزید بوو. جادووگەرەکە پیلانی بۆ نابوو، بەسەر سولتانا هەلگەریتەو، پیلانیشى بۆ سولتان نابوو، بەواى ئەوەى خیانهتکارە تا بەدووی بکەویت و لەسیدارەى بدات. ئەو دووهم کوپی سولتانبوو لەسیدارە بدریت. ئەو چ جادوویەکی پەشبوو بە قورگی سولتانیان کردبوو. میر بایەزید لە دارستانەکەدا وەستابوو، هەرچوار منداڵەکانیشی بەدەورەو بوون، کە دەکاتە کوپەزاکانی سولتان، سولتان و سەربازیکى زۆریش دەورەیان دابوون، بایەزید و هەرچوار منداڵەکیان

كوشت. پوخسارى ماستىم لە بزه خەنەو بە خەننەو يەكى گالتە جارانه
گۆردرا، ئەوجا بەرەو لای پۆكسلانە ھەلڤى.

ئىستا پىگا بەرەو كورسى ڤەرمانپەوايى چۆلبوو، لە كۆرپەكانى سولتان
تەنھا سەلىم مابوو، نازناوى سولتان ھەلڤىت. ماستىم بە ديار
پۆكسلانەو مایەو، تا لە باوھى سولتاندا كۆچى دوايى كرد، ئەو كارەكەى
بە تەوايى جىبە جىكرد، دوايى ئەو سوليمان قانۇننىش كۆچى دوايى كرد و
سەلىم جىگەي گرتەو. سەلىم پىاويكى مەيخۆر بوو، بەردەوام
سەرمەستبوو. ماستىم زۆر دلخۆشبوو، نەك لە بەر ئەو يە ئەو گەمژەيە
جىگەي سولتانى گرتەو، بەلكو بەوايى زىرەكى ژنەكەيەو بوو، راشىل... ئەو
كەنیزە جوو ئىسپانىيەي كە لە ئامىزى جيا نەدەبوو، لە سەر پىيازى
پۆكسلانەي مامۇستاكەي پۆشت و كارەكانى مێردەكەي بە پىو دەبرد،
بەلكو تەوايى دەولەتى عوسمانى بە پىو دەبرد، بە ديويكى تر راشىل
ڤەرمانپەوايى راستەقىنە بوو، نەك ھەر ئەو ش، تەنانت باوكە جوو كەشى
(جۆزىف ناسى) خۆشەويستى سولتان سەلىم و لە بابەتى ڤەرمانپەوايىدا
پاويژكارى بوو، زۆر بەي كاتىش پىكەو دەيانخواردەو و مەست دەبوون. ما
دەولەتە مەزنەكەي عوسمانى ئافرەتتىكى جوولەكە بە پىو يىبات، ئەو ش
مايەي خۆشچاللى ماستىم بوو.

سولتان سەلىمىش كۆچى دوايى كرد، مورادى سىيەم جىيگرتەو،
پىدەچو نەو يەكى نوئى پىاونا قول دەولەت بە پىو يىبات. راشىل لە پشت
پەردەو ھوكمى ولاتى دەكرد. بەسايەي گەمژەيى مورادى سىيەمەو
ئەركى ڤەرمانپەوايى ھەر لای راشىل مایەو. ئىدى ما خويىنى جوولەكە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بەشادە مارەکانی دەولەتی عوسمانیدا پۆبچیت، ئەویش بەهۆی مار سیرپنت و ماستیمی ئەهریمەنەو بوو. ئەوجا ئەو جوولەکانەى ئاوارەى دەولەتى عوسمانى ببوون، بەپانى و درىژى ولاتا تەراتىنيان دەکرد، پلەو پۆستى بالاشيان لەحوکمەتدا هەبوو. لەهەمووى ترسناکتر ئەوەبوو کە چاويان هەر لەخاکی فەلەستین بوو.

ماستیم زۆر لەکۆشكى فەرمانرەوايیدا نەمايەو، بەرەو گۆرەپانىک لەناوەندى شارى ئەستەنبول فرى. ئەوەى لەوى پوویدا ديمەنيكى سەير بوو. پياويک هەردوو پيى لەخشت نرابوون، هەردوو دەستيشى لەخشت نرابوون، جەماوەريکى زۆر بەدەوريیەو بوون، سەربازەکانى سولتانیش بەدەوریدا بازنەيان بەستبوو. ماستیمی ئەهریمەن چاوى لە مار سیرپنت بوو، خۆى بەسەر خشتهکاندا داوو، دواتر سەرى بەرامبەر پياووەکە هەلبرى. ئەو پياووە (ساباتى زەيفى)بوو، ئەوپۆ پۆژى لەسێدارەدانىتى.

ساباتى.. جوولەکەبوو، هەزاران جوولەکە شوینى کەوتبوون، پيان دەگوترا شوینکەوتوانى مەسیحى دلسۆز. هەرچى خۆى بوو بەناوێلێک ناوى لەخۆى نابوو، وەك نۆبەرى کورپى خودا، یا باوکى ئیسپرائیلییهکان، دەيگوت من خودام، خواوەندى بالا، دواى چەوسانەوێ جوولەکە لە ئەوروپا لەدایکبوو. لیڤل فەرموودەکانى جوولەکە لەنزیکبوونەوێ دەرکەوتنى مەسیحى دلسۆز، کە خودا پەيمانى ویداوون، بەهاتنى پرگەر دەبن و حوکمی هەموو جیهانیشت دەکەن. ساباتای تەلموودو کابالای خویندەو، کە وادەى هات، هاتە ناو جوولەکەکان تا بلیت من مەسیحى دلسۆزم.. تا نەگەرینەو فەلەستین هەر وا دەریەدەرى شاران دەبن.

دەيان كەسى لە دەور خۆى كۆكردهو، دواتر بوون بە سەدان كەس، دواتریش خۆيان لە ھەزاران كەس دەدا. سالى ۱۶۶۶، ھا.. شەش و شەش و شەش، ژمارەى دپندەكەيە كە ئىنجىل ناوى بردوو. بەشوينكە وتووانى راگەياند.. ئەو ەى بوو تە بەر بەست لە گەرانە وەمان، دەولەتى عوسمانى زۆردارە. دەولەتەك پۆكسلانە خويىنى جوولەكەى كرد بە بەر سولتانەو، پياويلەكى تيدا پىسكان بۆ بەرپووە بردنى ولات، توانىيان دەولەتەكى بە ھىز دروست بكەن، دەبەت ئەو دەولەتەش ھەر بە دەستى ئىمە پروخيت، دەنا تا ماون جيتان لە سەر گۆى زەوى نابەتەو. ساباتى لە چەندىن خۆپيشاندان بۆ پوخاندنى سولتان بە شدارى كردوو، بۆ. سولتان فەرمانى دەستگىركردنى بۆ دەردەكات، تا لە ناو گۆرەپان بە رامبەر بە جەماوەر لە سىدارەى بدات، ئەو ەى خۆى بە خوا دەزانىت. ئەو تا ساباتى دەست و پىى لە كۆتايە، پياوانى دەسلەلات لە ئامادەباشيدان بۆ جىبە جىكردنى فەرمانى سولتان. دياربوو وەرگىرەك لە سىلەيدا بوو، بەر لە سىدارەدانى قسەى لە تەكا دەكرد.

- ساباتى تۆ عەقلى خۆت لە دەستداو، پىدە چىت گە مژەبىيەكەت سەرت بخوات.

ساباتى تە ماشاى كرد و گوتى:

- تازە كار لە كار ترازاو، قسە چ سوودىكى نىيە.

وەرگىر بە شىو ەيەك قسەى لە تەكا دەكرد، چون ئەو ەى بابەتەكى ترسناكى لە گەل باس بكات.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

- چاك گویم لیبگره، منیش وهك تۆ جووله كه م، باوه پيشم پیتە و
باوه پيشم به په يامه كه ته، دهمه ویت فرياته كوم و له م سیداره يه پزگارت
بكه م، وابكه م سولتان پياتا بجیتە وه و فرمانه كه ی هه لېوه شینیتە وه.

ساباتی به سه رسوپماوییه وه لیی ده پوانی: گوتی:

- نه وه چ بیرۆكه یه كه كورم، تۆ گالتە م پیده كه یته؟

وه رگیڤه كه به رسفی^۱ دایه وه و گوتی:

- هه ر ئیستا له سه ر دهستی سولتان ئیسلامبوونی خۆت رابگه یینه،
تۆ به له هه موو گونا هه كانت بكه و بجۆره سه ر ئایینی موچه مەد.

- واپیده چیت گالتە م پیتكه یته، ئاخۆ تۆ به راستی جووله كه یته؟

- واحالی مه به، تۆ هه ر به سه ر زاره وه نه وه راده گه یینیت، له دله وه
نا. نه م تاكتیكى ئیسلامبوونه شت له ناو شوینكه وتواندا بلاو ده كه ینه وه بۆ
چ مه به ستیك بووه، پیلانه بۆ پوو خاندنی سولتان، گه رانه وه مانه بۆ
فه له ستین.

مار سیڤرپنت چاوه كانی زهق زهق^۲ كرده وه، ماستیمیش پوخساری
خۆی به شیوازی سیمای جووله كه یی گرژ كرد. ساباتیش وهك نه وه ی
وه رگیڤ پيشنیاری كردبوو، هه ر وایكرد. ساباتی له ناو جه ماوه ره كه
ئیسلا مبوونی خۆی راگه یاند، سولتان لیی خۆش بوو، موچه یه كی
مانگانه شی به بری په نجا پارچه ی زیو بۆ برییه وه. ساباتی ئازاد كرا، ناوی

^۱ وه لامي.

^۲ نه بلهق.

ئەنتىخريستۇس

خۇيشى بۇ (موحه مەد ئەفەندى) گۆرى، داۋاي لەھەموو شوينكە وتوۋانىشى
کرد بېنە موسولمان، ئەوانىش بەقسەيان کرد و پەيامى جوولەكانەى
خۇشيان لەدلا پاراست، ئەوانە لەدەولەتى عوسمانى بەنازناۋىكى تايبەت (
جوولەكە تۆبەكارەكان) ناسران ئەوانەى گەپانەوہ لای خودا، ئەوجا لەھەموو
دەولەتى عوسمانى بلالو بوونەوہ و ھەندىكىشىيان پلەو پۆستى بالايان
لەحكومەتدا وەرگرت.

ھەر يەكيان دوو ناۋى ھەبوو، ناۋىكى ئىسلامى بۇ مامەلە كردنى لەتەك
خەلكىدا، ناۋىكى ترى جوولەكەيىش لەتەك شوينكە وتوۋكاندا ئەۋىش
شەموۋان نەبىت لەكاتى رېۋپەسمى تايبەتىي ئايىنەكەيان لەژوورە
داخراۋەكانى خۇياندا تا ئاشكرا نەبن بەكاريان دەھىنا. كىتېبىكى تايبەتيان
بۇ ئەو حالەتە داھىنا، پىي دەگوترا كىتېبى گىرفان، تا لەناو جلوبەرگەكانيان
بىشارنەوہ. ئەوجا ئاھەنگى بەدكارييان ساز دەدا، ئەۋىش بە گۆرپىنەوہى
ھاوسەرەكانيان لەتەك يەكتردا. جەژنىكىشىيان ھەبوو، چراكانيان
دەكوژاندەوہ تا تاريك بىت، ئەوسا وەك ئازەل لەيەك دەپەرىن. ھەر
ئافرەتتىكيان لەو جەژنەدا سكى بكدايە، ئەو كۆرپە لەدايك دەبوو دەچوۋە
خانەى پىرۋىزىيەوہ، بەلايانەوہ ئەو لەدايكبوۋە ھەپامزادە نەبوو.

چاويان ھەر لەخاكى فەلەستىن بوو، پەلەيان بوو بۇ گەپانەوہ، تا
پەيامى تەۋپات بلالوبكەنەوہ. مەسىحىش ھەر لە قودس دىتە خوارەوہ، ھەر
لەۋىۋە دەكەونە ئەوہى حوكمى جىھان بكەن، بۆيە وەك ئەۋدۋاي
جوولەكەكانىتر چاۋەپىي ھاتنە خوارەوہى ناكەن.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دەمامکی ماستیم شەیتانی جوولەکان پوخساریکی قیزەون و ناشیرینی
دەرخست، ھەر بە ئاسمانەوہ بوو و بە دوا داچوونی بۆ پووداوەکان دەکرد.
ساباتای بۆ ئەلبانیا نەفی کرا و ھەر لەوێ تووشی کۆلیرابوو، دواتر کۆچی
دوایی کرد. ئەو مرد و بڕایەوہ، وەڵی شوینکە و تووانی دەیانگوت.. بەرەو
ئاسمان بەرز کراوەتەوہ، ھەركاتیك ولاتیان داگیر کردەوہ، ئەویش دیتە
خوارەوہ، تەماحیان ھەر لە فەلەستین بوو، کە دەوڵەتی عوسمانی گەشتی
فەلەستینیانی لێ قەدەغە کردبوو. لەناو دەوڵەتی عوسمانی پلەو پۆستی
بالایان تا دەھات زۆرتر دەبوو، تەنانەت سەرکردەیی سوپاش ھەر لەوان بوو،
لێرەوہ گەمەکەیان بەشیوہیەکی تر گێڕا، گەمەیی (ئیتحاد و تەرەقی).

دوای تێپەربوونی چەندین سال، ماستیم بەرەو کۆشکی فەرمانرەوایی
عوسمانیی نوێ ھەڵفەری، کۆشکی (یلدن)، خۆی بەعەرشا کرد، لەوێ چاوی
بەدیمەنێکی میژووویی کەوت.. خەلیفەیی عوسمانی (عەبولحەمیدی دووہم)
پووبەپووی سەرۆکی دەزگای بزوووتنەوہی زایونیزم (تیۆدۆر ھرتزل) وەستا،
ھرتزل پێی گوت:

- گەرەم.. ئەگەر فەلەستینمان بەرکەوت، ھاوکارییەکی بێ شوماری
دەوڵەتی عوسمانی دەکەین، دەزانین دوای ئەو ھەموو جەنگانە دەوڵەت لەچ
بارودۆخیکی خراپی ئابووریدایە، ئێمە ئەو پارەییەتان پێ دەدەین، خۆتان
پاست بکەنەوہ، ئەوێش وەک قەرز نابێت، تەنھا دەمانەوێت فەلەستین بۆ
ئێمە بێت.

- بۆچی تەنھا جەخت لەسەر فەلەستین دەکەنەوہ؟ دەتوانن لەھەر
دەفترێکی دەوڵەتی عوسمانی جێنشین بن.

- گەرەم.. فەلەستىن بېشكەى سەرەكىى جوولەكەيە.
- فەلەستىن ھەر تايىبەت بە جوولەكە نىيە، بېشكەى ھەموو ئايىنەكانە.
- وەلى ئىمە يەكەم مىللەتبووين تيا نىشتەجىبووين.
- راست ناكەن، پېش ئىووش فېنىقىيەكان و كەنعانىيەكان نىشتەجىبووين.
- بەلام ئىمە زۆرتىن حوكمان تىدا كرد.
- ئىوہ چوارسەد سال فەرمانرەوايتان تىدا كرد، موسولمانەكان سى ئوۋەندەى حوكمى ئىوہيان تىدا كرد، واتە ھەزار و دووسەد سال، نووكەش حوكم ھەر بەدەست موسولمانەكانەوہيە.
- گەرەم.. ئىوہ باوہپرتان بەتەوراتە، ئىمە لەتەوراتەوہ خودا پەيمانى ويداوين دەگەرپىنەوہ خاكى پىرۆز.
- تەوپاتى ئىوہ، ئو تەوراتە نىيە كە باوہپرمان پىيەتى، تەنانەت لەو تەوراتەى ئىوہ كە دەستكارىتان كردوۋە، گوتووتانە خودا پەيمانى بەو بەندە چاكانەى كردوۋە، ئىوہ ھەشتا سال بەھۆى پىغەمبەرەكەتانەوہ بەچاكى بردووتانەتە سەر، ئو دوۋى چوارسەد سالەكە ھەرچى خراپە بوۋە كردووتانە.
- گەرەم.. ئىمە لە مشتومپى مىژوودا نىن، ئومرۆ ھاتووين دەستى ھاوكارىتان بۆ درىژ بكەين و دوۋى دەر بەدەر كردنمان ئو چاكەيەتان بدەينەوہ، تەنھا ئىوہ لەخاكى خۇتان دالەتان دايىن، ئىمەش پارەدارين و ئىووش بۆ بارى ئابوورىتان پىويستتان بە پارەيە، ئوۋەى ئىمە دەمانەوۋىت تەنھا خاكىكى ئاسايىيە، دەمانەوۋى بۆى بگەرپىنەوہ، خاكى ئىوہ سنوورى بۆ

د. ئەحمەد خالید مستەفا

نییە، لەوێ زیاتر نامانەوێ ببینە ئەرك بەسەرتانەوێ، لەبەری ئەوێ بە پەرتەوازیی لێرەو لەوێ بێن، دەمانەوێ ئەو خاکی کۆمان بکاتەوێ.

- من کێم تا فەلەستینت پییفرۆشم، دواتر خۆ فەلەستین تەنھا مولکی من نییە، چ کاتیکی بەوێت بیفرۆشم و چ کاتیکی بەوێت بیکرێمەوێ، ئەوێ مولکی هەموو موسولمانانە، لەوێو پێغەمبەری ئیسلام بەرەو ئاسمان روشتووێ، ئەوێ یەكەم قیبلەمان بووێ، ئەگەر دەتانەوێ بگەرێنەوێ، من لایم نییە، وەلێ بۆن تاك بە تاکی موسولمانەکان پازی بکەن، ئەوجا نامادەم پێتانی بفرۆشم.

- باری ئابووریتان دەگرێنە خۆمان، بەرەبەستیکیش لەنیوان ئەو و پاپا ئاسیا درووست دەکەین، شارستانییه تیکی پیشکەوتوو دادەمەزرێنین.

- باو باپیرانمان لەبەر ئەو خاکی جەنگان، خۆینی ئۆرمان بۆ دا، پارەکانتان بۆ خۆتان، ئەگەر دەوڵەتەكەمان پارچە پارچە بوو، ئەوسا دەتوانن بێ بەرامبەر فەلەستین بەرن، وەلێ بەهیچ جۆریك قبوولم نییە جەستەم بەزیندوویی لەت لەت بکریت، ئەگەر هەروا بەگەرێنەوێ خۆتان بمێنەوێ، ئەوا دەربەدەرتان دەکەم، بۆ شوینیکیش نەفیتان دەکەم میلەتان گۆشتی جەستەتان بخۆن.

دەمامکە تۆقینەرەكە ی ماستیم بەپوخساریکی تووڕەبوو گۆردرا، هەرچی هەرتزل بوو، بێزەخەنەیهکی جوولەکانە ی گرتە سولتان و لەلای دەرچوو. دەیویست سولتان بە پارە هەلبخەلەتینیت، وەلێ دیاربوو گەرێمەبوو، نەیزانی لەخۆرا نەبوو تە فەرمانڕەوای دەوڵەتیکی زلهیز. سولتان بە هەرتزلی گوت.. جوولەكە بۆیان نییە بپەرێنەوێ فەلەستین، مەگەر بەسەر

ئەنتىخىرىستۇس

لاشە ياندا. ھىرتزل بىئومىد لەكۆشك دەچوۋە دەرەۋە، ماستىم بە بان سەرىە ۋە لىي جوودا نەدەبوۋە ۋە.

چەنەى چەند ساللە لەم بارودۆخەدا ھىرتزل وتارى خۆى بۆ بىرمەندانى زايۇن دەگوتە ۋە، پىلانەكەى وابوۋ، سىرپىنت بەدەور ئەوروپا خول بخواتە ۋە و بىرووخىننىت، دواتر لەخاكى عەرەبان دابەزىت، تا دەولەتى عوسمانى بىرووخىننىت. دواى كۆنگرەى زايۇن، مار سىرپىنت توانى سىستەمى قەيسەرىي پووسى بە شۆپشى ناوخۆى پووسىيەكان بىرووخىننىت، شوعىيەكان دەسەلاتيان گرتە دەست. دواتر مار سىرپىنت دابەزىيە خاكى عارەبان. ھىرتزل لەكۆنگرەى زايۇندا گوتى.. پىويسىتە نەۋەكانى ئەمپۆ لەخزمەت رېكخراۋى ماسۇنىيەتدا بن. ماستىم بەدواى ھىرتزلە ۋە بۆ شارى (سالۇنىكا)ى يۇنانى عوسمانى ئەۋسەردەمە كەۋتە فرىن، لەۋى ماستىم ھەموو شتىك تىگەيشت.

ئەگەرچى ئەۋجولەكە شويىنكە وتوانى ساباتاي بانگەشەى ئىسلامىي خۇيان راگە ياندېۋو، بەھەموو دەۋلەتى عوسمانىدا بلاۋوبوۋونە ۋە، ۋەلى گەۋرەترىن گىردېۋونە ۋەيان لە سالۇنىكا بوو، لەۋى دەستەى ماسۇنىي ئىتالىا چالاک بوون، كەۋتنە كۆكردنە ۋەى ئەۋجولەكانەى پلەۋ پۇستى بالايان لەدەۋلەتى عوسمانىدا ھەبوو، بەتايىبەت كەرتى سەربازى، دواى كۆكردنە ۋەيان كۆمەلەيەكيان لى پىكھىنان بەناۋى (ئىتحاد و تەرەقى) ۋە، وايانكرد كۆمەلەكە نمونەى دەستەى ماسۇنىيەكە بن. كۆمەلەكە بەك ئامانجيان ھەبوو، خستنى سولتان عەبولخەمىدى دوۋەم بەھەر شىۋەيەك بىت، بازوۋى دەزگاكانى راگە ياندېنيان لى ھەلكرىد، ماستىمىش بازوۋى خۇى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بۆ ھەلەمالی. ماستیم پەنجەکانی بە نینۆکە کانیشیەو ە دریز کۆلەن، جوولەکە
ھەر ئەوێ کە لە کۆندا دەیانکرد دەستیان پێ کردەو، ھاندانی گەل دژی
باشاکان.

واپێدەچوو باری سولتان بەرەو ئالۆزی بھوات، چون ئەوێ باری
ھەموو دنیای بەسەر شانەو ە بێت. جوولەکە دەستیان بە گەمە خۆیان
کرد. میلەت بەھۆی ڕووداوی ھەلبەستراوی جوولەکەو ە بەسەر سولتان
کەوتە وروژان. لەپەر سولتان بوو بە زۆردار و خۆنمژ، بەو مێشکی
خەلکە کەیان پەر کرد، پێوویستە دەولەتی عوسمانی لە زۆلم و زۆرداری
خەلکە کە بکەوێت و ببێت بە دەولەتێکی پێشکەوتووخوازی وەك فرەنسا و
ئینگلەنرا، ئەو شیان بە گوێی خەلکی راگەیاندا کە سولتان حەزی بە
پێشکەوتن نییە، تەنانت پۆشنبیرەکانیش کە دەھانتە قسە کردن
لەپەنجەرە کۆشکە کە یەو فریتی دەدانە خوارەو، پازی نییە بە دەستوور
کار بکات، کە وەك دەستووری دەولەتە پێشکەوتووکانە. گشت ئەوانە
لەلایەن راگەیاندا چەواشە کراوەو ە دەکرا، کە دەولەتە مەندە جوولەکەکان
بەپێوەیان دەبرد. گەرە پیاوانی سوپای عوسمانی چوونە کۆمەلەی (ئیتحاد
و تەرەقی) یەو، تەنانت وەزیری داراییش ھەر جوولەکە بوو، سەرۆکی
نوسینگەی پۆژنامەوانیش ھەر جوو بوو، ھەر پۆژنامەییەك یا بلاوکر او یەك
خزمەتی (ئیتحاد و تەرەقی) نەکردایە، دایاندەخست. بەو شیوەیە ئامەنگی
جوولەکە لە دەولەتی عوسمانی دەستی پێکرد بە پارچە پارچە کردنی و
بەکنەگرتنەوێ جاریکی تر!

|| ئەنتىخرىستۇس

سولتان غەبدولخەمىدى دووھەم ياسايەكى دەركىرد، پەيوەستىبوو بە گەشتى جوولەكە بۆ فەلەستىن، ھەرچى جوولەكە يە پەساپۇرتى سوورى بۆ دەرىجىت، بەو ئاوايە بۆى قەدەغەيە گەشت بۆ فەلەستىن بىكات، ھەر پارچە زەويىيەكىش لە فەلەستىن قەدەغەيە بىكرىت بەناويانەو. ئەو تا لىل ماستىم و مىژووش تەماشاي ئەو دىمەنەي لەشكرى سەربازى لە سالۆنىكاو بۆ رۇخاندنى سولتان بەرپوھەن، ھىزەكە گەشتە ئەستەنبول و چوار زەلام كە يەكيان جوولەكە بوو، سيانەكەي تىرىش نە غەرەبىيان تىابوو، نە عوسمانىيىش، نامەي دەست لەكاركىشانەوھيان ویدا. ئەو سيانەي تىرىكەيان ئەرمەنى بوو، ئەوى تىريان ئەلبانى بوو، ئەوى سىيەم جۇرجى بوو. ماستىم لەخۇشيا پىدەكەنى، قاقاي پىكەنىنى بوو.

سولتان بەرەو سالۆنىكا بۆ نىو جوولەكەكان نەفى كرا. ماوھى سى سال لە خانوويەكى جوولەكان دەستبەسەر بوو. سولتان بەگوئى خۆى گوئى لەھەراو زەنايان دەبوو، ھاواريان دەکرد. سەمكارو زۆردار نەماو پووخا، تا پەساپۇرتى سوور بۆ داپرانمان لە خاكى پىرۆز دەرىكا. ماستىم ھەقى خۆى بوو پىبىكەنىت، ئەو بوو لەجىي سولتان كۆمەلەي ئىتھاد و تەرەقى (موھەممەدى شەشەم)يان دانا، كە سولتانىكى كارتۇنى بوو، ئەوھى حوكمى دەکرد، كۆمەلەي ئىتھاد و تەرەقى بوو. ئەو سەردەمە بوو بەسەردەمى جوولەكەكان، كە توانيان فەرمانپەرەوايى دەولەتتىكى ئىسلامى بىكەن.

كۆمەلەي ئىتھاد و تەرەقى ئەو پەساپۇرتە سوورەيان ھەلوەشانەو، جوولەكە مافى خۇيانە ھەر كوئىيەك دەيانەوئىت گەشتى بۆ بىكەن، ئەگەر

د. ئەحمەد خالید مستەفا

فەلەستینیش بیټ، بۆیشیان ھەیه زەوی و زاریش لەفەلەستین بکڕن. قەرزی دەولەتی عوسمانی لەسەردەمی سولتان عەبدولحەمیدی دووەم لە سێ ملیۆنەوه بوو بە چوارسەد ملیۆن، جوولەکەکان ھەمان سیاسەتیان ھەبوو لەقەرزدان بە ھەر دەولەتێک بیا نوویستایە قەرزار باری بکەن. لەھەموو لایەکەوه جوولەکە بەرھەو فەلەستین گەرانەوه، تەنانەت ژمارەیان گەیشتە ھەشتاو پینچ ھەزار کەس.

کۆمەڵەی ئیتحاد و تەرەقی حوکمی ولاتیان بەھەوھەسی نەتەوھیی تورک بەرپۆھ دەبرد، لەھەیبەتی عەرەبیان کەمکردەوه. میللەتی تورکیان پێباشتر بوو، بەو ئاواپەیی لەنەوھەیی فاتیحی مەزن. ئەو پەگەزپەرستی وایکرد پەگەزپەرستی وایکی تر بیټە ئاراوه، عەرەب لە فەرمانپەرەوایەتی تورک ھەراسان بوون، ناچار بیرۆکەی ئازادکردنی خۆیان داھێنا، بەتایبەت پلەو پۆستی جوولەکە گەیشتبوو پادەھەکی ئیدی بێدەنگی لێنەدەکرا. جوولەکە چوونەوه فەلەستین، عەرەب بیریان لە ئازادی کردەوه، دەیانویست دەولەتێکی نوێی ئیسلامی دروست کەن، تا فەرمانپەرەوایەتی عەرەب و عرووبەتەکیان بۆ بگەڕێنێتەوه.

ماستیم.. لەفەلەستین بوو، پێک لەقودس، بەسەر مزگەوتی ئەقساوه دەفری، خەنێنەوھەکی شەیتانی زایۆنی تۆقینەری ھەبوو. ئەمە دواي گەشتەکە نەبوو، ماستیم دەیزانی ئەمە ھیشتا سەرەتایە.. سەرەتایەکی بۆ سەردەمی ئەنتیخریستۆس.

تەواو

ئەنتىخرىستۇس

ماستىم ئەھرىمەننىكى جوولەكەكان بوو، بەدەگمەن ناوى ھاتوۋە، ناوى تەنھا لە (يۆبىلاتى ئايىنى جوولەكەى كۆن)دا ھاتوۋە، تەنھا لە شوپنە ھەستىارەكاندا پىلانى دادەنا. وپنەكەى تەنھا لە يارىيەكى قىدىۋىي ژاپۇنى بەناوى (Megami Tesni) بلاۋبوۋەتەۋە، كە بەسەر ھەموو يارىيەكاندا بە بەرنامە كراۋە، ماستىم لە ھەندى بەشى سەر ئامپىرى (نېنتىندۆ دى ئېكس) و ئامپىرى (سىگا ساترن)دا دەردەكەۋىت، لە (MANGA)ش كە وپنەكەى تيا كىشراۋە.

ھەرچى لەمەر ئەم بەسەر ھاتەۋە پاستىيە و بەپوونىش لە كىتپى مېژوۋى باۋەپپىكراۋەۋە باسكراۋە. وانەزانىت ھەۋالى ساختەى ھەلبەستراۋەم بۆ ھىناۋىتەۋە، نەخىر ئەۋە پاستىيە بۆتى دەگىرپمەۋە و لەسەرچاۋەى باۋەپپىكراۋەۋە ۋەرمگرتوۋە. بەساختە كىردنى مېژوۋ و شىۋاندنى يارىيەكى گەۋرەيە و تەنھا خىزمەتى يەك بەرژەۋەندى دەكات، ئەۋىش بەرژەۋەندى جوولەكەكان، نەك ھەر ھەموو جوولەكەيەكىش، بەلكو لىقىكى كە بە زايۇنيزم ناسراۋە.

ھەر بەم بۆنەيەۋە، بەساختە كىردنى مېژوۋ لەم سەردەمى مۆدىرنە لەخۋى ئاسانتر نىيە. كۆن مېژوۋ نووسانى عەرەب و بىيانىيەكان بەخامەى خۆيان مېژوۋيان دەنوسىيەۋە، دۋاى ئەۋەى چاپ و چاپمەنى و كۆمپىوتەر پەيداۋون، ھەر ئەۋ دەسنووسە كۆنانەيان بە بەرنامە گواستەۋە ناو كۆمپىوتەر. ۋەلى كەۋتنە دەستكارى كىردنى مېژوۋ. ئەۋجا دەزگەكان كەۋتنە بلاۋكردنەۋەيان، لەۋ دەست بەدەستىيە ھەندى پەرەگراف و ھەندى پستەيان تيا سىرپىيەۋە، ئەۋ پستەۋ پەرەگرافانەى مەبەستيان بوو

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دەیانەشتنەو، ئەو بەشەنە دەردە هیئەتە بۆ مەرامیکی سیاسی یا ئایینی
بەو. ئاواتە خوازم ئەم کتیبە یە منیش سانسۆر نە کریت و هیچی ئی
دەرنە هیئەت و وەك خۆی چاپ بکریت، کە دەزانم وا نابیت!

چیرۆکی پۆکسلانە لەتەك سولتان سولیمان قانونی لە درامایەکی
تەلەفزیۆنی تورکیدا بەناوی (حەریمی سولتان) بڵاوبوووە، ناوی
پۆکسلانە یان گۆپیو بە ناویکی عەرەبی و ناوی (هيام) یان ئی ناو. ئەوانیش
فرتوفیلەکانیان ئاشکرا کردوو و پیلانەکانیشیان خستوووە پوو،
درامایە کبوو، واقعی دەردەخست، وە ئی بە دەستکارییەکی زۆرەو.

کۆمەلە (ئیتحاد و تەرەقی) بانگەشە یە لیبرالییان دەکرد، کیشە کە
ئەو یە، ئەو هەموو بیروکانە یە لە جیهاندا بڵاوبوونەتەو، دەسیسە ی
پیکخراوی ماسۆنین، خەلکی سڤیل کە دەچوونە ئەو پیکخراوەو
نەیان دەزانی خۆی پیکخراوە کە ماسۆنییە، بۆ نمونە کاتیك پرسیار لە
چەپیک دەکەیت کە ئەو بیروکە یە یە لە کوپو وەرگرتوو؟ دەلیت لە (کارل
مارکس) هەو، یا فریدریک ئەنگلز هەو، کە هەردووکیان بە فەرەمی ماسۆنی
بوون، کاتیکیش لە عیلمانییە ک یا لیبرالییە ک دەپرسیت ئەو بیروکە یە تان
لە کوپو بۆ هاتوو؟ پیت دەلیت لە قۆلتیر و جان جاک پۆسۆ وە، ئەوانیش
بە فەرەمی هەر ماسۆنی بوون. ماسۆنییەت خاوەنی بیروکە گەورەکانی
جیهانە، مەبەست لە دوورخستنەو یە خەلکییە لە بیروباوەر و ئاراستە
سەرەکییە کان تا گومرایان بکەن و بەو شیوە یەش پڕۆسە کە ملەلانیی ئی
دەکەوێتەو.

تیا ناخترۆ، دروستکراو.

ئەنتىخريستۇس

بەسەرھاتى ماستىم ھىشتا تەواو نەبوو. با لەو گەپپىن و ھەندى
كارتى تر بخەينە روو.

كارتى يەكەم.. كارتى چەكى لىخۆشبوونە، كە قەشەكان بە ھەشتيان
لەم دنيايەدا بە مەسحىيەكان دەفرۆشت، وینەى گالتە جاپى (چەك) دەكەشى
بەسەرەووە، نرخی (۹۰) دۆلارى بەسەرەووە نووسراو. ئەگەر درۆمان
لەتەكتانا كرد بۆتانی دەگەپپىنەو!

كارتى دووھەم و سێھەم.. بۆ ھەمان شتە، ئیسرائیل، يەكەمیان وینەى
سەربازىكى ئیسرائیلی بەسەرەووە، وەك پاسەوان وەستاو و
لەبەرامبەریشیدا ئەستێرەى داوود بە پەنگى سپی كیشراو، دووھەمیشيان
وینەى دەمەقالییەكى بەسەرەووە، سەربازىكى ئیسرائیلی و بەرگریكارىكى
فەلەستینیە، فەلەستینیيەكە ئافرەتێكە بەرد دەگرێتە سەربازە
ئیسرائیلیيەكە.

كارتى چوارەم.. كارتى نەتەووە يەكگرتوووەكانە، وینەى دوو پیاوی
بەسەرەووە، بەجلوبەرگی فەرمییەو، ھاوار بەسەر یەكدا دەكەن،
یەكێکیان پەشپێستە و ئەوى تر سپیپێستە.

كارتى پێنجەم.. كارتى خەلاتى (نۆبلى) ئاشتییە، وینەى ژنیكى
بەسەرەووە پێدەچیت بەدكار بیست، ملوانكە یەكی گەورەشى بە
گەردنەووە.

كارتى شەشەم.. كارتى پووسیا، وینەى (كریملین) بەسەرەووە.

به شی یانزه ههم

خوین له سهر خاکی به لنینیدراو

۱۵۰۰ پاش زاین - ۱۹۴۸ پاش زاین

به بیرۆکه کانیاندا پۆ چووبوو، له قولایی ده ریای بیرکردنه وه یاندا که وتبووه گه پ. هندی له بیرۆکه کانی به دهسته نینۆک دريژه کانی چنگکه وت، له پشت ده مامکه سپییه که یه وه به وردی لی ده پوانین و بزه یه کی بۆ کرد و دلنیا بووه وه. له دوور را ده تبینی و نه تده زانی کییه، چون به هزرو بیرکردنه وه یاندا توانی پۆبچیت. ته ویت بیناسیت.. ئه وه ماستیم ئه هریمه نی جووله که ی ده روون په شه، له ناو ده ریای بیرکردنه وه ی پیبازیکی نویی مه سیحیه تدا مه له ی ده کرد، پیبازیک کتوپر له ئه وپوپا سه ریه لدا. ئه وه دوا ی شاربه ده رکردنی جووله که کان بوو. ماستیم پۆچووبوو ده ریای بیرکردنه وه ی پیبازی شوینکه وتوانی پرۆتستانی.

((جووله که مندالی خودان و تایبه تن، مه سیحیه کان بیگانه ن، بیگانه ش ده بیت په زامه ند بن وه ک سه گ که پاشماوه ی به ره وه بووی سه ر خوانی گه وره کانیان بخۆن.))

مارتن لۆسهر martin luther (۱۴۸۳-۱۵۴۶)

ئەنتىخريستۇس

ئەو بىرۆكەيەي لەقوولايى دەريايى بىرکردنەوئەياندا دۆزىيەو،
بىرۆكەيەكبوو سەرنجى ئەھرىمەنەكانى جوولەكەيدا، بىرۆكەيەك مارتىن لوسەر
پېيازى پىرۆتستانتى داھىنا، ئەو پياوۋە كەشيشە رقى لەدەسەلاتى پاپا بوو،
كە لەسەر نىمچە شىۋەي خوداۋەند خۆي دەردەخست. رقى لەفرۆشتىنى
ئەو (چەك)كانەي لىخۆشبوون بوو، كە خەلكان لە ئاگرى دۆزەخ دور
دەخستەو و لەبەھەشتىش دۆنمە زەوييان پىدەفرۆشتىن. رقى لەزۆر بابەت
دەبووئەو بە ئاشكرا دژيان دەوئەستايەو. بەم پېيازەي لەجوولەكە
نەزىكبووئەو، دژ بەچەوساندنەو و شاربەدەركردنەي بوو. گوايە تاوانبارى
ھەتا ھەتان، چۈنكە شەپيان لەتەك مەسىحىيەكاندا كەردبوو.

واز لە ئىنجىل بىنن، دەستكارىكراو، كىتېبى پاست و پەوان تەۋراتى
جوولەكەيە، ھەر تەۋراتەو ھىچى تەرنىيە. ھەرچى تەلموودە نابىت بە
قىنەو بىسووتىنن.

مارتن لۇسەر

دەستى لەبىرۆكەيەكى ترگىر كەرد، ما بەۋردى بىرى لى بكاۋە.
بىرۆكەكەي.. لەم پېيازە نوپىيە مەسىحىيەتدا ئەوئەبوو مەسىحىيە
كاسۆلىكەكان تاوانباريان كەرد، بەۋەي جوولەكەيەو خۆي لىيان
شاردوۋەتەو. پاش ماۋەيەك بىرکردنەوئەي ئەو پياوۋە بۆ داھىنانىكى
سەيرتەر گۇرا!

|| د. ئەحمەد خالید مستەفا

((جووله که بوونه وەرێکی قیزه و نە دەستبەجێ دەبێت لییان پزگار بین،
کرمۆکەن، نە فرە تلێکراون. پێویستە هەموو کتێبەکانیان لی بستین و
بیانسووتین، دەبێت لێرەش شاربەدەر بکری.))

مارتن لۆسەر

ماستیم بە سەر سوپماوییه وە لە بیروکەکی دەروانی.. ئەو ئەو پیاو
نییه پیش کەمێک جووله کهی خوش دەویست و لییان نزیکیبوو وە؟!
ماستیم لە بیر کردنە وە ئەو دۆخەدا بوو، مار سێرپنت بانگی لێو کرد، لەو
بانگکردنە تیگەشت، ئەگەرچی بیروکەکانی ئەم پیاو دژ بە جووله که بوو،
وەڵی لە هەمان کاتدا زایونیستە. ماستیم.. ما لە دەریای هزری
پروتستانییه وە بیر لەو بیروکەکانی جووله که گریخت، بە هیلیکی سووری
بریقه دار لە ناوەندی بیروکەکاندا نووسرابوو.

((" نابیت ریگری لە چوونی جووله که بۆ فەلەستین بکەین، بە لکو
لە سەرمانە هەر پێداویستییه کیشیان بۆ ئەو چوونە هەیه بیان دەینی، که
توانیان لە فەلەستین دەوڵەتێک بۆ خۆیان دروست بکەن، ئەو هاتنە
خوارە وە میسح عیسا دەرسکێت و جیهان لە چهوساندنە وە پزگار دەکات
"))

مارتن لۆسەر

|| ئەنتىخرىستۇس

ئەو بىرۆكەيە لەدايكبوونى دروستى زايۇنيزمە، بەر لەوہى ھىرتزل بىتە
دنياوہ ھەبووہ، تەنانەت بەر لە لەدايكبوونى ساباتكى زەيفيشدا. ماستىم
بىرۆكەكەى مارتىن لۆسەرى وەلاخست، كەوتە گەپان بەدواى بىرۆكەيەك بۆ
بەرژەوہندىيى پىرۆتستانتيكى تر، كە دواتر بەناوى (كالڤن) ەوہ پەيدا بوو.

"سووحەرام^۱ نىيە، بەلكو حەلالە و ھىچى تيا نىيە"

كالڤن

ئەو بىرۆكەيە بووہ ھۆكارى ئاسانكردنى ھەموو مامەلەى جوولەكەكان،
لەمەپ دارايى و دەسەلاتى ئابورىيان بەسەر ھەموو ولاتانى ئەوپوپادا. كالڤن
بەپەرۆشەوہ بوو بۆ بىرۆكەكانى مارتىن لۆسەر، بە بىرۆكەكەى توانى نيوان
كلېسا و ميللەت لە ئىنگلتەرا جودا بكاتەوہ، ئەوہش بوو بەھۆى شەپى
ناوخۆ و وەك شۆپشېك ھەلگىرسا. كە پىشتەر لەتەك مار سىپرېنت بەسەر
بىندەرەكەوہ^۲ بىنيمان. بىنيمان

ماستىمى ئەھرىمەن وازى لەدەرياي بىركردنەوہى پىرۆتستانتى ھىنا و
تييدا دەرچوو، ئەوجا بەرەو ئاسمانى ئەوپوپا فېرى، كە شەپكەوتىبووہ
نيوان شوينكەوتوانى پىبازى پىرۆتستانتى و شوينكەوتوانى كاسۆليك،
شەرەكە شەپىكى ئايىنى بوو. لەو شەپەشدا زۆرى تياچوو. ولاتانى ئەوپوپا

^۱ رىبا.

^۲ شاشە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بوون بەدوو بەشی ئایینی پێیاز جودا، ئەوەی بوو بە کاسۆلیک وەک فرەنسا و ئیتالیا و ئیسپانیا، ئەوەشی بوو بە پڕۆتستانی وەک ئەلمانیا و ئینگلتەرا. ماستیم لەو جەنگەدا دەپروانییە پڕۆتستانییهکان، کە لەپێی ئوقیانوسەو بەرەو ئەمریکا کۆچیان دەکرد، بۆخۆیان مەزەندەیان وابوو، چون ئەوەی دیمەنی دەرچوونی پیرۆز دووبارە بکەنەو. ئەو پۆژانەیان بێرەتەو، کە لەمیسردەرچوون، دواى ئەوەی فیرەوون دەیویست بەکۆیلەیان بکات، موسا پووبارەکەى شەق کرد، تا بیابانی ون (سیناء) بپەرێنەو. هەرچی پڕۆتستانی ئەوپایە لەتاو جەور و ستەمی ئەوپایە کاسۆلیکەکان بەرەو خاکی ون هەڵاتن، کە ئەمریکا بوو، ئەو خاکیان بەدڵبوو، بوون بە زۆرینە لەو خاکەدا. پێیازی پڕۆتستانی رێبازی زۆرینەیه لە ئەمریکا.

ماستیم ئەودەم لێیان حالێ نەبوو کە چی دەگەیهنن، ئەوەی تیگەشت پڕۆتستانییهکان لەجیهاندا زۆرینە بوون، باوەڕی تەواویشیان بە گەرانهوی جوولەکە بوو بۆ فەلەستین، ئینگلتەرا و ئەمریکاش لەو دەولەتانە بوون کە پالێشتینیان لەو بێرۆکەیه دەکرد.

سێرپنت بەدەم فرینەو بەسەر مژگەوتی ئەقسا درکی نەکردبوو ئەو چی دەگەینیت، وەلى سەردەم حالێ کرد. جوولەکەکان بەلێشاو بەرەو فەلەستین کەوتنە کۆچ کردن، ئەوەش دواى ئەوەی کۆمەلەى (ئیتحاد و تەرەقى) دەسلەلاتی دەولەتى عوسمانییان گرتە دەست. ئەوەتا سێرپنت بەسەر کۆشکی مژگەوتەکەو بەرەو گومەزى بەردینە دەکشیت، بەهیمینییهو زمانە دوو لەتەکەى دەرھیناوه و کەلەکانى بۆ لووشکردى.

شتىك بەدەرەوھن. پىدەچوو مار سىرپىنت بەدواين وىستگەي خۇي گەيشتىت، سەرکەوتوانە کارەكەي بەجى گەياندبىت، وەك چۆن ھەموو ئەوانى تىرى پىشووئى ئەنجام دابوو.

دواي مردنى ھرتزل ماستىم ما بەدواي پىاويكى ترەوھ بفرىت، پىاويك لەسەرکردايەتتى زايونىزم جىنشىنى ھرتزل بىت، كە دواتر (حاييم وايزمان)يان لەجىي دانا. جوولەكەيەكى زاناي كىميا بوو. لەكاتى كۆچكردنى جوولەكەكان لۆرد پۆتچىلد وەك نوينەر بۆ فەلەستىنى نارد، ماستىم ئەو پىاوەي بەدل بوو، چونكە پىاويكى بەدكار و دەروون پەشبوو. سەرەتا كۆمپانىي (پەرەپىداني خال) لەشارى (يافا) دامەزراند، بەو مەبەستەي زەويوزار بەشيوازىكى رىكخراو لە فەلەستىنيەكان بکرىت. گەرەترىن مامەلەي كرىنى پووبەرىكى گەرەي زەويوزار لەخىزانىكى لوبنانى نىشتەجىي ئەوپوپا كرى. وايزمان لەو زەويوزارانەي سەرکەوتوانە دەيكرىن سەربازگەي جوولەكەي تيا دروست دەکردن، ئەوجا گروپىكى چەكدارى بەناوي (هاشومىر) دامەزراند، ئەو گروپە چەكدارە شيوازىكى سەيرىيان لەجلوبەرگەكانياندا ھەبوو، جامانەي سىي عارەبانىيان لەسەر دەناو، دوو قايشى پەشى لەسەر شيوەي (X)يان بەسەر سنگيانەو دەبەست. ئەو چەكدارانە پاسى كۆچەرنشيانان دەکرد. وايزمان لەفەلەستىن دەستى بەخۆپيشاندان کرد، بۆ دانپيانان بەزمانى (عبرى)يەكەيان. لەودەمەي ماستىم بەسەر شەقامەكانى فەلەستىنەو دەفرى، چاوى بەپۆژنامەيەكى فرىدراوى سەر شۆستەكە كەوت، بەناوي (كەرامل)وھ، مانشيتە سەرەكىيەكەي ئاگادار كردنەوھي عەرەب بوو. كە دەولەتى جوولەكە

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بەرپۆلە. ئەو ەش خەنجەرێک بوو بە لاقە برغە ی عەرەب چەقاندیان. ماستیم
بەزەبەکی ەات و بەرەو شوێنێکی ترفی.

لە پەر جیەان و دووژا، جەنگی یەکەمی جیەانی بەرپابوو، بریتانیا و
فرەنسا و رووسیا و ئیتالیا ەاوپەیمانییەتیان دژ بە ئەلمانیا دروست کرد،
دەولەتی عوسمانی نە لە دوور نە لە نزیک پە یوەندی بەو جەنگەو نە بوو،
وە لئ ئیتحاد و تەرەقی خەلیفە کارتۆنییەکی پازی کرد پالپشتی ئەلمان
بیت، رێک چوو ەاوپەیمانییەتی لە تەک ئەلمان. جەنگ پەلوپۆی ەاویشت. لەو
جەنگەدا ماستیم ما پروانیتە چارەنووسی دەولەتی عوسمانی. دەولەتی
عوسمانی کۆمەڵێک ولاتی ەک بەلقان و سربیا و بولغاریا و یۆنان و چیای
رەش و قەوقاز لە دەستتدا، ەروەها ولاتیکی عەرەبیش نەما سەر
بە دەولەتی عوسمانی بیت!

ماستیم ەقی خۆی بوو لە قاقای پیکەنین بدات، کە بینی شتێک بەناوی
شۆرشی گەرە ی عەرەب بەرپابوو، ەیچ کاتیک وایان لئ نەقەوماو. ئەویش
بەوای سەرقالی دەولەتی عوسمانی بە جەنگی یەکەمی جیەانی بوو. ماستیم
نۆر بە پەرۆشەو بوو، یەکسەر بۆ سەر پرووداوەکە ەلفری. پاشای حجاز و
شەریفی مەککە (شەریف حوسین) لە تەک بالیۆزی بریتانیا (مکماهۆن)
لە میسرکەوتە نامە گۆرینەو. بریتانیا کە داوای لە عەرەب کردبوو
لە تەکیاندا بچنە جەنگی دژ بە دەولەتی عوسمانی، بەو ئاواش پەیمانی
ویدان لە بیابانی عەرەبی و شام و عێراق دەولەتیکی گەرەیان بۆ دروست
بکات و شەریف حوسین بە خەلیفە ی مەزن بۆ ئەو دەولەتە دامەزرێنن،

بەمەرجىك لوبنان و فەلەستىن ناگريته وه . شەرىف حوسىن پەزنامەندى خۆى
نواند و ئاورى^۱ جەنگ بەرپابوو.

كاتى دەولەتى عوسمانى جەنگى دژ بە پروس و ئىنگلىز و فرەنسا و
ئىتالىا دەکرد، خەنجەرىك لەپشتىيان چەقى. خەنجەرىكى عارەبى بوو،
بەبان مشتۆى (دەمى تىژەكەى) خەنجەرەكە وه ناوى شەرىف حوسىن
نوسرابوو. ماستىم لەخۆشيا كەوتە چەپلەلەيدان، بۆ ئەو دەستەى ئەو
خەنجەرەى وەشانە.

ماستىم بارودۆخى شۆرشى عەرەبى جىھىشت و بەرەو شوپىنكىتر فرى.
كۆبوونە وەيەكى نەينى نىوان ئىنگلەتەرا و فرەنسا بوو، پىككە و تننامەيەك بۆ
كاروبارى پۆژەلەت بەناوى (ساىكس بىكۆ) وه لەنىوانياندا واژۆ کرد، بالیۆزى
ئىنگلىز ساىكس بوو، بالیۆزى فرەنساش بىكۆ بوو، بەو پىككە و تنە
كىكەكەيان لەنىوان خۆياندا دابەشکرد. مەبەست لەدابەشکردنەكەش،
دابەشکردنى ولاتە عەرەبىيەكانە دواى پووخانى دەولەتى عوسمانى، برىتانىا
عیراق و ئوردون ببات، فرەنساش سوورىا و لوبنان و فەلەستىن ببات.. بەو
ئاوايە برىتانىا و فرەنسا وىستىيان كىكەكەى دەولەتى عوسمانى بۆ خۆيان
بخۆن، كە برپاربوو بەشى (شەرىف حوسىن) یشى لىبدەن. ماستىمىش ما
پرسىار لەبەشە كىكەكەى جوولەكە بكات، كە فەلەستىن بوو.

لە پۆژنامەى بەيانىان شەرىف حوسىن چاوى بەو ھەوالەكەوت، كە
برىتانىا و فرەنسا لە كۆبوونە وەيەكى نەينىدا كىكەكەيان بۆ خۆيان
دابەشکردوو، ئەو ھە دواى ئەو ھە پروسەكان توانىان ئەو ھەوالەى دەستىيان

^۱ ناگر.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

کەوتبوو بلاوی بکەنەو. پاشای حیجاز بەو هەوالە نینگەرانبوو، وەلی بریتانیا زۆر بە ئاسانی ئەو نینگەرییانە ی چارەسەر کرد، پیتی گوت.. برپا بە پۆژنامەکان نەکات، ئەو قسە ی پۆژنامەکانە.. هیچ دانوستاندنیکمان نەکردوو، ئیمە لەسەر پەیمان و پیککەوتنی خۆمانین، بەم قسانە دانیابوو و خەونی بەمەو دەدیت، پادشای عەرەبان بیت!

ماستیم بۆ دانیابوون لە جوولەکەکان بەردەوام بەبان سەریانەو دەفپی. جوولەکەکان لە کپینی زەویوزار نەکەوتن. "ئە ی جوولەکەکان.. دواجار بە شیک لەفەلەستینتان بۆ بوو، دوا ی دەریە دەری و ئەشکەنجەو پيسوایی وا خۆتان کۆ دەکەنەو، بەردەوام بن"

ماستیم گوئی لە سازدانی ئاھەنگیک بوولە بریتانیا، ئاھەنگیکی گەرە بوو، خۆی بە ئاھەنگەکە گەیان، جوولەکەکان ئاھەنگیان دەگیرا. نەیدەزانی ئاھەنگ بۆچی دەگیرن، وەلی چاوی بە گەرەترین بیرمەندەکانی زایۆن کەوت، حاییم وایزمان و سایکس پۆتچیلد و کەسانیک زۆرتەر. بەهۆی هەولیک خۆشەو ئاھەنگیان دەگیرا.. بەر لەچەند پۆژیک بریتانیا پەیماننامە یەکی بلاوکردەو، پەیمانی بە جوولەکە دا دەولەتیک سەر بەخۆیان لەفەلەستین بۆ دامەزینیت، ئەو ش پەیمانی (بلفۆر)بوو. ئیدی دلی هەموو جوولەکەکان بەو پەیمانە خۆشبوو، ماستیمیش دلی بەو پەیمانە کرایەو.

پەیمانیکی فەرمی نەبوو، بەلکو نامە یەکیو لەو زیری دەروە ی بریتانیا بۆ لۆرد پۆتچیلدی ناردبوو. ماستیم پەرۆشی ئەو نامە یە بوو بۆ

ا ئەتتىخرىستۇس

خوڭىندىنەۋەي، بەرەۋ نامەكە فېرى، كەۋتە خوڭىندىنەۋەي، كە بەم شىۋەيە
نووسراۋو....

ۋەزارەتى دەرەۋە

دوۋى تۆۋەنمبەرى سالى ۱۹۱۷

بەريز لۆرد پۆتچىلدى ئازيز..

خۆم بەخۇشحال دەزانم لەبرى حكومەتى برىتانىا ئەم ھەۋالەتان
پېرېاگەيىنم، كە پەيۋەستە بەۋ سۆزەتان لەمەپ جوولەكە ۋ زايۋنيزمەۋە، ئەم
ھەۋالە ۋەزارت دانىپېئناۋە.

حكومەتى بەچاۋى سۆزەۋە دەپۋانئىتە دامەزراندنى دەۋلەتتىكى
نەتەۋەيى بۆ جوولەكە لەفەلەستىن دا، بۆ گەيشتن بەۋ ئامانجە ھەۋلى بى
ۋچان دەدات، بەۋ مەرجهى كەمكردنەۋە نەبىت لەمافى خەلكى سڧىل
مىللەتان ۋ ئايىنەكانى تر. ئەۋ مافە سىياسىيەش نا جوولەكەكان لەۋلاتانى
تردا ھەيانە، سوپاسگوزارتان دەبم، ئەگەر ئاگادارى يەككىتى زايۋنى
بەكەنەۋە.

دلسۆزتان

ئارسەر جىمس بلفۆپ

خاکیڭ تۆ خاوەنی نەبیت و بیدەیت بەمیللەتێک کە هەر شایانیشتی
نییه. ئەو ئەو پەیمانەبوو، ماستیم خۆیندبوویەو. داوی هەفتەیه ک ماستیم
نامەیه کی نهینی تری پێگەشت، لەلایەن یەكەم جوولەكەو بوو کە کرابوو بە
وەزیر لە بریتانیا و بۆ سەرۆک وەزیرانی بریتانیای بەرز کردبوو وە.

"حالی حازر کاتیکی نەگونجاو دەولەتێکی سەرەخۆ بۆ جوولەكە
دروست بکریت، بۆیە پێویستە فەلەستین لە داوی جەنگ بدیته بریتانیا، تا
ناسانکاری لە کرپنی زەویوزاردا بکریت، نشینگە ی جوولەكەکان پێکبخریت،
بەتایبەت ئەوانە ی بەرەو فەلەستین کۆچ دەکەن، بەوشیوەیە بتوانین چوار
ملیۆن جوولەكە ی ئەوروپا بەرەو فەلەستین بگەڕێنین وە فەرهەنس"

نامەیه کی ماقوول بوو، بەهەموو بنەماکانییەو جی بەجێکرا. بریتانیا
داوی لە فەرهەنسا کرد پەیمانەکی سایکس بیکۆ پێکبخریت وە، فەلەستین
بدیته بە بریتانیا لەبری ئەو ی لە ژێر دەسەلاتی نیو دەولەتیدا بێت.
پەیمانە کە بەرەزەمانەندی فەرهەنسا پێکخرایەو، بریتانیا بۆ داگیرکردنی
فەلەستین سوپای ئامادە کرد. سوپای عوسمانی لە فەلەستین نزیکە ی سەد
هەزار چەکار دەبوو، ئەو ی سەرپەرشتیاری سوپاکە ی دەکرد، پیاویکبوو
لە ئیتیحاد و تەرەقی ناوی مستەفا کەمال ئەتاتۆرک بوو، فەرمانی
لە سەرکردایەتی ئیتیحاد و تەرەقییەو بۆ هات، بەهەموو سەربازەکانییەو
فەلەستین جێبەجێلێت. ئەتاتۆرک بە سەدەهەزار سەربازەو لە فەلەستین
کشایەو. ماستیم لە ئاسمانەو تەماشای ئەو دیمەنە ی دەکرد، کە حەوت
سەدەیه نەیبینیو تەو!

لەناو موخەمەدیان نیشتە جی بکەین.

سوپايى برىتانىيا بەرەو فەلەستىن بەرپوۋە بوو، سەرگىردەي ئەو سوپايە
ژەنەرال (لىنبى) بوو. لەشكرىكى مەشق پىكرى راوى جوولەكەش ھاوشانى
بوون. كەسانىكى تىدا بوو پووخسار ناشرىن، تەنانت (ماستىم) ىش
نەيدە ناسىنەو، وەلى مېژوو لەبىرى نەكردوون، يەكيان پىئاويكى
لەناوۋە راستى سەرى كەچەل ھەردوۋ لاي سەرى قىزى پىئوۋ ماوۋ، بەناوى
داشيد بن گورىون) و يەككى تىرىش بەناوى (مەنحميا رابىن) كە باوكى (ئىسحاق
رابىن) بوو.

ژەنەرال لىنبى بەخۇشچالىيەو لەگەل سەربازەكانى بەنىو خەلكى
فەلەستىندا تىدە پەرىن، خەلكى بى ئاگابوون لەوۋەي چ پوودەدات، سوپايى
دەولەتى عوسمانى بۇ كۆي چو، كەس نەيدە زانى؟ وەلى بەھاتنى سوپايى
برىتانىيا خۇشحال بوون، بەلاي ئەوانەوۋ برىتانىيەكان چوون فرىشتە وابوون،
لە ولاتى خۇيانەوۋ ھاتوون يارمەتى فەلەستىننىيەكان بۇ سەرىيە خۇيى بدەن،
بۇ دابىرانىان لەدەولەتى عوسمانىيە لەخۇبايى. ئەوۋ بىرۆكەي تەنھا خەلكەكە
نەبوو، تەنانت بىرۆكەي ئاغاو سەركۆ خىل و زانا و بىرمەندەكانىش بوو،
تەنانت موفتى فەلەستىنىش ھاوپرايان بوو. ماستىم گوتى لەژەنەرال لىنبى
بوو، گوتى:

- ئەمپۇ كۆتايىمان بە جەنگى خاچپەرستان ھىنا.

مار سىرپىنت لەوى نەبوو، بەرەو پووسىيا فەلەستىنى جىھېشتىبوو.
ھۆكۈمەتى قەيسەرى پووسىيا كەوتىبووۋە وىزەي جوولەكەكانى ولاتەكەي.
جاريك نوپنەرى جوولەكەكان چووبوۋ بۇ لاي وەزىرى دارايى پووسىيا، پىي

د. ئەحمەد خالید مستەفا

پاگە یانەدبوو هەموو جوولە کە کان لە ولاتە کە ی لە ناو بدات^١ و پەوانە ی
فەلەستینیان بکاتە وە . وە زیر پێی گوتبوو:

- راست دەکەیت، ئێمەش دەمانەوێت لە کۆلمان ببنە وە، وە لێ نە ک
بە ناردنیان بۆ فەلەستین ، بە لکو فریانی دەینە دەریای پەشە وە تا بخنکێن!

دەبوو بە هەچ شێوە یە ک بیست ئەو ژمارە زۆرە ی جوولە کە کان بەرەو
فەلەستین کۆچ بکەن. مار سیپرینت بە هەموو پووسیا دا گەرا، تا ناگری
شۆرشی تیا هەلگیرساند. شۆرشێک ئەگەر بمانەوێت بە سەر هاتە کانی
بنووسینە وە کتێبێکی قەبارە گەورە ی دەوێت، لەو فیل و دەروون پەشییە ی
جوولە کە دوا ی ئەوە ی چەوساوە بوو کە بە دەسە لاتی پووسیایان گەیانە،
هیچ شوینیکی جیهان فیلێ وای تیا نە کراوە، تەنها ئەو شوینیانە ی مار
سیپرینت ئاژاوە ی تیا ناوە تە وە. شۆرشی پووسیا بەرپا بوو، شوعییە کان
دەسە لاتیان گرتە دەست، حکومە تە نوێیە کە ی پووسیا زۆر بە ی زۆری
جوولە کە بوون، یە کە م بریارێکیش لە حکومە تە وە دەرچوو، گەرانە وە ی
جوولە کە کان بوو بۆ فەلەستین (خاکی بە لێنپێ دراو).

شەریف حوسین زۆر توپە بوو، بریتانیا لێی حالی بوو، هەر زوو دواندی
و ئارامی کردە وە، حوکمی عێراقی پادەستی کۆپە کە ی کرد، ئەردە نیشی
بە کۆپە کە ی تری حوسین دا. ما ماستیم چاودێری جوولە کە کانی فەلەستین
بکات، ئەوەش دوا ی ئەوە ی بریتانیا فەلەستینی داگیرکرد، زمانی (عیبری)
بوو بە زمانیکی فەرەمی ، ویستگە ی تایبەتی کارە باشیان دامەزراوە،
وەزارەتی ئاو ئاوەدانی و وەزارەتی کارە کان (ئەشغال) بە جوولە کە درا،

^١ لە ناو بیات.

ئابورى ناسان و بازركان و دەولەمەندەكانى جوو ھاتنە ئاراو، كۆمپانىيان دانا، خەلكى فەلەستىن بەكرىكار لەكۆمپانىياكان دامەزان، وەلى دواى كۆچرەوى گەرەى جوولەكەكانى پووسيا بۆ فەلەستىن، فەلەستىنىيەكان ھەستىيان بەترس كرد، لەوبەريشەو جەنگى درۆزنەى نيوان دەولەتى عوسمانى و يونان دەستى پىكرد. پالەوانىكى درۆزنەيان لەپۆژنامەو گۆزارەكاندا داھىنا. (مستەفا كەمال ئەتاتۆرك) ئەو پالەوانە درۆزنەبوو، ئەحمەد شەوقى شاعىرىش بەشۆخىيەو ھۆنراوەى بەسەرا ھەلداو.

(الله اكبر) كم فى الفتح من عجب ياخالد الترك جدد خالد العرب.

ئەى خوداى گەرە چەند لەفەتھا سەير ھەن

ئەى خالىدى تووركەن خالىدى^۱ عەرەبان زىندووبكەو

ئىدى لەپۆژنامەو گۆزارەكان بەسەر ئەو پالەوانە درۆزنە ھەلەدەرا، تا ئەو پۆژە ھات و بوو بەسەرۆك و بانگەشەى پوخاندنى دەولەتى عوسمانى جاپدا. ھەر كەدەسەلاتى گرتەدەست، ماستىم سەرى لى سوپما، لەو ھەموو گۆرانكارىيانەى لەولاتدا كردى، ئەتاتۆرك بەپىي دەستوورى توركىيە نوى وشەى ئىسلامى كۆيىركردەو دەولەتتىكى عىلمانى پاگەياند، چارشىوى ژنانى قەدەغە كرد، ھەردوو جەژنەكەى ياساغ كرد، بۆ چەندىن سال فەرزى حەجى ھەلگرت، زۆربەى زۆرى مزگەوتەكانى داخست، مزگەوتى (ئايە سۆفيا)ى كرد بەكلەيسە، بانگدان بەزمانى عەرەبى قەدەغە كرا و دەبوو بەتوركى بىت، پۆستى موفتى ھەلگرت، زياتر لە سەدو پەنجا زاناي ئايىنىي

^۱ خالىدى كۆپى وەلید.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئىسلامى لەسىدارە دا، جەختى لەمەلاكان كرد لەبرى مېزەر شەپقە لەسەر
بکەن، نۆر و مېی لەمىراتا بەرامبەر يەك كرد، دواين وەسیەتى خوشى کرد،
کەمرد نۆیژى بەسەرا نەکەن. بەدەر لەوەى ئەو هەموو بابەتە دلى ماستىمى
خۆشکردبوو، وەلى سەرسورمانىيەکەى هى شتىكى تر بوو، کاتى سىرپىنت
بەماستىمى پراگەياندىبوو، بەخۆکەرى (مستەفا کەمال) جوولەکە بوو.

ئەحمەد شەوقى شاعىر ھۆنراوەیەكى دوور و درىژى بەو بۆنەو نووسی،
دابەزىيە سەر ئەتاتۆرک :

نۆیژ گریا.. بى شەرمانە دووزمانى گىرا شەرى قىزەونى دا هېچ و پوچ
پروپاگەندەى لەگومرايیدا داھینا بەئاشکراى کرد کوفر

ناتوانیت هەموو کاتىک خەلکى ھەلخەلەتینیت، موفتى فەلەستین و
زانایان کە پشتگىرییان لەبریتانیا دەکرد، بەپىپوانىكى ئاشتىيانە ھاتنە
سەر شەقام، وەلى ماستىم لەوى نەبوو، بەسەر خۆپىشاندانىكى ترەوہ بوو،
خۆپىشاندانى زۆریەى جوولەکەکان کە لەسىلەى لادیوارى (بوراق) دا بوون و
بەسرودى هیوا (ھاتىکفا) داواى بىناکردنەوہى (نزرگای) سولیمانىان
دەکرد،

مادام لەدلایە

نەفسىكى جولەکەى

تامەزىو

بۆ پىشەوہ

کەشەى پۆژ ھەلات

ئەنتىخريستۇس

چاۋىك تەماشاي زايۇن دەكات

ھىشتا ئومىد مان ھەيە

ھىوايەك دوو ھەزار سالە

ولاتى زايۇن و نۆشە (قودس)

بىينە گەلىكى سەربەخۇ

پۇژى دواتر و دواى نوپۇزى ھەينى، ماستىم بۇ بىينىنى پووداۋىكى سەير
بەرەو مزگەوتى ئەقسا فېرى، جەماۋەرىكى زۆرى جوولەكە و موسولمانان
بەرامبەر يەكيان گرتىبوو، دواتر تىككەلگزان و بوو بەشەپيان، سوپايى برىتانىا
چوۋە نيوانىانەۋە، قىرمە قىرمى فېشەك تەنھا بەسەر موسولمانە سقىلەكانەۋە
بوو، خويىنىكى زۆر پۇژا. ماستىم بەسەر ئەو پووداۋەۋە بەرەو شوپىنىكى تر
فېرى و دياربوو كارەساتىكى بەدى كىردىت.

شۇپىشكى گەۋرە بەرپابو شۇپىشى بوپاق، فەلەستىنىيەكان شەش
ناۋچەى نشىنگەى جوولەكەكانىان ويران كىردىبوو. ئىدى شۇپىشەكە پەلى
بەھەموو فەلەستىنا كىشا، ھەموو راگەياندىنەكانى جىھان ھەۋالى
كوشتارگەى جوولەكەكانىان بەدەست فەلەستىنە تىرۇرىستەكان بلاۋ
كىردەۋە، نۆسەد فەلەستىنى دەستگىر كران، سى لە گىرنگىرەن گىراۋەكان
لەسىدارە دران. شۇپىشەكە سالىكى خاياند، كۆچى جوولەكە كەم كرايەۋە.
لادىۋارى بوپاقىش بوو بەمولكى موسولمانەكان و ھىچ مافىكى جوولەكەى
بەسەرەۋە نەما.

دىۋارى بوپاق ئەمپۇ بەناۋى (مەبكا) ناۋدىرى دەكەن، ھى جوولەكەيەو
مافى موسولمانەكانى پىۋە نىيە، ئەو دىۋارەيە مزگەوتى ئەقسا و لاي پۇژاۋا

لێك دادەبڕیئت، هەر ئەو دیواریشە كە محەمەد بەر لەوێ بەرەو ئاسمان
بپوات بوراقەكەى لە بازەنەیه كیدا بەستەو. هەرچی جوولەكەیه وایدادەنن،
كە تەنیا دیواریكە لە هەيكەلى (نزرگای سولیمان) هەو ماوەتەو لەلای ئەم
دیواریه دەگریین بۆ نەمانى هەيكەل.

واپێدەچوو شۆرش ئارام بوویتەو، ئەوێ بریتانیا پێى خوشبوو
لەكوشتن و بڕین كەمیکردبوو. ماستیم لەشویئێكى سەیر بەحەواوە^۱ بوو،
مزگەوتێك لە مزگەوتەكانى (حەیفە) گەردبوونەو هەیهكى زۆرى لەخۆ گرتبوو،
لەدەرەوێ گۆیت لە وتارى مزگەوتەكە دەبوو، مەلا هاواری دەکرد و
دەیگوت:

- خۆى مەزن دەفەرمویت... بۆ شەپ لەتەك قەومێك ناكەن باوەریان
بەخودا نەماوە و هەولێ دەرکردنى پێغەمبەریان داوە، هەر ئەوانیش
دەستپێشخەرى شەپ بوون، لێیان مەترسن، ترستان تەنها لەخودا بیئت،
ئێو موسولمانن.

دوا پستەكەى سێ جارێ دووبارە كردەووە دەنگى گەرموگۆپى پێو
دیاریبوو.

- ئەى خەلكێنە... هەرچی پەيوەستبوو بە ئایینەكەتان فێرم كردن تا
بوون بەزانا، ئەوێشى پەيوەستە بەخاكەكەتان ئەوێ كاتى جیهادتانه،
خودایە من پەيامەكەم گەياند، تۆ ئاگادارى. ئەى موسولمانان كاتى جیهاده،
جیهاد لەپێناوى خودا.

مزگەوتەكە لە گریان و ھاواریان دەنگى دەدايەو. ئەو وتارىبىژە
(عيزەدين قەسام) بوو. خەلكى سوورايە و پېشتر لە دژ بە داگىركارىي فېرەنسا
بكات پېشپەوى خەلكى سوورىيى كرد، دواتر بەرەو فەلەستىن كۆچى كرد،
دژ بە داگىركارىي برىتانىا پېشپەوى خەلكى فەلەستىن بكات. دواى ئەو وتارە
دەسلەت كەوتە ويزەيان، چون ئەوئەى ئەو تىرۆرىست بن. قەسام لىل
كۆمەللىك چەكدار بەرەو چياكان ھەلگشا. ماستىم بەسەر چياكانەو بەدوى
قەسام دەگەرپ، دواتر شەپ لەنيوان چەكدارەكانى قەسام و سەربازانى
برىتانىا دەستى پىكرد، ئىنگلىزەكان كۆمەللىك پۆلىسى عارەبىشيان لەتەكا
بوو. سەركردەى عارەبەكان ھاوارى لىيان كرد:

- عيزەددىن تۆگەمارۆ دراويت، خۆت پادەستمان بكە، تۆ ناتوانى
بەرەرهكانى بكەى، تۆ ناتوانى بەرامبەر ئىنگلىز بوەستى.

عيزەددىن وەلامى دايەو

- نا.. ئىمە لە پىگەيەكداين تۆ شارەزا نى لىي، ئىمە لەجىهادىن، ئەو
كەسەى بگاتە ئەم پىگەيە، ناكرىت و دەبى تەنيا خۆى بەخودا بسپىرى.

ماستىم بە پەرۆشەو سۆسەى شەپەكەى لەھەردوو لا دەكرد، شەپەكە
دوو كاترۆمىرى خاياند. فېرۆكەى ئىنگلىزى بنكەكانى بۆمب باران كردن،
قەسام كۆژرا. ئەو پياوھ گەرەترىن شۆرشى بەناوى شۆرشى فەلەستىنەو
بەرپا كرد. دووكەل لە دەمامكەكەى ماستىمەو دەردەچوو.

ئەو شۆرشە تەنھا شۆرش نەبوو، بەلكو تەقىنەوئەيك بوو بە پووى
كافران. رەنگە لەمىژوودا بەھىزترىن مانگرتن شۆرشى فەلەستىن بىت،

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئینگلیز بەھەموو توانای لۆجیستییانە وە کەوتە وێژەى موسولمانەکان، بە وەشە وە نە وەستان، بە فرۆکە گەرە کەکانى بۆردومان دەکردن، بە بیانووی ئەوێ شۆرشگێڕەکان لە ناو گەرە کەکاندا خۆیان حەشار داو. شۆرشە کە سێ سالی خایاند، زیاتر لە دەھەزار کاری خۆفیداکاری بەرێژەى نوو کاری خۆفیداکاری لە پۆرتیکدا تیدا ئەنجام درا. ماستیم لە کاتی نوێژی جەژندا بە سەر مەزگە و تەکاندا دەسووپایە وە. دواى تەواوبوونی نوێژی جەژن، مێژەکانى ئینگلیز کە و تەنە دەستگیر کردنى نوێژکەران، خەلکى زۆریان لى گرتن. ماستیم بە دوویانە وە بوو، تا ئینگلیزەکان لە شوێنێکی داخراودا لەزیندانی نان بە ناوی (concentration camps) بۆ ماوێ سێ پۆژ دەرگایان لە سەریان نەکردنە وە. لەبەر ئەوێ سەراویان نەبوو، میزو پيسایان بە خۆيانا کردبوو، هەندیکیشیان لە تاو توینیتی و برسیتی توشى نازارو مەینەتى بوون، پروخسارى ماستیم پق و قینی لى دەبارى.

ماستیم هەستى کرد جیهان ئارام نییە، جەنگى دووھى جیهانى بەرەو گرگرتن دەچیت. هاو پەیمانیتییە کەى بریتانیا و فرەنسا و پرووسیا هەر مابوو، وە لى ئەمجارەیان ئەمریکاش چوو پالیان. لایەنى دووھم ئەلمانیا بوو، ژاپونیش چوو پال ئەلمانەکان. لە مێژوودا ئەو گەرەترین جەنگ بوو لە مێژوودا، جەنگى پەنجا ملیۆن کەسى تیاچوو. ئەوێ بە لای ماستیمە وە گرنگ بوو، لە ئەلمانیا بە تاییەتى و لە ئەوروپا بە گشتى جوولە کە بە رێژەى کى زۆر بە بیانووی هەلەاتن لە جەوروستەمى هیتلەر کە دە یویست لە سەر گۆی زەوى قریان تیخات بەرەو فەلەستین کە و تەنە کۆچکردن. ئیدی بە کەشتى بەرەو کە نارەکانى فەلەستین کۆچیان کرد، وایان دەزانى هەر

جووله که یه ک نان و ئاو و خانووی پێده ده‌ن، مه‌زه‌نده که یان پاست ده‌رچوو،
زۆریش پاست.

به‌ر له‌جه‌نگی دووه‌می جیهانی ئه‌و ده‌سته‌یه‌ی له‌هه‌موو ولاتاندا
نوێنه‌ری هه‌بوو پێیان ده‌گوتن (کۆمه‌له‌ی میله‌تان) هه‌ر ئه‌و ده‌سته‌یه‌ بوو
مۆله‌تی ئینتیدابی به‌بریتانیا دا‌بوو، بچته‌ فه‌له‌ستین و داگیری بکات. دوا‌ی
جه‌نگی دووه‌می جیهانی ناوه‌که‌یان گۆپی و ناوی نه‌ته‌وه‌یه‌ کگرتووه‌کانیان
لێنا، ئه‌و ده‌سته‌یه‌ش واته‌ نه‌ته‌وه‌یه‌ کگرتووه‌کان بۆ چاره‌سه‌رکردنی
کیش‌ه‌ی فه‌له‌ستین، ده‌بوو فه‌له‌ستین له‌ژێر ده‌سه‌لاتی
نه‌ته‌وه‌یه‌ کگرتووه‌کاندا بێت.. فه‌له‌ستین نه‌ هی جووله‌که‌یه‌، نه‌ هی عه‌ره‌ب.
جووله‌که‌کان به‌په‌رووی نه‌ته‌وه‌یه‌ کگرتووه‌کاندا هه‌لچوون، وایان لێکرد
له‌برپاره‌که‌ی په‌ژیوان ببێته‌وه‌ و برپاریکی تر ده‌ربکات و فه‌له‌ستین بکری‌ت
به‌دوو ده‌وله‌ت، ده‌وله‌تیکی عه‌ره‌بی و ئه‌وی دی جووله‌که‌. دوا‌ی جی
به‌جێکردنی ئه‌و برپاره‌ش بۆ ده‌رپه‌راندنی بریتانیا له‌فه‌له‌ستین په‌له‌ بکری‌ت.
ئه‌و ده‌م جووله‌که‌ تیپی سه‌ربازی زۆریان هه‌بوو، تیپی ئه‌ریگۆم و
شتی‌رن و هاجان و پالماخ، که‌ هه‌ر هه‌موویان تیپی مه‌شق‌پێکراو بوون.
ئه‌گه‌رچی ئه‌و تیپانه‌ لێل ئینگلیزه‌کان له‌چه‌وساندنه‌وه‌ی فه‌له‌ستینییه‌کاندا
بوون، وه‌لی دوا‌ی ئه‌و برپاره‌ی ده‌رپه‌راندنی سوپای ئینگلیز، تیپه‌کان بۆ
نا‌زاوه‌ به‌ناوی تیرۆریستییه‌وه‌ که‌وتنه‌ کوشتنی سه‌ربازه‌ ئینگلیزه‌کان، تا
عه‌ره‌بی پی‌ی بله‌وتین^١. ته‌قینه‌وه‌و کوشتن و برین ده‌ستی پێکرد، تا
سه‌رکرده‌ی تیپی ئه‌ریگۆنیان ده‌ستگیر کرد، که‌ ناوی (مه‌ناحیم بێگن) بوو و

^١ تاوانیار بکه‌ن.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بە تیرۆریست لە قەڵە میاندا. ئەوێ ماستیمی خستە پێکەنین، هەر ئێ و پیاو
بوو، کە بە ناوی تیرۆریست لە زیندان نرا، وە ئی دواى سى سال هەر ئێ و
تیرۆریستە خەلاتى (نۆبلى) ئاشتییان بە هاوبەشى لە تەك ئە نور سادات ویدا!

بریتانیا پیشنیاریکی بۆ سەرۆك وەزیرانى میسر (مستەفا ئەلنەحاس)
کرد، دەستەبەك بە ناوی (كۆمەڵەى دەولەتانی عەرەب) پێکبەینیت،
لە هەموو دەولەتە عەرەبیەکان پێکها تەبیت، تا پرا و بۆچوونی خۆیان
دەریپن، بە و مەرجەى فەلەستینی تیدا نەبیت دواى ئەوێ شەقیکیان
لە فەلەستین هەلدا، عەرەب ئێ و کۆمەڵەیان پێکھێنا. ماستیم کە مەتر بیری
دەکردەو. ئێ و کۆمەڵەیه حەوت دەولەتەى لەخۆ گرتبوو، شەشیان لە ژێر
داگیرکاری ئینگلیزدا بوون، بە و ئاوايه هیچ سوودیکی نابیت، تەنها بریتانیا
سوودمەند دەبیت، بەوێ بە ناوی عەرەبەو ئێ و هەلە بقۆزیتەو. ماستیم
دەستی بە خەنینهوێ خۆی کرد.

ماستیمی دەمامك شەقار شەقار^۱ بەرەو بارەگای نەتەو یەكگرتووەكان
فەری، كۆبوونەو یەكی زۆر گەرنگ هەبوو، خۆی بە كۆبوونەو یەكەدا کرد.
قەسەكەرەكە جوولەكەبوو:

- كاتى باس لە دەولەتێكى جوولەكە دەكەین، هیچ نییه تێكى
خەراپمان نییه، كە دەولەتێكى پەگەزەرسەت و ئایینگەرا بێن، بەلكو
دەولەتێك لە یەكسانی و پاراستنی و مافی دانیشتوان و بێ جیاواى پەچاوى
ئایین و فرەپەگەزى بكات، و ئا دەولەتێكى سەرکوتكەر نەبێن.

^۱ دیز، قلیشاو.

ئەنتىخريستۇس

دوای ئەوھى جوولەكە لەسەدا پېنجى خاكى فەلەستىنيان بەدەستەوھ بوو، پاش ئەو كۆبوونەوھىيە نىوھى خاكى فەلەستىنيان داگير كرد. ئەو كۆبوونەوھىيە دريژە پيڊەرى ئەو كۆبوونەوھىيەبوو، كە فەلەستىن بۆ دوو لەت دابەش بكرىت، نىوھى بۆ عەرەب و نىوھى كەى تریش بۆ جوولەكە بىت، قودسىش نە بۆ ئەمیان و نەيش بۆ ئەويان بىت، بەلكو ناوچەيەكى نيودەولەتى بىت. ھەموو ئەو فەلەستىنيانەش كە لەبەشى جوولەكە نىشتەجىن بگويزرئەوھ بۆ بەشى فەلەستىنيەكان. دواچار ليژنەكەش لە ۱۵ى ماىۆى ۱۹۴۸ برپارى دەرچوونى بریتانىاي دا، واتە دوای شەش مانگ لەبەروارى كۆبوونەوھىيەكە.

بەپى برپارەكە فەلەستىنيەكان لەبەشى جوولەكەكان بۆ ناو فەلەستىن گويزرانەوھ. ما ماستيم بەسەر ئاوايەكانەوھ بفريت و سۆسەى كۆچكردنەكە بكات. ھىزى (ھاجان) خويان بەئاوايى (قەستل) دا كرد، شويىنى ئاوايەكە باشترين شوين بوو بۆ پاراستنى قودس، ھىزەكە ھەر ھەموو ئاوايەكەيان بەخەلكەكە پى چۆلكردن. ماستيم چاوى بەتيپكى چەكدارى خەباتگىرى فەلەستىنيەكان كەوت، كە زۆر پىكوپىك دياربوو، ئەو تىپە ھىزى جىھادى قودس بوو، ئەو ھىزەش كاتىك دامەزرا، كە فەلەستىنيەكان لەھەموو لايەكەوھ كۆبوونەوھ و برپارياندا ھەر ھەموو ھىزەكان يەكبخرين و بەرگرى لە فەلەستىن بكەن. سەركرەدى ئەو ھىزە (عەبدولقادر ئەلھوسەيىنى)بوو. ماستيم بەچاوى خوى بينى پىشپرەويى ھىزەكەى دەكرد و ئاوايى بەرەو قەستل دەپويشتن.

د. نهمه د خاليد مستهفا

له نيوان حوسه يني و کومه لای دهوله تانی عه رهب هه ټپه يټينيکی
ميژويی کرا:

- من بو ئازادکردنی قهستل دهچم، نهگه ر سوور زانيومه که
دهکوژريم به خه باتگيره کانه وه ئازادی دهکين، تهنه له وچه کانه ی
له گه نجينه کانتان شاردووتانه وه^۱ چه کمان پيښه ن.
- په يمانمان به ليژنه ی سهریازی داوه، نهوان دواي ۱۵ ی مایو^۲ نهو
کيشه يه چاره سهر دهکين.
- نهگه ر نيوه تا ۱۵ ی مایو چاوه پروان بن، نهوا ده نه وه نده ی ترمان
دهويت که ئيستا داواي دهکين.
- ئيمه هاوکاريی چالاکی تاک ناکه ين.
- نهو چه کانه ی له زبلدان شاردووتانه وه به ئيمه په وایه. بېرتان
نه چيټ به له دهستدانی فه له ستين ميژوو تاوانبارتان دهکات، نهو هشتان بېر
بيټ ميژوو باوکی خو ی نانا سيټ، منيش بهر له وه ی که مته رخه ميبه کانتان
ببينم له قهستل دهکوژريم.
- به سه قسه ی هه له قوبه له ق، ئيمه چه کمان هه يه و ناتده يني،
چاوه پري ۱۵ ی مایو دهکين.
- نيوه خيانه ت له فه له ستين دهکين، ده تانه وي بکوژرين، سه رمان
بېرن.

^۱ کوکه کراوه.

^۲ مایس.

ئەنتىخريستۇس

ماستىم حوسەينى لەتەك كۆمەلەك چەكداردا بىنى چوونە (قەستل) ەو،
دواتر لەلايەن ھىزى ھاجانەو ەگەمارۆ دران، شەپكى سەخت بەرپا بوو.
كاتى خۇراوا لاشەى حوسەينى لەسەلەى^۱ خانوويەكى قەستلەو ەبەكوژاوى
فەرى درابوو.

بەرەبەيانى پۆزى دواتر ماستىم بەسەر ئاوايەكى نەزىك ئاوايى قەستل
دەفەرى، ئەوئىش ئاوايى (دەر ياسىن)بوو. لەسى لاو ەھىزەكانى نەزىك و
شەتەن پەلامارىيانانان، سەرەتا بە بىلەنگۆ داوايان لەخەلەكى ئاوايەكە كرد
دەيەكە چۆل بەكەن. لەپەر لەنەو خانووەكانەو دەستەپەزى لە ەھىزەكانى
جولەكەكان كرا. ماستىم بەرەو شوئى تەقەكەنەكە فەرى، كۆمەلەك گەنجى
بەچەكەو ەبىنى، بۆ پاراستنى مال و سامانىان خۇيان بۆ ەھىزى دۆژمن
مەلاس دابوو، ەھىزى دۆژمن دەستى نەپاراست و بەھەموو جۆرە چەكەكى
قورس كەوتە بۆردوومانكەردن و بەژمارەيەكى زۆرەو ەش ەھىزەكانى بۆ ناو
ئاوايەكە برد. قەزەونەزىن كوشتارىيان لە دەر ياسىن كرد. سەرەكەدەكان
مەناھىم بىگن بوو. ماستىم سەرەبازەكانى بىنى بەچەكى قورس بەرەوونەتە
گيان خەلەكى سەفلى ئاوايەكە، دەستەيان نە لەمەندال پاراست نە لەژن و پەرو
پەكەو ەتەكانىش، تەنەت نارنجۆكەيان دەھاوئىشتە ناو خانووەكان،
ئەوانەى لەپشت سندوق و كارتۆر خۇيان شاربۆو ەپارچە پارچە دەبوون،
داروبەردەيان بەسەر خەلەكە پوخاند.

ماستىم چاوى بەچەند سەرەبازەكەوت پەلى ژن و پەروئەكان پادەكەش،
ئەوئەندە شەقەيان لەپەروەكە دار، كەوتە سەر زەوى ەر وەك ئازەل بەرەوونە

^۱ تەنەشت.

جەستەى ژنەكە . مندالەكەيان نەیدەزانی تەماشای باوكە داماوەكەى بكات،
 كە لەگیانەلاندابوو، یا لەو دایكەى هاواری دەگەیشتە كەشكەلانی فەلەك.
 پارچەیهكى تر لە دەمامكەكەى ماستیم بەربووەو، بەردەوامبوو لە تەمەشا
 كردنى كۆشتارى خەلكى ئاوايیهكە. ئەوێتا سەربازەكان بیست لاوى
 فەلەستینیان بە دەست و چاوەستراوییهو لە پال دیوارێك بۆ گوللە باران
 كردیان ئامادە كردون. ئەوێتا نانەوايەكیان گەمارۆ داو، كە بەرەبیان
 فڕنەكەى داگیرساندبوو، هەر بەزیندوویی هاویشتیانە ناو فڕنەكە و
 سووتاندیان. پارچەیهكى تر لە دەمامكەكەى ماستیم بەربووەو و بوو. ئەو
 قینەى لە پشت دەمامكەكەو بوو دەرکەوت.

دەمامكەكە بە دەموچاوییهو نەما و ئیسكە كەللە شەیتانییهكەى
 دەرکەوت، ئەستێرەى داوود لە ئیسكە كەللەكەیدا هەلكەنرابوو، عەباكە
 دەفڕی، تەنانەت دەنگە ئەهریمەنەكەشى چون دەنگى دیناسۆر بوو. بەرەو
 دیمەنیكى تر هەلڤڕی. چاوى بەكۆمەلێك ژن و مندال كەوت، سەربازەكان
 دابوویانە بەر، لاى بیرێك یەك یەك هاویشتیاننە ناو بیرەكە و دواتر
 سووتەمەنیان بەسەرا كردن و گریان تیبەردان خۆشیان پووخسارى خۆیان
 دەگرت و پاشەو پاش دەگەرانەو! ماستیم لە پشتى ئاورەكەو وەك
 شەیتانیكى قیناوى دەرکەوت.

دواى سێ پۆژان كۆشتارگەكەى دێر یاسین تەواو بوو، سێ یەكی
 خەلكەكەیان كۆشت، ئەو دواى بەرەو ئاوايیهكەى تر هەلەاتبوون، ئەو
 ئاوايیهش كە بەو كارەساتەیان زانیبوو، بەرەو ئاوايیهكەى دوورتر
 هەلەاتبوون، ئەوانى ئەولاتریش هەلەاتبوون، تا وایلهات خەلكى ئاوايیهكان

ئەنتىخريستۇس

ھەموو ھەلەن^۱. سەدای قىژەى دەنگى ماستىم بە ئاسمانەو دەنگى دەدايەو.

دىمەنى خەلگى فەلەستىن دىمەنىكى خەمبار بوو، خەلگى ئاوايىەكان ھەندىكىيان بەپىادە و ھەندىكى تىريان بە ئۆتۆمبىلى بارھەلگى، بەشتومەكەكانىانەو كۆچرەو بوون، نەياندەزانى بۆ كۆى دەچن، لەھەر ھەموو خەماوئىتر، ئىسكە كەللەى ماستىم بەگالتە جارىيەو دەپروانىيە دەريەدەرييان. ئەوان مالوھالىيان جىدەھىشت، جوولەكەكان دەستىان بەسەرا دەگرت. ئىدى لەھەموو جىھانەو كۆچى جوولەكە بەرەو فەلەستىن دەستى پىكرد.

جوولەكەكان نىگايان بىرپىووە يافا، پىلانىان بۆ ھىرشكردنە سەر يافا دادەنا تا پىيان چۆل بگەن. سەرکردەى ھىزى ھاجانا (مووشى دايان)بوو، پىاويك بە دەمامكى رەشەو، ھەر خۆى پىلانى ھىرشكردنە سەر يافاى داپشتبوو. ماستىم ئەو كەينوبەينەى مووشى جىھىشت و بەرەو شوئىنك كە ھەستى پىكردبوو، فرى. چاوى بەكچىكى زۆر جوان و قەشەنگ كەوت، دەيوست تەلبەندەكەى نىوان ھەردو ناوچەى عەرەب و جوولەكە بېرئىت، بەھەر حالى بوو لەتەلبەندەكە تىپەرى، وەلى ھەموو جەستە خەلتانى خوئىن بىبوو. بەر لەنوئىزى بەيانى خۆى گەياندە يافا. ئەوھى سەيربوو ئەو كچە دەيزانى بۆ كۆى دەچىت، زۆرى نەبرد لەبەردەم مالىك وئىستاو لەدەرگاگەى دا، خوئنىش بەبالاىا دەھاتە خوارەو.

^۱ رابگەن.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەوێ مایە سەر سوپمانی ماستیم بوو، ئەو ئافرەتە (پاشیل دایان) بوو، کچی برای (برازای) مووشی دایان. دەرگای ماله که کرایه وه، لە ژوورە وه پاشیل مینا کچیکی جوان و نەشمیل دەرکەوت. خاوەن ماله که که چاوی پیکەوت، باوێشی پیاکورد و بردییه ژوورە وه. خاوەن ماله که یەك لە چالاکوانانی فەلەستین بوو ناوی (موهیبە خورشید) بوو، لیل پاشیلێش هاوێی بوون. ئەگەرچی پاشیل جوولە که بوو، وەلێ ئەو بیرویاوێ پە پەگە زەبەرستییه ی پەتدە کردە وه. ئەوێ پالی بە پاشیل نابوو سنوور بیه زینیت، ئاگادار کردنە وه ی موهیبە ی هاوێی بوو، که هیزی هاجان بە نیازی هێرشکردنە سەر یافان، تا خۆیان بۆ تەیار بکەن و ئاگادار بن.

پووخساری ماستیم بەوای ئەو خیانهتە ی پاشیل کردبووی تووێ پە دیاربوو، کاتی هیزی هاجان هێرش کردە سەر یافا ئەوێ ماستیمی شیت و هار کردبوو، هیزیکی چه کداریی ئافرەتان بە پیشپەوێ موهیبە بوو، وەك شۆرە سواریکی ئەفسانەیی لە ئامادەباشیدا بوو بۆ بەرەنگار بوونە وه. موهیبە چهك بە شانە وه و جلوبەرگیکی نیمچه سەربازی لە بەردا بوو، تیپیکی ژنانیش بە پشتییه وه.

ماستیم نەیدەزانی لە یافا چ خەبەرە، ما سۆسە ی ئەو تیپە ی ئافرەتان بکات، که دژ بە هیزە که ی هاجان وەستابوو، ئەژنۆی شکا، کاتی (پاشیل) ی بینی لە خانوویە که وه چهك بە شان هاتە دەرە وه و لە سیله ی^۱ موهیبە وەستا. موهیبە و پاشیل شان بە شانی یەك لە مەیدانی جەنگە که دا وەستابوون، یەکیکیان موسوڵمان و ئەوێ دی جوولە که، بە گز زایۆنیستەکان دەچوونە وه.

^۱ تەنیش.

لەو پووبەپوو بوونەوہیہ پیاوانە لییان ھاتنە دەست، وەلى بەواى بۆردوومان
کردنەوہ، جوولەكە شارەكەیان كەوتە دەست. (پاشیل)یش تا نەیناسنەوہ
بەچارشیویكەوہ لیل خەلكەكە دەرچوو.

ئەو پۆژە ھات سوپای بریتانیا لەفەلەستین دەرېچیت، دواى ئەوہی
گەلیکیان لەبری گەلیکی تر نیشتەجی کرد، میللەتیکیان خوشحال کرد و
میللەتیکی تریش دەرېدەر. ھەر ئەوہی دوا سەرباز لەفەلەستین دەرچوو،
زایونیستەكان دەستیان بە ئاھەنگیان کرد. دیشید بن گۆریۆن چووہ سەر
ستیجەكە و بەیاننامەى دەولەتى ئیسپرائیلی راگەیان، یا ئەوہی خۆیان
بەسەربەخۆی ناودیریان دەکرد. ئەوہی سەیر بوو، ئەوان لەفەلەستین
بوونیان ھەر نەبوو، تا سەربەخۆ بن. ماستیم بەسەر (گۆریۆن)ەوہ دەفپى،
وہك واشە بەئاسمانەوہ وەستابوو، گوئی لەبەیاننامەكە دەگرت... كە
بەمجۆرە بوو:

"گەلى جوولەكە لە خاكى ئیسپرائیل نەشونماى كردوہ و دەولەتى خۆى
ھەبووہ، گەلى جوولەكە بیری نەچووبووہوہ بۆ خاكى خۆى بگەپینەوہ. ئیمە
بووین جاپى گەرانەوہماندا، بەو بۆنەيەوہ ھەزاران ھەزار جوولەكە بەرەو
خاكى خۆیان گەرانەوہ، خاكى بەلینپیدراو. ئەوہ تا ئیمە بانگەوازی
خوالیخۆشبوی مەزن (تیۆدۆر ھیرتزل) خاوەن بیروكەى دەولەتى جوولەكە
و ئەو پەيامەى كە ھینایە دى. لیترەوہ سەربەخۆی خۆمان پادەگەینین.
دەولەتیكین خاوەن زمان و خاك و سوپای بەھیزیشمان ھەس، تا پارێزگارى
لەخۆمان بكەین"

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ھەر لەو بۆنەیە ی راگە یاندنی سەر بە خۆی ئاماژەیان بەوەدا کە کوردە ی ناگری ھیتلەر بە ملیۆنان جوولە کە ی لە سەر گۆی زەوی سووتاند، دوا ی ئەو ھەموو کوێرە وە ییە ش ھەر بە دەستی خۆیان مافی سەر بە خۆییان وەرگر تە وە ونە تە وە یە کگرتو وە کانیش دانی بە درووستبوونی دە ولە تە کە یان ھینا. ئە مێ و کۆتایی ئینتیدایی بریتانیا رادە گە یینین، بە پێی مافی سروشتی خۆمان، دە ولە تی ئیسرا ئیل رادە گە یینین. وە ک دە ولە تی ئیسرا ئیل داوا لە نە تە وە یە کگرتو وە کان دە کە یین، پە زامە ندی بفرمۆن دە ولە تی ئیسرا ئیل بە ئە ندام وە ربگیر ت.

تە واو

ھاو پێ دە بێت بزانی جوولە کە شتیکە و زایۆنیزم شتیکێ ترە، جوولە کە باوە رپیان بە و دە ولە تە یان ھە یە و کە بناغە ی ھاتنە خوارە وە ی مە سیحە و ھەر چی زایۆنیزمە لقیکێ شە رانگیزو ئاژا وە گێری جوولە کە یە. سەرە تا لە سەر دە ستی ساباتی درووستبوو، دواتر ھیرتزل درێژە ی پێدا. زایۆنیزم یە کە ی ماسۆ نییە تە، ئە وە ی دە گاتە پلە ی (۳۳) بە فرمی دە چیتە نە وە ی سێ ز دە ھە می ئیسرا ئیل. وانە زانیت ھە موو جوولە کە کانی جیھان دان بە زایۆنیزم دە نین، ھە ندیکیان زۆر بە توندیش زایۆنیزم پە ت دە کە نە وە، کێ شە کە لە وە دا نییە جوولە کە ی ئاسایی بە تووندی دژی دە ولە تی ئیسرا ئیلن، گرفتە کە لە شوێنکە و تە وانی پەرۆستان تیە، کە پالێشتی لە داگیر کردنی فە لە ستین

ئەنتىخرىستۇس

دەكەن. ھەرچى دەولەتە زلھىزەكانىشە ھاوکارى و پالېشتى ئىسرائىل دەكەن، بە ھەنگاۋەى كە ناۋىشيانە پىرۋزبايان لىدەكەن.

ماسۋنىيەت جوولەكەيان وەك ھىزىك بۇ داگىركردنى فەلەستىن بەكارھىنا. لەراستىدا خەۋنى جوولەكەى ھىنايە دى. ما ھەيكەلى سوليمان لەجىى مزگەۋتى ئەقسا بىناىات بىننەۋە. ھەموو شتىك بۇ تەۋپات دەگەرپتەۋە، خودا بەلىنى بەجوولەكە داۋە لەكۆتايى زەمان مەسىح داگرپتە خوارەۋە و جوولەكە لەپەرتەۋازەيى بەكىانبخاتەۋە، بۇ خۇشى لەفەلستىنەۋە بەيەكسانى فەرمانرەۋايى جىھان بكات. ئەگەرچى خودا عىساي وەك پىغەمبەر بۇ ناردن، وەلى ئەۋان بەدرۋيان خستەۋە، كاتىكىش بەبەرچاۋيانەۋە بەسەر خاچەكەۋە گيانى لەدەستدا، دلىابوون لەۋەى ئەۋە مەسىحى دلسۆز نەبوو. واتا ھەرچى جوولەكەى جىھانە چاۋەپوانن خودا عىسا بىنرپتە خوارەۋە.

دۋاى ئەۋەى بىيادەم و ئەھرىمەنەكان ھاۋپەيمانىتپيان كرد، كۆمەلىك لەجوولەكە بەناۋى سوارچاكانى ھەيكەل بەدەرکەۋتن و كىتپى جادوۋگەرىي و زانستەكانيان لەژىر عەرشى سوليمان دۆزىيەۋە، ھەموو شتىك سەرەۋخوار بوۋەۋە، بىروباۋەپىشيان گۆپرا، پىيان وانەبوو دەبىت چاۋەپى دابەزىنى مەسىح بكەن، بەلكو دەبىت ھەۋلبدەن بىھىتنە خوارەۋە، ئەۋەۋەلەش بەداگىركردنى فەلەستىن دەبىت، بۆيە كەۋتنە وىزەى فەلەستىنپەكان و دەرپەدەريان كردن.

دۋاى ئەۋەى جەنگى خاچەرستان كۆتايى پىھات، سوارچاكانى ھەيكەل ناۋى خۇيان بۇ ماسۋنىيەت گۆپرى. دەۋلەتى عوسمانىش وەك

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دەولەتییکی زەبەلاح دەرکەوت، بۆیە یەكەم کاری سەختییان دواى ئەوێ
لەهەموو جیهانیشا چەوساوه بوون، گەشتنیان بە فەلەستین بوو. یەكەم
هەنگاویان گەڕانەوێ جوولەكەكان بوو بۆ خاکی بەلئینپێدراو، نەك هەر
گەڕانەوێش بێت، بەلكو دەست بەسەر فەلەستینیشدا بگرن، ئەویش زۆر
ئاسانەو بەبارى دارایی دەکرێت، بەوشیوەیە توانییان ئاگرى شوێش
لەجیهاندا هەلگیرسێنن و هەموو ئەو ولاتانەش بخەنە ژێر بارى قەرزیك پێیان
نەدرێتەو.

هەنگاوی دووهم... دامەزراندنی دەولەتی ئەمریکاوو. هەموو
سەرۆكەكانى ئەمریکا و سەرکردهكانى ماسۆنى بوون. هەر ماسۆنییەتیش
بوو بێرۆكەى پرۆتستانی داھێنا، كە باوەڕیان بەوێ جوولەكە فەلەستین
داگیر بكات.

هەنگاوی سێیەم... پوختاندنی دەولەتی مەزنى عوسمانى و گەڕانەوێ
جوولەكەكان بۆ فەلەستین و كار بۆ دروستکردنی دەولتییكى جوولەكە
بكرێت. لەوێشدا هەر سەرکەوتوو بوون، دواى ئەوێ جوولەكە سالى ١٩٤٨
نیوێ فەلەستینیان داگیر كرد، ئەوجا بەوێشەو نەوێستان تا لە (٨٥٪) ی
خاکی فەلەستینیان داگیرکرد و لە (١٥٪) یان بۆ عەرەب جێھێشت. ئەو
لە (١٥٪) یەش بەسەر دوو دوورگەى دەریای جوولەكەدا دابەشكرا، یەكێکیان
بەشى (غەزە) بوو، دوو میشیان بەرى خۆراواوو كە قودسى لەخۆ گرتوو.
تەنانەت هەتا ئەمڕۆ لەو دوو پارچەیش ئیسپرائیل لەهەولێ داپچرانی زەوى
زیاتردایە. ئەوێندەیان بە بەرەو نەماوه بۆ داگیرکردنی ئەو بەشەنى كە
ماویشن تا پوختاندنی مزگەوتى ئەقسا، ئەوێندیان توونێل بە بن مزگەوتى

ئەقساۋە ھەلگەند، رەنگە بەرگەي زەمىن لەرزەيەك يا سىلاۋى باراننىكى
بەخۇر نەگرىت و بەشىكى گەورەي مزگەوتەكە دابرووخىت.

رەنگە پرسىياري ئەو ھەم لىبىكەيت... چى بەرامبەر ئەو ھەموو ناوە
ترسناكانە بىكەين.. ماسۆنىيەت، زايۆنىزم، ئەو ھەش جوانترىن پرسىياريك
دەبىت كە پرسىياري لىبىكەيت. ھاوپى ھەموو ئەو ناوانە، ناۋىلىكن لەكاغەز،
ھەموو كاغەزىكىش نا، كاغزلىكى زىلدان كە ھىچ بەھايەكيان نىيە. كاتىك
ئىمە يەك نەتەو ۋ يەك گەل بووين يەك سەر كىردايە تىمان ھەبوو، ئەو ھىچ و
پوچانەي زىلدان نەياندەتوانى ھىچ بىكەن. رەنگە لەماستىمەو ھەم ئەم
قسەيەي منت بىستىت. لىمان دەپارنەو، تا پىيازى لۆسىفەرى
ئەھرىمەنيان گرتە بەر. ئىمە لەپاىردودا ۋابووين، تا ئەوان دەستۇر بوون،
ئەو جا پارچە پارچەيان كىردىن. بۆ بىست و چەند پارچەيەك دابەشكرائىن.
ھەر يەكە لەو دەولەتانەو دراوسىكەي رقىيان لەيەك دەبوو ھەم،
رەگەزپەرستى و ناوچەپەرستىيان تيا شىن دايىن، مىسرى و سعوودى و
خەلىجى و مەغرىبى.. ھتە، ھەر ولاتەو رقىكى بەرامبەر ئەو تىران ھەبوو،
ھىچ مىسرىيەك شانازى بەو ھەم ناكات سعوودى بىت، ھىچ سعوودىيەكىش
پىي خوش نىيە مەغرىبى بىت، نازانن ھەر ھەمووشيان عەرەبن و لەدىر
زەمانىشەو ھەم ئەو رەگەزپەرستىيەيان نەبوو، ھەموو ئەوانە ھىنراۋى تازەن
ۋ پاست نىن. چى بىكەين؟ باس لەمە حال ناكەم، ھەرچى من دەيلىم
شتەگەلىكى سادەن تا سەنگى خۆمان بىننىنەو، سەرەتا دراۋەكانمان
يەكبخەين، ۋەك چۆن ئەوپا ئەو ھەي كىرد، سنور لەنىوانمان ھەلگىرىت، بە
پەساپۆرت ھاموشۋى ولاتەكانمان نەكەين، ھەر ۋەك ئەوپا ئەو ھەي كىرد.
ئەوان لەئىمە زىاتر دوزمنى يەكبوون، جەنگە گەرەكان لەنىوان ئەواندا

د. ئەحمەد خالید مستەفا

دروست بوون، بەدەر لەوەش یەکیان گرتەووە. عەرەب هیچ شەڕ و ئاژاوەیەکیان لەنێواندا نەبوو، تەنھا ناوچەگەریتی نەبێت، کە دەیاننوانی بە ئاسانی ئەوەش لەکۆڵ خۆیان بکەنەووە. چیتەر؟ ئەو بۆچی سوپا یەکنەخەن، ئەوەش هەر مەحالە؟ ئەو بەر لەسەد سال یەکگرتوو نەبووین؟ من تەنھا مێشکت دەکەمەووە، تا حالیت بکەم.

با بگەرێنەووە و تووێژە کەمان.. دەربارەو ئەو کورەییە هیتلەر جوولە کەکانی پێ سووتاند، ناوی (هۆلۆکۆست) یان لێ نا و هەموو سالتیکیش وەک کارەساتیک بەرامبەر بە جوولە کە یادی دەکەنەووە، هەر کەسیکیش ئینکاری پوودانی بکات، دادگاییان دەکرد. دەمەوێ بەدەنگێکی بەرز هاوار بکەم.. ئەو کورە ئاگرەو باسی لێو دەکەن، درۆیە و بۆ خۆیان هەلیان بەستووە، ویستتان بە جیهانی پابگەییەن میللەتیک چەوساوەن، نیشتمانیکتان پێویستە، هۆکاری ئەوەشیان بۆ نەبوونی خاکیک سەر بەخۆی خۆیان دەبردەووە. درۆی ئەوەتان هەلبەست هیتلەر دوانزە ملیۆن جوولە کەو لێتان کوشتبێت، لەکاتی کە ژمارەتان لەهەشت ملیۆن تێنەدەپەری! ئەوەو پراستی بێت، ژمارەو زیندانیکانتان لەبیست هەزار تێنەدەپەری، نیوشتان بەزیندوویی مانەووە.

هەرچی جوولە کە لەفەلەستین کردی، پای گشتی موویەکی نەجوولا، ئەوەشی خاچەرسەکان بۆ قەرکردنی هیندیە سوورەکان لە ئەمریکا گیرایان، هەروەها وێرانکردنی هیرۆشیمە و ناگازاکی بە بۆمبێ ئەتۆمی گشت ئەوانە بەلایانەو تیرۆر نەبوون. زۆر سەیرم لەدوو تاوەرە کەو ئەمریکا دیت،

ئەنتىخريستۇس

ئەو بە تىرۆر لەقەلەم دەدەن، وەلى وئرانکردنى دووشارى گەورە بە منداڭ و
ژن و پياوۋە بە تىرۆر نازانن، مەبەستم ھىرۆشىماو ناکازاكييە.

من كە ناوى نەتەو ەيەكگرتوۋەكانم لەم سەربىردەيەدا ھىناو، ئەو ەيە
كە شتىكىشىيان داھىناو ەبەناوى ەقى (فىتۆ)، ەەر پىنچ دەولەتى ئەمريكا
پووسيا و برىتانىا و فرەنساو چىن مافى فىتۆيان ەيە. ئەگەر يەك لەو پىنچ
دەولەتە دژ بە ەچ برىارىك وەستايەو، ئەوا ئەو برىارە پادەگىرئىت. ئەمريكا
بەردەوام مافى فىتۆ بەكار دەھىنئىت بۆ پاگرتنى ەەر برىارىك كە دژ
بەدەولەتى ئىسرائىل بئىت. ەموو دەولەتانى جىھان دەبئىت لەنەتەو
ەيەكگرتوۋەكان ئەندام بن، ئەگەر ئەو ئەندامئىيەش پەتكەنەو،
بەرپرسيارىتتىيان بەرامبەر دەكرئىت.

فەرموودەيەكى پىغەمبەرى مەزن صلى الله عليه وسلم ەيە، تئيدا
ھاتوۋە (مىللەتانى دونىا زال دەبن بەسەرتان، ەروەكو چۆن ئەو كەسانەى
خواردن لەدەفرىكدا (قاپىكدا) دەخۆن، دەچنە سەر خواردنەكەيان) منىش
ئەو مىزە خپەى نەتەو ەيەكگرتوۋەكان و دانىشتنى ئەندامەكانى برىارى
دژى ەرەب دەردەكەن ئەم فەرموودەيەم وەبىراتەو.

لەكۆتاييدا دەمەوئىت ئاگادارت بكەمەو، زۆرىك لەبرگەو گرتەى فىدۆيى
لەسەر ماسۆنىيەت بلاوكراوۋەتەو، ئەو ەشى بلاوى دەكاتەو ەەر لەخۆيانە.
پىشتەر ەموو شتىك بەلايانەو ەنھىنى بوو، كەس بەزانىارىيەكانى نەدەزانىن،
بگرە قەدەغەش بوو، ئەگەر لەم سەردەمەى ئىمەدا نايانەوئىت زانىارىيەكان
بشارنەو، يا بەھۆى پاگەياندن و ئىنتەرنىتەو ەبۆيان ناشاردىتەو،
مەھالئىشە بتوانن بىشارنەو، بەدىوئىكى تر ئەو بلاوكراوانەى ئىنتەرنىتئىش

د. ئەحمەد خالىد مستەفا

جېنى باوەر نىن، لەبەر ئەوەى لەلايەن كەسانىكەو بەلاودە كرىنەو مېژوويان
چەواشە كردووە. دەمەوێت پېتېلېم.. تا ئەم كەتیبەم نەخوینیتەو لەهیچ
شوینىك لەسەر ماسۆنىيەت مەخوینەو، ئەوجا دەزانیت چى بەسەر
دەكەیتەو. هەر زانیارییەكیش لەناو ئەم كەتیبە هەول بەدى بەدواداچوونى
بۆ بكەیت، دەبینى كە درۆت لەتەكا ناكەم.

قسەيەكى (جۆرج بۆش)م بېركەوتەو، دەلێت "وا نەكەین تیۆرى
پیلانەكان هەلماننەخەلتینن، بۆ ئەو دامەزراوە تا گلهی و گازندەيى
لەدەست تیرۆریستە راستەقینەكان نەكریت" زۆر بەقسەيى بۆش
خۆشحالبووم. بنەمايەك هەيە دەمەوێت وەك گلینەيى چاوت بېپاریزیت.
بنەماكە دەلێت "باوەر بەشتىك مەكە ئەگەر بەفەرمدى ئىنكار نەكرا" ئەگەر
بۆش نەيگوتبا باوەرمان پێنەدەكرد. هیوادارم لیم تیگەيشتیبیت، ئەگەر چاك
لێى حالى نەبوویتە، چەندجاریك پستەكەيى بخوینەو.

جاروبار پڕوپاگەندە دەردەكەن، كە فلان ماسۆنى كوشتوویەتى، فیسار
ماسۆنى كوشتوویەتى. ئەگەرچى خەلكى سڤیل و خەلكى ئاسایى بەهۆى
ئۆتۆمبیلەو یان بەهەر ھۆكاریكى تر مردوون، ماسۆنى دەینیتە ئەستۆى
خۆى، بۆچى؟ خەلكى بەو چەواشە دەكەن، كاتىك كەسایەتییەكى ناودار
لەناو دەبن، بەرپرسیاریتی خۆیان دەرنابێن، بەوشیوەیە نابنە لایەنى ئەو
كارەساتانە.

تا بابەتەكانت لا تێكەل و پێكەل نەبیت.. دوور لەسەرۆكە
سیاسییەكان ماسۆنىيەت كەسایەتییى تری دەكردە ئامانج، ئەوانەيى
جەماوەریان زۆر بوو، تەنها لەبەر ئەوەى ئەو كەسایەتییانە دژ بە ئاراستەيى

|| ئەنتىخرىستۇس

ماسۇنى بوون، گرنگترين ئەو كەسايەتییانەى كوشتوونین مايكل جاكسون و
بۆب مارلى و تووباك بوون، ئەوانە گۆرانىیەکانیان وەك نامەيەك وابوو بۆ
خەلکی، بەلای ماسۇنىیەکانەو و نامەكە گرفت نەبوو، بەلكو بەدیویکی تر
هیرشکردنە سەر ماسۇنىیەت بوو. ئەو سى گۆرانىبیژە بەمليۇنان هەواداریان
هەبوو، بۆیە دەبوو دەنگیان كپ بكریتەو، تا نوستووەكان بەئاگا
نەيەنەو.

ئىستا لەهەموو ئەو كردهوانەى ماسۇنىیەت و زايۇنیزم حالى بوويت.
ئەو ش حالى بوويت بۆ بیناکردنى هەيكەلى سولیمان گێرايان، تا مەسیح
بیئنه خوارەو. دەزانم بابەتەكە بەلاتەو كەمێك نامۆیە! كە ئامانجى
ماسۇنىیەت ئامانجىكى ئایینیى بێت، بەوێى خودا مەسیحیان بۆ داگریتە
خوارەو. ئەوان بەهیچ كلۆجیك باوەریان بەخودا نییە، هەموو سالیك خودا
لەدارستانی بۆهیمی دەسووتینن. ئەمە چۆن لەگەل ھاتنەخوارەوێى مەسیح
و پەيامى تەورات دەگونجیت؟ پەلە لەو لەمەكەى نەكەیت. تۆ لەو ھايت
بزانیت، منیش لەمەرگی خۆم نزیکبوومەتەو، تەنها یەك ئەهریمەن لەو
حەوت ئەهریمەنانە ماو، ئەوێى لەبابەتەكەدا سەیرە، شەیتانى شەشەم
نیرینە نەبوو، مێینە بوو.

لێگەپى چاوى بە كارتەكان بگێرین. تەنها شەش كارتەن.

كارتى یەكەم.. كارتى كرمۆكەى دڕندەى ئینتەرنێتە، وینەى ئافرەتیكى
بەسەرەوێە، بەرامبەر كۆمپیوتەر دانیشتوو، كرمیكى سەوزەى دڕندە لە

|| د. ئەحمەد خالید مستەفا

بەندەرەكە^۱ ھاتۆتە دەرەو ھەلەسەرێكى قۆقزى شىو ھەپەمى ھەپە،
لای سەرەو ھەلەكە تەنھا يەك چاوى ھەس.

كارتى دوو ھەم.. كارتى شارى سەلەكۆنە، وینەى پاژ پاژى سەلەكۆنى
لەسەر شىو ھەزمارە بەسەرەو ھەپە

كارتى سەپەم.. كارتى ئامانى كۆمپىوتەرە، وینەى ژنێكى بەسەرەو ھەپە
چارشێو و جلۆبەرگى پەشپۆشى لەبەر كۆدو ھەپە^۲، لەكەلەى سەپەو ھەپە
شەگەلێك ھەك لەموز بەھەموو دەورو بەرا بۆلۆبونە تەو ھەپە.

كارتى چوارەم.. كارتى (ھەكزە)، وینەى پەپاوىكى بەسەرەو ھەپە
بەرامبەر كۆمپىوتەر دانیشتوو ھەپە شىو ھەپەكى ناشرین دەخەنیتەو ھەپە.

دواكارت.. كارتى كۆمپانیاكانى تەلەفۆنە، وینەى كارمەندێكى
كۆمپانیاكەى بەسەرەو ھەپە، دوو بێستۆكى لەگۆنەو ھەپە، تەلێكى زۆریشى پێو ھەپە
بەستراو ھەپە، پێدەچیت گۆی لە وتووێژەكان بگرت.

پێدەچیت كارتەكان بەلاتەو نامۆ بن، ئەو ھەپەش بزانە ئێمەش باس لە
ئەھرىمەن دەكەین، ھەپە ئەو ھەپە لەسەرمانە بەدواداچوونى بۆ بگەین.

^۱ شاشە

^۲ پۆشیو ھەپە.

بنيادەمىلە گەمژەو گىلۆكەن، داواتلىكردىن ئامىرە زەبەلاحەكەيان بۆ
بگۆرپىنەو بە قازىكى سىلىكۆنى سەرى پەنجەيەك وئىياندەين و دواتر كە
دايانھىنا ناويان لىنا (processor) ھەر كە كارەكيان ئەنجامدەدا،
لەخۇشيا واياندەزانى لەھزى خۇيانەو ئەو داھىنانەيان كىردووە. يا ئەو
ئامىرە زىرەكەى بەقەبارەى تەلەفيۇزنىكە دواتر بەناوى كۆمپيوتەرەو
ناودىريان كىرد.

كۆمپيوتەرەكانيان لەكۆمپانياو شتە بى بەھاكان بەكار دەھىنا. گەورەم
دواتر فەرمانت وئىداين و ئىمەش جى بەجىمان كىرد، زانىارىت وئىداين و
ئىمەش لەخۇمان گرتن، واتلىكردىن كۆمپيوتەر لەھەموو جىھاندا پىويست
بىت و بىبەينە ھەموو مالىكىشەو، فىرت كىردىن چۆن بەرنامەكانيان
پىشكەوتووتر بكەين، بەرنامەگەلىكمان بۆ داھىنان، بەرنامەى (ويندۆز) كە
بەماناى پەنجەرەيەك لە پەنجەرەكانى مالاو دىت، پەنجەرەيەك بۆ ناوہو
نەك بۆ دەرەوہ. بەرنامەى (ماكىنتۆش).. كە لەناوى خىزانىكى
ئۆسكۆتلەندىيەو ھەرگىراوہ، بە ئۆسكۆتلەندى بەماناى كوپى سەرۆك يا
سەركرە دىت، پىك گوزارشت لەتۆ دەكات، تۆ سەرۆك و كوپى
سەرۆكمانىت.

ئاي بۆ پانتايى زانىارىيەكانت، بۆ مەزنىي پووناكىيەكەت گەورەم. لەناو
ھەموو مالىك كۆمپيوتەر بوو بە گەنجىنە و ھەرچى بەلگەنامەو وئىنە و
قىدۇكانيانە لەناوى ھەلىدەگرن. لەپووى سەربازىشەو جاران زانىارى ناو
كۆمپيوتەرەك لەلاتىكەو بۆ كۆمپيوتەرى ولاتىكى تر بەدەست
دەگويزايەو، ئەوشت فىركردىن فىريان بكەين چۆن پەيوەندى لەگەل

د. ئەحمەد خالید مستەفا

چەندىن كۆمپيوتەر بەھۆى تەلى تەلەفۇمەو بەكەن. بەوشىۋەيە وەزارەتى بەرگى ئەمىرىكا (دارىيا)ى درووستكرد و يەكەم تۆپى بۆ گواستەنەوہى زانىارىيە سەربازىيەكانىيان داھىئا و ناوى (ئارىبانت)يشيان لىئا، ھەر وادەزانن زىرەكى خۆيانە ئەى مامۇستاي ھەرە گەرەو مەزن ئەو ئارىبانتەى كە چوار ئامىرى لەخۇراواى ئەمىرىكا بەيەكەوہ گرىدا، دواتر زۆرتريان كرد و بەسەدان ئامىريان لەناوہوہو دەرەوہى ئەمىرىكا پىۋە بەستەوہ. ئامىرگەلىك لەدەزگاي سەربازى و زانكۆكاندا، وەلى لەبەر جىاوازىي سىستەمى ئامىرەكان، بەئاسانى زانىارىيەكان نەدەگويزرانەوہ. گەرەم زانىارىت وىداين و ئەوجا فەرمانت پىكردين بەو زانستەى خۆت فىريان بەكەين. بەزمانىكى جىھانى ھەموو ئامىرەكان لەيەك حالى بىن، زمانىك بە (HTML) ناوزەدىان دەكرد، فىرمانكردن چۆن بەلگەنامە و ناونىشان و وىنە لەيەك جودا بەكەنەوہ، بەو ئاوايە ناونىشانىكىيان بە (URL) داھىئا.

ئىدى توانىيان ھەر شتىك لە ئامىرىكەوہ بۆ ئامىرىكى تر بەپەلە بگويزنەوہ. وايلىھات كۆمپيوتەرلىك لەفرەنسا بتوانىت وىنەيەك لەكۆمپيوتەرى ولاتىكى تر بۆ نمونە ئەمىرىكا بەنووسىنى يەك ناونىشانىك بىيىت.. ئەوہ بۆ شارستانىيەتەكەيان پىشكەوتنىكى مەزن بوو. دەى وايلىھات تۆرەكە لەجىھاندا سەدان ھەزار لەو ئامىرانە لەخۆ بگرىت، كار ئاسانىش بۆ چوونە ناو كۆمپيوتەرەوہ كرا، ھەر كۆمپيوتەرلىك بەتەلىكى تەلەفۇنەوہ بەسترا يەكسەر لاي دەكرىتەوہ، ئەو داھىئانەيان ناونا (ئىنتەرنىت) كە لەپاستىدا نەوہى (ئارىبانت)ە.

ئەودەم زانىم كاتى گالتە جارى كۆتايى ھات، كاتى كۆشش كردنە. ھەر
ئەودەندەي كەسەكە ئامىرى كۆمپىوتەرەكەي بە ئىنتەرنىتەو ھەست، ئاماژە
بە پىكگە يىشتىت لەتەك ئىنتەرنىت بۆ دەخاتە پوو. جىگا كەيشى لاي ئىمە
بە وردى دىارى دەكرىت. ۋەك پووبارە دەچىنە ئامىرەكەيەو، بەناو
بەلگە نامە كانىدا دەكەيىنە گەر ھەر ۋەك بەلگە نامەي كەسىتتەيەكەي،
ۋىنەكانى، دۆسىەكانى بى ئەو ھەستى پى بكات. ئا بەو شىو ھە
بە ھەموو نەئىنىيەكانى دەگەين. تۆ فىرت كردين ھىشتا ئەو ھەلچاۋ زانىارىتر
ھىچ نىيە، بۆيە بەردەوام گویت لىدەگرين. فىرى شتى تىرت كردين. گەر ۋەم
چەند بىرمەندىكى گەر ۋەي، چەند زانايەكى مەزنىت.

وامان لە ھەر كەسىك كر دوو، كە دەچىتە سەر ئىنتەرنىت باۋەر بە چەند
سايتىك و كۆمەلىكىتر لە نەئىنىيەكانى خۆيمان بۆ ئاشكرا بكات. سەرەتا
پۆستى ئەلىكترونى (ھۆتمىل) و (ياھوو) مان فىركرد، ئەو ىش بۆ متمانەي
زىاتر ناۋى خوازراۋ و كۆدى شاراۋەمان بۆ خستە بەردەست. ۋادەزانىت
كەس نىيە پۆستەكەي بكاتەو، ئاشزانىت ئەو ھەي دايدەگرىت لاي ئىمە
ئاشكرايە. ئىمە ھەموو ئەو نامانەي بۆي دىت و ئەوانەيش كەخۆي دەينىرىت
بەسەرى دەكەينەو. گەر ۋەم تۆ فىرت كردين ئەو ھەش ھىشتا كەمە، شتى
زۆرتر لە ئارادايە و دەبىت فىرى بىن و فىريان بكەين.

فىرت كردين كەسەكە لەتەك ھەركەسىكى بویت لە ھەركوئى جىھاندا بىت
بەئاسانى قسە بكات، ئەو ىش لەپى بەرنامەكانى نامە و ماسنجرەو ھە
دەبىت، يا بەرنامەگەلىكى تر ۋەك MSN & yahoo & ICO

د. ئەحمەد خالید مستەفا

MIRC کە بە (چات) دەمەتەقی^۱ ناودێریان کرد. کەسانیکیان کاتیکی زۆر لە چات دەبەنە سەر، زۆر لەو چاتانەشیان قسەی پرۆپوچ دەکەن. وەک فێرت کردین، هەموو قسە و نووسینەکانیان لای خۆمان گەل دەینەو، دوور نییە پستەیهک یا وشەیهک بۆ ئێمە سوودمەند بێت، یا کۆکردنەوێ زیاتری زانیارییە لەسەر خودی کەسەکە. ئەم بەرنامەیە قەڵەمبازیکی^۲ گەورەبوو لەکۆکردنەوێ زانیارییەکان. خەڵکی لەو بەرنامانەدا زیاتر ناخی دڵی خۆیان ئاشکرا دەکەن، ئەوەش بۆ ئێمە زانیارییەکی باش دەبێت.

بێجگە لەچاتی نووسین چاتی دەنگی و بینینیشمان بۆ زیاد کردن، بەرنامەی (skype icu^۲)مان وێدان، ئیدی بەهۆی ئەوەوە داواکاری لەسەر مایک و کامیڤرا زۆربوو، کەپێشتر لەمۆلەکاندا کەس بەلایانەو نەدەچوو، ئێمەش لای خۆمان کۆپیمان دەکرد. لەهەمووشی گرنگتر بەهۆی ئەو مایک و کامیڤرایەو لەهەموو مالتیکدا ئامیری گۆی هەڵخستمان هەبوو، نەیان دەزانی قسە و جوولە و وێنەیان لای ئێمە کۆپی دەکرێن، گەژەکە وایدەزانی هەر خۆی دەیکاتەوێ دایدەخات، لە ئێمە بێ خەبەر بوو.

دواتر دوو جیگە ترمەمان بە بەرنامە بۆ کردن، یەکیکیان (Facebook) و ئەویتریان (Twitter) بوو. لەو پێشەوێ هاورپیکانیانمان ناسی، وێنەکانیانمان بینی، تەنانەت هەزو ئارەزووەکانیشیانمان زانی، هەزی لە میوزیکە یا لەبوارێ سیاسی یا فیلم یا ئەدەب یا هەرشتیکی تر. توانیمان مێژوویان و بەرواری هەلوێستەکانیشیان تاوتوێ بکەین. بەڵێ

^۱ گفتوگۆ.

^۲ هەنگاو، بازدان.

گەرەم فەيسبوك و تويتهر دووكارى مەزىبوون، ئەوەش لەكۆكردنەوەى زانىارىيەكان قەلەمبازىكى تر بوو.

كاتى زانىمان پىويستى زياترمان بەويته هەيه، جيگەيهكى (سايتىكى) ترمان بۆ داهىنان بەناوى (Instagram) هەو، ئەوجا بەناشكرا ويتهكانى خويان دەخستە پوو. دواتر هەستمان كرد پىويستە ويتهكانيان بەگرتەى شيدىويى بىينين، جيگەى تاييەت (Keek) مان داهىنا. لەوى گرتەى شيدىويى خويان بەهەموو شيوەيهك و بەتۆماركراوى دادەگرت. گەرەم ئەوە زۆر كارىكى باشبوو. تۆ نازانيت بەهوى تۆوە چيمان ليكردون.

دواتر سىيەم قەلەمبازماندا، ئەويش داهىنانى مۆبايل بوو، تەلەفون بەكاميراو، توانيمان هەموو داهىنانەكانى كۆمپيوتهرى تى بناخين، چات و فەيسبوك و ئينستگرام و شتەگەلىكى تر. وايليهات هەموو كەسيك بەناسانى لەهەركوييەك بيت بۆ كويى بويت بەكارى بهيئيت. بەرنامەيهكى ترمان بەهوى مۆبايلهو بەناوى WhatsApp (واتساپ) هەو داهىنا، وابيت كاميرا و مايكەكەشى تيا بكرتەو. كەواتە ئيمە بەوشيوەيه نەك لەژوورەكانيان بەلكو ئاميرى گوى هەلخستنمان لەبەركياندا دانا!

گەرەم.. بەهوى ئاراستەتان و فەرمانتان بۆ ئيمە توانيمان گەرەترين تۆپى سيخوپى لەميژوودا دابهينين. ئەى مەزىمان.. بەهەموو نهينىيەكانمان دەگەيئيت، نهينىي كۆمپانيا زەبەلاحەكان تەنانت بچووكەكانيش بەناسانى دەستمان دەكەويت، هەرهەموويان بەسيستەمى ئينتەرنيت كاردەكەن. ئەگەرچى ئەو كۆمپانيانە بەسيستەمى كۆدى تاييەت كاردەكەن، وەلى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ئەوانیش ھەر ئەو سیستەمەن ئیمە بۆیانی دابین دەکەین، بەو شیوەیە
نهیئى ھەموو کۆمپانیاکانمان لەبن دەستە! گەورەم پیم نەگوتى تۆ
بیرمەندىكى ھیجگار مەزنىت؟

گەورەم لە کۆمپانیاکان گەڕی، بانکەکانیش بە تۆپى ئىنتەرنىت کار
دەکەن، کۆدى ئەوان تايبەتە، ئەویش بۆ پاراستنى ئەو ھەموو دراودى
لە بانکەکاندايە. وەك فیرت کردین بانکەکانیش بى کۆدى ئىنتەرنىت نابىت،
وەلى ئەگەر سیستەمەکەى تووشى گرفتیک بوو، ئەودەم ئیمە بەرپرسىار
دەبین، بەو ئاوايە پارەى ھەموو جیھان لەبن دەستى ئیمەدايە، کۆمپانیاکان
ھەموویان لە ژێر دەستى ئیمەدان، واتە لەیەك چرکەدا دەتوانین ھەموو شتىك
پاگرین. ئەى پاشای مەزنىمان، فیرت کردین ھەموو ئابوورى جیھان لە ژێر
کۆنترۆلى ئیمەدا بىت.

دەزگای ھەوالگى و وەزارەتى جەنگ و ناوخۆ و سوپا ھەر ھەموویان
بە سیستەمى ئىنتەرنىت کارەکانیان بەرپۆھ دەبەن، خوشیان بەو
ھەلدەکیشن کە سیستەمىکیان ھەيە کەس ناتوانىت زەفەریان پىببات، بەلى
وايە، چونکە ئیمە واماں لیکردوون کەس نەتوانىت زەفەریان پىببات، بۆ
ئەوان واماں داھیناوە کون و کەلەبەرەکانیمان پى کردووەتەو. تۆپى
سیخوپی ئیمە کۆنترۆلى ھەموو لایەنەکانى کردووە، ھەر لەبوارى سەربازى و
ئابوورى و دەولەتدارى... ھتد. ئیمە توانیمان ھەموو شتىك بەھوى تۆو ئەى
مەزنى دنیا بزانی.

ھەنووکە ئیمە داتای تەواوى دانىشتوانى جیھانمان لەبەر دەستە، ئەگەر
بمانەویت پەنجە بخەینە سەر ناوى ھەرکەسىك ئەوا ھەرچى ھەيە

ئەنتىخىرىستۇس

لەچركە يەكدا ئىنتەرنىت بۆمانى ئاشكرا دەكات. ناۋى تەۋاۋى، ۋىنەكەى ،
بەلگە نامەكانى، كەسوكارى، ھاورپىكانى، ھەرچى نەيىنى ھەيە، بەلگەكانى لاي
حكومەتەكەى، گرتە فىدىۋىيەكانى، تاۋانەكانى.. ھتد. ئەۋجا كارەكانى
لەتەك بانكەكان، لەتەك پىكخراۋەكان، لەتەك كارى ياساغ و شەپانگىزى و
زۆر شتى تر. ئەۋمولكانەى ھەيەتى، ھەزو ئارەزوۋەكانى، سەربەچ
ئايىنىكە، لەتەك سىكسدا چۆنە، ھەر ھەموو ئەۋانەش لەپى گۆگلەۋە
تاۋتۋى دەكەين. ھەر ھەموو ئەۋگرتەى فىدىۋىيى و چاتانەى كە
لەكۆمپىوتەر داىگرتوون، ھەموو ئەۋانەش كە لەمۆبايل كراون، لەكۆتايىدا
ھەموو ئەۋ زانىارىيەنە خۆى لەپى كۆمپىوتەر و مۆبايلەۋە پىي گەياندوۋىن.
گەۋرەم بەكورتى .. ئەۋەى دەتەۋىت لەچاۋتروكانىكا دىتە بەر دەستت،
تەنانت ئەگەر زانىارى لەسەر سەرۋكى ولاتانىشدا بىت!

ئىدى پاشاى مەزىمان.. بۆ ئەۋەى بىيىتەۋە ناۋمان ھىچ بەربەستىكت
لەبەردەمدا نىيە. ھەموو جىھان لەچاۋەپۋانى تۆدان، ھەرچىت دەۋىت بۆتمان
ئامادە كىدوۋە، ناسنامەۋ زانىارىيى تەۋاۋى كەسەكان، كۆمپانىياكان، بارى
ئابورىيى جىھان، بارى سەربازى و ھەۋالگىرى و ھەر ھەموو بۋارەكان،
ھەرچىيەك لەنەيىنى سەرگۆى زەۋى ھەيە لەبن دەستت دەبىت، دەزگەكان
و بازىرگانى و دۆخى ئارامى. ھەر ھەموو لەژىر دەستتدا دەبىت، بەس ۋەرەۋە
ناۋمان.

ئەى مەزنى ھەموو دىنيا، پىم بدە بەناۋى خۆتەۋە بانگت بكەم، ئەى ئەۋ
كەسە مەزنى ھەر ھەموو دىنيا كىرۋوشت بۆ دەبەن، ناۋت دەبىتە
فريادگوزارى جىھان، ھەر تۆ مەسىحىت و ھەرتۆ دىلۋىزىت.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

ناوی تۆ فێری کردین بەگەردەو مەزن ناوت ببەین، ئەنتیخریستۆس
ناویکی درەوشاوەیە، بەشیوەزاری لاتینی بەلامانەو زۆر دەگەییئت.
لاتینی سەرچاوەی زمانەکانە، ناوی تۆ لای ئەوانە ی بەزمانی عیبری گفتوگو
دەکەن (هاماشیاح)، بەزمانەکانی پۆژاوا بە ئەنتی کرایس ناودیئرت دەکەن،
ئەوانە ی زمانی خۆرەلاتییەکان قسە دەکەن بەمەسیح ناوت دەبەن...
مەسیحی جادووگەر.

تەواو

هەست بە غەلبە غەلبێک دەکەم، نازانم قەرە قەری خەلکە یا
ئەهریمەنەکانە. هەموو ئەو جادووانە کوێربوونەو کە دروستم کردبوون تا
بمپاریزن. هاوێ من لەدواين ساتەکانی ژيانمدا، لیم تێدەگەیت؟ زانیت
بۆچی دەیانەوێ هەیکەلی پیروژ (نزرگا) سولیمان بنیاتبنێنەو؟ ئایا
مەسیحی دڵسۆز کێیە کە چاوەپوانی دەکەن؟

ئەو مەسیحی جادووگەرە، ئەو ناو نییە نازناوە، تەنانەت تا
هەنووکەش کەس نازانیی ناوی چییە. وەک چۆن هەمووم بۆت باسکردووە،
ئەوان دان بەخوداش ناهێنن، باوەرپیشیان بەمەسیحی دڵسۆز هەرنییە، ئەو
خواوەندە ی ئەوان دەپەرستن، هەلگری پووناکییە، ئەو لۆسیفەری
ئەهریمەن، لەبری مەسیح دەیانەوێ بێتە خوارەو، مەسیحی جادووگەر، تا
فەرمانپەرەویی هەموو جیهان بکات، ئەهریمەنەکان ئازاد بکات. ئێستا زانیت

ئەو ھەيكەلەي باسيان لىۋە كىرىپتۇ، بوونى ھەروھمە و خۇيان
دايانھىناۋە، گوايە ئەو ھەيكەلە لەسەر شىۋەي ئەستىرەي شەش لايە،
ئەستىرەي شەيتانى بەناۋ بانگە بەدرۆ دەللىن .. ئەستىرەي داود...
پىغەمبەر داود ھىچ پەيۋەندى پىۋە نىە .

لىم دەپرسىت (سەباي) كىيە ؟ باشە ئەويشت پى دەلىم .. ئەو
ئەھرىمەنەيە كە لەفەرموودەكانى (مەمەد)دا ناۋى ھاتوۋە، ناۋىشى...

غەلبە غەلبەكە زىاتر بوو، تا دەھات قەرەقەرەكان زۆرتەر دەبوون،
لەبەردەم دەرگاي ژوورە بچوۋكەكەم ھەرايانە، كاتم بەدەستەۋە نەماۋە
(سەباي)ت پى بناسىنم، ئەگەر باۋەپىش ناكەيت، شتى
لەسەر(NSA)بخوینەۋە، لەسەر (information Awareness
office) بخوینەۋە لەسەر...

تەماشاي دەرگام كرد، دەزانم ئەمە دوا تەماشا كردنە، وا ھاتن. ھەر
كەسىك گەيشتىت بە پلەي بالاي ماسۋىيەت و بىھويت تيا دەربچىت،
دەيكوژن. ئەو شتە لەشەرىعتى ئەواندا نىيە، ئەي بنىادەم ئەي ئەو
كەسەي ئەم دىرپانە دەخوینىتەۋە، من مالتاۋا، بىرت بىت دواي خویندەۋەي
ئەم كىتەبە بىسووتىنەت، ھاورىم بىسووتىنە بەر لەۋەي دەستى بەسەرا
بگرن، تا بەدووتا نەگەرپن، بىسووتىنە. ئەۋەتا دەمبەن، دوور لەژوورەكەم
دەمبەن. بىسووتىنە، ۋەلى رستەكان لەمىشكتدا كۆپى كىرىت، كەس
ھەلتەنەخەلەتتىت. نەكەي ھەلبخەلەتتىت. ناۋىشم چاك لەبىرت بى. بۆبى
فرانك

پۆزى دواتر ھەۋالىك لەپۆژنامەكانەۋە:

د. ئەحمەد خالید مستەفا

تاوانیکی قیزەون.. لەکوشتنی گەنجیکی ئەمریکی بەناوی بۆبی فرانک، دانیشتووی شیکاگۆ، لەحەمامدا بەترشەلۆکی خەست (تیزاب) توینراوەتەو. ئەو گەنجە لەخانوادەیەکی جوولەکەیی ناوکاری ئەمریکایە. بەپێی پرۆپاگەندەکان ئەندامیکی پیشکەوتووی ریکخراوی (ئیلۆمیناتی)بوو، وەلێ کەس راستی ئەو هەوالەیی نەدرکاند، بەتایبەت ئەو پیلانانە دەستی گەرەیی لەپشتەوێ، بۆیە کەس راستییەکی نازانیت. دەنگۆی ئەو بۆبوووەتەو کە ریکخراوەکەیی خۆی لەناوی بردوو، چونکە ویستبووی لێی بکشیتەو و نەینییەکانیان ئاشکرا بکات. ئەوێ پالپشتی قسەکانی دەکرد، ئەو شتومەکانەیی کە جادووگەرەکان بەکاریان دەهینا، وەلێ پشکنەری ئاسایش لەشیکاگۆ (پکس واتسۆن) توانی بکوژەکان دەستگیر بکات، هەردوو بکوژەکەش دانیان بەتاوانەکەدا هیناوە، وەلێ ئەوانیش نەیانبردا ئەو باری ریکخراوەکەیی پێوە بگلێنن، تاوانەکەیان نابوو سەر خۆیان و بەس.

واپێدەچیت دەسەلاتیکی نەزانراو پارێزەر (کلارنس دارۆ)ی پاسپاردبیت بۆ پارێزگاری لەهەردوو بکوژەکە، کە بەتواناترین پارێزەرە لە ولاتە یەکگرتوووەکانی ئەمریکا. لەکاتی دادگاییشدا نەیاندههشت (پکس واتسۆن) ئامادەیی دانیشتنەکان بیت، تەنانەت نەیاندههشت پوژی دادگاییکردنەکە لەشیکاگۆش بیت، بەبیانویی ئەوێ بەرتیلی لەخانوادەیی بۆبی وەرگرتوو. دواجار (واتسۆن)یان لەدەزگای پۆلیس بەیەکجاری دوور خستەو، داواکەشیان داخست، بەو ئاوايەیی هەولدانیکبوو بۆ تۆلەسەندنەو لە بۆبی بەهۆی گیروگرفتی داراییەو.

ئەنتىخرىستۇس

ئەو دەي سەير بوو، لە ژوور دەكەي بۆي و بەسەر مێژەكە يەوە كۆمە ئێك
كارتی پەرته وازە لێرەو لەوێ بڵاویبوو، وەلێ سێ كارت بە پێكۆپێك
بەسەر مێژەكەو پێزكراوون.

کارتی به که م... کارتیکه له سه‌ری نووسراوه... ده‌ردی نه‌هریمه‌نه‌کان،
وینه‌ی نه‌هریمه‌نگه‌لیکی قیژه‌ون و ناشیرینی به‌سه‌ره‌وه‌یه، شه‌قامه‌کانیان
پرکردوه، به‌دارته‌له‌کانه‌وه‌ خو‌یان هه‌لواسیوه، سه‌ریانه‌کانیان پرکردوه و
به‌حه‌واوه‌ ده‌فرین، شه‌یتانگه‌لیکی زور ناشیرین و توقینه‌رن.

کارتی دووم.. له سهری نووسراوه (بیگ فوت big foot)
 بوونه وهریکی قژ دریژی به سهره وهیه، نه مریکیه کان به (پی زل)ه ناودیریان
 ده کرد.

کارتی سیئیم... له سهری نووسراوه مه سیحی جادوگر، وینهی
پاشایه کی به سهره وه یه، له بیرم ند ده چیت و تاجیکیشی به سهره وه یه.
که س له پیزکردنی نه و کارتانه سهری دهرنه ده چوو، که چی له جیهانی
نیمه دا نه شونمای ده کرد، نه وه...

به‌شی سیازده‌هه‌م

مه‌زئمان.. کو‌ری مه‌زئمان

۱۸۰۰ پٚش زایین _ ۲۰ پاش زایین

پٚنج بووین.. شه‌شه‌ممان لۆسیفه‌ر

شه‌ش بووین.. حه‌وته‌میش مه‌زئمان

کو‌ری مه‌زئمان

له ئٚمه به‌ولاوه که‌س له‌مه‌ر مه‌زن^۱ و کو‌ری مه‌زئمان نازانیت.

ئه‌ی بنیاده‌م کاتی ئه‌وه هاتووه هه‌موو شتیک بزانیته. خویندنه‌وه‌ت تا
ئٚره به‌لامانه‌وه هیچ ناگه‌یی‌نیت، ئه‌وه‌ش بزانه دوا‌ی ئه‌وه‌ی حال‌ی ده‌بیته
ده‌مریت و دوا‌ی ئه‌وه‌ی ده‌مریت حال‌ی ده‌بیته. وه‌لی هیچ جیاوازییه‌ک نییه
ئٚستا بزانیته یا دوا‌ی ئه‌وه‌ی تٚده‌گه‌یت ده‌مریت. ئه‌گه‌ر له‌قسه‌کانم حال‌ی
نابیت، ئه‌وه‌م به‌ولاوه نامۆ نییه، چونکه ئه‌وانه‌ی قسه‌ت له‌ته‌کا ده‌که‌ن

^۱ که‌وره.

ئەنتىخرىستۇس

ئەھرىمەنەكان، ھەر وەك قەلەپرەش بەدەورتەو ھەلدەفېن و دەچنە
خوینتەو. ئىمە خىوى^۱ توقىنەرنىن، وەلى بوونەو ەرىكى جوانىشىن،
جوانىيەك نەتبىنيو ە و نايىبىنت.

ئەگەر باو ەرم پى ناكەيت...

ئىمە شتەگەلىكىن ناتوانىت لەدەست سزامان ھەلبىت، بۆ كوى پىۋىت
ئىمە بەردەوام لەتەكتاين، بەگالتەى مەزانە و بەراستە بۆ بن دنيا پىۋىت
لەگەلتىن، نەك وەك ئەو ەى خواكەتان دەيلت. ئەگەر بمانەوى بىكوزىن
دەتكوزىن، بىشمانەوىت زىندووت بىكەينەو ە دىكەين. لەھەر كويىەك بىت
دەتبىنىن، گويمان لىتە، واش نەزانىت زۆر زىرەكىت و نەينىيەكانمان ئاشكرا
دەكەيت، نەخەلەتابىت و ابىر بىكەيتەو ە. با لەو ە زىاترت پى بلىم..
بەرلەو ەى بەنياز بىت ھەر شتىك بىكەيت، ئىمە پى دەزانىن، لەناخىشەو ە
قسە لەتەك خۆت بىكەيت ئىمە دەبىسىن. ئەو ەش بزەنە دۆزەخى ئىمە
دۆزەخىكى راستەقىنەيە.

دەگويمان لىبگرە دواين سەرىردەى خۆمانت لەتەكا بۆ بگىرپىنەو ە و
دواسەرىردەى تۆش لەتەكمانا دەبىت.

ماستىم ئەھرىمەنى جوولەكە گوتى:

شانازى ئامادەى لەداىكبوونى مەزنەكەمان و ھاتنە دونىاي گەورەمان و
بىرمەندىي ئەنتىخرىستۇسى مەزىمان دەكەم. لەسەردەمى فىرەونى موسا

^۱ تارمايى، بوونەو ەرى ناديار، جىنۆكە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

بەسەر ئاکنجییه کانی^۱ ئەوێ ئیسپرائیلدا دەفریم، خانووەگە لێکی هەژارنشین بوون. فیرعەونی موسا هەرچی لەدایکبووی نۆرینه بوو لەسالیکیدا دەیکوشتن، بۆسالی ئاییندە لێیان دەگەرا، ئەویش بۆ ئەوێ وەچەو رەچە لەکیان کوێر نەبیتهو و خزمەتیان بکەن. ئەوسالێ بۆ کوشتن نەبوو، من بەعەباکەمەو بەسەریاندا دەفریم، تا خۆم بەخانویەکا کرد. مایکی دەستکورت و نەدار بوون، وەلی ئەو ماله لەلام زۆر پیروژ بوو، هەر ئەو خانووە بوو کە مەزنان تیا لەدایکبوو، لەدایکبوونی ئەنتیخریستۆس.

باوکی پیاویکی جوولەکە لوت درێژبوو، دایکیشی ئافەرەتیکی جوولەکە کەتەبوو، سینەیهکی بەرز و دووبالی درێژی هەبوو، سی سال بوو هاوسەرگیریان کردبوو، منداڵیان نەبیوو، پێدەچوو لەسکوزا بی ئومیدبووبن. ناتوانم تەواوی وردەکارییه کانت بۆ بگێرمەو، چونکە هەق نییه هی وەک تۆ بیزانیت، ئەوێ نەبەسە پیتی رابگەینم ئەو ژنە جوولەکەیه شەوی لەشەوان ستاری^۲ نابیت و بەسەر جیوبانەکە هی هەر دەتلایهو، ئیدی خەوالو دەبییت و خەون بەپیاویکی نامۆو دەبینیت، دیتە سەر جیوبانەکە هی و لەتوماوێکە به لەشیا دەکات، چون ئەوێ تیشکی ئاگریکی به لەشیا کردبیت، خۆم ئەو پاستییەم بەچاوی خۆم بینی.

لەپاستیدا ئەو ئافەرەتە کەتەیه کە لەنێو جیوبانەکیددا دەتلایهو، میژدە لوت درێژەکەشی لەژوورەکە جادووی شەیتانی بەژوورەکەدا دەکرد. ئەوێ لەماوێ جادووەگەرییه کەدا پوویدا ئەستەمە هی وەک تۆ لێی حالی

^۱ ماله کانی، خانووە کانی.

^۲ ئارامی، مێژور.

ئەنتىخريستۇس

بىت. پاش تىپەربوونى كاترۇمىرىك و خويندەنەۋەى مىردى ژنەكە بۇ جادوۋەكەى چىن چىن ئارەقەيان دەردەدا، لەپرگەۋرەكەمان ھاتە خوارەۋە تا خەلاتىكى مەزنىان بكات. لۇسىفەرى مەزنىان دابەزىيە ئەۋ خانوۋە تا پىرۋى بكات، تەماشاي ناۋگەلى پىرۋى ژنەكەى كرد، ئاۋى پىرۋى خۋى پزانده گيانىيەۋە، ئەۋجا بە خۇشحالىيەۋە ھەستا، مىردە لوت درىژەكەشى لەجادوۋەكەى ببوۋەۋە. ھەرچى شۋىنەۋارىك بوو لەژوۋرەكە سىرپىيەۋە، ھەرچى ژنە جوۋلەكە كەتەكەش بوو لەخەنەكەى بوۋبوۋەۋە و چوۋبوۋە دۇخى لەخۇچوون. لەخۇچوونىكى پىرۋانە.

ئا بەۋ شىۋەيە رىساي پىرۋ لەنىۋان لۇسىفەرى مەزنىان و ئافرەتە جوۋەكە كرا. ژنىك سكى پىرپىو، لەخۋى وايە كوپى خۋىتەى، ۋەلى كوپى ئەھرىمەن بوو، ئەنتىخريستۇس بوو. ئەۋ سىكپىيە پىرۋزىن سىكپىبوو لەسەرگۋى زەۋى كە كرا. دوانزە مانگ بە دلەلەنجان و ژان و ئازارەۋە بوو، دۋاى تەۋاۋبوونى ماۋەى سىكەكەى بەۋ پەپى جوانى و پىرۋىسى كوپى مەزنىان لەدايكبوو.

ئەۋ ھەراۋ زەنايەى دەرەۋە دەزانى چىيە، ئەۋە جەندرمەكانى فىرەۋنن مال بەمالى جوۋلەكەكانى ئىسپرائىل دەگەپىن، ھەر لەدايكبوۋەكى تازەى ئەمسال دەبىت بكوژىت. ئىمە لەۋ سالەداين كە زابىندەى نىرىنەيان دەكۈشت. ئافرەتە كەتەكە كۆرپەكەى نايە ژىر كراسەكەى و بەرەۋ چىپاكان ھەلەت، لەتاۋ كۆرپەكەى دانى بەخۇيدا گرت ئەۋ رىگاسەختە بىرېت، تا بە ئەشكەۋتىك گەيشت، بەشۋىننىكى پارىزراۋى زانى، كۆرپەكەى تيا قايم كرد و گەراپەۋە، بەۋ ئاۋايەى بەين نابەينىك بۇ شىردانى سەرى لى بداتەۋە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

لەوێ بە جێهێشت و بۆ مالهوه گه پایهوه. دواتر که چووهوه بۆ
سهردانی کۆرپهکهی تا شیر و پیدات، کۆرپهکهی نه بینیهوه، دهستی
به گریان و هاوار کرد، نهیده زانی فریشته فریای که وتوووه بۆ شوینیکی
باشتر بردووانه، ئه ویش (جبریل)ی گه وره ی فریشته کان بوو، که وته
په روه رده کردنی، به رده وام ههنگوین و شیر و پۆنی ساغی ویده دا، تا
که وره بوو، بوو به پیاویکی تهواو. گه وره م تۆ چه ند مه زنیته.. چه ند
که وره یت.

دراکۆلای شەیتانی ئادەمیزاد بە ناویانگ دەلێت:

وهك ئەهریمه نه کانیتەر شه پرهمه ندو به ختی ئه و هم نه بوو به دوا ی میژوی
که وره که م بم، وه لی ئه و به خته م هه بوو چه ند جارێک ببینم، له بهر ئه وه ی
چاوی بازم هه بوو و ده توانم زۆر به وردی بۆ ئه وانه ی نه یان بینوه و
به په رۆشی ببینین بۆیان وه سف بکه م.

" پیاویکی جهسته توندو تۆل و چوارشانه ی به هیز، به ژن و بالای درێژ
نه بوو، زیاتر به لای کورتی بوو، وهك قه وقازییه کان سووره بوو، پرچیکی
درێژو لوولی هه بوو، لاقی کراوه بوو، خه سلته ی بنیاده م و جنۆکه ی له خۆ
گرتبوو، بۆیه وهك په شه با له سه ر زه وی تیژپه و بوو، ده یتوانی مرۆف و
جنۆکه و فریشته و شەیتانه کانیش ببینیت، هه ره موو ئه وانیش ده یان بینی،
له سه ر ده می فیرعه ونه وه تا کۆتایی دنیا ده ژیت، نه پیر ده بیته
نه په ککه وته یش ده بیته، ئه و گه وره ی جنۆکه و شەیتانه کانه، که س گه وره ی
ئه و نییه له لۆسیقه ری باوکی زیاتر، له کۆتایی دنیا ده بیته گه وره ی
ئاده میزاد."

كەللەي سەرى شىۋىيەكى ھەيە دەلىي كەللەي مارە. نازانم چۆن بۆتى
نزيكتر بىكەمەۋە، تا مېشكت وەرى بگريّت. بۆ خۆم وام دەھاتە بەرچاۋ، جا
نازانم تۆ چۆنى لى دەگەيت؟

باقۇمىتى ئەھرىمەن پەرستراۋى سوارچاكانى ھەيكەل دەلىت:

"گەرەي مەزىمان لەمىسرو سەردەمى فیرەوندا ژيا و فیرى
زانبارییهك بوو، مېشكى مړوځ و جنۆكان بۆيان ھەلنەدەگىرا، تەنھا عەقلى
مەزىمان دەتوانیّت ئەو ھەموو زانبارییانە لەخۆ بگريّت، لۆسیقەرى باۋكى
فیرى ئەو ھەموو زانبارییهى كړدبوو. ناتوانم ھەموو بەسەرھاتى ژيانى
ئەنتىخىرىستۇسى مەزىمان لەمىسردا بگيرمەۋە، ۋەلى دەتوانم بلېم كاتى
فیرى گەشتى دەريا بوو، برباریدا لەمىسرى فیرەونەۋە بەدەريادا بپوات و
جیھان بەسەر بکات، ما بەنيو ولاتان و گەلانى دنياډا بگريّت، تا لەيەمەن
ويستا، پىك لەدوورگەيەك ناۋىكى سەيرى ھەبوو. دوورگەي (حەنىش) يا
دوورگەي مارەكە، دواتر ئەۋى بوو بەشوین و جنشینی بەردەوامى.

لەسەردەمى فیرەوندا، فیرەونە مىسرىيەكان خەرىكى ئامادەكردنى
كەشتییهكى مەزن بوون، تا بەگەشتیكى دەرياییدا بپۆن، پینچ سەد زەلامى
ئازا و دەرياوانى شارەزايان خستە سەر كەشتییهكە. ئەو گروپە دەرياووانانە
لەگەشتەكەياندا بوون، زریانىك ھەلىكرد و كەشتییهكەي بەھەۋەسى خۆى
دەھیناۋ دەبرد، تا لەناۋەندى دەرياكەدا بەر بەردىكى گەرەكەوت،
كەشتییهكە نوقووم بوو، ئەوانەي بەسەريیەۋە بوو، ھەموو خنكان، تەنھا
يەك زەلام نەبیّت، خۆى بە تەختە دارىكى سەرئاۋكەوتوۋەۋە گرت،
شەپۆلەكان ھینايان و بردیان، ۋەلى بەسەر دارەكەۋە توند خۆى گرنوۋ،

د. نهحمه د خاليد مستهفا

سى پوژ به بان ته خته داره كه وه بوو، تا شه پوله كان له كه نارى^۱ ده رياكه
نزيك دوورگه يه ك له ننگه رى پيگرت.

زه لاهه كه له كه نار دوورگه كه به ناگا هاته وه، به سهر لميكي گهرمدا
كه وتبوو. چاوى له ناو دوورگه كه برى، جوانى دوورگه كه ي به لاهه سهر بوو،
نه و شوين نه مابوو نه ييبيبييت، وه لى دوورگه كه شتيكي جياواز بوو،
دوورگه يه ك پرېوو له بالنده و گيانه وه و ناژهل، ميوه هره مه پرسه، ميوه ي
تياوو پيشتر نه ييبيبيو، ده ستي به پراو كړنى ناژهل كړد، ته نانه ت ماسيشي
پراو ده كړد، به هوى پرگار يوونيه وه قوربانى بو خوا وه ندى ميسر پيشكه ش
ده كړد.

له پر زه وى كه وته له رزين، داره كان به لادا ده هاتن و ده چوون، پياويكي
لى ده ركوت، پوښاك يكي ئالتوونى جوانى له به ردا بوو، لى سله ميه وه و
ترسا. نه و پياوه فیرعه ونييه نه يده زانى به كه م كه سه پى ناو ته سهر نه و
دوورگه يه .. دوورگه ي نه نتيخريستوس.

كه وره م به ده نكيكي نيړانه توند گوتى:

- له چ خاك يكه وه هاتوويت؟

ده رياوانه كه به ترسه وه به رسفى^۲ دايه وه و گوتى:

^۱ قه راخ، ليو.

^۲ وه لام.

ئەنتىخريستۇس

- لەخاكى مىسرەو ھاتووم، لەتەك ھاوئەلەكانم بەگەشتىكى دەرياوانى دەرچووبووين، دەريا لىمان توورەبوو، كەشتىيەكەى بە بەردىكدا دايىن و نوقووم بوو، ھەموويان خنكان، تەنھا من تيا دەرچووم.

گەرەم بەدەنگىكى ھىمانە پىي گوت:

- كاكەى مىسرى مەترسە، تۆ لەم دوورگەيە پارىزراويت، تۆ ئەو كەسە بژاردەيەيت كە لەو كارەساتە پزگارت بوو، ئەگەرچى پياويلكى مەزن بوون، وەلى تۆ ئەى مىسرى تەنھا بژاردەى ئەو پزگاربوونە بوويت.

دەرياوانەكە پىي گوت:

- ئەى پياوى بەھىز تۆ كوئىندەريت؟

گەرەم ئەنتىخريستۇس پىي گوت:

- گوئى بەمن مەدە كوئىندەريم، دەتوانىت بە مار ناودىرم بگەيت. لەسەر ئەم دوورگەيە خەفتا ھاوړىم ھەبوون، پىكەو ھەژيان، وەلى كلكە ئەستىرە^۱ بەسەرياندا بارى و ھەموويانى سووتاند، تەنھا من و ئەم كچە بچكۆلەيە پزگارمان بوو.

دەرياوانەكە گوتى:

- ئەى مار واپىدەچىت تۆش وەك من بەختەوەر بيت، كە پزگارت بوو.

گەرەم ئەنتىخريستۇس بىزەيەك گرتى بەدەرياوانەكەى گوت:

^۱ بلىسە.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

- ئەي ميسرى تواناي پيشبينيکردنم ههيه، دواي چوار مانگ
كەشتييهكت بۆ ديت و دەتگەرپننپتهوه ولاتي خۆت.

دەرياوانهكه به وقسهيه دلخۆش بوو، وهلي باوهپيشي نهدهکرد، بۆيه
دووباره ليي پرسى:

- ئەي پياوي چاك بهراسته؟ سويند بهخواوهندي مهزن ئەگهروا
دەرچوو، بيمهوه سەردانيت و خەلاتي زۆرت لەميسرهوه بۆ بپنم.

گهورهه ئەنتيخريستۆس پيکهني و گوتي:

- لەم دوورگهيه پئويستم بههيج نيه تۆ ئامادهي بکهيت. هۆ ئەي
ميسرى چاك بزانه ههركه لەم دوورگهيه دەرچوويت ناتوانيت بۆي
بگەرپنپتهوه، ئەم دوورگهيه دواي تۆ ون دەبيت، تهنه بۆ ليقهوماويکي تری
وهك تۆ پهيدا دەبيتهوه.

گهورهه ئەنتيخريستۆس بهردهوام بوو لهقسهکردن و گوتي:

- ئەي ميسرى ههركه گهراپتهوه ولاتهکەي خۆت، بۆت نيهه بلپيت
چاوت به ئادهميزاديکي تر کهوتوه، بهلکو بلي چاوت به ماريک کهوت.
ئەوهي باوهپت پيکات با بيکات، ئەوهشي باوهپت پينکات، با هه
نهکات.

دەرياوانهكه گوتي:

- ئەي مار چۆنت دهويت با وابيت.

پاش چوار مانگ كەشتىيەك گەيشتە دورگەكە . ئەنتىخريستۇسى مەزن خەلات و ديارىيەكى زۆرى بەدەرياوانەكە دا ، لە خشل و زىپ و زىو و عاج و كلى چاوان و بۆن و بخورو گىاي سىنەمۆكى و بەھارات و تەختەدار تەنانت لە ئازەلەكانىشى ویدا وەكو مەيمون وزەپافە بۆ ولاتەكەى خۆى بىباتەو . كەشتى گەپانەوەكە بۆ مىسر دوو مانگ بەپۆو بوون . لەدوورەو چاوى برپىووە دورگەكە تا دەھات كالتىر دەبوووە ، تا بەتەواوى ونبوو .

دواى گەپانەوەى دەرياوانەكە بۆ ولاتى مىسر ، بەسەرھاتەكەى بۆ وەزىر گىپراپەو ، ئەویش لەپى خۆيەو بەسەرھاتى دەرياوانەكەى بۆ فىرەون گىپراپەو . فىرەون فەرمانى بەسەرۆك نووسەرانى (ئاموون ئاموونا) دا لەسەر زەل (البردى) بىنووسنەو ، دەرياوانەكەشى بە پلەيەكى بەرز لەكۆشك دامەزراند . لەكۆشكى فىرەون وەك گەورەى فەرمانبەرانى كۆشك لەبرى ئەو گەشتە سەختەى و ئەو ديارىيانەى بۆ فىرەون ھىنا بوو ، دەست بەكار بوو .

ئەى مەرۆف ئەو دەستنووسەى لەسەر زەل و لەسەردەمى نویدا خویندووتەتەو ، كە بەناونىشانى (بەسەرھاتى دەرياوانە ونبوو) ئەگەر لىلى حالى نەبووتە ، پاستىيەكەى كە ئەنتىخريستۇس باس لەو حەفتا ھاوہلەى دەكات ، كە بەردە ئەستىرە گىردارەكانيان بەسەرا بارى و سووتان ، ئەوانە ھەر ھەموويان شەيتان بوون ، لەبەردەست گەورەم ئەنتىخريستۇس دا بوون . گەورەم دركى بەو كەردبوو خودا لەنەوەى ئىسرائىل پىغەمبەرەك دەنیرىت ، بەو زۆر نىگەرەن بوو ، فەرمانى بە ئەھرىمەنەكانى ھاوہلى دا بچنە ئاسمان و ئەو ھەوالە سەح بكەنەو و بزەنن ئەو پىغەمبەرەكەى

د. ئەحمەد خالید مستەفا

سەرھەڵدەدات، ئاسمان کلکە ئەستیرە ی گراوی بە سەریانان باراند و
هەموویانی سووتاندن. ئەو پیغەمبەرە ی لە دایکبوو موسا بوو. هەرچی
ئەنتیخریستۆس بوو لە سەر دوورگە کە تەنها ئەو کچە بچکۆلەییە لە تەکا
مابوو، ئەو کچەش (سەبای) ئەهریمەن^۱ بوو.

سێرپنتی مار ئەهریمەن دەلیت:

بۆ دیمەنیکی زۆر مەزنی نیو دیمەنەکانی سەر زەویتان دەبەم، دیمەنی
موسا کە بە دارعەساکی پووبارەکی شەق کرد، بە شیک بۆ لای پاست و
بەشەکی تریشی بۆ لای چەپ، چون دوو تافگە ی کە لە بەرزییەو بێنە
خوارەو، دیمەنی ک دەمانەوێت هەر وەک خۆی چۆن بوو وای بخەینە
میشکەو، بەو ئاوازی هەرچی دەرھینەرەکانی ھۆلیوودە کۆ ببنەو بۆ
دەرھینانی ئەو ساتە ی موسا بە دارعەساکی پووبارەکی شەق دەکات.
موسا پیشپەرەوی قەومەکی دەکات و بە ناوەندی پووبارە شەق کراوە کە
لێلیان دەپەریتەو، چاوم لێبوو گەرەم ئەنتیخریستۆس ھاوشان موسا
پیشپەرەوی خەلکەکی دەکرد. کاتی مەزنان زانی ئەو پیغەمبەرە نێردراو
موسایە، سووریو دابەزیتە گۆرەپانی ململانێی لە ناو قەومەکی خۆی.
لە تەک نەوێ ئیسپانیلییەکان تەماشای ئەو پووداوەم دەکرد، چاوم لێبوو
گەرەم ئەنتیخریستۆس کاریکی سەر سوپینەری دەکرد، گەرەم چاوی بە
(جبریل) کەوت بە سەر ئەسپە ئەفسانەییە کە یەو لە پیشپەرە ی موساوە
دەپۆشت، هەرچی گەرەم ئەنتیخریستۆس بوو چاوی لە شوین پیی
ئەسپە کە بریبوو، بە بن نالی ئەسپە کەو خاکە کە سەوز دەبوو وە. تەنها

^۱ شەیتان.

ئەنتىخريستۇس

ئەنتىخريستۇس بوو جبرىلى دەبىنى و دەيناسىيەو، چونكە لەسەر دەستى
ئەو گەرە بېو، گلە پووتەكەى شوپن پىيى ئەسپەكە سەوز دەبوو،
ئەنتىخريستۇس داچەمىيەو و مشتىك لەو گلەى نايە توورەكەكەيەو، زانى
سىحرىكى تىايە.

پاش پەرينەو، يان لەچەمى پووبارەكە بەرەو بىابان كەوتنە پى بەو
مەبەستەى بەخاكى فەلەستىن بگەن. بە دەم كاروانەكەو، چاويان بەقەومىك
كەوت بەردەوام لە خواوەند پەرستىدا بوون، بە موسايان گوت:

– ئەى موسا.. خواوەندىكمان بۇ دانى وەك ئەوانە بىپەرستىن.

موسا بەتوورەيەو، گوتى:

– ئىو، قەومىكى گەمژەن، ناتانەو، تىبگەن، ئەو قەومە سەريان
لەخويان شىواندو، پۆزى دىت خودا لەناويان دەبات، بىجگە لەخودا
كەسىكى ترتان دەو، تىبگەن بەخواوەند، كە بەر لەساتىك ئىو، لەدەست
زولمى فەرەون پزگار كرد؟

ئەنتىخريستۇس ئەو دىمەنەى بىنى و زۆرىش پىيى سەرسام بوو، تا ئەو
پۆزە هات و موسا بۇ كىوى (توور) پۆشت تا لەتەك خوداكەى قسان بكات.
موسا بەقەومەكەى راگەياند چوونەكەى سى پۆز دەخايەنيت و دەگەپتەو.
هاروونى براى لەجىي خوى دانا. سى پۆزەكە تەواو بوو، موسا دەرەكەوت،
چەند پۆزىكى تىشى بەسەر چوو، هەر دەرەكەوت. ئا لەویدا گەرەم
ئەنتىخريستۇس بەهەلى زانى و ما بەزىرەكى و دانايى ئەو، لەبۇخوى
بقرىتەو.

پووی لیکردن و گوتی:

- ئەی قەوم ئەو ئالتوونانە میسرییەکان بە قەرز و پیاوندان بۆمی کۆبکەنەو، ئەوێ بە هەلگرتنی پیتان حەرامە، من لە کۆلتانی دەکەمەو.

میسرییەکان هەرچی زێڕی بوو لە بەردەم گەورەم دایاننا، ئەویش بە توانەوێ پەیکەری گوێرەکە یەکی^۱ لێ درووست کرد. نە مزانی گەورەم ئەنتیخریستۆس هونەرماندیشە. ئەوجا دەستی لەناو توورەگە نا و ئەو مشتە خۆلە ی ژێر نالی ئەسپەکی جبریلی دەرھینا و پڕژاندییە سەر پەیکەری گوێرەکە ئالتوونییەکە. پەیکەرە زێڕینەکە پۆحی وەبەر کراو زیندوو بوو. دیمەنیکی سەیر بوو هەمووانی سەرسام کرد، تەنانەت بۆ خۆیشم باوەڕم نەکرد. ئەوجا خەڵکەکە کە چاویان بەو پووداوە کەوت، سام دایگرتن و چاوشیان ئەبلەق بوو. ئەودەم گەورەم ئەنتیخریستۆس بە هەلی زانی و گوتی:

- موسا پۆیشت و نەیزانی خواوەندەکە ی لێرەیه .. ئەی خەڵکینە ئەمە خواوەندتانە و خواوەندی من و موساشە، کپنووشی بۆ بەرن.

هەر هەموو کپنووشیان بۆ برد و بە دەوریدا سوورپانەو. هاروون تەواو نیگەرانی بوو، پیاواندا دابەزی و گوتی:

- ئەی قەوم چیتان بە سەر هات، باوەڕتان بەخودا بیست، ئەو جادووە لێیگەرین، بە فەرمانی من بکەن.

خەڵکە گوتیان:

^۱ جوانەگا.

ئەنتىخريستۇس

- نەخىر لىرە ناپۆين، ئىمە لىرە بەردەوام دەبين، تا موسا دەگەپىتەو.

موسا گەراپەو، كە چاوى بەگوپىرەكە ئالتوونىيەكە كەوت و خەلكەكەشى بىنى كرنووشى بۆ دەبەن، حەپەسا، تووپەبوونىك تووپەبوو نەبىتەو. موسا ھەندى نووسراوى سەر لەوحى پىبوو كە خودا پىي نووسىبوو، لەوحەكانى فرىدت و شكان، لەوحى گلەين بوو. ھاواری بەسەر قەومەكەيدا كرد و گوتى:

- ئەي قەوم چىتان بەسەر ھاتوو، خودا پەيمانى وىدان، پەيمانەكەى خودا زۆرى پىنەچوو، يا دەتانەوئى خودا غەزەبتان لى بگريت. قەومەكەى گوتيان:

- ئىمە ھەرچى ئالتوونى مىسر بوو كۆمانكردهو لەژىر پىي ئەم پياو (سامرى) يە فرىمان دا، گومپاى كردين.

ئەوجا بەتووندى پىشى^۱ ھاروونى براى گرت و پىي گوت:

- ھاروون چىت لىھاتوو؟ فەرمانى منت شكاند.

ھاروون گوتى:

- براكەم پىشم مەگرە، قسەم پىمەكە، ترسام پىمبلىت دواى تۆ نەوہى ئىسپرائىلم تەرتەو وەرتە^۲ كرديت، ئەم سامرىيە وايلىكردن.

^۱ پدين.

^۲ تەفرىقە، جياكردەو.

|| د. ئەحمەد خالید مستەفا

موسا وازی لە ھاروون ھینا و پووی لە ئەنتیخریستۆس کرد، کە ئیسپرائیلییەکان بە سامری ناوێریان دەکرد. سامری لە کولتوری ئیسپرائیل بە مانای کەسیکی نامۆ دیت، لە ھەمان کاتدا بە لایانە وە گرنگە . ئەو پووی بە پوویوونە وە موسا بوو لە تەك ئەنتیخریستۆس.

موسا بە ھیمنی بە سامری گوت:

- ئەی سامری چیت لەم قەومە ی من دەوێت؟

ئەنتیخریستۆس بە ھیمنی پێی گوت:

- کاتی لە شەفکردنی پوویارە کە تێدەپەڕین، ئەو ی من بینیم کە س نەیبینی. فریشتە (جبرائیل) بینی بە سەر ئەسپێکی ئەفسانەییە وە پیشپەوی دەکردین، لە شوێن نالی ئەسپە کە ی خۆلە پووتە کە سەوز دەبوو وە، منیش مشتیکم لە و خۆلە کردە توورە کە م، دواتر پڕژاندمە سەر گوێرە کە ئالتونییە کە، ئیدی ئەوانیش بە خواوەندی خۆیان زانی و شوینی کە و تن.

مەزەندەم وابوو موسا بە پووی ئەنتیخریستۆس زۆر توورە بیست، چونکە موسا سروشتی وایە زوو توورە دەبوو، وە لی زۆر لە سەر خۆ و ھیمنانە پێی گوت:

- ئەی سامری لیڤرە بپۆ، تۆ لەم دنیا یە دا دیداریکت دەبیست، ئەو دیدارە ت پشستگویی نەخەیت. ھەرچی دەریارە ی خواوەندە کە شتە کە قەومە کە ی گومرا کردووم، دەبینیت دەیسووتینن و خۆلە کە شی فری دەدەنە پوویارە کە.

ئەنتىخريستۇس

شتىكى سەير بوو موسا بەو نەرمىيە لەتەك ئەنتىخريستۇس دەدوا،
وہل پیدەچوو (موسا) ش ئەنتىخريستۇسى ناسىبىت. بەپىئى ئەوقسەيەى
کردى كاتى پوو بە پووبوونەوہى ئىستا نىيە، وہل لەسەردەمىكى تردا
دەبىت، نە موساى تىايە نە فىرەونىش، سەردەمى دوو دىر لەكۆتايى
دنیا دا.

سەباى ئەھرىمەن گوتى:

ئەگەر نەفسم ئارەزووى قسەکردنى ھەبووايە دەيگوت.. من ئەو
ئەھرىمەنەم ھەرگىز كەس نەمىناسىوہ، ئەگەرچى ھەموو خەلكى سەر زەوى
دەناسم، چونكە من سىخووپووم بەسەريانەوہ. ھەرچى ھەواللى سەر زەوييە
بەزىادەوہ دەمگەياندا، جىگەيەكى تايبەتیشم نىيە لەسىلەى^۱ گەورەم
ئەنتىخريستۇس نەبىت. لەدوورگەى مار پۆژى سووتانى ھەموو
ئەھرىمەنەكان، بە بەردە ئەستىرەى ئاگرين، من ھىچم لەو گرە بەرنەكەوت،
من نەچووبووم ھەواللى ئاسمان بزانم. من چووبووم ھەواللەكانى سەر زەوى
كۆ بکەمەوہ. ئا شتىكى تر، بنیادەمەكان منیان دەبىنى، تەنانەت لەم
سەردەمە نوپىەشدا ھەر دەمبىنن، من لەخىللى شەيتانگەلىكم ھەمويان
لەمن دەچن، وہل بە كەمىك جىاوازييەوہ كە گرنگ نىيە باسى بکەم،
خىلەكەى من لە دارستانەكاندا دەژىن. بۆ ئەوہى شىوہم و شىوہى
خىلەكەشم لات ئاسانتر بکەم، سەردەتا گۆرلىلەك بىنە بەر چاوى خۆت،
ھەموو جەستەم بە تووك داپۆشراوہ، ئەوہى لەم سەردەمە نوپىەدا
گەمژەيى بنیادەمەكانم بىنى، بە خىلەكەى منیان دەگوت (پى زلەكان)

^۱ دراوسى، نىزىكن.

|| د. ئەحمەد خالید مستەفا

(Big Foot) بە و ناولینانەیان تیگەیشتم بنیادەم لەگەمژەیی خۆی
نەکەوتوو. ناشکریت چۆنیتی سۆسەکردنم بۆ هەوالەکانت پێی بلێم، تەنھا
ئەوئەندە بزائە کە من هەموو شتیکی بنیادەمەکان دەزانم و سۆسەیان
دەکەم، وەلی ژیانم لەتەک گەورەم ئەنتیخریستۆس دایە، گەورەیی منە و
گەورەیی هەمووانە!

دوورگەی مار دووجار پێی بنیادەمی کەوتوو تەسەر، یەکیکیان
لەسەردەمی موسا بوو، ئەویش دەریاوانیکی ونبوو بوو، کە کەشتییەکی
نوقمی دەریا بوو، دووهمیشیان لەسەردەمی محەمەد دواپین پیغەمبەری
دنیا، ئەویش چیرۆکیکی سەیری بەلاوە بوو.

شەوی لەشەوان زریان بەسەر دەریای یەمەن هەڵدەکات، کەشتییەک
لەناو دەریاکە شەپۆلەکان دەیانھێناو دەیانبرد، تا شوین و ئاراستەیی لی
ونبوو، دەریاوانەکە هیچی بەدەستەووە نەما هاوسەنگی کەشتییەکە راگریت،
تا بگەنە لیواری دەریاکە. ئیدی زریانەکەش دانەمرکایەو، یەک مانگی
پەسەق بەدەم زریانەکەووە وەک مردوویان لیھاتبوو، بپرستیان بەبەرەو
نەمابوو، تا لەپەر لە کەنار دوورگەیەک ئۆقرە دەگرن، ئەویش دوورگەی
مارەکی ئیمە بوو. سەرنشینەکانی کەشتییەکە ژمارەیان سی و یەکی
مەسیحی (کریستان) کەسبوون، یەکیکیان ناوی (تەمیم ئەلداری)بوو.
هەموویان لەناو بەلەمە بچووکەکانی دەور کەشتییەکە دوو دوو سی سی
خۆیان مەلاس داوو. ئەوجا دواي ئەوێ پۆژ چوونە دوورگەکە. هەرکە
پێیان نایە سەر دوورگەکە پێیاندا تەقیمەو. هەرکەچاویان پێم کەوت

١ چاودێری.

ئەنتىخريستۇس

تۆقىن، شىۋەم بەلايانەۋە ترسناك بوو، چونكە شىۋە و پووخسارم دەچوۋە
سەر ئازەل ناوميان لىئا (دابە) سەرەتا بەترسەۋە قسەيان لەتەكا^۱ كردم:

- ئەي ھاۋار ئەي بوۋنەۋەر تۆ چىت؟

ھەر بەزمانە غەرەبىيەكەي خۇيان تىمگە ياندن و گوتم:

- من (جەسساسەم) سىخورم!

- سىخورى چى دەكەيت و بۆكى؟

پرسىارەكەيانم پشتگوى خست و گوتم:

- ئەي قەۋم بچنە ئەۋ پەرستگەيە پىاۋىكى لىيە پەرۋشى

مەۋالەكەتەنە.

ترسىك دايگرتن و بلەز لىم دور كەۋتەۋە بۆ ناۋ پەرستگەكە، كاتى
چوۋنە ژورەۋە پىاۋىكى چۈارشانەي كەلگەتى بەھىزيان بىنى، پىشتەر
كەسى وايان بەرچاۋ نەكەۋتبوۋ، ئەۋەي بەلايانەۋە سەير بوۋ، پىاۋە
بەھىزەكە دەست و پىي لەزنجىرا بوۋ. ئەۋە گەۋرەم ئەنتىخريستۇس بوۋ.
كە ئەۋ دىمەنەيان بىنى سام گرتنى.

- ئەي ھاۋار، ئەمە تۆ چىت؟

گەۋرەم ئەنتىخريستۇس گوتى:

- بەسەرھاتى خۇمتان بۆ دەگىرپمەۋە، ۋەلى پىم بلين ئىۋە چىن؟

^۱ لەگەن.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

- ئىمە قەومىكى عەرەبىن، سواری كەشتىيە كەمان بووین بۆ گەشتى دەریایی، لە پەر زىيانىك هەللىكرد، يەك مانگ لە دەریا هیناين و بردینی، تا لەم دورگە یەدا خۆمان بینییەو، لێرەش بوونەوەرێكى تووكاویمان بینى، لیمان پرسى .. تۆ چیت، ناردینی بۆ ئەم پەرستگایە، گوايە پیاویكى لێیە پەرۆشی هەوالمانە، ترساین، وتەمان لەوانە یە شەیتان بێت!
- هەوالی دار خورمای (بیسان) ی فەلەستین لەچیدایە، هیشتا هەر بەر دەگریت؟
- بەلێ .. هیشتا هەر بەر دەگریت.
- ئەى هەوالی دەریاچەى (تەبەرییە) ی فەلەستین بەسەر پووباری ئوردنەو، لەچیدایە، ئاوەكەى وشكى نەکردوو؟
- سەیریان لەپرسیارەكەى هات و لەیەکیان پووانى و گوتیان:
- ئاوەكەى هەرۆك خۆیەتى كەمى نەکردوو.
- گەرەم هەر بەزمانىكى سەیر پێیانی گوت:
- خەریكە ئاوەكەى وشك بكات! ئەى كانی (زەغەر) لە (غۆر) ی ئوردنی فەلەستین كانییهكە هەر ئاوی دیت؟ خەلكەكەى بەو كانیاو کشتوكال دەكەن؟
- گوتیان:
- بەلێ، ئاوی زۆرەو خەلكەكەش بە ئاوی كانیاو كە كشتوكال دەكەن.
- گەرەم ئەنتیخریستۆس بەزمانىكى لەسەر خۆ گوتی:

- باسى پىڭمبەرى بەنە خوڭدەوار (ئومىيەكان) ^۱ لە چىدايە؟

گوتيان:

- لەمەككە دەرچوو بۇ يەسرىپ (شارى مەدينە) پۇشت.
 - عەرەب شەپيان لەگەل كىرد؟
 - بەلى، شەپيان لەبەرامبەرىدا كىرد.
 - چى تىرى بەسەرھات؟
 - بەسەريانا سەرگەوت، دواتر ئەوانىش شوپىنى كەوتن و باوہ پيان پى
- هينا.

- ئەوہ بەراستتانه؟!
 - بەلى.
 - لەوہ باشتىر نىيە كە شوپىنى كەوتون.
- دواتر گەرەم بە دەنگىكى بلىد گوتى:

- منىش خۇمتان پى دەناسىنم، من مەسىحم و زۆرىشم نەماوہ پىم
بدرىت بگەرپمەوہ سەر زەوى. ھەر كە گەرپامەوہ لە ھەر ئاوہ دانىيەك چل پۇژ
دەمىنمەوہ، تەنھا (مەككە و مەدينە) يان لەسەرم ياساغ كىردوہ، چەندم
ويست سەردانى بگەم، فرىشتەيەك بە شمشىرەوہ پى لىگرتووم، بەسەر
ھەر شوپىنىكىشيانەوہ فرىشتەيەك پاسەوانە.

^۱ لای مەندىك (امى) واتە: خەلكى دەوروپەرى شارى (مەككە)، چونكە بەناوى (أم القرى) اوہ
ھاتوہ.

د. ئەحمەد خالید مستەفا

قه و مه که ترسان و خیرا دورگه که یان جیهیشت هه لّه اتن. یه کیکیان
چووه لای پیغه مبه ر و دواى سلاو کردن، ئه وه ی به سه ریا نا هاتبوو بو ی
گنڀرایه وه. محه مه د زوری پیخوش بوو، بۆ سه حابه کانی^۱ گنڀرایه وه.

لؤسیفه‌ری مه‌زنی شه‌یتانه‌کان و مه‌لگری پووناکی مه‌زن گوئی:

تۆ ئەي ئەنتىخرىستۆس.. كوپى ئەھرىمەن^۲، كوپى لۆسىفەر، كوپى ئىبلىس، تۆي ھەلگىرى پووناكى مەزن، لەبەر تۆ ئە ھەموو گىرە شىۋىنىيەي سەر زەوى دروست بوو، تۆ جنۆكە و بنىادەمى، بویتە جىيى شانازى جنۆكە و ئادەمىيان، جىيى شانازى باوكتى، لەنىۋان ئاور و قوپ دروستكرائى، لە رەحمى ئافرەتىكى جوولەكە پۆخت وەبەر كرا. زەوى بە جنۆكە و ئادەمىيە ۋە گەردىكت ناهىيىت، ئە ۋەندەت نەماۋە زنجىر و پىۋەندىت لى بىكرىتە ۋە، بگە پىيتە ۋە سەر زەوى. ئە مسەر ۋە ئە ۋە سەر بگەيت دەمە ۋە كازىۋە لەبەرى پۆژە لاتى ئىرانە ۋە پىك لە شارى ئە سفە ھانە ۋە ھەفتا ھەزار جوولەكە شوپىنت دەكە ۋە، ھەرىكە ۋە ملىچچىكى سەۋزى (تېلسان) بە سەر شانە ۋە، لە ۋەى ماسۋىنىيەكان لە شانيان دەكرد، ئە ۋانەى لە پلەى (۳۳) دابوون ئە ۋانەى نە ۋەى (۱۳)ى جوولەكە پىكدە ھىنن سەربازەكانى سەر زەوى لە ئامادەباشيدان بۆ دەرگە وتنت، خودى زەۋىش چاۋە پوانى دەرگە وتنتە، ھەرچى سەرۆك و پاشا ۋە حكومەتەكانە چاۋە پوانتن.

له پوڅه لاتى گوى زه وييه وه دهرده كه ويت، هرچى نه هریمه نه
له پيشوازيتدا دهن، هر هه مو نه و شه يتانان ه سربازى تون، به فرمانى تو

١ هاوہ لانی پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم.

۲ شہیتان۔

ھەلسوكەوت دەكەن، تەنانەت بى تۆ قسە لەتەك خەلكىش ناكەن، سىرىنتى
 مار بەدووتا دەكشىت، بەسەر سەرىشتەو ماستىم دەفرىت، فەرمان بە
 ئاسمان دەدەيت و دەبارىت، فەرمان بەشىردەرەكان دەدەيت و گوانيان
 لەشىر پر دەبىت، ئەوھى بتهوئىت دەيمىرىنىت و ئەوھى بتهوئىت زىندووى
 دەكەيتەوھ. فەرمان بەجنۆكان دەدەيت ھەرچى زىر و خشل و بەردى
 بەنرخى ناو زەويىيە بۆتى دەربەينىن، وەك شىلەى شانەى ھەنگ دىنە بەر
 دەستت، جنۆكان و ئادەمىيان خواوندىت تيا دەبينن و كړنوشت بۆ
 دەبەن، فىريان دەكەيت ئايىنەكان ئەفسانە بوون و باسيان بۆ دەكەى،
 بەھەشتى سەوزو دۆزەخىكى پەش و سووتىنەر گومانە! بەھەشتيان بە
 بەرچاويانەوھ پيشان دەدەيت، دۆزەخىش ھەرەسا، ئەوھىيان پيشان
 دەدەيت ئەوھى باوھرت پىدەھىنىت بەھەشتى دەبىت، نەك ئەو بەھەشتە
 بەگومان باسى لىوھ كراوھ.

دامەچلەكى ھەر ئەوھندە گوتت من خودام، ئەوانەى بىجگە لەتۆ بەناوى
 خودايانەوھ دەپپەرستىن، ھەر ئەوان دژايەتت دەكەن. چاويكت دەسپىتەوھ،
 ئەوى تريان پىللوويەكى سەوزى بەسەرا دەدەيت و گلپنەكەشى دەشارىتەوھ،
 چون چاويكى شووشەيى دەردەكەوئىت، ھەر وەك دەنكە تریپەكى دەپۆقيو
 دەردەكەوئىت، ئەودەم بەندەكانت دەتناسنەوھ و شوئىنىشت ناكەون، وەلى
 سەرە پەنجەيەك چىيە دوات ناخات.

تۆ (مەسىح)ى تۆ خودای ئادەمى و جنۆكەيت، تۆ كوپى راستەقىنەى
 منىت، ئەوھى دەبىت بە بەندەى تۆ، ئەوا منى پەرسىتووه، ئەوھى پىز لەتۆ
 بگريت، پىزى لەمن گرتووه، ئەوھى پىزم لىبگريت ئەوھى دەدەمى بۆى

نەژمێردریت. ئەو مەسیح دابەزە خوارەو، بۆ هەر هەنگاو و هەڵبەست
 بەرەگەتی منی لەتەکا دەبێت، دابەزە و هەرچی بیروباوەری پووچە کویری
 بکەرەو، یەک بیروباوەر بلاو بکەرەو، سیستەمیکی جیهانی دابەینە و
 خۆت فەرمانپەرەویی بکە. ئەو مەسیح بچۆرە خوارەو بۆ سەر زەوی،
 پەیمانەکم بەجێ بگەیی، کە بەر لە دەهەزار سال پەیمانم بەخودا دابوو،
 ئەودەمەو دەری کردم، کە خێرم بۆ بنیادەم دەویست، هەر ئەوکات
 پەیمانم ویدا بنیادەم هەڵخەڵەتینم، لەسەر پێگا راستەکیان بۆیان بوەستم،
 لەهەموو لایەکیان لەبۆسەدا بم، وایان لێبکەم لەسەر ئایینی خۆیان
 نەمین و زۆربەو هەر زۆریان شوینم بکەون بۆ دۆزەخ. ئەو مەسیح دابەزە
 خوارەو، ئەو دەوای بە تۆ نەبێت و ئەو هەموو کارەو چەندین سالی
 دووردریژەو دەیکەو لەبەر چاوی نەبێت شایانی ژیان نییە.

تەواو